

**DÜNYA MİRAS ALANLARININ YÖNETİMİNDE
TURİZMİN ETKİNLİĞİ**

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EYLÜL 2010
ANKARA**

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN tarafından hazırlanan “DÜNYA MİRAS ALANLARININ YÖNETİMİNDE TURİZMİN ETKİNLİĞİ” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN .....
Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hakkı ACUN .....
Sanat Tarihi Anabilim Dalı, G.Ü.

Yrd. Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN .....
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.Ü.

Prof. Dr. Gediz URAK .....
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.Ü.

Doç. Dr. Nilgün GÖRER TAMER .....
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.Ü.

Yrd. Doç. Dr. Nihan SÖNMEZ .....
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, G.Ü.

Tarih: 30/09/2010

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Bilal TOKLU .....
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN

DÜNYA MİRAS ALANLARININ YÖNETİMİNDE TURİZMİN ETKİNLİĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül 2010

ÖZET

Dünya Miras Alanları, sahip oldukları istisnai evrensel değerlerle, kültürel turizm odak noktalarıdır. Turizmin bu alanlara farklı boyutlarda birçok olumlu katkısına rağmen, miras değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını genellikle önemsemeyen turizm faaliyetlerinin olumsuz etkileri de görülmektedir. Bu nedenle, koruma ile turizm arasında hassas dengeyi öngören ‘kültürel miras yönetimi’ dünyanın gündemindedir. Dünya Miras Alanları’na yönelik hazırlanan ‘yönetim planları’, karşılıklı etkileşim içerisinde olan koruma ve turizm politikalarını, miras değerlerine özgü bir biçimde içermekte, hedef ve eylemleri tanımlanmaktadır.

Bu tezin kapsamında, uygarlığın tarihsel süreçteki gelişiminin kanıtları ve insanlığın ortak değerleri olan Dünya Miras Alanları’nı koruma ve yaşatmada ve/veya sürekliliğini sağlamada; ‘yönetim boyutu’ en önemli araç olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşımla; Dünya Miras Alanları’nda turizmin baskısı nedeniyle, yönetim planlarında sürdürülebilir turizm temel ilke olarak değerlendirilerek, bu kapsamda başarılı olan örnekler İngiltere’de Bath Kenti Dünya Miras Alanı, İtalya’da Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı, Portekiz’de Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı incelenmiştir.

Dünya Miras Alanı statüsündeki İstanbul'un Tarihi Alanları, dünya ölçeğinde önemli bir turizm merkezi olmasına karşın, bugüne değin onaylanmış ve uygulamaya aktarılmış yönetim planı olmaması nedeniyle bu tez çalışmasında örneklem alan olarak belirlenmiştir. Örneklem alan üzerinde öncelikle, turizm faaliyetleri ile yönetim planının etkileşimi, paydaşlar tarafından ortaya konulan turizm strateji ve eylemleri sorgulanmıştır. Alan incelemesi ve anket çalışmaları sonucunda İstanbul'un Tarihi Alanları'nda gerçekleştirilen turizm faaliyetleri ve turizm altyapısının niteliği ile ziyaretçilerin alanın sahip olduğu evrensel değere ilişkin farkındalıkları belirlenmiştir. Böylece elde edilen veriler; sürdürülebilir turizm ilkeleri temel alınarak, Dünya Miras Alanı'nın yönetiminde turizm hedef ve eylemlerinin etkinliği yönünde değerlendirilmiştir.

Rehber niteliğindeki bu hedef ve eylemler; İstanbul'un Tarihi Alanları yönetim planı hazırlık çalışmalarına olduğu kadar, diğer Dünya Miras Alanlarına ilişkin yönetim planlarında da turizmin önemli bir bileşen olarak değerlendirilmesini ve/veya yadsınmamasını sağlayacaktır. Sonuç olarak; Türkiye'de uygulanabilecek, yönetim planlarının elde edilmesi sürecinde temel alınacak bir yönetim planı öneri formatı geliştirilmiş ve kültürel miras yönetimine ilişkin sürecin daha etkili yürütülmesi için koruma mevzuatında yapılması gereken değişiklikler önerilmiştir.

Bilim Kodu : 801.1.077

Anahtar Kelimeler : dünya miras alanları, kültürel miras yönetimi, alan yönetimi, yönetim planı, İstanbul'un Tarihi Alanları

Sayfa Adedi :259

Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN

**THE EFFECTIVENESS OF TOURISM WITHIN THE MANAGEMENT OF
WORLD HERITAGE SITES
(M.Sc.Thesis)**

Kıvılcım Neşe AKDOĞAN

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

September 2010

ABSTRACT

UNESCO World Heritage Sites with their outstanding universal values are cultural tourism focal points. Despite the positive contributions of tourism on the aforementioned sites in different aspects, many negative impacts can be seen because of the tourism activities which don't take into consideration the conservation and transmission to future generations of the heritage values. Therefore, "the cultural heritage management" which foreseen the delicate balance between the conservation and tourism, has been on the agenda of world. "The management plans" prepared for World Heritage Sites include the conservation and tourism policies which are in mutual interaction, with a specific manner of heritage values; identify objectives and actions.

Within the scope of this thesis, "management aspect" has been admitted as the most important tool for conservation, keeping alive and/or providing sustainability of the World Heritage Sites which are the evidence of development of civilization in the historical process and the common values of humanity. With this approach, due to the tourism pressure on World Heritage Sites, sustainable tourism has been evaluated as the main principle and in this regard, as successful examples City of Bath World Heritage Site in England,

Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica in Italy and Historic Center of Oporto in Portuguese has been examined.

Although an important tourism center in worldwide, there hasn't been any approved nor implemented management plan for the Historic Areas of Istanbul World Heritage Site. For this reason Historic Areas of Istanbul was determined as the case area. Primarily, interaction of tourism activities with management plan; tourism strategies and actions put forward by stakeholders about the area were examined. After the field studies and surveys, tourism activities carried out in the area, the quality of the tourism infrastructure and the awareness of the visitors about the outstanding universal value of the site were identified. Thus, the data obtained were evaluated on the effectiveness of tourism objectives and actions within the management of World Heritage Site, based on the principles of sustainable tourism.

These objectives and actions in the form of a guideline, will provide to evaluate the tourism as an important component and/or not to deny it, not only for the preparatory studies of the management plan for the Historic Areas of Istanbul, but also for the other World Heritage Sites. As a result, a management plan format proposal that can be used as a basis for the preparation of management plans in Turkey is designed and some legislative amendments are suggested for conducting the cultural heritage management process more efficiently.

Science Cod	: 801.1.077
Key Words	: world heritage sites, cultural heritage management, site management, management plan, Historic Areas of Istanbul
Page Number	:259
Adviser	: Asist. Prof. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca kıymetli tecrübelerinden yararlandığım ve değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren ve cesaretlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN'e, desteklerinden dolayı başta "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Genel Sekreter Yrd." Mehmet GÜRKAN olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma, çalışmam için gerekli bilgi ve belgelerden yararlanmamı sağlayan "İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı" çalışanlarına, maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan eşim Ç. Alp AKDOĞAN, annem Nesrin KARUV, babam Şeref KARUV olmak üzere tüm KARUV ve AKDOĞAN ailesine ve dünyaya gelmesiyle birlikte hayatımızda yeni bir anlam yaratan ve çalışmam için gerekli olan süreyi kendisinden çaldığım 18 aylık kızım Beren AKDOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiv
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xvi
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
2. DÜNYA MİRAS ALANLARI VE KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ.....	9
2.1. Dünya Mirası.....	9
2.1.1. UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Kapsamı ve Hedefleri.....	13
2.1.2. Dünya miras listesinde yer almanın etkileri.....	20
2.2. Kültürel Miras Kavramı ve Kültürel Miras Yönetimi.....	22
2.2.1. Kültürel miras yönetiminin gelişimi.....	29
2.2.2. Türkiye’de kültürel miras yönetiminin gelişimi.....	38
2.2.3. Kültürel miras yönetim ilkeleri.....	47
2.2.4. Kültürel miras yönetimi aşamaları.....	52
2.2.5. Yönetim planları.....	56

Sayfa

3. DÜNYA MİRAS ALANLARINDA TURİZM.....	68
3.1. Dünya Miras Alanlarını Koruma-Yaşatmada Turizmin Etkileri.....	72
3.1.1. Negatif etkiler.....	72
3.1.2. Pozitif etkiler.....	73
3.2. Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilir Turizm için Gereklikler.....	75
3.2.1. Sürdürülebilir turizm kavramı.....	76
3.2.2. Dünya miras alanlarında sürdürülebilir turizm ilkeleri.....	77
3.3. Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm İlişkisi.....	82
4. DÜNYA MİRAS ALANLARINDA UYGULANAN ALAN YÖNETİMİNİN BAZI ÖRNEKLERİNİN TURİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.....	88
4.1. Bath Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (İngiltere).....	89
4.2. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (İtalya).....	107
4.3. Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (Portekiz).....	130
4.4. Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri Alan Yönetim Planlarının Karşılaştırılması.....	148
5. DÜNYA MİRAS ALANI İSTANBUL’UN TARİHİ ALANLARI’NDA TURİZM VE ETKİLERİ.....	155
5.1. İstanbul’un Tarihi Alanlarının Tanımlanması	155
5.1.1. Dünya Miras Alanları.....	156
5.1.2. İstanbul’un Tarihi Alanları’nın istisnai evrensel değeri.....	158
5.1.3. Kentsel konum, yakın çevresi ve ulaşım.....	159
5.1.4. Tarihsel gelişim.....	162
5.1.5. Fiziksel özellikler.....	170

Sayfa

5.1.6. Sosyal yapı.....	171
5.1.7. Yönetmel yapı.....	173
5.2. Dünya Miras Alanını Etkileyen Planlama Çalışmaları	174
5.2.1. 1/100.000 İstanbul il çevre düzeni planı.....	175
5.2.2. Turizm merkezi planları.....	177
5.2.3. Yönetim planı.....	180
5.2.4. Koruma planı.....	187
5.3. İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanının Turizm Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	188
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	219
6.1. Değerlendirme.....	220
6.2. Öneriler.....	221
KAYNAKLAR.....	247
EKLER.....	254
EK-1 Dünya Miras Listesi Seçim Kriterleri.....	255
EK-2 "1954 tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme" Kapsamında Kültür Malları.....	256
EK-3 Anket Örneği.....	257
EK-4 Turistlerin Milliyetlerine Göre Sınıflandırılması.....	258
ÖZGEÇMİŞ.....	259

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Kültürel miras yönetim ilkelerinin karşılaştırılması.....	50
Çizelge 2.2. Kültürel miras yönetiminin gelişen çerçevesi.....	53
Çizelge 2.3. Türkiye’de kültürel miras yönetiminin gelişen çerçevesi.....	55
Çizelge 3.1. “Varlığı etkileyen faktörler” başlığı altındaki revizyon önerisi.....	71
Çizelge 3.2. “Varlığın Korunması ve Yönetimi” başlığı altındaki revizyon önerisi.....	71
Çizelge 3.3. Kültürel miras yönetimi ve turizmin karşılaştırılması.....	85
Çizelge 4.1. Bath yönetim planı eylem programı örneği.....	97
Çizelge 4.2. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Bath yönetim planı.....	101
Çizelge 4.3. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı çekirdek alan ve tampon bölge büyüklükleri.....	109
Çizelge 4.4. Syracuse yönetim planı eylem tablosu örneği.....	117
Çizelge 4.5. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri kapsamında Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı.....	122
Çizelge 4.6. Turizm hedef ve programları.....	138
Çizelge 4.7. Proje önerileri.....	139
Çizelge 4.8. Projeler ilişkin açıklamalar.....	139
Çizelge 4.9. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Oporto yönetim planı.....	141
Çizelge 4.10. Bath, Syracuse ve Oporto yönetim planlarının karşılaştırılması.....	148
Çizelge 4.11. Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri alan yönetim örgütlenmesi.....	151
Çizelge 4.12. Bath, Syracuse ve Oporto DMA yönetim planlarının sürdürülebilir turizm ilkeleri bağlamında karşılaştırmaları.....	153
Çizelge 5.1. Nüfus İstatistikleri.....	172

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.2. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı hazırlık çalışmaları kapsamında belirlenen turizm hedef ve eylemleri.....	182
Çizelge 5.3. İstanbul'un Tarihi Alanları alan yönetimi.....	184
Çizelge 5.4. Türkiye'ye ve İstanbul'a giriş – çıkış yapan ziyaretçi istatistikleri.....	188
Çizelge 5.5. Müze ve ziyarete açık anıtların ziyaretçi istatistikleri.....	190
Çizelge 5.6. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'daki mevcut turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi.....	216
Çizelge. 6.1. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA öneri turizm hedef ve eylemleri.....	226

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Dünya Miras Alanları ve diğer korunan alanlar arasındaki ilişki.....	12
Şekil 2.2. Kültürel miras yönetimi kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler.....	50
Şekil 2.3. Yönetim planlarının diğer plan ve belgelerle ilişkisi.....	63
Şekil 2.4. Yönetim planlaması süreci I.....	65
Şekil 2.5. Yönetim planlaması süreci II.....	66
Şekil 2.6. Yönetim planlaması süreci III.....	67
Şekil 3.1. DMA’larda sürdürülebilir turizm ilkeleri.....	81
Şekil 4.1. İtalya’da hazırlanan yönetim planlarının yapısı.....	115
Şekil 4.2. Uygulamaya yönelik eylemler.....	116
Şekil 4.3. Yönetim planı hazırlama süreci.....	119
Şekil 4.4. Yönetim modeli.....	126
Şekil 4.5. Syracuse yönetim planı süreci.....	129
Şekil 4.6. OTMDMA yönetim birimi.....	146
Şekil 5.1. Nüfus değişimi	172
Şekil 5.2. 1/100.000 ölçekli İstanbul çevre düzeni planı turizme yönelik kararlar.....	176
Şekil 5.3. Türkiye’ye ve İstanbul’a giriş-çıkış yapan ziyaretçilerin değişimi.....	189
Şekil 5.4. Müzelerde ziyaretçi dağılımı.....	191
Şekil 5.5. Anket uygulanan turistlerin cinsiyetlerine göre dağılımı.....	204
Şekil 5.6. Anket uygulanan turistlerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	204
Şekil 5.7. Anket uygulanan turistlerin milliyetlerine göre dağılımı.....	205
Şekil 5.8. Anket uygulanan turistlerin eğitim seviyeleri.....	205

Şekil	Sayfa
Şekil 5.9. Anket uygulanan turistlerin İstanbul’da kalış süreleri.....	206
Şekil 5.10. Anket uygulanan turistlerin İstanbul’u ziyaret amacı.....	206
Şekil 5.11. Anket uygulanan turistlerin ziyaret türü.....	207
Şekil 5.12. Anket uygulanan turistlerin genel DMA bilgisi.....	207
Şekil 5.13. Anket uygulanan turistlerin İstanbul’un Tarihi Alanları DMA bilgisi.....	208
Şekil 5.14. Anket uygulanan turistlerin ziyaret ettikleri DMA’lar.....	208
Şekil 5.15. Anket uygulanan turistlerin ziyaret etmeyi planladıkları DMA’lar.....	209
Şekil 5.16. Anket uygulanan turistlerin diğer DMA’ları ziyaret etmeme nedenleri.....	210
Şekil 5. 17. DMA’ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yerli turistler tarafından değerlendirilmesi.....	210
Şekil 5.18. DMA’ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yabancı turistler tarafından değerlendirilmesi.....	211
Şekil 6.1. Yönetim planı hazırlama süreci.....	242
Şekil 6.2. Yönetim planı hazırlama sürecinde gerçekleştirilecek çalışmalar.....	243

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1. Bath Kenti Dünya Miras Alanı - Pulteney Köprüsü	93
Resim 4.2. Bath Kenti Dünya Miras Alanı – Great Pulteney Sokağı ve Bath Manastırı	98
Resim 4.3. Syracuse genel görünüm – Maniace Kalesi.....	121
Resim 4.4. Oporto Dünya Miras Alanı genel görünüm – I.....	130
Resim 4.5. Oporto Dünya Miras Alanı genel görünüm – II.....	134
Resim 5.1. Tarihi Yarımada.....	170
Resim 5.2. Ayrancı Sokak, Süleymaniye - Parmaklık Sokak, Zeyrek	173
Resim 5.3. Arkeolojik park, turizm ve kültür alanı – arkeolojik kazı alanı.....	179
Resim 5.4. Arkeolojik park, turizm ve kültür alanı kazı çalışmaları.....	179
Resim 5.5. Konaklama tesisleri, Sultanahmet.....	192
Resim 5.6. Sultanahmet Arkeolojik Parkı.....	193
Resim 5.7. Topkapı Sarayı Müzesi ve Ayasofya Müzesi.....	194
Resim 5.8. Topkapı Sarayı Müzesi.....	194
Resim 5.9. Bilgilendirme panoları.....	195
Resim 5.10. Müze dükkanları.....	196
Resim 5.11. Sesli tur bileşenleri.....	196
Resim 5.12. Seyyar satıcılar.....	196
Resim 5.13. Kentsel mobilyalar.....	197
Resim 5.14. Engellilere ilişkin düzenlemeler.....	197
Resim 5.15. Sultanahmet Arkeolojik Parkı trafik düzenlemesi.....	198
Resim 5.16. Tarihi yapılarda fonksiyon değişikliği.....	198

Resim	Sayfa
Resim 5.17. Süleymaniye Koruma Alanı.....	199
Resim 5.18. Zeyrek Koruma Alanı I.....	201
Resim 5.19. Zeyrek Koruma Alanı II.....	201
Resim 5.20. Yedikule Hisarı.....	202
Resim 5.21. Kara Surları.....	203
Resim 5.22. Gönüllü turizm elçileri.....	213

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Bath Şehri Dünya Miras Alanı sınırları.....	91
Harita 4.2. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü konumları.....	108
Harita 4.3. Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı sınırı.....	108
Harita 4.4. Syracuse Dünya Miras Alanı sınırı.....	108
Harita 4.5. Oporto koruma sınırları.....	131
Harita 4.6. Bölgeleme haritası.....	135
Harita 5.1. İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanı sınırları.....	156
Harita 5.2. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim alanı sınırı.....	160
Harita.5.3. Tarihi Yarımada'nın İstanbul içindeki konumu.....	161
Harita 5.4. Byzantion ve Konstantinopolis'in gelişimi.....	165
Harita 5.5. Yönetim alanında yer alan turizm merkezleri.....	178
Harita 5.6. Tarihi Yarımada konaklama tesislerinin dağılımı.....	192
Harita 5.7. Milyon Rotası - Rota 1.....	214
Harita 5.8. Divan Yolu Rotası - Rota 2	214
Harita 5.9. Tahtakale Rotası - Rota 3.....	215
Harita 5.10. Sahilyolu Rotası - Rota 4.....	215

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AYUEHY	Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
CRUARB	Ribeira-Barredo Kentsel Yenileme Alanı Destek Hizmetleri Dairesi
DKDMKS	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme
DMA	Dünya Miras Alanı
DMK	Dünya Miras Komitesi
DMM	Dünya Miras Merkezi
ETE	Ecological Tourism in Europe
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOM	International Council of Museums
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IUCN	International Union for Conservation of Nature
İBBB	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı
İSAAYB	İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı
OTMDMA	Porto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı
STK	Sivil toplum kuruluşu
TUREB	Turist Rehberleri Birliği

Kısaltmalar**Açıklama****TÜRSAB**

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

UNESCOUnited Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization

1. GİRİŞ

Kültürel ve doğal mirasın giderek artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğunun ve söz konusu mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiğinin farkına varılması sonucu başlayan çalışmalar neticesinde; istisnai öneme sahip kültürel ve doğal mirasın tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak muhafazasının gerektiği konusu uluslararası toplumda ortak kabul görmüştür. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO) Genel Konferansı'nın 1972 tarihli 17. oturumunda istisnai evrensel değere (outstanding universal value) sahip Dünya Miras Alanlarının saptanması, korunması, muhafazası ve sunumuna ilişkin maddelerin yer aldığı UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (DKDMKS) kabul edilmiştir.

DKDMKS uyarınca belirlenen Dünya Miras Alanlarının (DMA) devletlere kazandırdığı prestijin yanı sıra söz konusu alanların bulunduğu bölgelere sağladığı fiziksel, sosyal ve ekonomik getiriler doğrultusunda; Dünya Miras Listesi'nde (DML) yer alması istenen birçok alana ilişkin dosyalar uzun ve yoğun çalışmalar sonucu Taraf Devletler tarafından hazırlanarak, Dünya Miras Merkezi'ne (DMM) iletilmektedir. DKDMKS uyarınca Dünya Miras Alanlarının korunması, sürdürülebilir bir biçimde kullanımı ve değerlendirilmesine yönelik tedbirler alma sorumluluğu Taraf Devletlere ait olup; söz konusu alanların korunmuşluk durumlarına ilişkin raporlar Dünya Miras Komitesi'ne (DMK) sunulmaktadır. DMA'ların istisnai evrensel değerlerinin zarar görmesine neden olacak faaliyetlere izin verilmesi veya yeterli koruma tedbirlerinin alınmaması nedeniyle DMK tarafından söz konusu alanlar "Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi"ne kaydırılabilmektedir. Bu doğrultuda ülkelerin sahip oldukları DMA'ların korunması, değerlendirilmesi ve sunumuna ilişkin bütünlük ve katılımcı planlama yaklaşımları uygulamaları gerekmektedir.

Nitekim insanların farklı kültürlerle olan ilgisinin artması, özellikle kültürel miras alanlarına olan ziyaretçi akışını etkilemiştir. Bu doğrultuda, UNESCO DML'ne

kabul edilen kültürel miras alanlarına gelen ziyaretçi sayılarında da önemli artış görülmektedir. Kültür turizmi olarak nitelendirilen bu olgu, turizm türleri arasında son yıllarda öne çıkmakta ve ülke ekonomilerine önemli katkı yapmaktadır. Yapılaşmış ve doğal çevre üzerinde birçok etkisi olan turizm sektörü, kontrol edilmediği takdirde sektörün kendisi de dâhil birçok soruna yol açmaktadır. DMK'ye, Dünya Miras Alanlarındaki gelişme baskınlarından sonra en çok rapor edilen tehlikenin “turizm” olması; geliştirilecek strateji ve planlarda turizm olgusuna özel önem verilmesini gerekli kılmaktadır. 1986'dan 2004 yılına kadar turizm baskıları karşısında tehdit altında olan 70 Dünya Miras Alanı'na ilişkin hazırlanan rapor DMK'ye iletilmiştir [Bandarin, 2007].

Bu kapsamda kültürel miras alanlarında, turizm faaliyetlerinin etkileri ve bu alanların sahip olduğu değerlerin sürdürülmesi arasında hassas bir dengenin kurulması gerekmektedir. İstisnai evrensel değere sahip DMA'ların korunması ve bu alanların insanlığın bilgi ve görüşüne açılmasında etkin bir araç olan turizm arasında kurulacak dengede kültürel miras yönetimi uygun bir yaklaşım olarak dünyanın gündemindedir.

Kültürel miras yönetiminde, her alanın sahip olduğu değerlerin sürdürülmesi sağlarken; alanın korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik politikalar alanın sahip olduğu değerler esas alınarak üretilmektedir. Bu bağlamda özellikle ziyaretçiler için birer çekim noktası olan DMA'larda koruma ve turizme ilişkin politikalara yönetim planlarında yer verilmekte; bu doğrultuda hedef ve eylemler tanımlanmaktadır. Alanı etkileyen veya alandan etkilenen tüm paydaşların yönetim planı sürecine katılımı, planın hazırlanması ve etkili ve başarılı bir biçimde uygulanması için ön koşuldur.

Her ne kadar UNESCO DKDMKS'nin uygulanmasına ilişkin rehberde (operational guideline) aday gösterilen her bir varlığın uygun bir yönetim planına veya varlığın istisnai evrensel değerinin, tercihen katılımcı yollar ile nasıl korunması gerektiğini belirten başka bir belgeli yönetim sistemine sahip olması gerektiğine ilişkin hüküm bulunsa da DMK tarafından onaylanmış bir yönetim planı formatı veya örgütlenme

biçimi bulunmamaktadır. Etkin bir yönetim sisteminin, aday gösterilen varlığın türüne, özelliklerine ve gereksinimlerine ve varlığın kültürel ve doğal bağlamına bağlı olması; yönetim sistemlerinin, farklı kültürel bakış açıları, mevcut kaynaklar ve diğer faktörlere göre değişiklik gösterebilmesi, ayrıca yönetim planlamasına ilişkin Taraf Devletler tarafından kabul edilmiş metotların farklılığı neticesinde DMK'ye iletilen yönetim planlarında çeşitlilik görülmektedir.

DMK tarafından kabul edilmiş yönetim planı formatı olmamakla birlikte, Uygulama Rehberi'nde etkin bir yönetim sisteminin ortak unsurları aşağıda yer alan başlıklarla belirtilmiştir.

- a) Tüm paydaşların sahip olacağı varlığa ilişkin tam ve ortak bir anlayış;
- b) Bir planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsü;
- c) Ortakların ve paydaşların dahil olması;
- d) Gerekli kaynakların tahsis edilmesi;
- e) Kapasite oluşturma;
- f) Yönetim sisteminin işleyişine ilişkin güvenilir ve şeffaf bir tanım [UNESCO Dünya Miras Merkezi (DMM), 2008a]

Ayrıca etkin bir yönetimin, aday gösterilen varlığın korunması, muhafazası ve tanıtılması amacıyla uzun vadeli ve günlük eylemler döngüsü içermesi gerektiğinin altı çizilmektedir.

Dünya genelinde kültürel miras yönetimine ilişkin çalışmalar II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle arkeolojik alanlarda başlamış olsa da; Türkiye'de kültürel miras yönetiminin yasal olarak mevzuatta yer alması 2004 yılında 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda değişiklik yapan 5226 Sayılı Kanun'un kabulü ile sağlanmıştır. Bu süreçte küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsatları değerlendirmek ve yol açtığı tehditlerle baş etmek için çağdaş ülkelerin kültür politikalarını gözden geçirmesi ve kültürel miras yönetimi ve desantralizasyon gibi kavramların ön plana çıkması etkili olmuştur. Gerek dünya miras listesinde yer verilmek üzere UNESCO'ya başvurusu yapılan kültür varlıkları; gerekse de bu liste dışında ancak kültürel kimlik ve uygarlık değerleri açısından önem taşıyan diğer

kültür varlıklarının bulunduğu alanlarda, yetkili merkezî ve yerel idareler ile bu konuda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü ve hizmetlerin etkin şekilde yürütülmesini sağlamak, bu alanları ulusal ve uluslararası kurumlar nezdinde bir muhataba kavuşturmak amacıyla 2863 Sayılı Kanunda değişiklik yapılarak, söz konusu kanuna alan yönetimine ilişkin hususlar eklenmiştir. Söz konusu değişiklikle kültürel varlıkların etkin bir şekilde korunması; koruma, planlama, işletme ve tanıtım hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi; toplumun bu varlıklara sahip çıkmasını sağlamak amacıyla yönetişim ve yerel sahiplik ilkesine uygun şekilde yeni yönetim modelleri geliştirilmesi amaçlanmıştır [Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010].

2863 Sayılı Kanun ve “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (AYUEHY) uyarınca, alan yönetimine ilişkin çalışmalar DML’de veya Geçici Liste’de yer alan alanlar yoğunlukta olmak üzere birçok sit alanında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilgili idarelerle koordineli olarak başlatılmıştır. Bu sürecin başlatılmasında en etkili olan hususlar, DMK tarafından 2006 yılından itibaren İstanbul’un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanına ilişkin olarak alınan kararlarda, özellikle kapsamlı ve bütünlük yönetim planı hazırlanması talebi ve DKDMKS’nin uygulanmasına ilişkin rehber uyarınca DML’de yer alması önerilen alanlara ilişkin hazırlanacak adaylık dosyaları ile birlikte alan yönetim planlarının sunulması önkoşulu olmuştur.

Her ne kadar Türkiye’de birçok sit alanında, alan yönetimine ilişkin süreç ilgili yönetmeliğin yayımlanmasından sonra başlatılmış olsa da, yerel idarelerin konuyu sahiplenmeyişi, gerekli örgütlenmenin oluşturulmaması, kanun ve ilgili yönetmelik arasındaki tutarsızlıklardan kaynaklanan yetki karmaşası, finansman eksikliği gibi nedenlerle bugüne kadar mevzuat doğrultusunda herhangi bir yönetim planı hazırlanmamış olup; bu kapsamda “alan yönetimi” ve “yönetim planlaması”nın ülkemizdeki başarı düzeyinin değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır.

UNESCO DMK’nın almış olduğu kararlar uyarınca UNESCO DML’de yer alan İstanbul’un Tarihi Alanları’na ilişkin yönetim planı hazırlık çalışmaları 2006 yılında

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı (İBBB) tarafından başlatılmış ve alan yönetim planının değerlendirilmesi, onaylanması ve uygulanmasının izlenmesine ilişkin yasada belirtilen örgütlenmeler oluşturulmuştur. Aynı yıl alan başkanı atanmış ve İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı (İSAAYB) kurulmuştur. 2009 yılında yönetim planı hazırlanması işi İBBB tarafından ihale edilmiştir. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı, mevzuat kapsamında hazırlanacak ilk plan olması nedeniyle önem taşımakta olup; bu kapsamda "İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanı" çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" belgesinde belirtildiği üzere, Türkiye uzun vadeli bir turizm stratejisine sahiptir ve bu stratejinin ana hedefi 2023 yılında dünyanın en çok turist çeken ve en fazla turizm geliri elde eden ilk 5 ülkesinden biri olmaktır [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010a]. 2009 yılında Türkiye'yi ziyaret eden 27.077.114 kişiden 7.510.470'inin İstanbul'a gelmiş olması; kentin özellikle de birçok kültür varlığını barındıran Tarihi Yarımada'nın turizm faaliyetlerinden büyük ölçüde etkilendiğini ve turizm hedefleri doğrultusunda bu etkinin artacağını göstermektedir.

Turizme ilişkin stratejiler, yönetim planları içinde ayrı bir bölüm olarak yer alabileceği gibi; turizm yönetim planı adı altında ayrı bir doküman olarak da hazırlanabilmektedir. Ancak turizm yönetim planları, yönetim planları ile benzer aşamalar ve araştırmalar doğrultusunda geliştirildiğinden; DMA'lara ilişkin hazırlanan yönetim planlarında turizm politikalarına yer verildiği; ayrıca bir turizm yönetim planı hazırlanmadığı görülmektedir.

Bu noktadan hareketle; "Kültürel miras yönetimi kapsamında, DMA'lara ilişkin hazırlanacak yönetim planlarında turizme ana politikalar arasında yer verilmesinin, bu alanların sürdürülebilir bir biçimde korunması, değerlendirilmesi ve sunumu için gerekliliği" bu tezin hipotezi olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda;

- Dünya Miras Alanı ve kültür mirası kavramları nasıl açıklanmaktadır?

- Kültürel miras yönetimi ve yönetim planlaması nedir?
  - Kültürel mirasın korunmasında yönetim planlarının etkileri nelerdir?
  - Farklı ülkelerde geliştirilen yönetim planlarının yöntem, içerik ve örgütlenme biçimini açısından farklılıkları nelerdir?
  - Yönetim planları içinde turizme ilişkin politikalar nasıl tanımlanmaktadır?
  - Kültürel miras yönetimi ve turizm arasındaki ilişki nasıl değerlendirilmektedir?
  - Turizmin Dünya Miras Alanlarına olan etkileri nelerdir?
  - Dünya Miras Alanlarında gerçekleştirilecek turizm faaliyetlerinin temel ilkeleri nelerdir?
  - Başarılı bir alan yönetimini hayata geçirebilmek için mevzuatta yapılması gereken değişiklikler nelerdir?
  - DMA için hazırlanacak yönetim planlarının formatı nasıl olmalıdır?
- sorularına yanıt aranmıştır.

Bu  er eve de tez çalışmasında izlenen yöntem dört a amadan oluşmaktadır.

- *Etüt Aşaması:* İstanbul'un Tarihi Alanları adı altında Dünya Miras Listesi'nde yer alan Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Koruma Alanı, Zeyrek Koruma Alanı ve Kara Surlarında  n inceleme, gözlem, yönetim planlaması sürecinde ve turizm sektöründe etkili olan idareler (İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Tarihi  evre Koruma Müdürlüğü, İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Ayasofya Müze Müdürlüğü, Turist Rehberleri Birliği (TUREB), İstanbul Rehberler Odası, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü) ve yerel halka görüşmeler ve farklı belge ve dokümanların değerlendirilmesi.
- *Veri Toplama Aşaması:* Literatür taraması, İstanbul'un Tarihi Alanları ile benzer kriterler kapsamında DML'ne alınan ve önemli turizm destinasyonları olan Bath, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi'nin yönetim planlarının incelenmesi, Dünya'da ve Türkiye'de kültürel miras yönetim sürecinin irdelenmesi, çalışma alanı olarak seçilen İstanbul'un Tarihi Alanlarının tanımlanması, alanda yürütülen turizm faaliyetlerinin ve ziyaretçi altyapısının değerlendirilmesi, turistlerin alana ilişkin değerlendirmelerinin ve farkındalık

düzeylerinin belirlenmesine yönelik anket çalışmasının gerçekleştirilmesi, alana ilişkin turizm istatistiklerinin elde edilmesi

- *Veri Analizi Aşaması:* İstanbul'un Tarihi Alanları DMA Yönetim Planı bileşenlerinin, Bath, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi örnekleriyle karşılıklı değerlendirilmesi; İstanbul'un Tarihi Alanları'nda gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi
- *Değerlendirme Aşaması:* Türkiye'de alan yönetimine ilişkin yasal hükümlerin, veri analizi sonuçlarına ve uygulamaya yönelik sorgulanması ve önerilerin geliştirilmesi, incelenen yönetim planı örnekleri ve yönetim planlamasının nitelikleri doğrultusunda yönetim planı format önerisinin tasarımı ve İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı hazırlık sürecine katkı sağlayacak ve örnek olacak öneri turizm hedef ve eylemlerinin geliştirilmesi

Bu tezin içeriği üzerinden de takip edilebilecek bu izlencede, öncelikle Dünya Mirası ve kültürel miras, kültürel miras yönetimi ve yönetim planları gibi anahtar kavramlar açıklanmıştır (bkz. İkinci bölüm). Dünya Miras Alanlarını koruma – yaşatmada turizmin etkileri incelenmiş; DMA'larda sürdürülebilir turizm gelişimi için ilkeler ortaya konmuştur (bkz. üçüncü bölüm). Dünya Miras Alanlarında uygulanan alan yönetiminin bazı örnekleri turizm bağlamında incelenmiş ve karşılaştırılmıştır (bkz. dördüncü bölüm). Ayrıca konuya ilişkin çalışma alanı olarak belirlenen İstanbul'un Tarihi Alanlarının evrensel değeri, tarihsel süreçte gelişimi ve değişimi, fiziksel özellikleri ile alanı etkileyen planlama çalışmalarının irdelenmesi yapılmış; alan turizm nitelikleri bakımından değerlendirilmiştir (bkz. beşinci bölüm). Elde edilen sonuçlar incelenen örnekler de göz önüne alınarak değerlendirilmiş, mevzuat değişikliği, yönetim planı formatı ve İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'nın, DKDMKS kapsamında belirlenen amaçlara uygun biçimde korunması, değerlendirilmesi ve sunumuna destek olacak turizm hedef ve eylem önerileri oluşturulmuştur (bkz. altıncı bölüm).

Turizm ve kültürel miras yönetimi arasında aynı kaynak değerlerini paylaşımlarından kaynaklanan doğal bir bağlantı mevcut olmakla birlikte; karşılıklı iletişim eksikliği bulunmakta ve bu nedenle çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Karşılıklı iletişim kurularak, tüm paydaşların katıldığı bir yönetim sürecinin oluşturulması bütünleşme ve işbirliğinin geliştirilmesi için atılacak önemli bir adımdır. Bu kapsamda yönetim planları sonuca ulaşmada etkin birer araç olarak kullanılmalıdır.

DMA'ların etkili biçimde, korunması, muhafazası ve tanıtımı için hazırlanacak yönetim planlarında turizm politika, hedef ve eylemlerine yer verilmesi gerektiği hipotezi, 3 Dünya Miras Alanı'na yönelik hazırlanan yönetim planları üzerinden test edilmiş olup; sonucunda söz konusu planların tümünde sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında turizm politika, hedef ve eylemlerinin geliştirildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de bulunan Dünya Miras Alanlarına ilişkin geliştirilecek yönetim planlarında göz önüne alınabilecek turizm hedef ve eylemlerine ilişkin öneriler İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanı özelinde geliştirilmiştir. Her ne kadar hedef ve eylemler alanların sahip olduğu kültürel değerler ve bulundukları çevre bağlamında değişiklik gösterebilecekse de, sürdürülebilir turizm ilkelerinin kapsayıcı niteliği, geliştirilecek hedef ve eylemlerin temeli olacaktır.

2. DÜNYA MİRAS ALANLARI VE KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ

Bu bölümde Dünya Miras Sözleşmesi kapsamında Dünya Miras Alanlarının tanımına yer verilmiş; Dünya Miras Alanlarının seçim kriterleri, Dünya Miras Sözleşmesinin hazırlanmasında etkili olan nedenler, sözleşmenin kapsamı ve hedefleri ile uygulanmasında etkili olan aktörler incelenerek; dünya miras listesinde yer almanın etkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca farklı kaynaklarda kültürel mirasa yönelik yapılan tanımlara yer verilerek, kültürel miras yönetimi kavramının farklı disiplinler tarafından nasıl anlaşıldığının yanı sıra, farklı coğrafyalarda da farklı anlamlar içerdiği ortaya konulmuş ve genel kabul gören tanımlara yer verilmiştir. Kültür varlıklarının korunmasının kültürel miras yönetiminin temel bileşeni olduğundan hareketle; kültürel miras yönetiminin gelişimi, koruma yaklaşımının gelişimi ile paralel olarak tarihsel bir süreçte hem dünyada hem de ülkemizde ortaya konmuş ve bu sürece yön veren temel yasal dokümanlar sunulmuştur.

2.1. Dünya Mirası

Dünya Miras Alanları, UNESCO’nun 16 Kasım 1972 tarihli 17. Genel Konferansı’nda kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kapsamında belirlenen istisnai evrensel değerlere sahip alanlardır. Sözleşmenin “Kültürel ve Doğal Mirasın Tanımları” başlıklı 1. Bölümü altında yer alan 1. Madde’de “kültürel miras”, 2. Madde’de “doğal miras” tanımları yapılmıştır.

“Madde 1- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler “kültürel miras” sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar.

Madde 2 – Bu Sözleşmeye göre aşağıdaki eserler “doğal miras” sayılacaktır:

Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.

Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.” [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010b]

Ayrıca DKDMKS’nin Uygulanmasına İlişkin Rehber’in “Dünya Mirası Tanımlaması” başlıklı II.A. bölümünde sözleşmede yer alan kültürel ve doğal mirasın tanımlamalarının yanı sıra, sözleşmede bulunmayan “karma kültürel ve doğal miras”¹ ve “kültürel peyzaj”² tanımlarına yer verilmiştir. Bu doğrultuda varlıklar Dünya Miras Listesi’ne kültürel, doğal veya karma alan olarak aday gösterilmekte olup; sınıflandırmada kültürel peyzajlar kültürel kategori altında yer almaktadır.

Dünya Miras Listesi’ne dahil edilmek için alanların istisnai evrensel değere sahip olması ve 10 seçim kriterinden (EK.1) en az birini karşılamaları gerekmektedir. Buna ilaveten kültürel alanlar tasarım, malzeme, ustalık (işçilik) ve yerde aslına uygunluk (authenticity) testini geçmeli ve korunmalarını garanti etmek, bütünlüklerini muhafaza etmek ve halkın erişebilirliğini yönetmek için yeterli ve etkili koruma ve yönetim mekanizmalarına sahip olmalıdır [Rodwell, 2002].

Dünya Miras Listesi’ne adaylık ile ilgili kriterler Uygulama Rehberi’nin 77. Maddesi’nde belirtilmiş olup; bu kriterler, Dünya Mirası kavramının gelişimini yansıtmak üzere Dünya Miras Komitesi tarafından düzenli olarak gözden geçirilmektedir. Dünya Miras Alanları, 2004 yılının sonuna kadar, 6 kültürel ve 4 doğal kritere dayalı olarak belirlenmekte iken; gözden geçirilen Uygulama

¹ Varlıklar, DKDMKS’nin 1. ve 2. Maddesinde belirtilen hem kültürel hem de doğal miras tanımlarının bir kısmını veya tamamını karşılıyor ise, “karma kültürel ve doğal miras” olarak kabul edilmektedir.

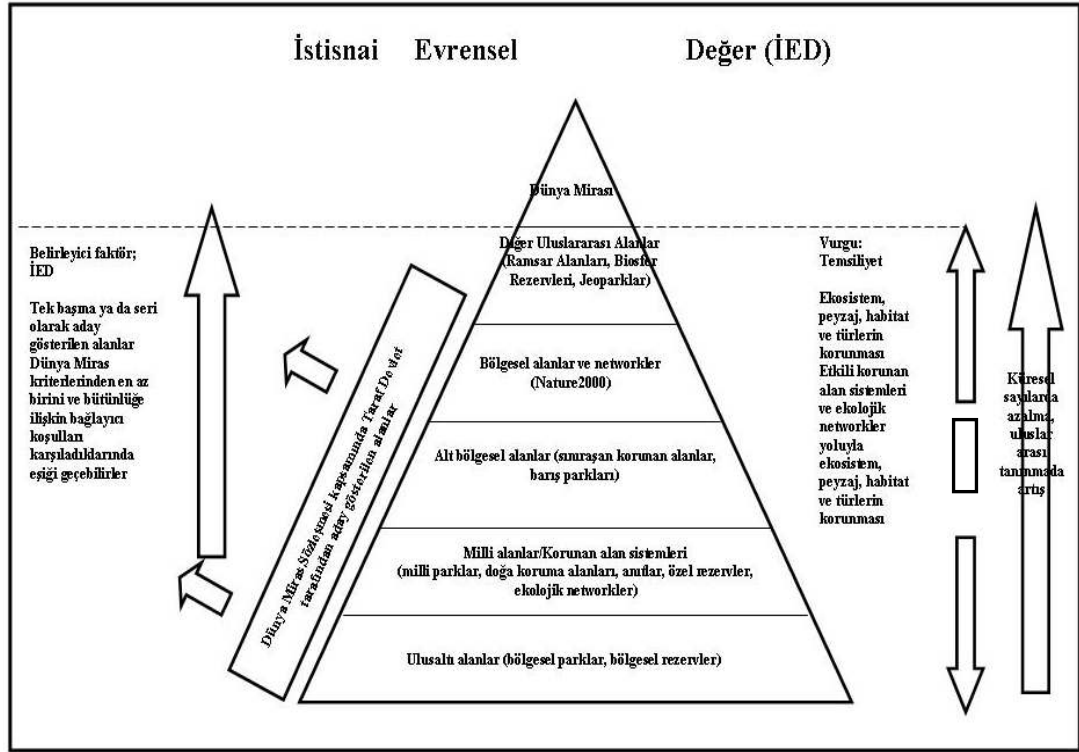
² Kültürel peyzajlar kültürel varlıklar kapsamında yer alıp; Sözleşmenin 1. Maddesinde belirtilen “doğa ve insanın ortak eserlerini” temsil etmektedirler. Hem iç hem de dış ardışık sosyal, ekonomik ve kültürel güçlerin ve doğal çevrelerinin ortaya koyduğu fiziksel kısıtlamalar ve/veya fırsatların etkisi altında zaman içinde insan toplumunun ve yerleşimin geçirdiği evrimin örnekleridir.

Rehberinin kabul edilmesi ile birlikte 10 kriterden oluşan tek bir grup oluşturulmuştur [UNESCO DMM, 2008b].

Dünya Miras Listesi'nde 2010 yılı itibariyle Dünya Miras Komitesi'nce istisnai evrensel değere sahip olduğu belirlenen 911 varlık bulunmaktadır. 151 Taraf devlette yer alan bu varlıklardan 704'ü kültürel alan, 180'i doğal alan ve 27'si kültürel ve doğal değerler içeren karma alandır. Haziran 2010 itibariyle 187 Taraf Devlet Dünya Miras Sözleşmesi'ni onaylamıştır [UNESCO World Heritage Center, 2010a]. Ancak Avustralya, Dünya Miras Sözleşmesi kapsamında ulusal hükümetin yükümlülüklerini ve görevlerini özellikle yasalaştıran tek ülkedir. Bu Yasa, 1983 tarihli Dünya Miras Varlıkları Koruma Yasası'dır [Reser ve Bentrupperbaumer, 2005].

Türkiye'den bugüne kadar yapılan çalışmalar neticesinde 9 varlık Dünya Miras Listesi'ne alınmış olup; bu varlıklar sırasıyla İstanbul'un Tarihi Alanları, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Yerleşimleri, Hattuşa: Hitit Başkenti, Nemrut Dağı, Xanthos - Letoon, Pamukkale - Hierapolis, Safranbolu ve Truva'dır. Dünya Miras Geçici Listesi'nde yer alan Selimiye Camii ve Külliyesi ile Alanya Eski Kent Dokusu ve Surları ile Selçuklu Tersanesi'nin adaylık dosyaları 2011 Haziran ayında düzenlenecek 35. Dönem Dünya Miras Komitesi toplantısında değerlendirilecektir.

Dünya Miras Alanları ile diğer korunan alan türleri arasındaki en önemli fark istisnai evrensel değer ve alanın bütünlüğüne ilişkin çerçevenin listeye dahil edilme için belirleyici faktör olarak kullanılmasıdır. Şekil 2.1'de Dünya Miras Alanları ve ilgili ölçekleri açısından diğer ulusal ve uluslararası korunan alanlar arasındaki ilişki ve korunan alanları Dünya Miras Listesi'ne dahil etmek için belirleyici faktör olan istisnai evrensel değer kullanımı gösterilmektedir. İstisnai evrensel değer çizgisi altında kalan tüm korunan alanlar etkili temsiliyet ilkesine dayalı olarak ekosistemin, peyzajın ve türlerin korunması açısından hayati öneme sahip olmakla birlikte; Dünya Miras Alanlarının da peyzajın ve biyo-çeşitliliğin korunması açısından oldukça önemi bulunmaktadır [Chape ve ark., 2008].

Şekil 2.1. Dünya Miras Alanları ve diğer korunan alanlar arasındaki ilişki [Chape ve ark., 2008]

Bir alanın Dünya Miras Alanı olarak belirleme prosedürü karmaşık olmakla birlikte temel olarak belirli bir alana ait adaylık dosyasının ulusal hükümet tarafından Uygulama Rehberi ekinde yer alan standart formlarda, arşiv bilgileri ile birlikte sunulmasını ve alanın Dünya Miras statüsünü hak edip etmediğinin yıllık olarak toplanan DMK tarafından karar verilmesini içermektedir. Dünya Miras Komitesi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve/veya Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından iletilen değerlendirmeleri göz önüne alarak karar vermektedir. Adaylık, değerlendirme ve karar verme süreci en az 2 yıl sürmektedir. Detaylı adaylık dosyası ve yönetim planının sunulması koşulları arasında yer aldığından, bu süreç oldukça maliyetlidir.

2.1.1. UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Kapsamı ve Hedefleri

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, somut kültürel mirasın korunması ile ilgili UNESCO tarafından hazırlanmış 4 sözleşmeden birisi olup; diğerleri:

- Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi (14 Mayıs 1954),³
- Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili 1970 UNESCO Sözleşmesi (14 Kasım 1970),⁴
- Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi'dir (2 Kasım 2001)⁵

Bu dört sözleşme önemli kültürel alanların korunması ile ilgili olsa da, günümüze kadar Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni 187 Taraf Devlet'in imzalamış olması, sözleşmenin dünyadaki en güçlü koruma belgelerinden biri olduğunu göstermektedir. Sözleşme, hem kültürel hem de doğal sitlerin korunması için devletlerarasında işbirliğini teşvik eden uluslararası tek yasal belgedir [Pederson, 2002].

DKDMKS, dünyadaki bazı önemli ekonomik ve politik güçlerin, gezegenin doğal ve kültürel mirasına yönelik tehditlerin arttığının gecikmiş olarak farkına varmaya başladıkları bir dönemde, 1972 yılında yürürlüğe konulmuştur. Daha varlıklı ülkelerin, topraklarında bulunan zengin mirasın korunması ve muhafazası için finansal olanakları olmayan fakir komşularına yardımcı olmasına yönelik bir mekanizma yaratılmasını hedefleyen sonuçsuz tartışmalar 50 yıl boyunca

³ 563 Sayılı Kanun'la katılmamız uygun bulunan Sözleşme, 8 Kasım 1965 tarih ve 12145 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

⁴ 25.12.1979 tarihli ve 2256 Sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan Sözleşme, Bakanlar Kurulu'nun 13.10.1980 sayılı kararı ile onaylanarak 26 Ocak 1981 tarih ve 17232 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır .

⁵ 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla Ülkemiz tarafından söz konusu sözleşme onaylanmamıştır.

sürdürülmüştür. İlk kararsız adımlar 1920 yılında Milletler Cemiyeti⁶ (League of Nations) tarafından atılmış ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra UNESCO'nun Cemiyet'in konularının bazı bölümlerini devralması ile devam etmiştir, ancak yıllar süren tartışma ve taslaklara rağmen somut bir şey ortaya çıkarılamamıştır. Bu dönem 1960 yılında Sierra Kulübü⁷ ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı⁸ gibi sivil toplum örgütlerinin teşvikiyle, ABD Hükümeti'nin çevre korumaya aktif ilgi göstermeye başlaması ile birlikte değişmiştir [Cleere, 2006].

Aynı dönemde Antik Mısır Medeniyeti'ne ait Abu Simbel Tapınağı'nı da içeren vadiyi sular altında bırakacak Aswan Barajı'nın inşası kararı, dikkate değer uluslararası kaygıyı ortaya çıkarmıştır. 1959'da Mısır ve Sudan Hükümetlerinin başvurusu üzerine, UNESCO bir uluslararası koruma kampanyası başlatmış; sular altında kalacak alanlardaki arkeolojik araştırmalar hızlandırılmıştır. Abu Simbel ve Philae Tapınakları parçalara ayrılarak, başka bir alana taşınmış ve yeniden bir araya getirilmiştir. Kampanya, yarısı 50 ülke tarafından bağışlanan 80 milyon dolara mal olmuştur. Bu, olağanüstü kültürel sitlerin korunmasında ulusların paylaşılan sorumluluklarını ve dayanışmanın önemini göstermektedir. Sonuç olarak, UNESCO, ICOMOS'un yardımı ile kültürel mirasın korunması konusunda taslak bir sözleşme hazırlamaya başlamıştır. Kültürel sitlerin korunmasının doğal olanlarla birleştirilmesi fikri ise ABD'den gelmiştir [UNESCO DMM, 2008b].

1965 yılında düzenlenen bir Beyaz Saray Konferansı'nda “Dünyanın muhteşem doğal ve güzel manzaraya sahip alanları ile tarihi sitlerinin tanımlanması, tespit edilmesi ve yönetimi için Dünya Miras Vakfının oluşturulması” önerilmiştir. Bu girişim, Uluslararası Doğa Koruma Birliği ile (IUCN) birlikte Uluslararası Sitler ve

⁶ BM'nin temeli sayılabilecek bu organizasyon, I. Dünya Savaşı'nın ardından 10 Ocak 1920'de Versay Anlaşması ile kurulmuş olup; II. Dünya Savaşı sonrası 18 Nisan 1946'da düzenlenen son toplantısında Milletler Cemiyeti örgütüne son verilmiştir [Kıran, 2008].

⁷ Sierra Kulübü, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en eski ve en büyük halka dayalı çevre örgütüdür. San Francisco, Kaliforniya'da 28 Mayıs 1892 tarihinde kurulmuştur [Sierra Club, 2010].

⁸ Dünya Doğayı Koruma Vakfı (World Wide Fund for Nature - WWF), dünyada 100'den fazla ülkede çalışmalar yürüten uluslararası bir doğa koruma kuruluşu olup; küresel ölçekte bir değişim yaratmayı, yeryüzünün en değerli yaşam alanlarını ve canlı türlerini korumayı hedeflemektedir [Doğal Hayatı Koruma Vakfı, 2010]

Anıtlar Konseyi (ICOMOS) tarafından başlatılmış ve sonucunda oluşan Sözleşme 16 Kasım 1972 tarihinde Paris’te düzenlenen UNESCO Genel Konferansı’nın 17. oturumunda kabul edilmiştir. Bu süre, Uluslararası bir sözleşme için olağandışı hızlı bir oluşma sürecidir [Cleere, 2006]. Türkiye’nin 14 Nisan 1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılması uygun bulunan bu Sözleşme, 23 Mayıs 1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’yla onaylanarak, 14 Şubat 1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010b].

Dünya Miras Sözleşmesi, dünya genelinde koruma konusunda en yüksek noktalardan birisidir. Sözleşme’nin amacı Dünya Miras Alanı statüsü verilmiş istisnai evrensel değere sahip alanların korunması için idari, finansal ve yasal çerçeve sağlamaktır [Hall ve Piggin, 2002]. Devletler, Sözleşmeye taraf olmakla birlikte, ulusal miraslarının korunmasının bir parçası olarak Dünya Miras Alanını korumayı kabul etmektedirler [Lyon, 2007].

DKDMKS “istisnai evrensel değere sahip” ortak dünya mirası kavramını ve tüm insanlığın yararı için bu mirasın korunması ve gelecek nesillere iletilmesine ilişkin işbirliğinde uluslararası toplumun görevini ortaya koymuştur. Sözleşme ayrıca kültürel ve doğal mirasın karşılıklı bağlılığı kavramına da açıklama getirmiştir: *“Kültürel kimliğe ve farklı insanların başarılarına yaşadıkları çevreyle etkileşimleri biçim vermiştir”*. Dünya Miras amblemi kültür ve doğa arasındaki bu etkileşimi sembolize etmektedir [Rodwell, 2002].

Dünya Miras Sözleşmesi’nin 5. Maddesi’nde Taraf Devletlerin kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazaları ve halka sunumları için gerekli önlemleri alma, miraslarının bilimsel ve teknik çalışılmasına ve araştırılmasına yardımcı olma ve teşvik etme, kültürel ve doğal mirasa zarar verebilecek kasıtlı önlemleri almaktan kaçınma; mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve malî önlemleri alma gibi sorumlulukları olduğu açıkça belirtilmektedir. Ayrıca, söz konusu madde doğrultusunda Taraf Devletler, kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir

işlev vermeyi amaçlayan genel bir politika benimsenmeleri konusunda desteklenmektedir [Bandarin, 2007].

Ayrıca Sözleşme'nin 6.2. maddesi doğrultusunda Taraf Devletler, kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası ve devamının sağlanması konularında bu mirasa sahip olan Devletin talep etmesi halinde yardım etmeyi üstlenmişlerdir. Bu doğrultuda günümüze kadar çeşitli işbirlikleri geliştirilmiş ve teknik bilgi ve deneyim eksikliği yaşayan birçok devlete yardım yapılmış ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine katkı sağlanmıştır.

Sözleşmenin 11. Maddesi ile Taraf Devletlerin kültürel varlıklarının bir envanterini, mümkün olan en kısa sürede, "Dünya Miras Komitesi"ne sunmaları ve Komite'nin Devletlerce verilen envanterlere dayanarak saptamış olacağı ölçütlere göre istisnâî evrensel değerde mütalâa ettiği, kültürel veya doğal mirasın parçasını oluşturan varlıkların bir listesini yapacağı, güncel hale getireceği ve "Dünya Miras Listesi" başlığı altında yayınlanacağı; ayrıca Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'nin de Komite tarafından düzenleneceği, güncelleştirileceği ve yayınlanacağı hükme bağlanmıştır. Taraf Devletlerin, Dünya Miras Listesi veya Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlıklarına ilişkin olarak yaptıkları, uluslararası yardım istekleri de Dünya Miras Komitesi'ne iletilmekte; Komite tarafından yapılacak yardımın niteliği ve boyutu belirlenmektedir.

Sözleşme uyarınca istisnâî evrensel değere sahip Dünya Miras Alanlarını korumak için "Dünya Mirası Fonu" adı altında bir Fon kurulmuş olup; Dünya Miras Komitesi'ne, Dünya Miras Fonu'nun kaynaklarının kullanımı konusunda yetki verilmiştir.

Taraf Devletler'in Sözleşme kapsamında kendi halklarının kültürel ve doğal mirasa karşı bağlılık ve saygı hislerini güçlendirmek için, bütün uygun araçlarla ve özellikle eğitim ve tanıtma programlarıyla çaba göstermesi ve kamuoyunu, kültür mirasını tehdit eden tehlikelerden ve Sözleşmenin uygulanması için yürütülen etkinliklerden geniş biçimde haberdar etmesi konusunda sorumlulukları bulunmaktadır.

DKDMKS ile kültürel ve doğal mirasa küresel düzeyde dikkat çekildiği ve uluslararası düzeyde işbirliği kurularak bu mirasın korunmasının sağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim her yıl düzenlenen Dünya Miras Komitesi toplantılarında Taraf Devletler, Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlık sayılarının arttırılması için büyük gayret göstermektedirler. Dünya Miras Listesi'nde yer almanın prestij sağlama dışında daha birçok getirisi olsa da söz konusu toplumlarda “dünya mirası”, “insanlığın ortak mirası” ve “koruma” konularında farkındalık yaratıldığı da bir gerçektir. Adaylık sürecinde ve adaylık dosyasının tamamlayıcısı olan yönetim planlarının hazırlanmasında söz konusu varlıkla ilgili olan tüm paydaşların katılımının sağlanması gereklidir. Bu kapsamda Sözleşme ile birçok kişiye ulaşılabilmekte, ayrıca dünya mirasının önemi konusunda bilgi aktarılması sağlanabilmektedir.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ile Dünya Miras Alanlarının belirlenmesinden, bu alanların gelecek kuşaklara iletilmesinin sağlanmasına kadar bir süreç tanımlanmıştır. Bu süreç söz konusu varlıkların korunması, muhafazası, sunumu ve toplum yaşamında bir işlev verilmesini içermektedir. Ayrıca eğitim ve tanıtım yoluyla toplumda söz konusu varlıkların öneminin anlaşılmasına ilişkin bilinç yaratılması hedeflenmiştir. Söz konusu varlıkların korunması için gerekli olan finansal, bilimsel ve teknik katkılara da sözleşmede değinilmiş ve bu kapsamda Taraf Devletler'e yükümlülükler getirilmiştir. Ayrıca Sözleşme kapsamında Dünya Miras Listesi ve Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlıklar için kullanılabilecek bir fon yaratılmıştır. Sözleşme kapsamında Dünya Miras Komitesi'nin çalışmalarında yardımcı olmak üzere Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM), ICOMOS ve IUCN'e de görevler verilmiş; böylece anılan uluslararası örgütlerin kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda sahip oldukları bilgi ve deneyimlerinden yararlanılması ve kararların spekülasyondan uzak bilimsel ve teknik çalışmalar doğrultusunda alınması öngörülmüştür.

Sözleşmenin Uygulanmasında Yer Alan Aktörler

DKDMKS'nin uygulanmasında birçok aktör yer almakta olup; anılan aktörleri Sözleşme'nin uygulanması konusunda yönlendiren en önemli doküman ise Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması'na Dair Sözleşme'nin Uygulanmasına İlişkin Rehberdir (operational guideline). Uygulama Rehberi; uygulamaya yönelik detaylı bir dayanak sağlayan ve Komite tarafından herhangi bir zamanda revize edilebilen esnek bir çalışma dokümanı olup; son 30 senede 12 defa revize edilmiştir [Bandarin, 2007]. 28 paragraftan oluşan ilk rehber 1977 yılında yayımlanmış; zaman içerisinde yapılan bir dizi revizyonla söz konusu rehber 2008 yılında son hali verilmiş olup; rehber 290 paragraftan oluşmaktadır.

Dünya Miras Komitesi'nin kararlarını yansıtmak için periyodik olarak revize edilen söz konusu rehberde, varlıkların Dünya Miras Listesine ve Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesine alınması, Dünya Miras varlıklarının korunması ve muhafazası, Dünya Miras Fonu altında Uluslararası Yardım sağlanması ve Sözleşme lehine ulusal ve uluslararası desteğin harekete geçirilmesine ilişkin prosedürler açıklanmaktadır [UNESCO DMM, 2008a]

Taraf Devletler

Ülkelerin taraf olabilmeleri için sözleşmeyi onaylamaları gerekmektedir. Taraf Devlet konumuna geldikten sonra, ülkeler Dünya Miras Listesi'ne adaylık sunabilirler [Bandarin, 2007].

Taraf Devletler Genel Kurulu

Taraf Devletler Genel Kurulu, Dünya Miras Sözleşmesini imzalayan tüm Taraf Devletleri içermektedir. Genel Kurul, UNESCO Genel Konferansı'nın her iki senede bir düzenlenen olağan toplantısında bir araya gelmektedir. [Bandarin, 2007].

Dünya Miras Komitesi

Dünya Miras Sözleşmesi kapsamında oluşturulan Komite yılda en az 1 kez toplanmakta olup; 6 yıllık bir dönem için seçilen 21 Taraf Devlet'i içermektedir.

Dünya Miras Komitesi'nin üç temel görevi vardır.

- Dünya Miras Alanlarının belirlenmesi ve bu varlıkların DML'de listelenmesi,
- Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi⁹'ne alınacak varlıkların belirlenmesi,
- Dünya Miras Fonunda yer alan kaynakların DMA'ların korunmasında hükümetleri desteklemek için nasıl ve hangi şartlarla en iyi şekilde kullanılabileceğinin belirlenmesidir [Shackley, 2000].

Dünya Miras Merkezi

Sözleşme doğrultusunda, 1992 yılına kadar iki farklı UNESCO sektörüne bağlı olan Sekretery'a'nın görevleri 1992 yılında oluşturulan Dünya Miras Merkezi tarafından yürütülmektedir. DMM, Taraf Devletlere Sözleşmenin uygulanmasında ve sitlerin uzun dönemli koruma ve yönetimine ilişkin yerel ve ulusal kapasitelerin artırılmasında yardımcı olmakta; DMA'ların statüsüne ilişkin bilgileri toplamakta ve adaylık dosyalarının da yer aldığı veritabanını yönetmektedir [Pederson, 2002].

Danışma Organları

DKDMKS'nin 14.2 Maddesinde UNESCO ile yakın bağlantısı olan ICCROM, ICOMOS ve IUCN, Komite'ye yardımcı olacak danışma organları olarak tanımlanmıştır. Dünya Miras Komitesi, Dünya Miras Listesi'nde yer alacak varlıkları belirlerken kültürel sitler için ICOMOS, doğal sitler için IUCN'in tavsiyelerini

---

⁹ Bir alanın, kontrolsüz kentleşme ve doğal kaynakların sürdürülebilir olmayan biçimde kullanılması sonucu bozulma gibi mevcut veya potansiyel tehditlerle karşı karşıya olduğuna, Dünya Miras Komitesi tarafından karar verilmesi ile Dünya Miras Alanı, Tehlike Altındaki Dünya Miras Alanları Listesine kaydedilmektedir. Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi ülkelere uluslararası teknik yardıma erişme imkanı verdiğinden koruma aracı olarak hizmet etmektedir. Ayrıca tehlikedeki alanın korunması için ulusal seviyede siyasi desteği ve halk desteğini bir araya getirmek için de bir yoldur [Pederson, 2002].

dikkate almakta; ICCROM kültürel mirasın yönetimi ve anıt restorasyonu konusunda uzman tavsiyesi sağlamakta ve uzmanlar için eğitim programları organize etmektedir [Pederson, 2002].

- ICOMOS: Amacı tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan ICOMOS, Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olup; 1965 yılında Varşova’da kurulmuştur [ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi, 2010].
- IUCN: Merkezi Gland, İsviçre’de olan Dünya Koruma Birliği, dünyanın ilk küresel çevre organizasyonu olarak 1948 yılında kurulmuştur. IUCN dünya çapında 140 devlet, 200’den fazla hükümet kurumu ve 800’den fazla hükümet dışı kuruluşu tek bir çatı altında toplamaktadır [IUCN, 2010].
- ICCROM: Kültürel mirasın korunması konusunda faaliyet gösteren hükümetlerarası bir organizasyon olan ICCROM, 1959 yılında Roma’da kurulmuştur. Koruma uygulamalarının kalitesini geliştirmeyi ve kültürel mirasın korunmasının önemi konusunda farkındalığı arttırmayı amaçlamaktadır. Kültürel mirasın korunmasına eğitim, bilgilendirme, araştırma, işbirliği ve eğitici materyallerin yayılması, çalıştayların düzenlenmesi ve kamusal farkındalığın ve desteğin arttırılmasına yönelik faaliyetleri ile katkı sağlamaktadır. [ICCROM, 2010].

2.1.2. Dünya miras listesinde yer almanın etkileri

Eylül 2010 tarihi itibarıyla 187 Devletin taraf olduğu Dünya Miras Sözleşmesi’nin temel çıktılarından biri olan DML’ye miras alanlarını kaydettirmek için ülkeler büyük çaba göstermektedir. Taraf Devletlerin oldukça emek ve zaman harcayarak adaylık sunmalarının nedeni uzun zamandır hem uluslararası hem de ulusal tartışmaların temel konularından biri olmuştur.

Bir alanın DMA olarak belirlenmesi otomatikman beraberinde rutin finansal destek getirmese de, adaylık bir ülkenin veya alanın koruma fonlarına erişim imkânını

arttırmaktadır. Acil fonlara erişimin farklı yolları olsa da, bir alanın DMA olarak belirlenmesinden sonra sadece “tehlike altında” olduğu tespit edilen alanlar UNESCO fonundan yararlanmaktadır. Tehlike altında olmayan DMA’lar gerekli finansal desteği hükümet kaynakları veya diğer kaynaklardan sağlamak zorundadır. Listeye dâhil edilme statü sağlamasına rağmen, para akışına yol açmamaktadır [Shackley, 2000]. DMA’lara, insani faaliyetler veya doğal felaketlerden kaynaklanan hasarların onarılmasına yönelik acil yardım imkanı tanınmaktadır. Alanın, DMK tarafından Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi’ne kaydırılması halinde ulusal ve uluslararası toplumunun ilgisinin ve kaynaklarının alanın koruma ihtiyaçlarına odaklanması sağlanmaktadır. Ayrıca uluslararası işbirliği için birer çekim noktası olan DMA’ların korunması ve geliştirilmesi için sponsor bulunması da kolaylaşmaktadır.

DML’nde yer alma Taraf Devletlere uluslararası prestij kazandırmanın yanı sıra, politik ve etnik tanınmayı da beraberinde getirmektedir [Leask, 2006]. DMM tarafından yürütülen izleme faaliyetleri ve Taraf Devletlerin periyodik raporlamaya katılması, alanda yürütülen koruma faaliyetlerinin ve alana ilişkin müdahalelerin uluslararası koruma standartları doğrultusunda gerçekleştirilmesini sağlamakta; koruma tedbirlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasına neden olmaktadır. Yeterli koruma tedbirleri ve izleme mekanizması oluşturan kapsamlı yönetim planları alanın koruma ve yönetiminin geliştirilmesine imkan sağlamaktadır. Genel olarak alandaki kalite standartlarının iyileştirilmesi ve tanıtım olanaklarının artması ile alana gelen ziyaretçi sayılarında artış ve konaklama sürelerinde uzama görülmektedir. Bu da DMA’ların bulunduğu bölgeye ekonomik katkı sağlamaktadır [Cros, 2007]. Turizm faaliyetleri eğer sürdürülebilir turizm ilkelerine saygılı bir biçimde planlanır ve organize edilirse; alana ve yerel ekonomiye önemli fonlar sağlamaktadır [UNESCO World Heritage Center, 2010b].

Bir alanın DMA olarak belirlenmesi, sosyal açıdan alana ve sahip olduğu değerlere ilişkin toplumsal farkındalığın artırılmasının yanı sıra miras koruma konusunda toplumda farkındalık yaratılmasına da yardımcı olmaktadır. Uluslararası bilgi ve personel değişimi ile kapasite geliştirilmesine imkan tanınmaktadır. Alanların

yönetilmesi için kamu ve özel sektör ile sivil toplum kuruluşları (STK) arasında yeni ortaklıkların kurulması ve projelerin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Böylece daha katılımcı bir planlama yaklaşımı uygulanarak, çıktılarının paydaşlar tarafından benimsenmesi kolaylaştırılmaktadır. Örneğin, DML’de yer alan Stonehenge’de 70 kuruluş alana ilişkin öneriler geliştirmek için birlikte çalışmaktadır [Shackley, 2000]

Bir alanın DML’ne dahil edilmesinin politik, sosyal, ekonomik ve fiziki birçok olumlu etkisinin olduğu görülmektedir.

2.2. Kültürel Miras Kavramı ve Kültürel Miras Yönetimi

Günümüzde kültürel miras, öncelikle somut ve somut olmayan olmak üzere birçok farklı biçimde ifade edilmektedir. ICOMOS ve UNESCO gibi uluslararası organizasyonların yanı sıra birçok uzman tarafından da kültürel miras tanımı geliştirilmiştir. Uluslararası alanda en fazla kabul gören somut kültürel miras tanımı DKDMKS ile getirilmiş olup; somut olmayan kültürel miras tanımı ise yine bir başka UNESCO Sözleşmesi olan “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”nde ¹⁰ yer verilmiştir. Anılan sözleşmede somut olmayan kültürel miras “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar” olarak tanımlanmaktadır [UNESCO Culture Section, 2010].

DKDMKS, “mirası” kültürel ve doğal miras olarak ikiye ayırmış; kültürel miras “anıtları”, “yapı gruplarını” ve “sitleri” içerecek biçimde tanımlanmıştır. UNESCO’nun kültürel miras tanımı günümüze kadar değiştirilmeden gelmiştir. Ancak DKDMKS’nin 11. maddesinde belirtilen Dünya Miras Listesi’ne miras alanlarını kaydetme amacıyla, terminoloji “kültürel miras” yerine “kültürel varlık” ve “doğal miras” yerine “doğal varlık” olacak biçimde değiştirilmiştir [Ahmad, 2006].

¹⁰ 17.10.2003 tarihinde UNESCO Genel Kurulu’nda imzalanan söz konusu Sözleşme, TBMM’nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiştir. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” (No: 5448) 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir

UNESCO’nun somut kültürel mirasa yönelik sözleşmelerinden biri olan “1954 tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme”nin 1. Maddesi’nde kültür malları tanımlanmış olup; bu Sözleşmede yer verilen kültür malları taşınır ve taşınmaz nitelikteki kültür varlıklarını kapsamaktadır (EK.2).

ICOMOS tarafından “miras”; peyzaj alanları, tarihi alanlar, sitler ve yapılı çevreyi içeren doğal ve kültürel çevre gibi somut varlıklar ile koleksiyonlar, eski ve devam eden kültürel uygulamalar, bilgi ve yaşayan deneyimler gibi somut olmayan varlıkları içeren geniş bir kavram olarak tanımlanmıştır [ICOMOS, 2010a]. ICOMOS Yeni Zelanda Komitesi ise kültürel mirası tarihi, arkeolojik, mimari, teknolojik, estetik, bilimsel, manevi, sosyal, geleneksel ve insani faaliyetler ile ilgili diğer özel kültürel önemi nedeni ile değer verilen şeyler olarak tanımlamaktadır [ICOMOS New Zealand, 2010].

ICOMOS tarafından 2008 yılında onaylanan “Kültürel Miras Alanlarının Açıklanması/Yorumlanması ve Sunumu Tüzüğü”nde ise kültürel miras alanı; “Tarihi ve kültürel öneme sahip olduğu kabul edilen ve genellikle yasal olarak koruma altında olan mekan, yerellik, doğal peyzaj, yerleşim alanı, mimari kompleks, arkeolojik sit veya ayakta kalmış yapılar” olarak tanımlanmıştır [ICOMOS, 2010c]

Europa Nostra [2005’ten aktaran Abacılar, 2008] tarafından, kültürel mirasın; geçmişten iletilen ve bugünün toplumu tarafından miras alınan her türlü kültürel ifadeyi kapsadığı; kültürel mirasın bir yapı ya da bina gibi madde üzerinde şekil almış ya da gelenek, yaşam şekli, alışkanlık gibi şekil almamış biçimde ortaya çıkabileceği belirtilmiştir [Europa Nostra 2005’ten akt. Abacılar, 2008].

Michael Turnpenny, somut kültürü, kültürel önemi nedeni ile değer verilen fiziki temsil ve anlatımlar olarak ve bu yaklaşım doğrultusunda kültürel mirası “Sadece fiziki ve maddi dünya değil, yaşamın tüm elemanlarını içerdiği” şeklinde tanımlamış ve kültürel mirasın; kimliklerin, bu nedenle de toplumların davranışlarının oluşmasında çok büyük öneme sahip olduğunu belirtmiştir [Turnpenny, 2004].

Austin N.K. ise kültürel mirasın modern tanımının “zaman süreci içerisinde insani faaliyetleri belgeleyen tüm işaretler, izleri” kapsadığını belirterek, somut yapısal çevre ile ilişkili olup; çevrede var olan kanıt tabakalarının okunması gerektiğini, ayrıca dil, dans, müzik, folklor ve el sanatları gibi somut olmayan kültür öğelerini de kapsadığını, somut olmayan mirasın genellikle belirli yerlerle ilişkili olup; bu mekânlara anlam ve önem katmaları nedeniyle, bu kültürel bağlantıların da korunması gerektiğini belirtmiştir [Austin, 2002].

Masser ve diğerleri [1994’ten aktaran Orbaşlı, 2000] kentsel bağlamda mirası bir nesilden diğerine sürekliliğin gücü olup; sadece gelecek nesillerle aktarmak istediğimiz bir şey değil; aynı zamanda en kapsamlı biçimde değerlendirmek ve deneyimlemek istediğimiz bir şey olarak tanımlamıştır [Masser’dan akt. Orbaşlı, 2000].

Yukarıda yer verilen kültürel miras tanımlardan da görüldüğü üzere kavram öncelikle somut ve soyut olarak ayrılmakta, somut kültürel miras da taşınır ve taşınmaz olarak sınıflandırılmaktadır. Kavramın kullanıldığı bağlama bağlı olarak kapsamı ve vurguladığı hususlar değişmekle birlikte; son yıllarda somut olmayan kültürel mirasın, mekanlarla ilişkilendirilmesi ve bir alanın istisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması nedeniyle DML’ne dahil edilebileceğine yönelik kriterin varlığı somut ve somut olmayan kültürel mirasın birbiri ile ilişkili olduğunu ve bir arada değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ülkemizde koruma mevzuatında kültür varlığı tanımı yer almakla birlikte; “kültür mirası” kavramı kullanılmamaktadır. 1983 yılında yayımlanan 2863 Sayılı Kanun’un 3. Maddesi (a) bendinde “Kültür varlıkları” bütün taşınır ve taşınmaz varlıkları kapsayacak şekilde tanımlanmış; Yasa’nın 6. Maddesi ile de taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları belirlenmiştir. 2863 Sayılı Yasa’da taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin UNESCO’nun yaptığı sınıflamayla paralellik bulunmamakta olup; taşınmaz kültür varlıkları sınıflandırılmasında özellikle tek yapı ölçeğinde taşınmazlar ele alınmıştır. Sit alanları ise yasada ayrıca tanımlanmıştır.

Kültürel Miras Yönetimi

Birçok kaynakta kültür varlıklarının yönetimi, “miras yönetimi”, “kültürel kaynak yönetimi”, “arkeolojik kaynak yönetimi” ve “arkeolojik miras yönetimi” kavramları ile açıklanmaktadır. McManamon tarafından da bu kavramlarının sıklıkla birbirlerinin yerine kullandıkları belirtilmiştir [McManamon, 2000].

Kerber kültürel kaynak yönetimi kavramının ilk defa 1972 yılında Ulusal Park Hizmetleri (National Park Service) tarafından kullanıldığını belirtmekte; kültürel kaynak yönetimi kavramının 1974’te düzenlenen Kültürel Kaynak Yönetimi Konferansı ile Airlie House Konferansı’nı takiben ortak kullanılmaya başladığını ifade etmektedir. Saunders ise kültürel kaynak yönetimi kavramının ilk defa 1975 yılında Dallas’ta düzenlenen Amerikan Arkeolojisi Toplumu Konferansı’nda telaffuz edildiğini belirtmektedir. Ancak Herman, Arkeolojik miras yönetiminin uluslararası, karşılaştırmalı seviyede çalışılmasına ilişkin ilk çabaların 1978 yılında, Demokratik Alman Cumhuriyeti’ndeki arkeolog ve miras yöneticilerinin girişimleri ile ortaya çıktığını belirtmektedir [Ünver, 2006]. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda kültürel miras yönetimi kavramının 1970’lerde tartışılmaya başlandığı söylenebilir.

Kültürel miras yönetimi, ABD dışında en geniş çapta kabul gören terim olup; ABD’de “kültürel kaynak yönetimi” aynı anlamda kullanılmaktadır. “Miras” kelimesinin “kaynak” kelimesi ile yer değiştirmesi her bir kelimenin farklı anlamlar çağrıştırmaya bağlıdır. “Kaynak” ele alınan varlığın ekonomik değeri olduğu ve faydalanılabileceği anlamına gelirken, diğer taraftan “miras” varlığın ekonomik olmayan değerlerinin de farkına vararak, belirli yükümlülükler ve sorumluluklar gerektiren geçmişin kalıntıları olduklarını kabul etmektedir [McKercher ve Cros, 2002].

Tanımlara geçmeden önce altı çizilmesi gereken birkaç nokta bulunmaktadır:

- Bu konuda kabul edilen veya tartışılmayan tek bir terim bulunmamaktadır.
- Belirtilen terimlerin kapsadığı tüm faaliyetler hükümetler tarafından yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde oluşturulan politikalar ile birlikte kültürel

kaynakların ve mirası idare eden organizasyonların günlük işlerinin *yönetilmesini* içermektedir.

- Kültürel kaynaklar ve mirasın, insitu arkeolojik kaynaklar veya geçmişin topraktan çıkarılan kalıntılarından daha fazlası olduğuna ilişkin geniş görüş birliği bulunmaktadır. Söz konusu kültürel kaynaklar ve miras; yer üstünde bulunan tarihi, tarih öncesi ve vernaküler yapılar, müze koleksiyonları, yaşayan gelenekler ve daha birçoğu ile birlikte halka hitap eden tarihi hikâyelerden daha fazlasını içermektedir [McManamon ve Hatton, 2000].

Kültürel miras yönetimi terimi ile kültürel kaynak yönetimi teriminin arkeolojik kaygılarla ortaya çıkmasına rağmen, her iki teriminin farklı noktalara işaret ettiği birçok yazar tarafından belirtilmiştir. Öte yandan aynı kavramın farklı yazarlar tarafından kapsamlarının oldukça farklı olarak ele alındıkları da görülmektedir.

Francis P. McManamon kültürel kaynak yönetimi teriminin özellikle arkeolojik kaynakları kastederek kullanılmasına rağmen başından beri söz konusu terimin yaratıcıları tarafından tarihi yapılar, tarihi ve tarih öncesi arkeolojik sitler, geleneksel kültür varlıkları ve diğerleri gibi geniş bir kaynak türünü içerdiğinin düşünüldüğünü ifade etmektedir [McManamon ve Hatton, 2000].

McManamon'un bu kavram hakkındaki görüşleri Ross A. tarafından yapılan tanım ile de desteklenmektedir. Ross, kültürel kaynak yönetiminin bir Kuzey Amerika terimi olup; kalıntıların muhafazası mevzuatını uygulayan arkeologların çalışmalarını tanımlamak için 1960'lı yıllarda ortaya çıkarttıkları bir terim olduğunu belirtmekte ve Kültürel Miras Yönetiminin bilimsel olmayan amatör araştırmalar ve kentsel gelişme baskısıyla sitlerin tahrip edilmesine ilişkin arkeolojik kaygıların sonucu başladığı için, uzun zaman arkeolojinin bir dalı olarak kabul gördüğünü de eklemektedir [Ross, 1996].

Ayrıca Ross, kültürü geçmişten aktarılan veya gelenekle kuşaktan kuşağa devredilen şey olarak tanımlayarak, parasal değerinin üzerinde değer taşıdığı kabul edilen mirasın yaşam tarzı gibi fiziki olmayan unsurlarını da içerebileceğini, ancak fiziki

olmayan bu unsurların birçok kişi tarafından arkeoloji ile ilişkilendirilmediği için “kültürel kaynak” olarak kabul edilmediğini, “kültürel miras” kavramı içinde yer verildiğini belirtmektedir [Ross, 1996].

McKercher ve Cros ise “Kültürel miras yönetimi”ni günümüz nesilleri ve gelecek nesillerin yararlanmasına yönelik olarak kültürel miras varlıklarının kültürel değerlerinin sürdürülmesi için sistemli biçimde muhafaza edilmesi/özen gösterilmesi olarak tanımlamıştır [McKercher ve Cros, 2002].

T. King kültürel kaynak yönetimini, artan nüfus ve değişen ihtiyaçların olduğu dünyada kültürel mirasın çok sayıda ancak sınırlı öğelerinin korunması ve yönetiminin dikkate alındığı süreç olarak tanımlamakta, genellikle arkeoloji ile eşit görülen kültürel kaynak yönetiminin kültürel peyzaj alanları, arkeolojik sitler, tarihi kayıtlar, sosyal kurumlar, anlatımsal kültür, eski yapılar, dini inançlar ve uygulamalar, endüstriyel miras, objeler (artifaktlar) ve kutsal mekanlar da dahil bir dizi varlık türünü içerdiğini belirtmektedir [King, 2002].

Cleere arkeolojik miras yönetimini; “eğitsel fonksiyonu ile bağlantılı olarak kültürel kimlik oluşturmaya yönelik ideolojik temelleri bulunan, turizm sektöründe ekonomik kaynak olan ve bilimsel veri tabanının korunması için akademik işlevi olan bir kavram olarak tanımlamaktadır [Cleere, 2000].

Kerber [1994’ten aktaran Ünver, 2006] kültürel miras yönetimini, “Özellikle geçmişin kayıtlarının muhafazasını veya mevcut tanıkların korunması için mevzuatın ve eylemlerin de dahil olduğu yol ve araçların geliştirilmesini ve tarih öncesi ve tarihi kalıntıların muhafazasını, kullanımını, korunmasını, duyarlı araştırmalarını veya korunup korunmayacaklarına ilişkin karar vermeyi de içeren, kültürel kaynakları etkileyen aktiviteler için kullanılan şemsiye kavram” olarak tanımlamış ve kültürel kaynak yönetiminin “tarih öncesi ve tarihi arkeolojik kaynakların muhafazası, korunması ve/veya yorumlanmasını amaçlayan araştırma, faaliyet ve mevzuat” olduğunu ilave etmiştir [Kerber, 1994’ten akt. Ünver, 2006].

Lipe [1984'ten aktaran Ünver, 2006] ise kültürel kaynak yönetiminin geçmişten gelen nelerin korunacağı ve günümüzde ve gelecekte nasıl kullanılacaklarını ile ilgili olduğunu belirtmektedir [Lipe, 1984'ten akt. Ünver, 2006].

Orbaşlı ise miras yönetimini “tarihi bir mekânda, tarihi doku ile ziyaretçilerin beğenisi ve deneyiminin güçlendirilmesi lehine ziyaretçilerin yönetimi” olarak tanımlamıştır [Orbaşlı, 2000].

İngiliz Tarihi Kentler Forumu, korunan alan yönetiminin yönetim ekibi düzeyinde koordine edilmesi, seçilmiş üyeler tarafından desteklenmesi ve yerel yönetim içindeki tüm bölümlerdeki uzman personel tarafından benimsenmesi gereken esas faaliyet olduğunu belirterek, korunan alan yönetimini “Alanın geliştirilmesi ve çeşitli eşgüdüm yolları içinde problemlerin çözümü için net bir fikre ve belirli politikalara sahip olmak” olarak tanımlamış ve korunan alan yönetiminde;

- Ortak yaklaşımın,
- Belirli sorunları çözebilmek için sorumluluğun,
- Kapsamlılığın,
- İletişim kurmanın, çalışmaları halk ve siyasilerle birlikte yürütmenin,
- Kaynakları ve etkiyi zayıf biçimde dağıtmak yerine, çabaları yoğunlaştırmanın,
- Politika ve vizyonun net olmasının gerektiği eklenmiştir [English Historic Towns Forum, 1998].

Söz konusu kavramların öncelikle arkeolojik kaygılar neticesinde ortaya çıktığı yapılan tanımlamalardan da anlaşılmaktadır. Ancak yapılan incelemelerde “kaynak değerleri” ve “miras değerleri”nin farklı noktalara işaret ettiği; kaynakların finansal ve ekonomik terimlerle ilişkilendirilirken; mirasın parasal değer üzerinde değer taşıdığının kabul edildiği ve somut olmayan değerlerle de ilişkilendirildiği için daha geniş kapsamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda kültürel kaynak teriminin daha fiziksel unsurlar sergileyen arkeoloji ile ilişkilendirilirken, kültürel miras yönetiminin somut olmayan kültür öğelerini de içerecek biçimde tanımlandığı

belirtilebilir. Ancak söz konusu terimlerle işaret edilen ortak yaklaşım somut ve somut olmayan mirasın sahip oldukları “değerlerin yönetilmesi”dir.

2.2.1.Kültürel miras yönetiminin gelişimi

Özel varlıklar ve sitler antik dönemlerden beri kanunlarla veya geleneklerle korunmuşlardır. Koruma anlayışı ilkçağlarda ve Hristiyanlığın yayılma döneminde daha çok dinsel etkilere bağlı olarak gelişim göstermişken, Ortaçağda daha çok işlevsel ve siyasal nedenlere bağlı olmuş, Rönesans’ta ise Papaların Roma dönemi kalıntılarını kapsayan koruma emirnamelerinin etkisiyle şekillenmiştir [Ayrancı, 2007]. Kültürel mirasın korunması, Avrupa’da Rönesans’tan sonra 17. yy.da gelişim göstermiş olup; anıtlara ve sanat eserlerine önem verilmiş, kültürel miras müzelerle eş anlamlı hale gelmiştir [Austin, 2002].

Arkeolojik miras yönetiminin ise eski uygarlıklardan kalan tüm varlıkları Kraliyet mülkü ilan eden 1666 tarihli İsveç Kraliyet Beyannamesi ile başladığı söylenebilir. Bu beyanname ile ilk defa geçmişe ait kalıntıların esas/içsel önemi ulusal yasal kurallarla kabul edilmiştir [Cleere, 2000]. 18. yüzyıla gelindiğinde Fransız İhtilali’nin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi, kısa zamanda tüm Avrupa’ya yayılmış; 18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yüzyılın başlarında mimari eserlere yönelik ilk koruyucu yasalar hazırlanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, sanayi devriminin etkisi ile tarihi ve doğal çevrenin yok olma tehlikesi, doğal çevre ile birlikte, tarihi kentlere de ilgiyi arttırmış, koruma olgusu, böylece kentsel boyut kazanmaya başlamıştır [Yürü, 2009]. 19. yüzyıl sonunda Avrupa ülkelerinin çoğunda bulunan antik anıtlar farklı etkinlikleri olan koruyucu yasalarla koruma altına alınmış ve Amerika Birleşik Devletleri’nde 1906 yılında ilk Federal Eski Eserler Yasası kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı çıktığında dünyanın büyük bir kısmında arkeolojik miras yönetimine ilişkin yasalar yürürlükte olmasına rağmen, uzmanlık olarak hala pek çok ülkede gelişmemiş durumdadır [Cleere, 2000].

1931 yılında korumanın yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla Atina’da düzenlenen Tarihi Yapıların Restorasyonu Kongresi (The Athens Charter for the Restoration of

Historic Monuments) koruma konularında ilk ciddi girişim olarak kabul edilen Atina Tüzüğü'nü ortaya koyması nedeni ile önem taşımaktadır. Kongrede anıtların korunması, eğitsel ve yasal değerlendirmeler, estetik değerlerin artırılması ve anıtların restorasyon teknikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca kongrede ulaşılan önemli bir sonuç da “mirasın korunması için ulusal yasal düzenlemelerin her ülkede yapılması gerekliliği” olmuştur [Yürü, 2009]. Atina Tüzüğü'nün hemen ardından 1933 yılında yine Atina'da Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi düzenlenmiştir. Kongrede tarihi miras konusu ele alınarak, mimari değerlerin korunması gerekliliği vurgulanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı, kültürel miras kavramının ortaya çıkmasında ve korunmasında dönüm noktası olarak kabul edilebilir. II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri özellikle Avrupa'da arkeolojik çalışmaları arttırmış olup; savaş sonrası yükselen milliyetçilik miras yönetiminin lehine olmuştur. Koruma anlayışının Avrupa'da bugünkü anlamda kentsel nitelik kazanması İkinci Dünya Savaşı sonrasına rastlamakta olup; kültürel miras yönetiminin planlama sürecinde ilk defa bu dönemde ortaya çıktığını söylenebilir. 1945 yılından itibaren yaşanan büyük ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik değişimler, özellikle arkeolojik miras yönetiminin gelişimine en fazla yardımcı olan unsurlar olmuştur [Cleere, 2000]. II. Dünya Savaşı sonrasında arkeolojik miras yönetimi, sosyal ve ekonomik planlamanın tamamlayıcı unsuru olarak görülmüştür. Aslına uygunluk (authenticity) bu dönemde kültürel kaynak yönetimi ve miras yönetiminde temel kavramlardan biri olmuş; II. Dünya Savaşı'ndan bu yana miras konusunda ve arkeoloji, antropoloji, müze yönetimi, koruma vb. gibi konularda neredeyse tüm tartışmalarda kilit noktada yer almıştır [McManamon ve Hatton, 2000].

1950'lerden itibaren savaşlar ve yoğun endüstriyel gelişmelerin neden olduğu büyük yıkımlar, insanların çevrelerinin kültürel kimliklerinin bir parçası olduğunun farkına varmalarını sağlamıştır [Austin, 2002]. Savaşın sona ermesi ile özellikle Avrupa'da ekonomik, siyasal ve sosyal örgütlenmelerin yeniden yapılandırılmasıyla, kültürel alanda ortak bir Avrupa kültürü oluşturma çabaları gündeme gelmiştir. Bu amaçla, savaş sonrası bombalanmış tarihin, yeniden aynı coğrafyaya ya da kentlere ve

insanlığa kazandırılması için başlatılan girişimler sonucunda, kültürel mirası korumanın genel ilkelerini ve kurallarını belirleyen önemli değerlendirmeler yapılmış ve sonuçlar elde edilmiştir [Yürü, 2009].

Özellikle uluslararası düzeyde oluşturulan birçok organizasyon kültürel mirasın korunması ve yönetiminde yönlendirici ve yol gösterici olmuş; UNESCO, Avrupa Konseyi, ICCROM ve ICOMOS gibi kuruluşların yayınladıkları tüzük, sözleşme ve bildiri gibi dokümanlar uluslar arası koruma mevzuatını biçimlendirmiştir.

1945 yılında Kuruluş Yasası kabul edilen ve eğitim, sosyal bilimler ve doğal bilimlerin yanı sıra kültürel mirasın korunmasında da çeşitli standartlar geliştiren UNESCO çatısı altında, üye ülkeler tarafından kültürel çeşitlilik ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi amacıyla birçok sözleşme onaylanmış ve yürürlüğe konmuştur. Kültür alanında kazanılan deneyim ve bilgilerin toplanması ve paylaşımı UNESCO'nun kültür alanında gösterdiği diğer bir faaliyet olup; Dünya Miras Alanları Listesi, somut kültürel mirasın korunması için geliştirilmiş ve en çok tanınan bir UNESCO uygulamasıdır.

14 Mayıs 1954 tarihinde imzalanan “Lahey Sözleşmesi: Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi” (Hague Convention) ile hangi millete ait olursa olsun, kültür mirasına karşı yapılacak tahribatın, bütün insanlığın kültür mirasına karşı yapılmış sayılacağı, mevcut kültür mirasının muhafazasının bütün dünya milletleri için önem taşıdığı ve bu mirasın milletlerarası ölçüde korunması gerektiği belirtilerek; kültürel varlıkların tanımı yapılmıştır. Lahey Sözleşmesi’nde, 1972 Dünya Miras Sözleşmesi’nin temeli olan “insanlığın ortak mirası” kavramının şekillenmeye başladığı söylenebilir.

1954 yılında Avrupa Konseyi (Council of Europe) tarafından hazırlanan Avrupa Kültür Sözleşmesi imzaya açılmış olup; söz konusu sözleşmede her bir Taraf Devlet’in Avrupa’nın ortak kültür mirasının korunması için gerekli önlemleri alması ve bu mirasa erişebilirliği sağlaması yönünde hükümler yer almaktadır.

Ekonomik büyüme ve arkeolojik sitlerin tahribine tepki olarak 1960’larda, Avrupa’daki önemli kültür mirasının kurtarılması ve yeniden yaratılması için uluslararası arenadan büyük çabalar istenmiştir. Ulusal sınırlar arasında deneyim paylaşımı ve işbirliğinin kurulması ihtiyacı 1964 yılında Venedik’te düzenlenen “II. Uluslararası Tarihsel Anıtların Mimarlar ve Teknisyenleri Kongresi”nde Anıtların ve Sitlerin Korunması ve Restorasyonu Tüzüğü’nün (Venedik Tüzüğü) kabul edilmesini sağlamıştır. Venedik Tüzüğü ile tarihsel çevrelerin “sürdürülebilir kalkınma” kavramı doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmış, koruma tek boyutlu bir olgu olmaktan öte çok katmanlı olarak ele alınmış ve “tarihi çevre” kavramı ön plana çıkmıştır. Onarım ve korumayı ortak ilkeler ve uluslararası bir temele yerleştirmek açısından ve tarihsel ve kültürel sürekliliğin sağlanmasını amaçlaması bakımından Venedik Tüzüğü önemli bir yere sahiptir.

Venedik Tüzüğü’nün kabul edilmesinden bir yıl sonra 1965’te ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) kurulmuştur. Bu uluslararası ve hükümetler dışı organizasyon, kültürel çevrenin korunması, restorasyonu ve yönetimine ilişkin uluslararası standartların oluşturulduğu bir forum haline gelmiştir [Saraç, 2003].

Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi Avrupa Konseyi tarafından 1969 yılında hazırlanmış olup; ana hedefleri arasında arkeolojik kazıların yönetimine yönelik ortak tutum belirlenmesi de yer almıştır.

1970’ler arkeolojik mirasla ilgili birçok uluslararası sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte miras yönetimine ilişkin büyük çabaların gösterildiği bir dönem olmuştur. Bu dönem UNESCO’nun 1970 tarihli “Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme”sinin uygulanması ile birlikte başlamış, 1972’de BM’nin Çevresel Programı (UNEP) kurduğu Helsinki’de düzenlenen konferansta çevresel koruma kavramının kabul edilmesi ve gelişme etkisinin azaltılması için fonların yaratılması ile devam etmiştir.

1960'ların gelişme baskıları ve 1970'lerin çevreci hareketleri arkeolojik miras yönetimi üzerinde derin etkiler bırakmıştır. 1970'lerdeki, Uluslararası düzeydeki gelişmelere paralel olarak, Avrupa Ülkelerinin çoğunda ve ABD'de çevre koruma ve miras korumanın önemi yerel kanunlarla da benimsenmiş ve Avrupa Ülkelerinin neredeyse hepsi 1970'lerde güncelliğini kaybetmiş ve etkisiz durumdaki yasalarını değiştirerek, yeni eski eser yasalarını kabul etmişlerdir. Tüm bu değişimler ancak aşırı baskılar altında gerçekleşmiş, sadece ABD'de yeni bir uzmanlığın gelişiminin farkına varılmıştır [Cleere, 2000].

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı'nın 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan onyedinci oturumunda, UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşme ile kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnâ bir öneme sahip olduğu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak muhafazasının gerektiğini göz önünde tutulmuştur.

1975 yılı Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmiş ve bu kapsamda Amsterdam'da düzenlenen uluslararası konferansta Amsterdam Bildirisi kabul edilmiştir. Bu bildiride mimarlık mirasının yalnız üstün nitelikli tek yapıları ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerdiği; mimarlık ürünlerinin korunmasının kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınması ve yurttaşların da katılımının sağlandığı bütünsel bir koruma politikasının uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Amsterdam Deklarasyonu'ndan sonra, koruma konusunda daha ciddi adımlar atılmış ve 1976 yılında Nairobi'de düzenlenen UNESCO Konferansı'nda tarihi alanların korunması ve çağdaş rolleri üzerinde durulmuştur. Konferansta günlük çevrenin bir parçası olan tarihi kentsel alanların korunması için planlama sürecinin önemi vurgulanmış, koruma ile “tanımlama-koruma-himaye etme-onarım-yenileme-bakım ve canlandırma”nın kastedildiği belirtilmiş ve ulusal, bölgesel ve yerel kamu hizmetleri veya bireylerin oluşturduğu gruplar gibi ilgili olan herkesin kalıcı koordinasyonunu sağlamak için sorumlu bir otorite bulunması gerektiği ifade

edilmiştir. Gerekli koordinasyonu sağlamaya yönelik oluşturulması önerilen ve çok paydaşlı bir örgütlenmeyi gerekli kılan organizasyon mevzuatımızda alan yönetimi kapsamındaki danışma kuruluna benzemesi bakımından oldukça önemlidir.

1979 yılında Avustralya ICOMOS’u tarafından kabul edilen Burra Tüzüğü ile Venedik Tüzüğü’nün ilke ve kararları Avustralya için uyarlanmış olup; korumanın on ilkesi tanımlanarak, “katılım” vurgulanmıştır. Söz konusu tüzük ile “bir alanın korunması, açıklanması ve yönetiminin, alanla özel ilişkisi ve anlamı olan veya alanda sosyal, manevi veya diğer kültürel sorumlulukları bulunan kişilerin katılımı ile sağlanması gerektiği” belirtilerek, korumanın amacı alanın kültürel değerinin yitirilmemesi ve onun güvenliği, bakımı ve geleceğinin düşünülmesi olarak belirlenmiştir [ICOMOS, 2010d]. Bu kapsamda günümüzde kültürel miras yönetiminin temel amacı olan alanın kültürel değerlerinin çok paydaşlı bir yönetimle korunması ilkesinin 1980’li yılların sonundan itibaren koruma literatüründe yer bulduğu görülmektedir.

Avrupa Konseyi 1985 yılında Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde, korunacak kültür varlıklarının; tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, toplumsal ve teknik bakımlardan dikkate değer olmaları gerektiğini vurgulamıştır [Ayrancı, 2007].

1987 yılında ICOMOS tarafından yayınlanan Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü) tarihi kentler ve alanların korunması ile ilgili ilkeler, hedefler ve yöntemleri belirleyerek Venedik Tüzüğü’nü tamamlamayı amaçlamıştır. Washington Tüzüğü’nün ilk ilkesinde “etkili olabilmek için, tarihi kentlerin ve diğer tarihi kentsel alanların korunmasının, tutarlı ekonomik ve sosyal gelişme politikaları ile her düzeydeki kentsel ve bölgesel planlamanın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Washington Tüzüğü’nün üzerinde durduğu önemli bir konu da halkın katılımı olmuştur. Tüzük koruma programının başarısının, kentlilerin katılımı ve görev almalarıyla mümkün olabileceğini; bu nedenle halkın katılımının desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunmasının öncelikle orada yaşayanları ilgilendirdiğine ve tarihi bir kentin veya kentsel alanın korunmasının sağduyu,

sistemli yaklaşım ve disiplin gerektirdiği ve özel durumlarda çıkabilecek sorunlardan kaçınmak için katı yaklaşımlardan uzak durulmasına dikkat çekilmiştir [ICOMOS, 2010b]. Burra Tüzüğü ile ortaya konulan halkın katılımı olgusunun Washington Tüzüğü ile de vurgulandığı; günümüzde alan yönetiminin temel ilkelerinden olan sistemli ve katı olmayan (esnek) bir koruma yaklaşımına o dönemde de işaret edildiği görülmektedir.

Kültürel Miras Yönetiminin özellikle Avrupa’da 1970’lerden itibaren önem kazanması ve yönetim çalışmalarının 1970’li yıllarda başlamasına rağmen, “kültürel miras yönetimi” terimi ilk defa resmi olarak 1990 tarihli “ICOMOS-Arkeolojik Mirasın Muhafazası ve Yönetimi Tüzüğü” ile ICOMOS Uluslararası Arkeolojik Miras Yönetimi Komitesi (ICAHM) tarafından kullanılmıştır. “ICOMOS-Arkeolojik Mirasın Muhafazası ve Yönetimi Tüzüğü” arkeolojik mirasın yönetimine ilişkin küresel ilkeler ortaya koymuştur. Bu nedenle terim, hükümet kuruluşları, organizasyonlar ve profesyoneller tarafından bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. 1990’lardan sonra arkeolojik miras yönetimi hızlı gelişmiştir. UNESCO tarafından Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslararası Komitesi (ICAHM) kurulmuştur. Ayrıca 1990’larda izleme programları geliştirilmeye başlanmıştır. 1992 yılında UNESCO’nun kültür bölümü ile ICOMOS’un miras yönetimine ilişkin temel ilkeleri ortaya koyduğu “Dünya Kültürel Miras Alanlarının Yönetimi Rehberi” yayınlanmış, 1993 ve 1998 yıllarında revize edilmiştir [Ünver, 2006].

Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi 1992 yılında revize edilerek, Valetta’da imzaya açılmıştır. Söz konusu Sözleşmede arkeolojik mirasın korunması için, her bir Taraf Devletin kendine uygun yasal bir sistem oluşturarak; arkeolojik mirasın korunması ve arkeolojik miras envanterinin bakımı için yasal bir sistem oluşturulması, envanterinin çıkarılması ve koruma altına alınacak abideler ve alanların tespit edilmesi; yerüstünde veya denizde görülebilir kalıntılar olmasa dahi maddi delillerin daha sonraki nesiller tarafından incelenmesine imkan vermek üzere arkeolojik kapalı alanların yaratılması ve arkeolojik miras varlıklarının tesadüfen bulunması hallerinde bunların resmi makamlara zorunlu olarak bildirilmesi ve incelemeye sunulması gerektiği hususlarına yer verilmiştir.

2008 tarihinde Quebec, Kanada’da düzenlenen ICOMOS 16. Genel Kurulu’nda “Kültürel Miras Alanlarının Açıklanması/Yorumlanması ve Sunumu Tüzüğü” kabul edilmiştir. Söz konusu tüzükte, daha önceki yıllarda yayınlanan ICOMOS tüzüklerinin koruma sürecinin gerekli bir parçası olarak halkla iletişiminin öneminin vurgulandığı; daha önceki belgelerde bu kavramın “yayma, popülerleştirme, sunma ve açıklama” olarak ele alındığı belgelenmiştir. Söz konusu tüzükte eski topluluklardan ve medeniyetlerden kalan çok çeşitli maddi kalıntı ve somut olmayan değerler arasından neyin, nasıl korunacağı ve kamuya nasıl sunulacağına ilişkin tercihlerin alan açıklamasının birer unsuru olduğu belirtilmiş; ayrıca tüzüğün hedefler bölümünde açıklama ve sunumun, kültürel miras koruma ve yönetim sürecinin bir parçası olduğu ifade edilmiştir [ICOMOS, 2010c].

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’nin uygulanmasına ilişkin rehberde 1988 yapılan revizyonlarla ilk defa yasal, düzenleyici veya idari korunmaları olmayan doğal varlıklar için yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması istenmiştir. Ancak bu hüküm sadece doğal varlıklarla sınırlandırılmıştır. 1994 yılında yayınlanan Uygulama Rehberi’nde ise doğal varlıkların Dünya Miras Listesi’ne alınması için yönetim planlarının olması gerektiği hükmüne yer verilmiştir. 2005 yılında yayımlanan uygulama rehberine istisnai evrensel değere sahip varlıkların yönetim sistemlerine yönelik daha kapsamlı hükümler eklenmiştir. 2000’li yılların başından itibaren Dünya Miras Merkezi’nce gerçekleştirilen periyodik rapor toplantılarında kültürel ve doğal varlıkların dünya miras listesine alınması için yönetim planlarının olması gerektiği hususunun altı çizilmişse de, kültürel varlıklar için de yönetim planının hazırlanması hususuna ilk defa 2005 yılında yayınlanan uygulama rehberinde yer verilmiştir.

Söz konusu rehberin “Yönetim Sistemleri” başlıklı 108. paragrafında “aday gösterilen her bir varlığın, istisnai evrensel değerinin tercihen katılımcı bir yolla nasıl korunacağını açıkça belirten uygun bir yönetim planı veya diğer belgelenmiş yönetim sisteminin bulunması gerektiği” hükmü yer almaktadır. Önceki rehberlerde sadece doğal varlıklar için zorunlu tutulan yönetim planları, 2005 yılında itibaren

tüm alanları kapsayıcı nitelik kazanmıştır. 2005 yılından itibaren sunulacak adaylık dokümanları arasında yönetim planlarının bulunması zorunlu tutulmuştur [Karpati, 2008].

2863 sayılı Kanun'da değişiklik yapan 5226 Sayılı Kanun'un yayımlanması ile Türkiye'de koruma mevzuatında ilk defa alan yönetimi ve yönetim planlarına ilişkin düzenlemeler yer bulmuştur. Söz konusu Kanun'un yayım tarihi olan 2004 yılı, uygulama rehberi ile kültürel alanlar için de yönetim planlarının hazırlanmasının zorunlu tutulduğu 2005 yılının öncesini işaret etmektedir.

Söz konusu yasanın;

“Genel Gerekçeler” başlığı altında:

“Kültürel varlıklarımızın etkin bir şekilde korunması, koruma, planlama, işletme ve tanıtım hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi, toplumun bu varlıklara sahip çıkmasını sağlamak amacıyla yönetişim ve yerel sahiplik ilkesine uygun şekilde yeni yönetim modelleri geliştirilmektedir. Bu kapsamda gerek UNESCO dünya miras listesine alınmış yerler, gerekse de diğer ören yerleri için alan yönetimi, müzeler için müze başkanı, müze müdürü, işletme müdürü ve müze kuruluna dayalı müze yönetimi ile anıt eserler için anıt eser kurulu oluşturulmaktadır.”,

Madde Gerekçeleri başlığı altında:

Madde 1. - “.....gerek UNESCO gibi uluslar arası kurumlarca dünya miras listesinde yer almak üzere başvuru alan kültür varlıklarımız, gerekse de bu liste dışında ancak kültürel kimliğimiz ve uygarlık değerleri açısından önem taşıyan diğer kültür varlıkları alanlarında, alanın etkileşim sahasında ya da tabiî bütünlüğü içinde düşünülen bağlantı noktalarını da kapsayacak şekilde, yetkili merkezî ve yerel idareler ile bu konuda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü ve hizmetlerin etkin şekilde yürütülmesini sağlamak, bu alanları ulusal ve uluslar arası kurumlar nezdinde bir muhataba kavuşturmak amacıyla yönetim alanı tanımlanmaktadır. Yönetim alanı olarak belirlenen alanların ise korunması, yaşatılması, tanıtımı, içerisinde yapılacak etkinliklerin organizasyonu, ziyaretçi yönetimi, çevre düzenlemesi, restorasyon, bakım-onarım faaliyetleri, güvenliği, alan içerisindeki satış üniteleri ve ürün gelişimi gibi hususların planlı olarak gelişimini ve uygulamadan doğacak durumlarla geri beslemeli bir süreç olarak sürekli olarak gözden geçirilmesini teminen yönetim planı tanımlanmaktadır.”

hükümleri yer almaktadır [Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010].

UNESCO Dünya Miras Merkezi'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alma koşullarından biri olarak tüm alanlar için yönetim planı talep etmesinden önce yasal mevzuatımızda yönetim planlarına ilişkin hükümlere yer verilmesinde periyodik rapor toplantılarında dile getirilen hususlar ve Dünya Miras Komitesi'nin 2005 yılından önceki kararlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Böylece, tek yapı ölçeğinden başlayan koruma faaliyetleri zaman içinde çevre ölçeğini kapsayan bir anlayışa ulaşmış; korumanın sadece fiziksel boyutu değil, sosyal ve ekonomik boyutu da ele alınmış; tüm bu süreçte çalışmaların benimsenmesi ve aidiyet duygusu yaratılması için katılım sağlanmasının önemi anlaşılmış ve kültür varlıklarının sürdürülebilirliği için koruma, planlama ve yönetim faaliyetleri birlikte değerlendirilmiştir. Bu süreç içerisinde, miras koruma alanında faaliyet gösteren uluslararası kurum/kuruluşlar, kültürel mirasın tanımı yaparak; yayınladıkları sözleşme, tüzük vb. yönlendirici dokümanlarla koruma ve kültürel miras yönetimi kavramlarının gelişmesinde etkin ve belirleyici olmuştur

2.2.2. Türkiye'de kültürel miras yönetiminin gelişimi

Kültürel miras yönetimi, kültür varlıklarının tespit edilerek korunmasından, sunumuna, değerlendirilmesine ve planlanmasına kadar bir dizi faaliyet içeren bir olgudur. Ülkemizde, Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar kültürel mirasın korunmasına ilişkin farklı kapsam ve yaptırıma sahip olan birçok yasal düzenleme yürürlüğe girmiştir. Kültürel mirasın korunmasına dair çalışmalar 19. yüzyıl ortalarında başlamışsa da, ilk yasal düzenlemelerin arkeolojik yapı ve alanlarla ilgili olması ve kültürel miras yönetiminin diğer unsurlarını içermemesi nedeniyle etkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Koruma politikalarının gelişmesi 3 döneme ayrılarak incelenmiştir. Bunlar; Cumhuriyet öncesi dönem, Cumhuriyet Dönemi (1923 - 2003) ve 2863 Sayılı Yasa'da değişiklik yapılarak alan yönetimi ve yönetim planlanması kavramlarının mevzuatımıza kazandırıldığı 2004 sonrası dönemdir.

Cumhuriyet öncesi dönem

Osmanlılar Döneminde koruma çabalarında, ideolojik ve etik değerlerden çok, yapıların kullanım değerleri etkili olmuş; kamusal alanlar olarak camii, medrese, han vb. yapıların bakımları yapılarak korunmuştur. Bu dönemde, belirli bir sınıf ya da toplumsal bilinçle oluşturulmuş koruma politikalarının varlığından söz etmek mümkün değildir [Madran, 2002].

Ülkemizde eski eserlere karşı ilk ilgi, 19. yüzyıl ortalarına doğru başlamıştır. Avrupa’da doğan ve gelişen modernite projesi, sanayi devrimini takiben 1840’lı yıllardan itibaren Osmanlıları da etkilemiştir [Kejanlı ve ark., 2007]. Osmanlılar tarafından eski eserlerin korunmasına yönelik atılan ilk adım, 1846’da Abdülmecid’in hükümdarlığı döneminde Ayasofya Kilisesi’nin İtalyan Fossati kardeşler tarafından korunmasıdır. Diğer önemli bir detay ise Hipodrom’da bulunan Dikilitaş ile yılanlı sütunun demir parmaklıklarla korumaya alınmasıdır. Bunlar kentte bulunan arkeolojik kalıntıların korunmasına ilişkin çabaların kesin göstergeleridir [Saraç, 2003].

Tarihi mirasın korunması yönündeki en önemli girişim ise, 1846 yılında İstanbul’da Aya İrini Kilisesi’ni müzeye çevrilmesi ile olmuştur. Bu Osmanlı Döneminde açılan ilk müzedir [Kiper, 2006].

19. yüzyıla gelinceye dek Osmanlı kanunnamelerinde yeni yapılaşma, koruma ve onarım ile ilgili doğrudan hükümler bulunmamasına karşın, padişah fermanlarında gerek yeni yapılaşma, gerekse anıtsal nitelikli yapıların çevrelerinin korunması ve düzenlenmesine ilişkin hükümler yer almıştır. Tanzimat’la birlikte bu konulara ilgi artmaya başlamış, 1848-1917 yılları arasındaki 60 yıllık süreçte koruma konuları ile ilgili 42 adet yasal ve yönetsel düzenleme yapılmıştır [Madran, 2002].

1869 yılına kadar taşınmaz eski eserlere ilişkin kapsamlı koruma yasası bulunmamakta olup; bu yıla değin eski eserlerle ilgili yasal hususlar tamamıyla fıkıh esaslarına bağlı olmuştur. Eski eserlerle ilgili ilk yasal düzenleme olan Asar-ı Atika

Nizamnamesi 13.11.1869 tarihinde yürürlüğe girmiş olup; söz konusu nizamname sadece kazılar sonucu bulunan kalıntılarla ilgili olması ve taşınır ve taşınmaz eski eserleri tanımlamaması nedeniyle yetersizdir. Yine de söz konusu nizamnamenin eski eser yasalarının gelişimi için önemli katkı yaptığı hukukçular tarafından genel kabul görmektedir [Saraç, 2003].

19. yüzyılda koruma konularında gönüllü kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamış olup; bunlardan ilki 1878 yılında kurulan ve İzmir yöresinde arkeolojik araştırma yapma ve kazı izni isteyen “İzmir Kütüphane ve Müze Cemiyeti”dir [Kiper, 2006].

1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi de dahil olmak üzere ilk 4 nizamname, hemen tümüyle, arkeolojik alan ve eserlerle ilgili sorunların çözümüne ve süreçlerin tanımlanmasına ayrılmış olup; bir başka deyişle İmparatorluğun 19. yüzyıl gündeminde hemen tümüyle arkeolojik eserler yer almaktadır. İlk kez 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ile Türk-İslam çağı yapıtları korunması gerekli eser olarak tanımlanmıştır. 23 Nisan 1906’da çıkartılan son Asar-ı Atika Nizamnamesi, Cumhuriyet döneminde de kullanılmış ve 1973 yılına değin, tek koruma mevzuatı olma özelliğini korumuş olmakla birlikte; daha önceki nizamnamelere oranla daha gelişmiş bir içeriğe sahip olmasına rağmen, 35 maddeden 26’sının taşınır eski eserler ve arkeolojik kazılara ayrılması, taşınmazların korunması kavramı ve buna bağlı yaklaşımların gereği kadar oluşmadığını açıkça göstermektedir [Madran, 2002].

28.07.1912 tarihinde yayınlanan Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi, Osmanlı Devleti’nin sadece taşınmaz kültürel değerlerle ilgili hükümler içeren ilk yasal düzenlemesi olup; 1936 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1912 nizamnamesi ile tüm kaleler, burçlar ve surlar koruma altına alınmıştır. Söz konusu nizamnamenin uygulanması amacıyla 1917 tarihinde Muhafazai Asar-ı Atika Encümeni Daimisi oluşturulmuştur. Bu kapsamda, kültürel varlıklarda yapılabilecek her çeşit değişiklik Kurul üyelerinin yetkisine konu olmuş ve bu tür değişiklikler Kurulun talebi uygun bulması ve yapıların krokileri, planları ve fotoğraflarının elde edilmesinden sonra gerçekleştirilebilmiştir. Bu yolla İstanbul’da bulunan tehdit altındaki birçok Bizans ve Osmanlı yapısı belirlenerek, koruma altına alınmıştır [Saraç, 2003].

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1920 yılında kurulmasından sonra kültür varlıklarının korunması konusunda oluşturulan ilk yasal düzenleme ile 10 Mayıs 1920 tarihinde Maarif Vekâleti'ne bağlı, Türk Asar-ı Atikası Müdürlüğü kurulmuş, bir yıl sonra da Hars Müdürlüğü¹¹ adını almıştır. Müdürlüğün temel görevleri arasında eski eserleri korumak ve denetlemek ve tarihi anıtları belirlemek yer almıştır. 1922 yılında “Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat” başlığı ile yayınlanan ve valiliklere gönderilen genelgede ise ağırlıklı olarak müzecilik ve kazı hizmetlerine yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu genelge ülke ölçeğinde bir kültür varlıkları envanteri hazırlanması konusunda ilk girişim olması bakımından önem taşımaktadır [Madran, 2002].

Cumhuriyet dönemi (1923 – 2003)

Cumhuriyet Dönemi'nde korumayı denetleyen ve karar organı olarak görev yapan ilk kurum ise Muhafazai Asar-ı Atika Encümeni Daimisi'dir. 1917'de kurulan söz konusu kurumun, 1924 yılında yapılan tüzük değişikliği ile görev tanımları belirlenmiştir. 01.03.1926 tarihinde kabul edilen 765 Sayılı “Türk Ceza Kanunu” ile ibadet yapıları ile abideler ve mezarlıkları bozan ya da tahrip edenler için hapis ve para cezası getirilmiştir [Madran, 2002].

Atatürk'ün 19.02.1931 tarihinde Konya'ya yaptığı yurt gezisi sırasında tarihi yapılara ilgisiz kalınmasını gözlemlemesi üzerine gerekli çalışmalar başlatılmış ve 1933 yılında Anıtları Koruma Komisyonu kurulmuştur. Adı geçen komisyon belgelemeden başlayarak rölöve ve anıtların onarımına kadar uzanan koruma sürecine ilişkin programlar hazırlamıştır. 1930'lu yılların ilk kapsamlı ve örgütlü etkinliği ise anıtsal yapıların envanterlerinin hazırlanmasıdır. 1922 yılında illerde başlatılan belgeleme çalışmaları ile 1933 yılında toplam 3500 anıtsal yapı belgelenmiştir [Kiper, 2006].

---

¹¹ Hars Dairesi 1922'de “Asar-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü” ile “Kütüphaneler ve Güzel Sanatlar Müdürlüğü” olarak ikiye ayrılmıştır. 1922 yılında Asar-ı Atika ve Müzeler Genel Müdürlüğü adını alan kuruma, 10 Haziran 1933 tarihinde çıkarılan 2287 sayılı Kanun'da Müzeler Müdürlüğü; 10 Haziran 1935 tarihinde 2273 Sayılı Yasa ile kurulan Kültür Bakanlığı örgütü içerisinde “Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü”, 22 Eylül 1941 tarihli ve 411 sayılı Yasada ise Antikite ve Müzeler Müdürlüğü olarak yer verilmiştir.

Kentsel korumaya karşı ilk gerçek yaklaşım ise 23 Temmuz 1932’de onaylanan H. Jansen’in hazırladığı Ankara İmar Planında görülmüş olup; bu kapsamda 1937 yılında kale ve çevresi protokol alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır [Kejanlı ve ark., 2007].

1930’lu yıllarda birçok müze, üniversite ve Türk Tarih Kurumu gibi modern kurumlar oluşturulmuş, ayrıca Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Fransa Hitit ve Asya Araştırma Toplumu kurulmuştur. 1931 yılında Atatürk tarafından kurulan Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti, eski eserlerin korunması ile ilgili çalışmalar da yapmış ve koruma ilkelerini belirlemiştir. 1935 yılında bu kurumun adı Türk Tarih Kurumu olarak değiştirilmiştir. Bu kurul 1933-1935 yılları arasında 3500 yapı üzerinde çalışarak bunların onarım raporlarını hazırlamıştır. Bu dönemde birçok öğrenci yurtdışına arkeoloji, Hititoloji ve Sümeroloji eğitimi almak üzere gönderilmiş, eğitimden dönen öğrencilerin görev yapacakları üniversitelerde açılan arkeoloji bölümleri ile yerli bilim adamlarının yetiştirilmesi amaçlanmıştır [Kiper, 2006; Saraç, 2003].

18.07.1944 tarihinde Antikite ve Müzeler Genel Müdürlüğü yerine Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü kurulmuştur. 1944 yılında Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu toplantısında kentlerdeki imar etkinlikleri ve koruma konuları tartışılmıştır. Bu kentsel çevre bağlamında koruma konularının tartışıldığı ilk toplantıdır [Kiper, 2006; Saraç, 2003].

Koruma konusunda ülkemizin taraf olduğu ilk sözleşmelerden birisi Londra’da 16.11.1945 yılında imzaya açılan UNESCO Sözleşmesi’dir. Söz konusu sözleşmeyi Türkiye Büyük Millet Meclisi 20.05.1946 gün ve 4895 sayılı yasayla kabul etmiştir. Daha sonra, 25.08.1949 gün ve 3/9862 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği oluşturulmuştur [Kiper, 2006].

1950’li yıllardan sonraki hızlı kentleşme sonucu taşınmaz eski eserlerin korunmasını denetlemek üzere yetkili bir kuruluş kurulması gereği duyulmuş ve 2 Temmuz

1951’de yürürlüğe giren 5805 sayılı ‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkili ve Vazifelerine Dair Kanunla’ Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur [Özsoydan, 2007]. Yüksek Kurulun oluşturulması ile Cumhuriyet döneminde korumayla ilgili çok büyük bir adım atılmış olup; GEAYKK kurulduğu günden bu yana taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda en yetkili kuruluş olmuştur.

GEAYKK tarafından başlangıçta tek yapı ölçeğinde yürütülen koruma çalışmaları giderek çevre boyutunu da içerecek biçimde genişletilmiştir. 30 yıllık çalışma dönemi içinde Kurul, Türkiye’de tarihi-kültürel değerlerin belgelenip, koruma ilke ve kararlarının geliştirilmesi ve bunların kent planlama sürecinde de dikkate alınmasını sağlamada önemli bir işlev görmüştür [Kiper, 2006].

1961 Anayasası ile Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlü sayılmıştır. 1960’lı yılların sonundan itibaren kentsel ölçekte koruma sorunu, ilgili yasalarda yer almaya başlamış ve bu yasalarda 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü’nün Türkiye’deki ilk etkilerine de rastlanılmış bulunmaktadır. Uygulamalarda ise, mevcut plan uygulamalarına devam edilirken, anıtsal yapıların tespit ve tescil işlemleri ancak 1970’lerden sonra olmuştur. 25.04.1973 ve 1710 sayılı “Eski Eserler” yasası ile tarihi eserlerin korunmasına ilk ciddi adım atılmıştır. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiş; ayrıca eski eserlerin bulunduğu çevrelerde, şehir planlarının yapımında ve daha önce yapıp tasdik edilmiş imar planlarının eski eserler, tarihi ve tabii anıtlar bakımından değiştirilmesi gerek görüldüğünden Anıtlar Yüksek Kuruluna danışılması hükmü getirilmiştir [Kejanlı ve ark., 2007].

1710 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile kültürel miras ve kültürel çevrenin korunması ile ilgili çalışmalar, 5805 ve 1710 sayılı yasalar çerçevesinde sürdürülmüştür. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile getirilen “sit” kavramından sonra koruma, parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış, buna paralel olarak kurulun yetki, sorumluluk ve görev alanı genişlemiştir ve planlama, turizm, gelişme ve

kalkınma konularının koruma ile ilişkilendirilmesiyle birlikte bu konu, ilgili diğer kurum ve kuruluşların da sorumluluk alanına girmeye başlamıştır [Özsoydan, 2007].

GEEAYK 13.02.1976 tarih ve 8891 sayılı kararı ile özellikle yerleşik alanların korunması konusunda tartışmalara yol açan “kentsel sit” deyimini 1710 sayılı yasada belirtilen “sit” tanımı içinde yorumlanmasını kabul etmiş ve Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 26.01.1977 gün ve 196 sayılı genelgesiyle 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 8. maddesine göre yapılan saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yurt düzeyinde yaygınlaştırılmış ve hızlandırılmıştır [Kejanlı ve ark., 2007].

1982 yılında kabul edilen Anayasada da bir önceki Anayasa’da olduğu gibi, koruma konusunda hükümler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararı adına gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1982 Anayasa’sının 63. Maddesi ile; Devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir. Bu amaçla kentsel koruma çalışmalarında yetersiz kalan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu 21 Temmuz 1983 yılında yürürlükten kaldırılmış yerine, 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir [Kejanlı ve ark., 2007].

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, tarihsel-kültürel değerlerin korunması konularında temel yasa olup, bu konularda yetki ve sorumluluğu Kültür Bakanlığı’na vermektedir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda “anıt” kavramı değiştirilerek, “kültür varlıkları” tanımlaması yapılmış, sit alanları yeniden tanımlanmıştır. Bu yasayla Kültür Bakanlığı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına görevler verilmiş ve tüm kültür ve tabiat varlıkları devlet malı olarak kabul edilmiştir.

Bu yasa ile Kültür Bakanlığı tarafından merkezde ve bölgelerde koruma kurulları oluşturulmuş ve daha önce merkezde, bir kurulda toplanan yetkiler bölgelere dağıtılmıştır. Merkezdeki Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu’nun görevi, genel ilke ve politikaları belirlemek olarak tanımlanmıştır. Saptama,

belgeleme ve koruma planlarının incelenmesi gibi görevler ise Bölge Kurullarına bırakılmıştır [Kiper, 2006].

1987 yılında 3386 sayılı Kanun ile 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda bazı maddeler değiştirilmiş, tek yapı ve objelerin korunması ile ilgili ayrıntılı tanımlamalara yer verilmiş, yetki ve sorumluluklar, karar ve denetim mekanizmaları belirlenmiştir.

1970’li yıllardan itibaren uluslararası platformlarda yoğunlaşarak sürdürülen çabalarda Türkiye de yerini almaya başlamıştır. “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’sini Türkiye 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylamıştır. Ülkemizin taraf olduğu bir diğer sözleşme ise, 1985 yılında Granada’da kabul edilen “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi”dir.¹²

Ayrıca, 1970 yılında yayınlanan bir yönetmelikle Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi oluşturulmuş; 1974 yılında yayınlanan bir yönetmelik ile Kültür Bakanlığı’na bağlı yarı resmi bir komite olarak ICOMOS Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur. Daha sonra 1992’de yapılan yönetmelik değişikliği ile üyeleri ve etkinlikleri açısından özerk bir yapıya sahip olmuştur.

Avrupa Konseyi’nin 1992 tarihli Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi’ne ise Türkiye 30.05.2000 tarihinde taraf olmuştur.

2004 sonrası dönem

14.07.2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile Türkiye’de kültürel mirasın korunmasına ilişkin mevzuatın uluslararası koruma yaklaşımlarına uygun bir düzeye ulaştırılması amaçlanmıştır.

---

¹² Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında Kanun ve Sözleşme 20.04.1989 gün ve 20145 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5226 Sayılı Yasa ülkemizdeki kültürel mirasın korunmasına yönelik çok önemli açılımlar getirmiş, daha önceki koruma mevzuatında yer almayan ve koruma uygulamaları için gerekli olan hükümler yeni yasal düzenleme ile mevzuattaki yerini bulmuştur. Bu yasanın tanımlar bölümünde daha önce hiçbir koruma yasasında yer almayan, “örenyeri”, “koruma amaçlı imar planı”, “çevre düzenleme projesi”, “yönetim alanı”, “yönetim planı” ve “bağlantı noktası” tanımlarına yer verilmiştir.

5226 Sayılı Yasa ile sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşlarının eşgüdüm içerisinde çalışmalarını sağlamak üzere hazırlanacak yönetim planlarına ilişkin süreç ve bu süreçte yer alacak yönetim birimleri ile yetkileri tanımlanmıştır.

Yasanın 10. maddesi ile koruma altına alınan taşınmazların rölöve-restitüsyon-restorasyon projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında yaşanan sıkıntıların çözümüne yönelik il özel idarelerinin bünyesinde eğitim birimlerinin kurulması hükme bağlanmıştır. Ayrıca bir diğer birim olarak uygulamaların denetlenmesi ve basit onarımlar için gerekli izinlerin verilmesine yönelik il özel idareleri ve büyükşehir belediyeleri ile bakanlıkça izin verilecek belediyeler bünyesinde Koruma, Uygulama ve Denetim Bürolarının (KUDEB) oluşturulmasına imkan tanınmıştır. Böylece, yerel yönetimlerin koruma ile ilgili teknik kadrolarını kurmaları kaydıyla koruma hizmetlerinin mahallinde daha kısa sürede çözümlenmesine olanak sağlanmıştır. Yerel yönetimlerin koruma etkinliklerinde rolünün ve öneminin tüm dünyada arttığı günümüzde, merkezî ve yerel idare arasında bu kapsamdaki görev bölüşümü yeniden tayin edilmiştir.

Söz konusu Yasa ile kültürel mirasın korunması yönünde önemli finansman kaynakları da yaratılmıştır. Gerek yerel idarelerce yapılacak çalışmalar gerekse özel mülkiyetteki tescilli taşınmazlar için oluşturulan bu kaynakların kullanımına yönelik yönetmelikler Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

5226 Sayılı Yasa'nın tüm bu özellikleri göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında; uluslararası koruma yaklaşımları doğrultusunda düzenlemeler içermesi, kültür varlıklarının korunması için mali kaynaklar yaratması, çeşitli vergi ve harçlarda istisnalar getirmesi, koruma alanında var olan örgütlenme yapısını geliştirerek, yerel yönetimlere de bir kısım sorumluluklar aktarması; kültürel varlıkların etkin bir şekilde korunması, koruma, planlama, işletme ve tanıtım hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi, toplumun bu varlıklara sahip çıkmasını sağlamak amacıyla yönetim ve yerel sahiplik ilkesine uygun şekilde yeni yönetim modellerinin geliştirilmesi açısından oldukça reformist bir kanun olduğu söylenebilir.

2.2.3. Kültürel miras yönetim ilkeleri

Kültürel miras yönetimi ve koruma; miras varlıklarının durumu ve kullanımlarına ilişkin sürekli veri girişi gerektiren bir sürecin parçası olan planlanmış faaliyetlerdir. Gelişmekte olan birçok ülke kültürel miras yönetiminin gerçekleştirilmesinde ve koruyucu yasaların yürürlüğe konmasında veya değiştirilmesinde uluslararası yasaları/kodları ve sözleşmeleri dayanak almaktadır. Uluslararası standartların ve ilkelerin kullanımı veya bunlara bağlılık giderek artmaktadır. Bu tüzükler ve ilgili dokümanlar miras varlıklarının korunmasının süre giden bir süreç olduğunun anlaşılmasını önemle vurgulamaktadır [McKercher ve Cros, 2002].

Kültürel miras yönetimi günümüzde global bir olgudur. Venedik Tüzüğü ve DKDMKS gibi uluslararası düzeyde kabul görmüş tüzük ve sözleşmeler, kültürel miras yönetiminin ana ilkelerini belirlemiştir. Bu ilkeler çoğu ülkede resmi miras koruma mevzuatını şekillendirmiş veya miras yönetim politikaları olarak kabul edilmiştir. Kültürel varlıkların sürdürülebilir bir biçimde yönetimi için yollar bulunması varlığın, varlığı yönetenlerin ve toplumun yararına. Bu doğrultuda, birçok uluslararası organ tarafından da miras varlıklarının farkına varılması ve yönetilmesi için tüzük veya programlar geliştirilmiştir [McKercher ve Cros, 2002].

McKercher ve Cros tarafından tanımlanan kültürel miras yönetim ilkeleri 4 başlık altında toplanabilir:

- Somut ve somut olmayan mirası temsil eden örneklerin korunması.
- Kültürel miras varlığının öneminin belirlenmesi
- Kültürel değerlerinin yorumlanması
- Kültürel mirasın ziyaretçilere sunumu [McKercher ve Cros, 2002].

Avustralya'nın Dünya Miras Alanları arasında yer alan doğal ve kültürel miras alanlarının yönetimi için belirlenen genel ilkeler ise aşağıda yer almaktadır:

- Avustralya'nın Dünya Miras Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülükleri ile uyumlu olarak, Dünya Miras Varlığı olarak belirlenen doğal veya kültürel mirasın yönetimindeki temel amaç Varlığın Dünya Miras değerlerinin saptanması, korunması, muhafazası, sunumu ve uygunsa rehabilite edilmesi,
- Varlığın üzerinde önemli etkileri olabilecek kararlar ve eylemlerde halka danışmanın sağlanması,
- Varlığa karşı özel ilgisi olan ve varlığın yönetiminden etkilenebilecek olan kişilerin varlığın yönetimine katılması için özel düzenlemeler yapılması,
- Varlığın yönetiminde toplumsal ve teknik girdileri sürekli sağlamalıdır [Hall, 2006] .

Bu doğrultuda Avustralya'nın Dünya Miras Listesi'nde yer alan Doğu Yağmur Ormanları'nın yönetimine yön veren stratejik yönetim hedefleri de aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Alanın değerlerinin açık ve net biçimde tanımlanmasının sağlanması,
- Alanın değerlerinin uzun dönemli uygun yasal ve idari düzenlemelerle korunmasının sağlanması,
- Alanın değerlerinin hem önleyici tedbirler alan/ileriye yönelik (proaktif) yönetim hem de alanı tehdit eden işlemlerin kontrolüyle korunmasının sağlanması,
- Bozulan bölümlerinin doğal koşullarına gelecek biçimde rehabilite edilmesinin sağlanması,
- Alanın değerlerinin en uygun biçimde ve sürdürülebilir yolla topluma sunulmasının sağlanması,
- Yukarıdaki hedeflerin başarılmalarıyla alanın değerlerinin gelecek nesillere iletilmesi [Mackellar ve Derrett, 2006].

Lennon ise yönetim ilkelerini aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

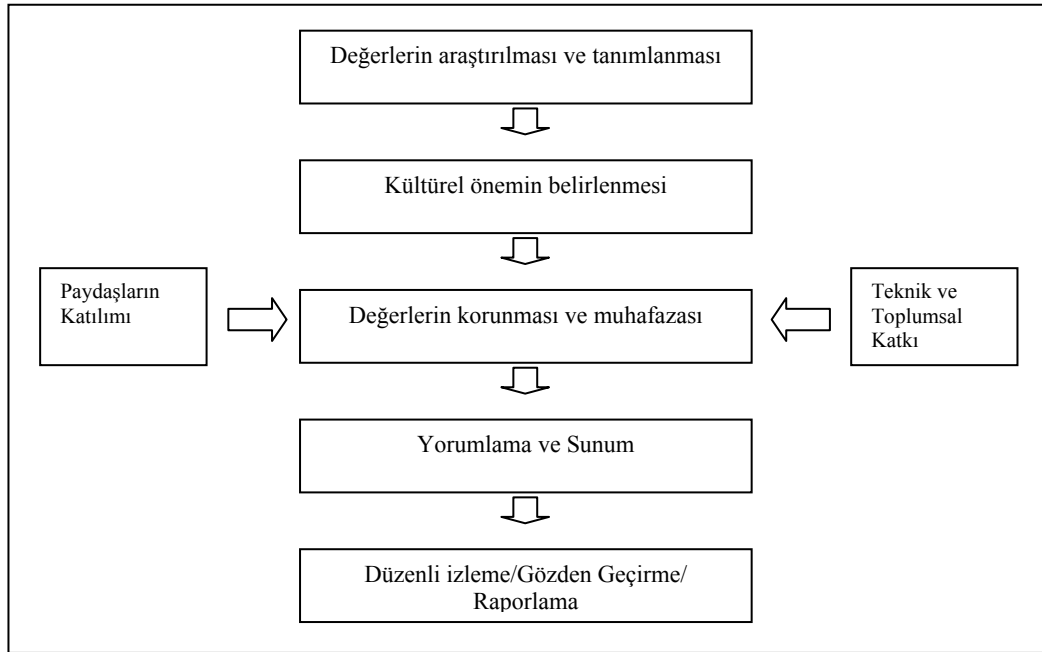
- Miras alanlarının yönetilmesindeki hedef bu alanların miras değerlerinin tanımlanması, muhafazası, korunması, sunumu ve gelecek tüm nesillere aktarılmasıdır.
- Miras alanlarının yönetilmesinde bu alanlar için mevcut en iyi bilgiler, beceriler ve standartlar kullanılmalı ve bu alanların miras değerleri üzerinde önemli etkileri olabilecek karar verme ve eylemlere teknik ve toplumsal katkı da sürekli dahil edilmelidir.
- Miras alanlarının yönetimi alanın tüm değerlerine saygı duymalıdır.
- Miras alanlarının yönetimi, bu alanların kullanımı, sunumu ile ziyaretçilere tanıtılmasının/yorumlanmasının; bu alanların miras değerlerinin korunması ile tutarlı olduğunu temin etmelidir.
- Miras alanlarının yönetimi, özellikle bu alana özel ilgisi olan, alanla ilişkisi olan veya bu alanın yönetilmesinden etkilenecek kişilerin katılımını sağlayacak bir toplumsal katılıma ilişkin uygun koşullar sağlamalıdır.
- Miras değerlerine ilişkin en temel bilgi kaynağı yerel insanlar olup; yerel miras değerlerinin etkili korunması için tanımlama, değerlendirme ve yönetime aktif katılımları çok önemlidir.
- Miras alanlarının yönetimi, miras değerlerinin korunmasının düzenli izlenmesi, gözden geçirilmesi ve raporlanmasını sağlamalıdır [Lennon, 2006].

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda, kültürel miras yönetim ilkeleri karşılaştırılarak, Çizelge 2.1.'de özetlenmiştir.

Çizelge 2.1. Kültürel miras yönetim ilkelerinin karşılaştırılması

McKercher ve Cros	Hall	Lennon
Miras öğelerinin korunması	Muhafaza / Koruma	Muhafaza / Koruma
Kültürel önemin belirlenmesi	Değerlerin saptanması ve tanımlanması	Miras değerlerinin tanımlanması
Yorumlama / Sunum	Sunum	Yorumlama / Sunum / Tanıtım
Yönetim planı veya politikalarının geliştirilmesi	Halka Danışma / Katılım	Toplumsal Aktif Katılım
	Toplumsal ve teknik girdinin sağlanması	Teknik ve Toplumsal Katkı
		Düzenli izleme, gözden geçirme, raporlama

Kültürel miras yönetim ilkeleri uyarınca gerçekleştirilmesi gereken faaliyetlere Şekil 2.2’de yer verilmiştir.

Şekil 2.2. Kültürel miras yönetimi kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetler

Kültürel miras yönetiminin temel ilkesi değerlerin araştırılması ve tanımlanmasıdır. Kültürel miras alanlarına ilişkin araştırmalar sadece alanın daha iyi anlaşılmasını

sağlamanın dışında, alanların bugün ve gelecekte yönetimleri için de bir temel oluştururlar. Miras alanlarının nitelikleri ve öneminin bilinmesi, bu alanların korunması ve geliştirilmesi gereken yönlerinin anlaşılmasına ve bu hususların tüm toplum ile ziyaretçilere aktarılmasına katkı sağlar [Young, 2007]. Bu kapsamda alana ilişkin araştırmalar miras yönetiminin temelini oluşturmaktadır.

Kültürel miras yönetim sürecinde önem değerlendirmesi de oldukça önem taşımaktadır. Ancak bu değerlendirmede, sadece kültürel değerlerin göz önüne alınması yeterli değildir [El-Iraqi ve Osman, 2006]. Miras varlıklarının ziyaretçi talepleri, mevcut durumları, erişilebilirlikleri de göz önüne alınmalıdır.

Alanın sahip olduğu değerlerin korunması, kültürel miras yönetimine yönelik bir diğer ilkedir. Koruma, bir alanın veya peyzajın kültürel öneminin sürdürülmesi için bakıma ilişkin tüm süreçleri içermekle birlikte, Venedik Tüzüğü ve bundan sonraki Tüzüklerle ortaya çıkan bazı ortak ilkeler de bulunmaktadır. Miras Yönetiminin temel amacı korunan bir alanda kültürel değerlerin kaybedilmemesi, sürdürülmesi, tüm koruma müdahalelerinin mevcut dokuya veya ilişkilere saygı göstermesi; malzeme, tasarım, ustalıktaki özgünlük ve alanın peyzaj içindeki bütünlüğünün uzatılması için ortamın sürdürülmesi ve yorumlanmasına izin verilmesidir. Ayrıca kültürel miras yönetimi somut olmayan mirasın da korunması gerektiğinin farkındadır.

Yorumlama ve sunum, alanın sahip olduğu değerlerin ziyaretçilere ve topluma iletilmesinde oldukça etkili araçlardır. Somut varlıkların iyi sunulması, her tür ziyaretçi tarafından anlaşılabilmesi için bu varlıkların kültürel değerlerinin tamamen yorumlanmasını gerektirmektedir. Somut olmayan kültürel mirasa ilişkin bilgiler, halen aralarında yakın ilişki mevcutsa, somut varlıkların yorumlanmasının bir parçası olarak da sunulabilir. Giderek artan oranda kültürel miras yöneticisi, devam eden koruma ve yönetimlerinin önemli bir parçası olarak miras varlığının ziyaretçilere sunumu için plan yapmaya teşvik edilmektedir. Bu varlıkların sunumu sırasında eğitim ve eğlence arasında bir denge sağlanmalıdır. Ana hedef genellikle, genel eğitim veya bilinç arttırmadır. Eğlence amaçlı sunumlar varlığın pazarını

genişletmeye hizmet etse de, mirasın değerine ilişkin mesajın daha fazla kişiye iletilmesi için miras yöneticilerine fırsat sunmakta, böylece mirasa daha fazla destek verilmesini sağlamaktadır. Materyallerin sunulması ve yorumlanması geçmişe ilgi duyulmasına, halkın eğitilmesine ve daha sonraki koruma faaliyetleri için destek yaratılmasına da yardımcı olur [McKercher ve Cros, 2002].

Alanın düzenli izlenmesi, gözden geçirilmesi ve raporlanması vasıtasıyla, alana ve sahip olduğu değerlere yönelik politikaların etkinliği değerlendirilmekte ve alanda gerçekleştirilen faaliyetlerin etkileri belirlenmektedir. Bu doğrultuda, gerekli durumlarda, belirlenen vizyona erişmek için strateji ve hedeflerde revizyon yapılabilmektedir.

2.2.4. Kültürel miras yönetimi aşamaları

Kültürel miras yönetimi halen oldukça yeni bir paradigma olup; her yeni modelde olduğu gibi halen gelişmektedir. McKercher, kültürel miras yönetimine ilişkin beş aşamalı bir döngü tanımlanmıştır. Öncelikle kültürel değerin tanımlanmasıyla, siyasi ilginin arttığı ve uzmanlık düzeyinin yükseldiği belirtilmiştir. Bu gelişme süreci devam ettikçe gelecekte yeni aşamaların tanımlanacağı ifade edilmiştir. Mevcut 5 aşama aşağıdaki biçimde tanımlanmış ve her bir aşama için kabul edilen temel özelliklere izelge 2.2.'de yer verilmiştir:

- İlk ve devam eden dokümantasyon aşaması,
- İlk koruyucu yasaların çıkarılması,
- Uzmanlığın artması aşaması,
- Paydaşlara danışma ve katılım aşaması,
- Uzmanlık ve devlet sorumluluklarının gözden geçirilmesi aşaması

Çizelge 2.2. Kültürel miras yönetiminin gelişen çerçevesi [McKercher ve Cros, 2002]

Aşamalar	Temel Özellikler
Dokümantasyon	- Toplumsal ilginin artması - Dokümantasyon - Yürütülen çalışmaların amatörlerden profesyonellere devri
İlk yasalar	- Miras varlıklarının belirlenmesi ve korunmasını yönlendirecek ilk dönem yasaları - Somut olmayan mirastan ziyade somut miras öğelerine odaklanma - Devlet miras dairelerinin kurulması - Diğer devlet daireleri ve yasalar ile çok az bütünleşme
Uzmanlığın artması	- Miras varlıklarına ilişkin Uluslararası hükümet organizasyonlarının (IGO) ve STK'ların kurulması - Etik kodların ve koruma ilkelerinin tüzük vb.lerinde biçimlendirilmesi - İlgili miras uzmanlıklarının gelişimi (kamu ve özel)
Paydaşlara danışma	- Geniş bir dizi paydaşın ortaya çıkışı - Çatışılan alanların belirlenmesi - Toplumsal ilgiye daha fazla önem verilmesi
Gözden geçirme	- Sorumlulukların yeni anlaşılması - Yeni veya gözden geçirilmiş yasalar - Daha bütünleşmiş planlama ve uygulamalar - Somut olmayan kültürel mirasa ilişkin daha fazla bilinçlenme - Diğer kullanıcıların farkına varılması, - Mekanda yeni paradigmlar - Olgunluk

5 aşamalı süreç akademisyenler, topluluk liderleri ve siyasiler tarafından mirasın değerinin ve korunmasına duyulan ihtiyacın öncelikle fark edilmesi ile başlamaktadır. İlk aşama, bu nedenle, varlıkların belgelenmesine ilişkin başlangıç çabalarını içermekte ve istekli amatörle veya küçük bir grup miras uzmanları tarafından sürdürülmektedir [McKercher ve Cros, 2002]. Buna paralel olarak Cleere tarafından da arkeolojik miras yönetiminin temelini bu mirasın tanımlanması ve kaydedilmesi olduğu belirtilmiştir [Cleere, 2000].

İkinci aşama bu varlıkların tanınması ve korunması için yasalara başvurulmasını içermektedir. Bu ayrıca isteklilerin çalışmalarını sistematik bir biçimde envanterlemeyi de içerebilir. Resmi miras dairelerinin kurulması veya diğer devlet dairelerinde miras birimlerinin oluşturulması genellikle bu eylemle aynı zamanda

meydana gelir. Önemli bir adım olsa da, bu eylemler çoğunlukla mirasın uzun dönem korunmasının ele alınmadığı anlamına gelmektedir. Kullanım çatışmaları önceden tahmin edilemez veya planlanması açık bir şekilde yapılmaz ise problemler ortaya çıkabilir. Kültürel miras yönetimi hem profesyonel hem de sistematik bir süreç haline gelmelidir. Bu nedenle üçüncü aşama sektördeki artan uzmanlığı yansıtmaktadır. Ülkelerin Uluslararası tüzüklerin imzalayıcısı durumuna gelmesiyle, yasal uygulama/çalışma kodları ve koruma tüzükleri kabul edilmektedir. Sadece somut varlıkların korunmasına ilişkin yasaların çıkarılması değil, yönetim sürecinin resmileştirilmesi bu varlıkların nasıl tanımlanacağı, değerlerinin nasıl belirleneceği ve uzun dönemde nasıl yönetilecekleri konularında daha fazla uzmanlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu aşamada sektöre mimarlardan, arkeologlara kadar geniş bir dizi kamu ve özel sektör uzmanı girer. Benzer şekilde genellikle bu noktada üniversiteler miras uzmanlığına yönelik programlar sunmaya başlarlar.

Dördüncü ve beşinci aşamalar kültürel miras yönetiminde daha fazla kapsamlılığı/çok yönlülüğü yansıtmaktadır. Paydaşların rolünün sadece ilgili taraflar olarak değil aynı zamanda varlıkların yasal yöneticileri veya yönetime katılacaklar olarak kabul edilmesi gerçekleşmeye başlar. Böylelikle yönetimde uzlaşma yaklaşımının gerçekleştirilmesi amacıyla toplumsal kaygılara daha fazla önem verilmektedir. Bu çok yönlülük genellikle mevcut yasaların yenilenmesi ve daha bütüncü bir yönetim yaklaşımının kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Değerlendirme süreci, kültürel değerlerin korunmasının daha fazla toplumsal fayda sağlayacağına ilişkin ilk farkındalıklarla başlar. Daha sonra artan uzmanlık ve çok yönlülükle korumaya doğru ilerler. Sürecin en son aşamasında bütüncül ve uzlaşmış bir yönetim yaklaşımının belirlenmesi ihtiyacının farkına varılır. Spesifik kültürel miras yönetim eylemlerinin gelişimi, bu nedenle kültürün değerinin ve yönetim yollarının daha genel biçimde toplumsal ve siyasi açıdan değerlendirilmesi ile aynı zamana denk gelmektedir [McKercher ve Cros, 2002].

Çizelge 2.3. Türkiye’de, kültürel mirasın korunması ve yönetiminin gelişim aşamalarını ortaya koymaktadır.

Çizelge 2.3. Türkiye’de kültürel miras yönetiminin gelişen çerçevesi

Aşamalar	Temel Özellikler	Ülkemizde Aşamaların Gelişimi
Dokümantasyon	- Toplumsal ilginin artması - Dokümantasyon - Yürütülen çalışmaların amatörlerden profesyonellere devri	1846’da ilk müzenin açılışı Asar-ı Atika Nizamnamelerinin yayınlanması (1869-1906) İzmir Kütüphane ve Müze Cemiyeti’nin kuruluşu (1878)
		Muhafaza-ı Abidat Nizamnamesi’nin yayınlanması (1912) Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeninin oluşturulması (1917) Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü’nün kuruluşu (1920) Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat’ın yayınlanması (1922) Türk Tarihini Tetkik Cemiyetinin kuruluşu (1931) Anıtları Koruma Komisyonu’nun kuruluşu (1933) 3500 Anıtsal yapının belgelenmesi (1933)
İlk yasalar	- Miras varlıklarının belirlenmesi ve korunmasını yönlendirecek ilk dönem yasaları - Somut olmayan mirastan ziyade somut miras öğelerine odaklanma - Devlet miras dairelerinin kurulması - Diğer devlet daireleri ve yasalar ile çok az bütünleşme	Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü’nün kuruluşu (1944) UNESCO Sözleşmesi’ne taraf olma (1946) UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği’nin onaylanması (1949) 5805 Sayılı GEEAYK Kanunu’nun onaylanması (1951) GEEAYK oluşturulması (1951)
Uzmanlığın artması	- Miras varlıklarına ilişkin Uluslararası hükümet organizasyonlarının (IGO) ve STK’ların kurulması - Etik kodların ve koruma ilkelerinin tüzük vb.lerinde biçimlendirilmesi - İlgili miras uzmanlıklarının gelişimi (kamu ve özel)	GEEAYK tarafından Venedik Tüzüğü’nün Kabulü (1967) ICOM Türkiye Milli Komitesi’nin kurulması (1970) 1710 Sayılı Eski Eserler Yasası’nın onaylanması (1973) ICOMOS Türkiye Milli Komitesi’nin kurulması (1974) UNESCO DKDMK Sözleşmesinin onaylanması (1982) 2863 Sayılı KTVKK’nun yürürlüğü girmesi (1983) Merkezde ve bölgelerde KK kurulması (1983) 3386 Sayılı Yasa’nın yürürlüğü girmesi (1987) Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin onaylanması (1989) ÇEKÜL’ün kuruluşu (1990) Tarihi Kentler Birliği’nin Kuruluşu (2000) Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi’nin onaylanması (2000)
Paydaşlara danışma	- Geniş bir dizi paydaşın ortaya çıkışı - Çatışılan alanların belirlenmesi - Toplumsal ilgiye daha fazla önem verilmesi	Kültür mirasının korunmasına ilişkin başta yerel toplum olmak üzere birçok paydaşın olmasına rağmen; söz konusu paydaşların koruma çalışmalarına katılımlarına yönelik herhangi bir düzenleme 2004 yılına kadar yürürlüğe konmamıştır.
Gözden geçirme	- Sorumlulukların yeni anlaşılması - Yeni veya gözden geçirilmiş yasalar - Daha bütünleşmiş planlama ve uygulamalar - Somut olmayan kültürel mirasa ilişkin daha fazla bilinçlenme - Diğer kullanıcıların farkına varılması - Mekanda yeni paradigmlar - Olgunluk	5226 Sayılı Yasanın Kabulü (2004) (Paydaş katılımına ilişkin düzenlemeler) (Alan yönetimi yaklaşımına yer verilmesi) (KAİP’ler kapsamında yönetsel planların hazırlanması) Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanması (2006) Alan Yönetimi ve Yönetim Planlamasına İlişkin 5226 Sayılı Kanunda yer alan hükümlerin düzenlenmesine ilişkin mevzuat çalışmalarının sürdürülmesi (2008- ....) OLGUNLUK !

Türkiye’de 1. aşama kapsamında yer alan toplumsal ilginin 1840’lı yıllarda başladığı, 1910-1930 döneminde yapılan yasal düzenlemelerin “dokümantasyon”

başlıklı 1. ve “ilk yasalar” başlıklı 2. aşama kapsamında yer aldığı görülmektedir. 2. aşama kapsamında ayrıca 1944-1951 yılları arasında birçok yasal düzenleme yapılmıştır.

Uzmanlığın arttığı 3. aşamada, 1970’li yıllarda uluslararası hükümet organizasyonları oluşturulmuş; 2000’li yıllara kadar olan bu dönemde ayrıca koruma mevzuatında köklü düzenlemeler yapılmış ve uluslararası birçok sözleşme kabul edilmiştir. Ülkemizde “paydaşlara danışma” başlıklı 4. aşama ve “gözden geçirme” başlıklı 5. aşamanın birbirinden ayrılması mümkün değildir. Çünkü kültür mirasının korunmasına ilişkin başta yerel toplum olmak üzere birçok paydaşın olmasına rağmen; söz konusu paydaşların koruma çalışmalarına katılımlarına yönelik herhangi bir düzenleme 2004 yılına kadar yürürlüğe konmamış; 2004 yılında mevcut koruma yasalarının gözden geçirilmesi sonucu oluşturulan 5226 Sayılı Yasada paydaş katılımına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Planlama ve uygulamaların daha bütünleşmiş bir hale gelmesi için Koruma Amaçlı İmar Planları kapsamında “yönetişel planlar”ın hazırlanması talep edilmiş; ayrıca yönetim alanlarına ilişkin öngörülen faaliyetlerin hangi kurumlar tarafından, hangi sürede gerçekleştirileceğini belirten yönetim planlarının paydaşların katılımı ile hazırlanmasına ilişkin hususlara Yasada yer verilmiştir.

2000’li yıllarda başlayan 5. dönemin ülkemizde halen devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 5226 Sayılı Kanun’la 2863 Sayılı Kanun’a eklenen “alan yönetimi” ve “yönetişel planlaması”na ilişkin maddelerin uygulamada yaşanan sorunlar ve yasadaki kaynaklanan eksiklikler nedeniyle revizyonuna ilişkin çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sürdürölmektedir. Kültürel miras yönetimi ülkemizde halen gelişmekte olup; olgunluk düzeyine erişmesi yapılan çalışmalardan ve uygulamalardan elde edilecek bilgi ve deneyimlere bağılı olacaktır.

2.2.5. Yönetişel planları

Kültürel miras yönetiminde, alanın korunması, değerlendirilmesi, kullanımı ve geliştirilmesinde kullanılan araç ise yönetim planlarıdır. Yönetişel planları ile

katılımcı bir süreçle miras alanlarına ilişkin belirlenen vizyon, amaç ve hedeflere erişebilmek için kısa, orta ve uzun dönemli faaliyetler ve söz konusu faaliyetleri gerçekleştirecek paydaşlar tanımlanmaktadır. Hem somut hem de somut olmayan kültür varlıkları ölçek ve nitelik açısından farklılık gösterdikleri için; bu farklı ölçekler farklı yönetim sorunları ile olanaklarını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda her bir varlığın ünik olarak ele alınması ve kendi ünik yönetim planı veya politikasına sahip olması gerekmektedir.

Nitekim her bir alanın spesifik ve farklı özellikleri olması; her bir devletin veya yerel yönetimin mevcut kanunları ve spesifik koşulları doğrultusunda ilgili alan için en uygun yapıyı belirlemesi ve geliştirmesi gerektiğinden UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından yönetim planı hazırlanmasına yönelik önerilmiş tek bir model ile detaylı bir tanım bulunmamaktadır [Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan, 2005].

Planlama bir dizi olası alternatif arasından, arzu edilen geleceğin seçimini ve istenen sonuca erişmek için strateji ve eylemlerin uygulanmasını içeren bir süreç olup; geleneksel olarak planlama sadece uzmanlar ve devlet otoriteleri tarafından yapılmış; planlanan gelişmelerden etkilenecek insanlara sadece planlama sürecinin sonunda danışılmıştır. Bu nedenle yerel toplumun gelişme planlarında çok nadir etkileri olmuş ve genellikle karar verme sürecine katkı sağlayamamışlardır. Planlamanın modern yaklaşımları yönetim planlamasına yerel toplumun sürecin en erken aşamasında katılımının, planın gelecekteki uygulamasının başarısı için çok önemli olduğunun farkındadır. Yerel toplumun üyeleri olan paydaşların katılımı, planın uygulanması için oldukça önemli olup; planın uygulanmasının başarısı insanların planın amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik kararlılıklarına bağlıdır [Ecological Tourism in Europe (ETE), 2009].

Korunan alana ilişkin bir yönetim planı eğer mevcut değilse; alanın korunması, geliştirilmesi ve kullanımına yönelik faaliyetler genellikle geleceğe ilişkin etkileri göz önüne alınmadan politik baskılara yanıt vermek üzere gelişigüzel bir biçimde meydana gelecektir. Sonucunda muhtemelen, fırsatlar kaybedilecek ve alanın

kaynakları ve değerleri düzeltilemez bir biçimde tahrip edilecektir [Thomas ve ark., 2003]. Bu kapsamda korunan alanlara ilişkin alanın önem ve değerlerini göz önüne alınarak yönetim planı hazırlanması oldukça önem taşımaktadır.

Yönetim planları, planlama genel disiplinin bir alt kümesi olarak görülmekte olup; dünyanın gelişmiş bazı bölümlerindeki korunan alanlarda, yönetim planları 20. yüzyılın ortalarından beri uygulanmaktadır [Thomas ve ark., 2003]. Yönetim planlarının ele alınması birçok aşamadan geçmiştir. 1970 ve 1980’lerde üretilen planlarda kültürel ve doğal kaynakların kapsamlı envanterlerinin yer alması egemenken, çok az toplumsal katılım sağlanmıştır. 1980’lerin ortasından 1990’ların başlarına kadar olan dönemde ise planlar spesifik yönetim hedeflerine ve eylemlerine odaklanmıştır. Toplumsal katılım planlama sürecinin önemli bileşeni haline gelmiştir. Önceki planlardan daha fazla yönetim rehberliği yapsa da, bu planlar çok hızlı biçimde güncelliklerini yitirmişler ve mevcut yönetim kaynakları çok fazla dikkate alınmadan hazırlanmışlardır. Gerçek yönetim tarifleri olmaktan ziyade, “istekler listesi” biçimini almışlar, esnek olmamaları ve uygulama sıkıntıları nedeniyle raflarda kalmışlar ve günlük yönetime katkı sağlamamışlardır [Chape ve ark., 2008].

Bu başarısızlıklara bir tepki olarak ve stratejik planlamanın popülaritesinin artması gibi daha geniş eğilimlerin etkisi altında, 1990’ların ortalarından itibaren planlar daha ince dokümanlar halini almışlardır. Planlarda, stratejik yön belirtilmiş, ancak spesifik sonuçlar veya yönetim kararları detaylandırılmamıştır. Bu tür planlar, performans ölçütlerinin olmaması durumunda sorumlu tutulacak kurumların belirlenememesi nedeniyle, politik açıdan çıkarlara uygun düşmüş; ancak yönetimi yönlendirme amaçlı olarak fazla kullanılmamışlardır.

Günümüzde yeni bir döneme girilmiş olup; planların yukarıda belirtilen birçok sınırlandırmaya cevap vermesi için çalışılmaktadır. Yönetim planlarının oldukça kısa stratejik dokümanlar olarak üretilmesi sonucu, performans değerlendirmesine imkan sağlayacak gerçekçi hedefler grubu ile yakın gelecekte hedeflere erişmek için en uygun seçenek olarak görülen eylemleri içermesi beklenmektedir. İdeal olarak

yönetim planları deneyimlere ve yeni bilgilere dayalı olarak eylemleri değiştirmeye, ayrıca hedeflerde ve performans ölçütlerinde düzenleme yapmaya imkân tanıyacak biçimde esnekler [Chape ve ark., 2008].

Yönetim Planı Tanımlaması

Yönetim Planı birçok farklı kaynaktan farklı biçimde tanımlanmaktadır:

- Bir alanın günümüzde ve gelecekte nasıl yönetilmesi konusunda yöneticilere ve ilgili diğer gruplara rehberlik eden bir “araç” olup; yönetim yaklaşımını, alınan kararları, bunların dayanağını belgeleyen ve gelecekteki yönetim için rehber olan bir planlama süreci ürünüdür [Thomas ve ark., 2003].
- Yönetim planı karşılayacakları yasal gereklilikler ve kullanılacakları amaca bağlı olarak az ya da çok emredici olan; belirlenen bir zaman diliminde, korunan alanda uygulanacak yönetim yaklaşımı ve hedeflerini, karar vermeye yönelik bir çerçeve ile birlikte ortaya koyan bir taslaktır [Thomas ve ark., 2003].
- Yönetim planı alan yöneticisi, yerel toplum ve ziyaretçiler arasında korunan alanın gelecekte nasıl yönetileceği ve korunacağına ilişkin yapılan bir çeşit sözleşmedir [Thomas ve ark., 2003].
- Alanı veya bölgeyi ve yönetim için fırsatları ve problemleri tanımlayan, bu bilgilere dayalı olarak hedeflerin belirlenen zaman dilimi içinde ilgili çalışmalar vasıtasıyla gerçekleştirilmesini sağlayan yazılı, yayınlanmış ve onaylanmış bir dokümandır (Eurosite, 1999).
- Parks Canada tarafından yönetilen milli parkların uzun dönemli vizyonunu ortaya koyan; yönetim hedeflerini ve onları gerçekleştirmek için gerekli olan strateji ve araçları içeren rehberdir. Yönetim planlaması planın hazırlanması ile sona eren bir süreç olmayıp, danışma, karar verme, izleme ve raporlamayı içeren süregiden bir döngüdür.(Parks Canada, 2008).
- Korunan alanın yönetimine rehberlik eden, aynı zamanda denetleyen bir dokümandır. Kaynakları, arazi kullanımlarını, hizmetleri ve alanın gelecekteki yönetimi için gerekli olan personeli detaylandırır. Gelecek 5–10 yıl için program sunan bir faaliyet dokümanıdır (Ndosi, 1992).

- Thorsell'e göre yönetim planı, korunan alandaki kaynakların yönetimine, arazi kullanımlarına ve yönetim ve arazi kullanımı için gerekli olan hizmetlerin geliştirilmesine rehberlik eden ve denetleyen bir belgedir. Bu nedenle Yönetim planı, alanda uygulanacak tüm gelişim ve yönetim faaliyetlerine yardımcı olan ve rehberlik eden faaliyet dokümanıdır [1995'ten aktaran Thomas ve ark., 2003].
- Young ve Young'a göre planlama alanının temel gelişme felsefesini ortaya koyan, problemleri çözmek ve tanımlanan yönetim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla 10 yıllık dönemler için strateji geliştiren dokümanlardır [Young ve Young, 1993'ten akt. Ayrancı ve Gülersoy, 2009].
- Yönetim planı; yasal, idari, mali ve teknik araçlar ve yöntemler uygulayarak ve uygun strateji ve spesifik eylemler öngörerek kültürel değerlerin korunmasını sağlayan, kültürel değerlerin tanımlanmasına dayalı planlardır [Solar, 2003].
- Yönetim Planı; belirli bir alanın, belirli bir zaman aralığı için yönetim hedeflerini belirleyen bir araçtır [Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010].
- IUCN'e göre ise yönetim planı, alanın nasıl korunması, kullanılması, geliştirilmesi ve yönetilmesi gerektiğini anlatan araçtır [Yazıcı, 2007].
- Bir varlığın miras önemini ve bu önemin sürdürülmesi için gerekli politikaları tanımlayan dokümandır [Coal River Precinct Conservation and Cultural Heritage Management Plan, 2008].
- Yönetim planı bütünsel ve koordineli bir yönetimi sağlama düşüncesi ile Dünya Miras Alanı içinde faaliyet gösteren bireyler ve kurumların faaliyetleri için yol gösteren bir ortaklık dokümanıdır [Bath ve Kuzeydoğu Somerset Meclisi, 2003].
- Alanın kullanıcıları ve ziyaretçilerinin gereksinimleri doğrultusunda Dünya Miras alanının korunması için strateji belirleyen, yasal açıdan emredici bir belge değil, alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirme amaçlı tavsiye verici bir taslaktır [Durham Belediye Meclisi, 2010].
- Yönetim planı; siyasi karar vericiler, sosyal, kültürel ve ekonomik ilgi gruplarının temsilcileri, müdahaleleri planlayan ve öngören teknik uzmanlar ile kamu ve özel kurumlar gibi farklı katılımcıların farklı evrelerine müdahale etmesinin beklendiği aktivite ve eylemlerin planlanmasına ilişkin bütünleşik ve zaman içinde geliştirilen bir metottur [Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan, 2005].

- 2863 Sayılı Kanun’da yönetim planı; “yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır” olarak tanımlanmıştır.

Yönetim planları esas itibariyle korunan alanın sahip olduğu değerler ve önemi belirlenerek, bu değerlerin günümüzde ve gelecekte korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi amacıyla hazırlanan dokümanlardır. Bu kapsamda alanda uygulanacak yönetim yaklaşımı ve hedefleri ile birlikte bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik faaliyetler, etapları ve bütçeleri ile birlikte detaylandırılır. Bu doğrultuda 2863 Sayılı Kanun’la getirilen yönetim planı tanımının eksik olduğu görülmektedir.

Yönetim Planları ile ilgili diğer planlar

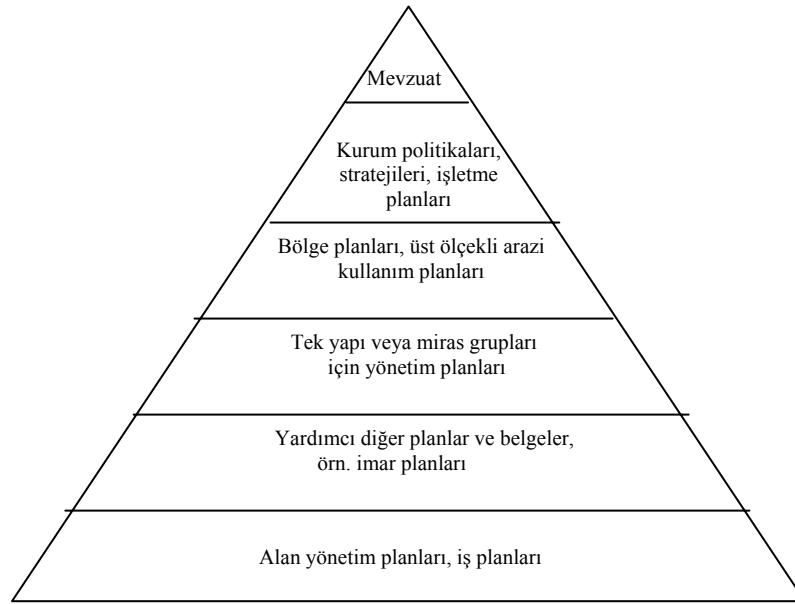
Yönetim Planları genelde farklı birçok plan veya belge ile de bağlantılıdır. Söz konusu plan ve belgeler ya yönetim planından türetilmişlerdir ya da yönetim planını desteklemektedirler. Bu belgeler aşağıdaki gibidir:

- *Operasyonel planlar (iş planları, eylem planları veya uygulama planları)*: Belirli yönetim eylemlerinin nasıl ve ne zaman gerçekleştirileceğine ilişkin detaylı bilgi içeren operasyonel planlar, yönetim planına göre daha kısa bir zaman dilimini kapsamaktadır (örneğin; yıllık çalışma planları).
- *Kurumsal Planlar (corporate plans)*: Korunan alan birimine ilişkin işletme planları olup; birimin nasıl işleyeceğini açıklar, hedeflerini ve önceliklerini ortaya koyar, bunlarla ilişkili olarak performansını ölçmek için araçları belirler.
- *İşletme Planları (business plans)*: Korunan alanların finansal açıdan kendi kendilerine daha yeterli olmalarına yardımcı olan planlardır.

- *Bölgeleme planları*: Korunan alanda yer alan farklı bölgelerin farklı biçimde yönetilmesi durumunda üretilirler. Bölgelerin sınırlarını tanımlar ve her bir bölgenin nasıl yönetileceğine ilişkin detaylar içerir.
- *Sektörel planlar*: Yorumlama, ziyaretçi yönetimi ve türlerin korunması gibi farklı yönetim faaliyetlerinin gerektirdiği durumlarda üretilirler. Yönetim planında alana ilişkin getirilen genel yönetim hedefleri doğrultusunda hazırlanmakla birlikte, yönetim planından daha detaylıdır.
- *İmar Planları (development plans)*: Alanın bir bölümünü etkileyen yatırım ve çalışmalara rehberlik etmesi için imar planlarının hazırlanması gerekebilir.
- *Alan yönetim planları (site management plans)*: Daha geniş korunan alanlar içinde, yoğun yönetim gerektiren alanlara yönelik hazırlanan planlardır.
- *Koruma planları (conservation plans)*: Bir alanın nasıl korunması gerektiğine rehberlik eden her türlü plandır. Koruma planları alanın önemini ve kültürel değerlerinin ve öneminin nasıl korunacağını ve sürdürüleceğini açıklamakta olup; amacı alanın öneminin anlaşılması ve değerlendirilmesidir.
- *Master planlar (master plans)*: Parkların korunması, yönetimi, açıklanması ve geliştirilmesine yönelik rehberler olarak ele alınan master planların yerini 1970'lerden sonra yönetim planları, kurumsal planlar ve stratejik planlar almıştır [Thomas ve ark., 2003].

Planlama hiyerarşisi içinde yönetim planlarının diğer plan ve belgelerle ilişkisi Şekil 2.3.'de yer almaktadır.

Planlama Hiyerarşisi

Şekil 2.3. Yönetim planlarının diğer plan ve belgelerle ilişkisi [Thomas ve ark., 2003]

Yönetim Planları Hazırlama Nedenleri

Korunan alanlara yönelik yönetim planların neden hazırlandığına yönelik sorulara verilebilecek birçok yanıt bulunmaktadır. Öncelikle, Ülkemizde koruma mevzuatına alan yönetimi ile ilgili hususların eklenmesinde etkili Dünya Miras Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan sorumlulukların bu planların hazırlanma nedeni olduğu söylenebilir. Ayrıca ülkelerin kendi mevzuatlarında yer alan yasal zorunluluklar da yönetim planlarının hazırlanmasını gerektirmektedir.

Chape, Spalding ve Jenkins tarafından;

- Mevzuatta ve diğer dokümanlarda tanımlanan hedeflere erişmeye yönetimin yönlendirilmesi,
- Geniş kapsamlı amaçların, spesifik ve gerçekleştirilebilir eylemlere dönüştürülmesi,
- Sağlıklı karar alınmasını kolaylaştırması,
- Kaynak yönetimine ilişkin çatışmaların çözümünü kolaylaştırması,

- Hiyerarşik bir kurum içerisindeki farklı düzeyler arasındaki iletişime yardımcı olması,
- Personel değişikliğine rağmen yönetim sürekliliğinin sağlanması,
- Açık kararların alınması ve bu kararlara hangi yolla ulaşıldığının açıklanması,
- Topluma, ilgili gruplara ve bireylere kararlara katılma imkanı tanınması,
- Kamu hesap verebilirliğini sağlaması

gibi nedenlerle yönetim planlarının hazırlandığı belirtilmiştir [Chape ve ark, 2008].

Feilden ve Jokilehto'ya [1998'den aktaran Ayrancı, 2007] göre ise yönetim planlaması, yönetimin sürekliliğini sağlamakta, etkili yönetimi teşvik etmekte, güvence vermekte ve rehberlik sağlamaktadır. Bu tanımlamaya göre yönetim planlamasının yararları;

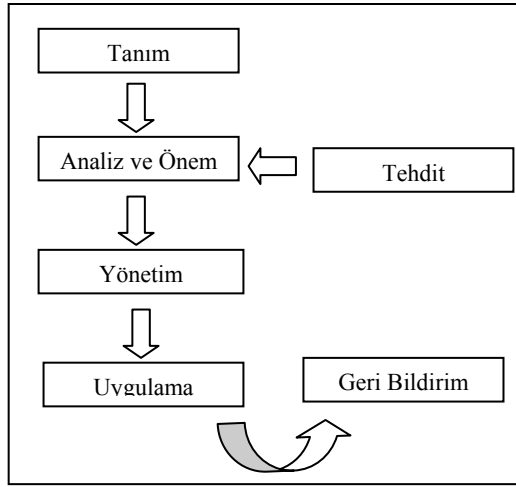
- Daha açık bir anlayışa dayanan yönetim kararlarına, amacına ve ilişkili önemli değer ve kaynaklara güvence vermek,
- Günlük operasyonlar ve uzun dönemli yönetim için çatının oluşumunda yöneticilere rehberlik sağlamak,
- Yönetimin sürekliliğini sağlamak,
- Yönetimin geçerliliğini tanımlamaya yardımcı olarak daha etkili yönetimi teşvik etmek olarak sıralanmaktadır [Feilden ve Jokilehto, 1998'den akt. Ayrancı, 2007].

Yönetim Planlaması Süreci

Orbaşı tarafından yönetim planlamasının bir süreç olduğu ve bu sürecin:

- Çalışma çerçevesinin oluşturulması,
- Yönetim planının hazırlanması,
- Müzakere ve sürece katılım,
- Yönetim planının yürürlüğe konması,
- Kapasitenin artırılmasına yönelik eğitim,
- Revizyon ve yenileme aşamalarından oluştuğu belirtilmektedir [Orbaşı, 2008].

Bu kapsamda yönetim planı hazırlama süreci Şekil 2.4.'te yer almaktadır.

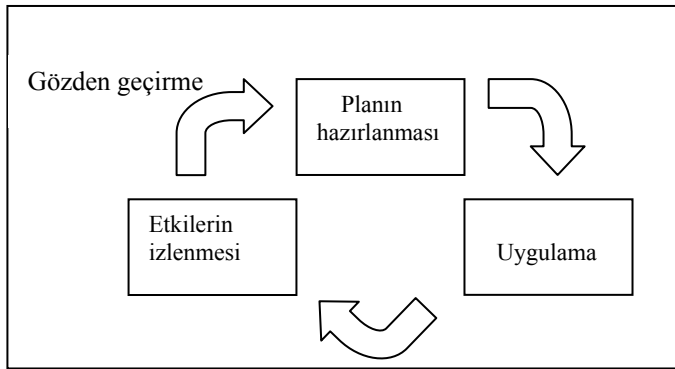
Şekil 2.4. Yönetim planlaması süreci – I

1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanan ve 1998’de revize edilen “Dünya Kültürel Miras Alanlarına İlişkin Yönetim Rehberi”, UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alan kültürel varlıklar için hazırlanacak yönetim planlarında rehber olarak kullanılan en temel dokümandır. Söz konusu rehberde Dünya Miras Alanı için yönetim planı hazırlanmasının, tüm kaynakların göz önüne alınmasını gerektirdiği belirtilmiş olup; yönetim planı aşamaları aşağı yer aldığı biçimde belirlenmiştir:

- Alanla ilgili ilk inceleme,
- Alanın tanımlanması ve sınırların belirlenmesi,
- Kaynakların saptanması,
- Kaynakların değerlendirilmesi
- Hedeflerin formülasyonu ve tehditlerin dikkate alınması
- Projelerin tanımlanması
- Çalışma programı ve yıllık planlar
- Uygulama
- Sonuçların belgelenmesi, raporlanması ve gözden geçirilmesi
- Bilgi ve verinin depolanması
- Alan tanımının revizyonu ve yeniden değerlendirilmesi
- Revize edilen hedeflerin formülasyonu ve tehditlerin yeniden dikkate alınması
- İleriye yönelik projelerin tanımlanması

- Revize edilen çalışma programı ve sonraki yıllık plan [Feilden ve Jokilehto,1998]

Thomos ve arkadaşları tarafından yönetim planlamasının devam eden bir süreç olduğu ve bu sürecin yönetim planının hazırlanması, planın uygulanması ve izleme ve gözden geçirmeden oluşan bir döngü olduğu belirtilmiş olup; bu süreç Şekil 2.5.te yer almaktadır [Thomas ve ark., 2003].

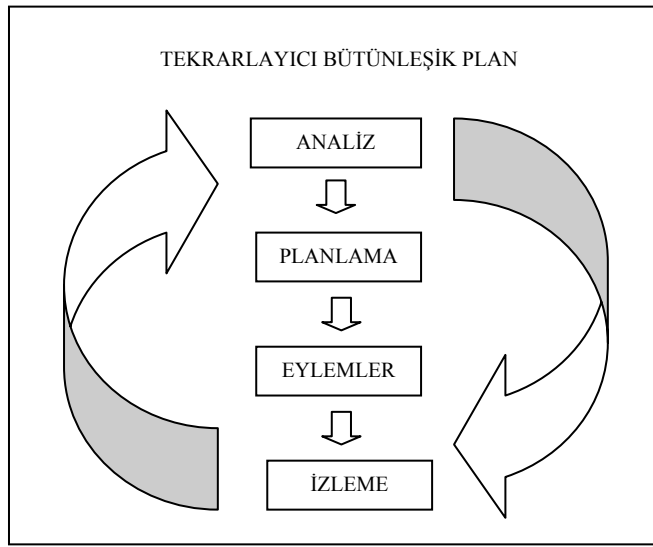
Şekil 2.5. Yönetim planlaması süreci - II

Bu doğrultuda, planlama süreci 13 aşamaya ayrılmıştır:

- Planlama öncesi- Yönetim planı hazırlama kararının alınması, planlama ekibinin görevlendirilmesi, görevin kapsamının belirlenmesi, kullanılacak sürecin tanımlanması, veri toplanması-sorunların tanımlanması, danışma
- Verilerin ve kaynak bilgilerinin değerlendirilmesi
- Zayıf yönler, fırsatlar ve tehditlerin tanımlanması (SWOT Analizi)
- Yönetim vizyonu ve hedeflerin geliştirilmesi
- Vizyon ve hedeflere ulaşmak için bölgeleme de dahil seçeneklerin geliştirilmesi
- Yönetim Planı taslağının hazırlanması
- Yönetim Planı taslağı üzerinden halka danışma
- Görüşlerin değerlendirilmesi, taslak yönetim planının revizyonu, final yönetim planının üretilmesi, görüş analizi ve danışma sürecinin sonuçlarının raporlanması
- Yönetim planının onaylanması veya uygun bulunması
- Uygulama
- İzleme ve değerlendirme

- Yönetim planının gözden geçirilmesi ve güncellenmesi kararı; hesap verebilirliğin göz önüne alınması [Thomas ve ark., 2003]

Syracuse yönetim planında ise, yönetim planlaması bilgi (analiz), hedef ve stratejilerin tanımlanması (planlama), aktivasyon (eylemler) ve değerlendirme (izleme) aşamaları ile yeniden hedeflerin tanımlanmasından oluşan döngüsel bir süreç olarak tanımlanmış olup; bu süreç Şekil 2.6.'da yer almaktadır.

Şekil 2.6. Yönetim planlaması süreci – III

3. DÜNYA MİRAS ALANLARINDA TURİZM

Turizm 20. yy.ın son yıllarından itibaren ekonomik faaliyetlerin ana sektörlerinden biri haline gelmiş olup; dünyadaki toplam gayrisafı milli hasılanın % 12'si turizmden kaynaklanmaktadır [Pederson, 2002]. Dünya Miras Sözleşmesi'nin imzalandığı 1972 yılında 190 milyon uluslararası giriş yapan turist kaydedilmiş olmakla birlikte; 2008 yılında bu sayı 924 milyona yükselmiştir. Sözleşmenin 40. yılının kutlanacağı 2012 yılında, toplam sayının 1 milyarı aşması, 2020 yılında ise 1,5 milyara ulaşması beklenmektedir. Ziyaretçiler arasında yapılan çalışmalar, uluslararası seyahatlerin % 20'sinin kültürel nedenlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır [UNESCO DMM, 2010]

Dünya Miras Alanları en fazla ziyaret edilen turizm noktaları olarak, bölgesel ve ulusal ekonomide büyük rol oynamaktadırlar. Nitekim turizm sektöründeki büyümenin devam edeceğini öngören çalışmalarda, Dünya Miras Alanlarının planlanması ve yönetiminde turizm giderek artan önemde bir faktör olarak ele alınmaktadır [Pederson, 2002].

Turizm özellikle miras alanlarında, alanın kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve ekonomik gelir yaratarak yoksullukla savaşmakta kullanılan önemli bir araç haline gelmiştir. Dünya Miras Alanları, “ziyaretçi mknatısı” olarak tanımlanmakta olup; bu alanların ziyaretçi sayıları giderek artmaktadır. Dünya Miras Alanları büyüklük ve nitelik bakımından büyük farklılıklar gösterebilir de önemli ziyaretçi çekim noktalarıdır [Hall ve Piggin, 2002]. Ancak turizmdeki büyüme, artan ziyaretçi sayısı ve çevreye potansiyel zararlı etkileri açısından turistik alanlar için yeni sorunlar oluşturmuştur. Bu husus popüler turistik alanlarda ve genellikle Dünya Miras Alanları gibi ünik ve kırılgan çevrelerde açıkça görülmektedir [Gilmore ve ark., 2007].

Bazı Dünya Miras Alanları, uygun planlama ve yönetim araçlarının olmayışı nedeniyle aşırı ziyaretten kaynaklanan baskı altında bulunmakta olup; bu gibi durumlarda Dünya Miras statüsünün ve bunun sonucunda artan tanıtımın alana zararı

bulunmaktadır. 2000 - 2020 döneminde beklenen ziyaretçi akınının iki katına çıkması ile birlikte turizmin negatif etkilerinin daha çok tehdit yaratacağı göz önünde bulundurularak; Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmesi önerilen varlıkların adaylık dosyalarına ek yönetim planlarında sistematik olarak turizm ilişkisine yer verilmesi gerekmektedir [UNESCO DMM, 2010].

İngiltere'de yer alan 5 Dünya Miras Alanı¹³ (endüstriyel miras) için hazırlanan yönetim planlarının Rodwell tarafından incelenmesi sonucu; bu planlarda yer alan konuların Sözleşme ve Uygulama Kılavuzunda belirtilen anahtar kavramları) işaret eden politika ve eylemlerle desteklenmediği; turizmin ön plana çıkarıldığı, mirasın yerel toplumdaki rolüne fazla odaklanılmadığı tespit edilmiştir [Rodwell, 2002]. Bu değerlendirmeden de görüldüğü gibi sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de bazı alanlarda kültürel miras turizm karşısında ikinci plana atılmakta; koruma ve turizm kullanımı dengesini sağlayacak politikalara hazırlanan planlarda yer verilmemektedir.

DMA'ların korunma durumuna ilişkin DMK'ya sunulan raporlarda da turizmle ilişkili birçok konu yer almakta; özellikle alan içi tesisler, otoparklar, hediyelik eşya dükkânları, oteller, yollar veya havaalanları gibi turizmle ilişkili tesislerin geliştirilmesinin etkileri; erozyonun hızlandırılması, kirlilik, ekosistemlerin tahrip edilmesi veya yaban hayata olası riskler gibi fiziksel ve çevresel etkiler; yerel popülasyonun sömürülmesi veya sitlerin ve anıtların turistler tarafından kitlesel kullanımını içeren sosyal etkiler; uygun olmayan yeniden yapımları da içeren kullanışsız veya aşırı sunumlar veya ilgili çalışmalar bu raporlarda öne çıkmaktadır [Bandarin, 2007].

1986'dan 2004 yılına kadar turizm baskıları karşısında tehdit altında olan 70 Dünya Miras Alanı'na ilişkin hazırlanan rapor Dünya Miras Komitesi'ne iletilmiştir. Söz konusu varlıklardan % 56'sı doğal miras (39 sit), % 34'ü kültürel miras (24) sit ve % 10'u karma miras alanıdır (7 sit). Dünya Miras Alanları'nda gelişme baskınlarından

---

¹³ Bu alanlar Ironbridge Gorge, Blaenavon Endüstriyel Peyzaj Alanı, Derwent Valley Mills, New Lanark ve Saltaire'dir.

sonra en çok rapor edilen ikinci tehlike turizmdir [Bandarin, 2007]. Ayrıca Dünya Miras Merkezi tarafından kültürel sitlere yönelik gerçekleştirilen mülakat ve anketler de, alan yöneticilerinin turizmi temel konu olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır [Pederson, 2002].

DKDMK Sözleşmesinde “turizm” kavramı yer almamakla birlikte; Taraf Devletler kültürel ve doğal miraslarının saptanması, korunması, muhafazasının sağlanmasının yanı sıra; sunumundan da sorumludur. Dünya Miras Komitesi bu kapsamda 2001 yılında sürdürülebilir gelişmeye dayalı bir turizm programı kabul etmiş olup; 2008 yılında Dünya Miras Merkezi’nde Kültürel Turizm Birimi kurulmuştur [UNESCO DMM, 2010].

Dünya Miras Turizm Programının misyonu, Dünya Miras Alanlarının değerlerini sürdürmek ve bu alanlardaki tehditleri azaltmak için, turizmi olumlu bir kuvvet olarak kullanarak Komiteye ve alan yönetimine yardımcı olmaktır. Bu kapsamda Dünya Miras Alanlarında sürdürülebilir turizm geliştirilmesi konusunda Taraf Devletler ve Uluslararası Koruma Örgütlerinin desteği ile 9 çalıştay gerçekleştirilmiş olup; söz konusu çalıştaylarda Dünya Miras Alanlarının turizm ile ilişkisi tartışılmış ve Uygulama Rehberi’nde Dünya Miras Alanlarında turizm yönetimine rehberlik sağlayacak revizyonlar önerilmiştir. “Varlığı etkileyen faktörler” ve “Varlığın Korunması ve Yönetimi” başlıkları altında önerilen revizyonlara Çizelge 3.1. ve Çizelge 3.2.de yer verilmiştir.

Çizelge 3.1. “Varlığı etkileyen faktörler” başlığı altındaki revizyon önerisi

(iv) Dünya Miras Alanlarını Sorumlu Ziyaret	“Dünya Miras Varlıklarında Sürdürülebilir Turizm için İlkeler” ışığında alanın ziyaret durumunun değerlendirilmesi, Varlığın, mevcut temel veriler doğrultusunda mevcut ziyaret edilme seviyesinin, kullanım biçiminin, varlığın kullanımda yoğunlaşan bölümlerinin ve farklı aktivite taleplerinin tanımlanması; DML’ne dahil edilme veya diğer faktörler nedeniyle varlığın projeksiyon ziyaret edilme durumunun tanımlanması; varlığın mevcut veya beklenen ziyaretçi sayısı ile ters etkileri olmadan ilgili gelişme baskılarını nasıl absorbe edeceği veya varlığın nasıl geliştirileceğinin açıklanması. Ziyaretçi baskısı nedeniyle fiziki ve somut olmayan doku da dahil bozulma olasılıklarının göz önüne alınması.

Çizelge 3.2. “Varlığın Korunması ve Yönetimi” başlığı altındaki revizyon önerisi

5.h. Ziyaretçi tesisleri ve altyapısı	Bu bölümde Ziyaretçiler için örneğin, yollar, rehberler, uyarılar veya yayınlar gibi açıklama/yorumlama altyapısı ile müzeler, ziyaretçi veya yorumlama merkezleri ve/veya dijital teknolojilerin kullanımı; gecelik konaklama, lokantalar, yiyecek-içecek tesisleri, dükkanlar, otoparklar, tuvaletler, arama ve kurtarma tesisleri gibi alanda yer alan tesislerin tanımlanması ve söz konusu tesisler ile altyapının, varlığın miras değeri ile uyumlu olup-olmadığının ortaya konması.
5.j. Personel seviyeleri ve uzmanlık	Ziyaret de dahil olmak üzere uygun yönetim için varlığın mevcut veya projeksiyon talepleri ile başa çıkabilmeye yönelik mevcut olan eğitim ve uzmanlıkların bildirilmesi.

2010 yılında Brezilya’da düzenlenen toplantıda DMK, uygulama rehberinde yapılmak istenen değişikliklerin 2011 yılında Bahreyn’de düzenlenecek 35. Dönem DMK toplantısında değerlendirilmesine karar vermiştir.

Dünya Miras Turizm Programı kapsamında, Dünya Miras Merkezi tarafından Taraf Devletler ve Uluslararası Koruma Örgütlerinin desteği ile gerçekleştirilen çalıştaylar sonucu Dünya Miras Alanlarında sürdürülebilir turizme ilişkin ilkeler geliştirilmiş olup, bu kapsamda turizmin gerçekleştiği alana pozitif fiziki, sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerinin olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

3.1. Dünya Miras Alanlarını Koruma-Yaşatmada Turizmin Etkileri

Turizmin gerçekleştirildiği bölgeye birçok olumlu katkısının olmasına rağmen; iyi yönetilmeyen turizm sektörün kendisi de dahil olmak üzere birçok alanda olumsuz etki yaratabilmektedir. Turizmin negatif ve pozitif etkileri, çevresel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan sınıflandırılmaktadır.

3.1.1. Negatif etkiler

Çevresel Etkiler

Doğal çevreyi olumsuz etkileyen turizm faaliyetleri, sadece tek bir varlığı değil; tüm ekosistemi bir bütün halinde etkilemektedir. Turizmin çevresel etkileri yerel, bölgesel ve küresel seviyede ortaya çıkmaktadır. İklim değişikliği ve ozon tabakasının incilmesi; küresel trafikteki artış ile birlikte turizmin de önemli rol oynadığı endüstriyel gelişimin sonucu ortaya çıkan 2 temel etkidir. Yerel ve bölgesel düzeydeki çevresel etkilerin uzun dönemde küresel düzeyde de çevre üzerinde etkileri olacaktır. Biyolojik çeşitliliğin yok olması da turizmin negatif çevresel etkilerinden biridir [ETE, 2009].

Sosyo-Kültürel Etkiler

Turizm, değişim ve gelişime yardımcı olmakla birlikte; toplumun kültürel gelişimi üzerinde büyük etkileri de bulunmaktadır. Toplumların, turizme karşı tepkileri farklılık göstermekte olup; bazı toplumlar değişimi reddetmekte, bazıları geleneklerinin içinde yer vermekte, bazıları ise tamamıyla kültürel köklerini terk etmektedir. İnsan kültürünün doğal bir parçası olarak kültürel değişim kaçınılmaz olmakla birlikte; turizmin genellikle yol açtığı ani ve zorlayıcı değişimler, toplumun tamamıyla bozulmasına ve bunun sonucunda tüm kültürel geleneklerin kaybına neden olmaktadır. Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin tanımlanması ve ölçümü oldukça zor olmakta ve kişisel değer yargılamasına konu olmaktadır. Turizm değer sistemleri ve insanların davranışları üzerinde de değişime neden olmaktadır, bu da

toplumların yapısı, aile ilişkileri, kolektif geleneksel yaşam biçimleri, törenler ve törelerde değişikliğe yol açmaktadır. Bu doğrultuda turizm kültür ve geleneklerin metalaştırılmasına ve değerinin düşürülmesine neden olabileceği gibi; kültürel kimliğin yabancılaşmasına ve kaybına da neden olmaktadır. Turizm yerel gelenekleri ve yaşam biçimlerini de etkileyerek, geleneksel yerleşiklerin yer değiştirmesine de yol açabilmektedir. Negatif sosyo-kültürel etkilerden bir diğeri ise turizmin toplumun sadece belli bir grubu için yararlı olması, ancak diğerleri için olumsuz sonuçları olmasıdır. Bu da turizmden yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında artan bölünmeye neden olmaktadır. Ayrıca arazi hakları ve kaynaklara erişim konusunda çatışmalara ve hangi miras alanlarının geliştirileceği konusunda seçiciliğe yol açmaktadır [ETE, 2009].

Sosyo-Ekonomik Etkiler

Turizm sektörü hem ziyaret edilen ev sahibi ülkeye, hem de turistlerin kendi ülkelerine önemli ekonomik gelir sağlamaktadır. Ekonomik gelişme bir bölgenin turizm destinasyonu olarak geliştirilmesi için başlıca motivasyon nedeni olup; turizm büyük ekonomik gelişme sağlayabilir. Ancak turizm faaliyetlerinin olumsuz ekonomik etkileri de vardır. Zengin ülkeler daha fakir ülkelere oranla turizmden daha fazla kar elde etmektedir. Turizmden sağlanan gelirlerin ev sahibi ülkeden dışarıya büyük ölçekte transferi ve yerel işletmelerin ve ürünlerin dışlanması; yerel halkın yararlanabileceği turizm gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır [ETE, 2009].

3.1.2. Pozitif etkiler

Çevresel Etkiler

Turizm gelirleri bir destinasyonunun sadece ekonomik durumunu iyileştirmekle kalmayıp, aynı zamanda çevresel korumayı da teşvik etmektedir. Korunan alanlarda toplanan giriş ücretleri, tur operatörleri ve diğer turizm işletmecileri tarafından desteklenen koruma tedbirlerine yönelik bağışlar ve çevre korumayı finanse etmek için hükümet tarafından kısmen kullanılan vergiler vasıtasıyla korumaya ilişkin

doğrudan finansal katkılar sağlanmaktadır. Turistler sağlıklı ve güzel doğal çevreden memnun olmakta, kirli ve doğal çevrenin bozuk olduğu alanları tercih etmemektedirler. Turizm böylece çevresel sorunlar konusunda yerel halkın farkındalığını arttırmakta, koruma faaliyetlerine başlanması veya koruma yönetiminin geliştirilmesinin desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Bir destinasyonun doğal çevresi üzerinde turizmin olumlu etkilerine ilişkin bir diğer etki ise, yağmur ormanlarının tahrip edilmesi, yoğun tarımsal kullanımlar ve kirletici endüstriler gibi sürdürülebilir olmayan ekonomik faaliyetlere alternatifler getirmesidir [ETE, 2009].

Sosyo-Kültürel Etkiler

Seyahat etmenin nedenlerinden birisi de insanlarla etkileşim içine girme ve yabancı kültürleri öğrenme isteğidir. Kültürel değişim insanlar ve kültürler arasındaki anlayışı destekler, önyargıların azalmasına neden olabilir ve böylece toplumlar arasındaki gerilimin azalmasına ve kültürlerarası anlayışın gelişmesine katkı sağlayabilir. Yerel insanların yerel kültürü takdir eden, ilgi gösteren, geleneklere ve kültürel mallara değer veren, yerellerle birlikte olmaktan zevk alan turistlerle olan deneyimleri, bölgesel kimlik ve gurur duygularını geliştirebilir. Böylece turizm bir toplum veya bölgenin kimlik duygusunu geliştirmesi, toplumsal gurur yaratılmasına katkı sağlar. Destinasyonun kültürüne ilişkin orijinal ve özgün unsurlara olan turistik talepler, yerel kültürün ve geleneklerin değerini yükseltmeye; yerel kültürlerin, kültürel sanatların ve el sanatlarının canlanmasına ve modern gelişme ve batılı yaşam biçimlerinin benimsenmesi sonucu unutulmaya yüz tutmuş kültürel festival ve etkinliklerin canlandırılmasına neden olabilir. Turizmden sağlanan ekonomik gelirler, yeni istihdam olanakları yaratarak ve yerel toplumun gelirlerini arttırarak göçün azaltılmasına yardımcı olabilir. Turizm sürdürülebilir bir biçimde yönetildiğinde, yerel toplumları güçlendirebilir, toplum idaresine ve bölgesel planlamaya ilişkin yeni strateji ve konseptler fikrini oluşturabilir. Sürdürülebilir turizmin katılımcı yaklaşımı, yurttaş katılımını cesaretlendirebilir ve yerel toplumun gururunu arttırabilir. Turizm işletmeleri için nitelikli eleman talep edildiğinden, turizm ayrıca eğitim ve iş eğitimi olanaklarını arttırabilir [ETE, 2009].

Ayrıca turizmin, kültürel mirasın yerel toplum ve diğer kişiler ve gruplar tarafından anlaşılması ve desteklenmesi açısından da pozitif etkileri bulunmaktadır [Nordic World Heritage Office, 2010]. Bunlara ilaveten turizm, doğal ve kültürel mirasın korunması, eğitim ve yorumlama yoluyla koruma değerlerinin aktarılması, iyi çevresel uygulamaların araştırılması ve geliştirilmesinin desteklenmesine yardımcı olabilir [Bandarin, 2007].

Sosyo-Ekonomik Etkiler

Turizmin temel pozitif sosyo-ekonomik etkisi, döviz kazanımı ile birlikte ev sahibi ekonomiler için gelir yaratmasıdır. Bunun yanı sıra, turizm yeni istihdam yaratılmasına ve yerel toplumun gelirlerinin artmasına katkı sağlayıp, bölgenin ekonomisi ve altyapısına yapılacak yatırımı harekete geçirir. Turizm sektöründe istihdam oteller, restoranlar, gece kulüpleri, taksiler, hediyelik eşya satışı ve turizmle ilgili diğer faaliyetler yoluyla doğrudan yaratılabileceği gibi; turizmle ilişkili işletmelerin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin tedarik edilmesi yoluyla dolaylı olarak da yaratılabilir. Turizm gelişimi genellikle daha iyi su ve kanalizasyon sistemleri, yollar, elektrik, telefon ve kamusal ulaşım ağları gibi altyapı iyileştirmelerini gerektirdiğinden, bu nedenle yaşayanların yaşam kalitesinin artırılmasına da katkı sağlar [ETE, 2009].

3.2. Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilir Turizm için Gereklilikler

Dünya miras alanlarının sahip olduğu değerler zarar görmeden ve alanda çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel olumsuz etki yaratmadan; ziyaretçilerin ve turistlerin deneyimine ve ilgisine sunulması sürdürülebilir turizm ile sağlanabilir. Bu kapsamda, alanların yönetilmesi ve turizm kullanımına sunulmasında amaç sosyal, ekonomik ve çevresel dengenin sağlanmasıdır.

3.2.1. Sürdürülebilir turizm kavramı

1960’larda turizmle ortaya çıkan birçok kötü hadise ve kitle turizmdeki ani artış çok sayıda turizm eleştirisine neden olmuş ve sürdürülebilir turizm olgusunun veya o zaman ki adıyla “yeşil turizm”in tartışmalarda ortaya konmasına yol açmıştır. Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir gelişme kavramının yükselişine paralel olarak geliştirilen bir olgu olmakla birlikte; bu alandaki uluslararası eylem 1990’ların başlangıcına kadar ne yazık ki harekete geçmemiştir [ETE, 2009].

Sürdürülebilir turizm kavramı, turizmin çevre ve destinasyonların sosyal dokuları üzerindeki olumsuz etki potansiyelinin fark edilmesindeki artış ile aynı doğrultuda gelişmiş [Gilmore ve ark., 2007]; önemli bir konu olarak uluslararası çevresel politikalarda, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Gündem 21’le ilişkili olarak, resmi biçimde telaffuz edilmeye başlanmıştır. 2002 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi’nde, sürdürülebilir turizm gelişiminin önemi vurgulanmıştır. Çeşitli uluslararası sözleşme ve deklarasyonlarda sürdürülebilir turizm ilkeleri ve kriterleri üzerinde durulmuştur [ETE, 2009].

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından sürdürülebilir turizm gelişimi “günümüz turistlerinin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek için imkanların korunmasına ve geliştirilmesine olanak sağlayan; kültürel bütünlük, gerekli ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemleri sürdürülürken; tüm kaynakların ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayabilecek biçimde yönetilmesinin istendiği temel çıktı” olarak tanımlanmıştır [Pederson, 2002].

Sürdürülebilir turizm; gerekli ekolojik süreçleri sağlayarak ve doğal miras ile biyoçeşitliliğin korunmasına yardımcı olarak, turizm gelişiminde temel unsur olan çevresel kaynakların optimal kullanımını sağlamalı; ev sahibi toplumların sosyo-kültürel özgünlüklerine saygı duymalı, yapıları ve yaşayan kültürel miraslarını ve geleneksel değerlerini korumalı ve kültürler arası anlayışın ve hoşgörünün gelişimine katkı yapmalı; ayrıca yerel topluma düzenli istihdam ve gelir sağlanması ve sosyal

hizmetler sunulması gibi adilane sosyo-ekonomik yarar sağlayarak, uzun dönemli ekonomik faaliyetleri garantiye almalıdır [United Nations Environment Programme, 2010].

Korumayı göz önüne alma ve turizm gelişimini korumanın bir vasıtası olarak kullanma sürdürülebilir turizm gelişiminin temel ilkesi olup; sürdürülebilir turizm varlığın kültürel ve doğal değerleri ile ziyaretçi çekiciliğine zarar vermeden; nitelikli ziyaretçi deneyiminin sağlanması ve geliştirilmesine dayalıdır [UNESCO DMM, 2009a].

Sürdürülebilir turizme yönelik tüm tanımlar, kaynakların gelecek nesiller için korunmasına, turizmin çevresel korumaya katkı sağlayacak, olumsuz sosyo-ekonomik etkileri sınırlayacak, ekonomik ve sosyal açıdan yerel topluma yarar sağlayacak biçimde kullanılmasına işaret etmektedir.

3.2.2. Dünya miras alanlarında sürdürülebilir turizm ilkeleri

Ecological Tourism in Europe¹⁴ tarafından dünya miras alanlarında sürdürülebilir turizme ilişkin temel ilkeler geliştirilmiş olup; bu ilkeler 4 ana başlık altında toplanmıştır.

- *Toplumsal Refahı Arttırması:* Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği alan içinde bulunan toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel refahlarını desteklemelidir. Geliştirilen herhangi bir turizm faaliyeti yerel toplum tarafından onaylanmalıdır. Yerel toplumun turizm tesisleri ve altyapısının, mekansal planlaması; turizm türü ve yoğunluğu ve turizmle ilgili gelişimlerin karar verme sürecine katılması ve onaylaması uygun araçlarla sağlanmalıdır. Yerel toplumun ayrıca yönetim sürecine katılması da desteklenmelidir.
- *Doğal ve kültürel çevrenin korunmasını desteklemesi:* Sürdürülebilir turizm, doğal

¹⁴ Ecological Tourism in Europe (ETE), çevresel ve sosyal açıdan sorumlu turizmi destekleyen organizasyonlar için bir forum olarak 1991 yılında Bonn, Almanya'da kurulmuş olup; Dünya Miras Merkezi ile DMA'larda sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin ortak çalıştay ve faaliyetler gerçekleştirmektedir.

ve kültürel kaynakların ekonomik açıdan gelir elde etmek için kullanımına izin verirken; aynı zamanda söz konusu kaynakların yıpranmamasını ve tahrip olmamasını sağlamalıdır. Turizmin, doğa korumanın geliştirilmesi ve kültürel değerlerin sürdürülmesi ve bakımı için itici bir güç olması beklenmektedir.

- *Ürün kalitesi ve turist memnuniyetinin sağlanması:* Bir bölge tarafından sunulan turizm ürünlerinin niteliği turizmin ekonomik başarısı için temel bir faktördür. Sadece ulaşım, konaklama, ziyaretçi altyapısı ve yiyecek kalitesi gibi somut kriterlerle değil; misafirperverlik veya deneyimlerin kalitesi gibi somut olmayan kriterlerle de karakterize edilirler. Ayrıca turistlere sunulan rehber ve bilgilerin kalitesi ile güvenlik de bu kapsamda değerlendirilmelidir.
- *Yönetim ve izlemenin uygulanması:* Turizmin ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir olarak gelişimini sağlamak için kaynakların sürdürülebilir kullanımı temel ilkesini izleyen uygun yönetim ve izlemenin oluşturulması gereklidir. Turizm yönetimi kapsamında taşıma kapasitesinin belirlenmesi önem taşımakta olup; taşıma kapasitesi toplam turist sayısı, yıl içerisinde ziyaretçilerin dağılımı, kullanım türü ve kullanım yoğunluğunu içermektedir. Bu kapsamda maksimum ziyaretçi sayıları, maksimum kullanım yoğunluğu ve bu sayıları kontrol etmek için uygun mekanizmalar belirlenmelidir. Ayrıca belirlenen sayılar aşıldığında uygulanacak eylemler tanımlanmalıdır.

DKDMK Sözleşmesi uyarınca Taraf Devletler topraklarında bulunan istisnai evrensel değere sahip varlıkları korumakla yükümlüdürler. Sözleşmenin 4. Maddesi varlığın “tanıtımı” (teşhiri) ile “saptanması, korunması, muhafazası ve gelecek kuşaklara iletilmesi”ni eşit önemde tanımlamaktadır. Bu kapsamda sorumlu turizm yönetimi ile koruma ve muhafaza için geniş kamusal destek yaratılması Dünya Miras Sözleşmesinin amaç ve hedeflerine büyük katkı sağlayacaktır [UNESCO DMM, 2009a].

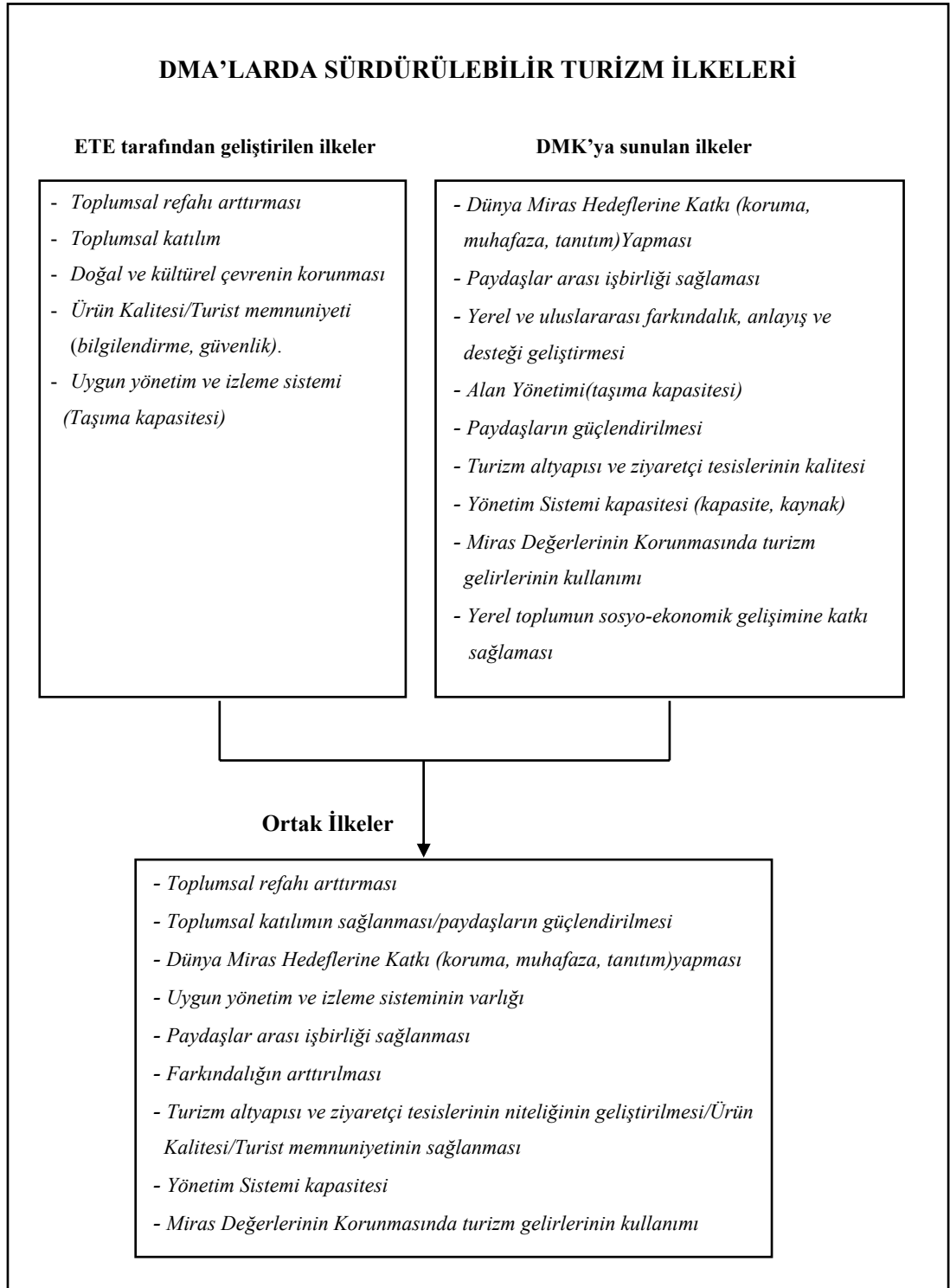
Dünya Miras Merkezi’nin Avustralya ve Çin Hükümetleri ile Getty Koruma Enstitüsü ile 2009 yılında ortaklaşa düzenlediği “Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesi” konulu uluslararası çalıştayda ortaya konan “Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilir Turizm İlkeleri” Dünya Miras

Komitesi'nin 2010 yılında düzenlenen 34. dönem toplantısında sunulmuş olup; Komite tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Anılan ilkeler aşağıda yer almaktadır.

- *Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması:* Dünya Miras Alanlarına ilişkin turizm gelişimi ve ziyaretçi faaliyetleri miras değerlerinin korunması, muhafazası, tanıtımı ve gelecek nesillere iletilmesine katkı sağlamalı, kesinlikle zarar vermemelidir.
- *İşbirliği ortaklığı:* DMA'lar tüm paydaşların etkili ortaklık vasıtasıyla turizmin tehditlerini ve olumsuz etkilerini minimize ederken, koruma ve sunum çıktılarını maksimum düzeye çıkarmaya yönelik işbirliğinde bulunduğu alanlar olmalıdır.
- *Toplumsal farkındalık ve destek:* DMA'ların tanıtımı, sunumu ve yorumlanması etkili, doğru, kapsamlı ve cazip olmalıdır. Koruma, muhafaza ve sürdürülebilir kullanım için yerel ve uluslar arası farkındalık, anlayış ve desteği harekete geçirmelidir.
- *Proaktif turizm yönetimi:* DMA'larının korunması, muhafazası ve sunumuna; ziyaretçi faaliyetleri ve turizm gelişiminin katkı yapabilmesi alan yönetimi vasıtasıyla devam eden ve proaktif planlama ve izlemeyi gerektirir. Alan Yönetimi her bir varlığın miras değerleri zarar görmeden veya tehdit edilmeden ziyaretçi kabul edebilme kapasitesine saygı duymalıdır. Ayrıca izdiham yönetimi ve yerel toplum için yaşam kalitesini de içeren daha geniş turizm destinasyon konuları da ele alınmalıdır. Turizm planlaması ve yönetimi, işbirliği ortaklığı da dahil, alan yönetim sisteminin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
- *Paydaşların güçlendirilmesi:* DMA'lar ile ilgili turizm gelişimi ve ziyaretçi faaliyetleri planlaması kapsayıcı ve katılımcı bir biçimde gerçekleştirilmeli; yerel topluma saygı gösterilip, güçlendirilirken; ziyaretçi faaliyetlerine katılımlarına ilişkin kapasite ve istekleri dikkate alınmalıdır.
- *Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesisleri:* DMA ile ilgili turizm altyapısı ve ziyaretçi tesisleri ziyaretçi memnuniyetini ve deneyiminin kalitesini arttırmak, aynı zamanda miras değerleri ve etrafındaki çevresel, sosyal ve kültürel bağlamda olumsuz etkilerin olmamasını sağlamak üzere dikkatli planlanmalı, yerleştirilmeli, tasarlanmalı, inşa edilmeli ve periyodik olarak güncellenmelidir.

- *Alan yönetim kapasitesi:* Turizm altyapısı planlanırken ve ziyaretçi faaliyetleri yönetilirken DMA'ya ilişkin yönetim sistemlerinin yeterli beceri, kapasite ve kaynakları olmalıdır.
- *Turizm kaynaklı gelirlere başvurma:* Miras değerlerinin korunması, muhafazası ve yönetimini sağlamak üzere, kamu kurumları ve alan yönetimi, turizmden ve ziyaretçi faaliyetlerinden elde edilen gelirlere yeterli bir oranda pay almalıdır.
- *Yerel toplum gelişimine katkı sağlaması:* DMA ile ilgili turizm altyapısı gelişimi ve ziyaretçi faaliyetleri yerel toplumun güçlendirilmesine ve etkili ve adilane bir biçimde sosyo-ekonomik gelişime katkı sağlamalıdır.

Bu kapsamda ETE tarafından belirlenen ilkeler ile 2010 yılında Dünya Miras Komitesi'ne sunulan sürdürülebilir turizm ilkeleri birlikte değerlendirilmiştir. Her iki grupta yer alan ve aynı hedefi gerçekleştirmeye yönelik ilkeler aynı başlık altında toplanmış olmakla birlikte ortaya konulan ilkeler Şekil 3.1.'de görüldüğü üzere Dünya Miras Alanlarında sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilmesi için ortak ilkeler olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.1. DMA’larda sürdürülebilir turizm ilkeleri

3.3. Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm İlişkisi

Roma Dönemi'nden beri insanlar bizim günümüzde kültürel turizm olarak tanımlayabileceğimiz nedenlerle seyahat etmektedir. Tarihi alanları, kültürel simgeleri ziyaret etme, özel etkinliklere ve festivallere katılma veya müzeleri ziyaret etme her zaman turizm deneyiminin bir parçası olmuştur. Aslen, tüm seyahatler kültürel unsur içermektedir. Doğası gereği, seyahat etme, turistleri kendi kültürlerinden çıkararak, gerek bitişik şehirde olsun gerekse dünyanın diğer yarısında bir köyde olsun geçici olarak farklı kültürel çevreye sokmaktadır. Ama kültürel turizm, turiste ve turiste ev sahipliği yapan topluma daha fazla veya farklı şeyler sunmaktadır.

Turizm literatüründe kültürel turizm aktivitelerinin çeşitliliği; arkeolojik sitler, müzeler, kaleler, saraylar, tarihi binalar, ünlü binalar, kalıntılar, sanat, heykel, el sanatları, galeriler, festivaller, etkinlikler, müzik ve dans, halk sanatları, tiyatro, “ilkel kültürler”, alt kültürler, etnik topluluklar, kiliseler, katedraller ve insanları ve kültürlerini temsil eden diğer şeyler gibi kültürel miras varlıklarının kullanımını içerecek biçimde tanımlanmaktadır. Aynı şekilde kültürel turizm ürünleri mevcut yapıları, tadil edilmiş tesisleri ve belirli amaca dayalı inşa edilmiş noktaları da içermektedir. Ölçek tek bir yapıdan, yapı gruplarına, bir sokak görünümüne, topluluk içindeki bir bölgeye, tüm şehir veya kasabaya, bölgeye veya tüm ülkeye kadar farklılık gösterebilir. Aslında, kültürel turizm tarihi turizm, etnik turizm, sanat turizmi, müze turizmi ve diğerlerini içeren bir dizi ilgili aktivite için bir şemsiye terim halini almıştır [McKercher ve Cros, 2002].

Kültürel miras öğelerinin temelini oluşturduğu kültür turizmi ICOMOS tarafından, asıl olarak kültür ve peyzaj alanları, yerel nüfus ve ev sahibi milletin değerleri ve yaşam şekilleri, mirası, görsel ve sahne sanatları, endüstrileri, gelenekleri ile boş zaman meraklarını içeren kültürel çevrelerin üzerine odaklanan turizm türü olarak tanımlanmış ve kültürel etkinliklere katılım, müzelere ve kültürel miras alanlarına ziyaret ve yerel halk ile kaynaşmayı içerebileceği belirtilmiştir [ICOMOS, 2010a].

Kültür turizmini, diğer turizm türlerinden farklı kılan ziyaretçilerin “kültürü” deneyimlemek istemeleriyle harekete geçmeleridir.

Kültürel Miras Yönetimi ve turizm sektörünün, miras varlıklarının korunması, yönetimi ve sunumuna ilişkin ortak ilgileri bulunmasına rağmen; aralarında oldukça az diyalog kurulmaktadır. Eşsiz ürünler üretmek için birlikte çalışmak yerine, bu tarihsel izolasyon ihtiyaçları yetersiz karşılanan ve yürütülen kültür turizmine neden olmaktadır. Bunun sonucunda nadir ve kırılgan kaynakların; sosyal, çevresel ve etnik açıdan sorumlu ve sürdürülebilir biçimde yönetimi sağlanırken, nitelikli ziyaretçi deneyiminin sağlanması konusunda birçok fırsat kaybına neden olmaktadır. Bazen bu durum duyarsız tur operatörlerinin kendi kişiler kazançları için yerel kültürleri ve miras varlıklarını istismar etmeleriyle sonuçlanmaktadır. Benzer şekilde bazı kültürel miras yöneticileri de turizme karşı düşmanlık duymakta, engellemek için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar. Bu durumda ziyaretçi deneyimleri beklentilerin altında kalmaktadır [McKercher ve Cros, 2002].

Kültürel turizmin miras alanlarına hem iyi hem de kötü etkileri olabilir. Turistlerin artan talebi, koruma faaliyetlerini artırmak için güçlü siyasi ve ekonomik gerekçe oluşturabileceği gibi; ziyaretlerin artışı, aşırı kullanım, uygun olmayan kullanımdan kaynaklanan nedenlerden dolayı varlıkların bütünlükleri ve mevcudiyetleri tehlikeye de düşebilir [McKercher ve Cros, 2002].

Kültürel turizm, hem bir sektörel ürün hem de kültürel miras yönetimi konusudur. Kültürel turizm, hem kültürel miras yönetimi hem de turizm yönetimi hedeflerini gerçekleştirmelidir. Teoride bu amaç her iki sektör tarafından da desteklenmektedir. Ancak pratikte bir hedefin başarılmasının diğerine ters düştüğü kabul edildiğinden, bu iki hedefin aynı anda gerçekleştirilmesi oldukça zordur. Varlıkların kültürel bütünlüklerinin sürdürülmesinin sağlanması için turizm değerlerinden ödün verilmekte veya turizm kazançları için kültürel değerlerden ödün verilmemektedir. Sürdürülebilirlik ancak bir değer kümesinden diğeri için vazgeçilmesi durdurulduğunda ve turizm ve kültürel miras yönetim menfaatlerinin aynı hedefi gerçekleştirmeye yönelik çalışıldığında gerçekleşebilir. Ancak bu görev her ikisinin

oynadıkları rollerinin anlaşılmasındaki eksiklik nedeniyle karmaşık bir hal almaktadır. Her bir sektörün farklı odağı ve yetkileri olmakta, toplumda farklı rolleri, farklı siyasi yetkilileri ve farklı paydaş gruplarına karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

Kültür turizminin yüzleştiği temel sorunlardan birisi, turizm ve kültürel miras yönetimi arasında gerekli dengenin kurulamamasıdır. Kültürel miras yönetimi ve turizmin kaynak olarak aynı değerleri paylaşmalarına rağmen, karşılıklı iletişim eksikliği bulunmakta ve bu nedenle çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Turizm ve Kültürel Miras Yönetimi faaliyetleri işbirliği içinde değil birbirinden bağımsız yürütülmekte olduğundan; diğerinin ihtiyaçları göz ardı edilmektedir.[McKercher ve Cros, 2002].

Turizm ve kültürel miras yönetiminin, kaynak temelleri dışında ortak olarak paylaştıkları fazla bir şey bulunmamaktadır. Her iki disiplin de farklı ideolojiler ve değerler çerçevesinde bağımsız olarak gelişmiş olup; farklı hedefleri gerçekleştirmeye çalışmakta ve toplumda farklı rolleri bulunmaktadır. Turizm sektörü uzmanları ürünlerinin turistik faaliyet ve refah yaratması için kültürel değerleri hammadde olarak değerlendirmekte; kültürel miras yönetimi uzmanları ise aynı varlıklara esas değerleri açısından önem vermektedirler.

Kültürel miras yönetimi, mirası temsil eden örneklerin gelecek için korunması ve muhafazası için geliştirilmiş olup; amacı daha geniş kamu yararına hizmet etmektir. Kültürel miras yönetimi genel olarak kamu sektörü veya kar sağlamayan organizasyonlar etrafında biçimlenmiştir. Paydaşları toplumsal gruplar veya yerli veya etnik gruplar olup; varlıkları esas değerleri açısından önemsemektedir. Bunun aksine turizm özel sektörün hâkim olduğu esas olarak ticari bir faaliyet olup; hükümetlerin ekonomik hedeflerini gerçekleştirme istekleri veya menfaatleri ile yürütülmektedir. Paydaşları ticari sektörü temsil etmekte ve ticari hedeflerle yürütülmektedir. Bu nedenle turizm varlıklarının kullanım değerleri ile ilgilenmektedir.

Kültürel miras yönetimi ile turizmin farklılıklarına Çizelge 3.3.'de yer verilmiştir:

Çizelge 3.3. Kültürel miras yönetimi ve turizmin karşılaştırılması [McKercher ve Cros, 2002]

	Kültürel Miras Yönetimi	Turizm
Yapı	Kamu sektörüne yönelik Kar amaçlı değil	Özel-sektöre yönelik Kar amaçlı
Amaçları	Daha geniş sosyal amaç	Ticari amaç
Paydaşlar	Toplumsal gruplar Miras grupları Azınlık/etnik/yerli gruplar Yerel sakinler Miras uzmanları/yerel tarih grupları/dini liderler	İş grupları Yerel olamayan sakinler Ulusal turizm meslek odaları ve diğer endüstri kuruluşları
Varlıklara ekonomik tutum	Mevcudiyet değerleri Esas/içsel değerleri için koruma	Kullanım değeri Asıl veya ikincil çekicilikleri için tüketimi
Temel kullanıcı grupları	Yerel sakinler	Yerel olmayan sakinler
İstihdam altyapısı	Sosyal/beşeri bilimler	İş yönetimi/pazarlama
Varlığın kullanımı	Somut veya somut olmayan mirasın temsilcisi olarak toplumsal değeri	Bir destinasyonu markalaştırmaya yardımcı olabilecek ürün veya faaliyet olarak turistik değeri
Uluslar arası siyasi organlar/STK'lar	ICOMOS/ICOM/UNESCO	WTO/WTTC
Ulusal/bölgesel siyasi/bürokratik organlar	Ulusal ve yerel daireler ve miras yönetimi, arşivlerle ilgili bazı müzeler	Ulusal, bölgesel turizm organları

Turizm ve kültürel miras yönetimi arasındaki ilişkileri etkileyen faktörlere aşağıda yer verilmektedir.

1-Turizm ve kültürel miras yönetiminin birbirlerinden bağımsız nitelikte olması:

Turizm ve kültürel miras yönetimi arasındaki çatışmanın çoğunluğuna, ortak çok az şeyleri olan, farklı değer kümelerine sahip ve varlığı farklı sonuçlara ulaşmak için kullanan iki paydaşın aynı varlığı paylaşmaya zorlanması neden olmaktadır.

2-Güç dengesinin siyasi açıdan etkilenmesi: Turizm ve kültürel miras yönetimi, turizmin geliştirildiği ve mirasın korunduğu hükümet politikaları ve yasaları içinde yer almaktadır. İkisi arasındaki siyasi ve yasal denge, ilişkinin niteliği konusunda

merkezi bir rol oynamaktadır. Bazı hükümetler turizmi teşvik etmek için miras yasalarını ortaya koymayı istemeyip, mevcut yasaların etkisini azaltmaya çalışırken, güçlü bir miras yasası da güç dengesini turizm aleyhine çevirebilir.

3-Farklı bilgi seviyesine sahip paydaşların çeşitliliği: Ortaklık aynı değerleri paylaşan sınırlı sayıda paydaşın olması halinde en iyi çalışmakta olup; çatışma farklı değerleri olan birçok paydaşın olduğu hallerde ortaya çıkmaktadır.

4-Miras varlıklarının çeşitliliği: Turizmin ilgilendiği kültürel miras değerleri sınırsızdır. Her bir varlığın özel paydaş grupları ve bu nedenle kendi ünik ilişki sorunları potansiyeli vardır.

5- Farklı tür tüketim yoğunluğu: 3 olası tüketim biçimi tanımlanmaktadır. Birincisi turistlerin ziyaret edip, gözlemledikleri pasif ziyaretidir. Tarihi yapı ve sokakların fotoğraflanması bu gruba girmektedir. İkinci tür varlığın soyut değerleri ile güçlü ilişkisi olan faaliyet ve deneyimlerin aktif tüketimidir. Bu tür tüketim müzelere, sanat galerilerine, dini alanlara, tema parklarına ziyaretleri ve canlı performansların tüketimini içermektedir. Tanımlanan üçüncü tür varlığın somut olmayan kültürel değerleri ile genelde ilişkisi olmayan deneyimlerin aktif tüketimidir. Yenilenen tarihi binalarda yer alan restoran ve gece kulüpleri, bu tür davranışları meydana getiren varlıklardır.

Turizm ve kültürel miras yönetimi arasında genellikle idaresi zor bir ilişki bulunmaktadır. Geleneksel olarak kültürel miras yönetimi, kültürel miras değerlerinin korunmasından ve değerlendirilmesinden sorumlu iken, turizm sektörü ürün geliştirilmesi ve tanıtım rolünü üstlenmiştir. Turizm ve kültürel miras yönetimi arasında doğal bir bağlantı mevcut olmakla birlikte; kültürel miras alanlarının turizm potansiyellerinin belirlenmesi ve turizmin gerçekleştirilmesi için her iki alana ait unsurların dahil edildiği bir süreç eksikliği bulunmaktadır [Cros, 2001].

Karşılıklı iletişim kurularak, tüm paydaşların katıldığı bir yönetim sürecinin oluşturulması bütünleşme ve işbirliğinin geliştirilmesi için atılacak önemli bir

adımdır. Bu süreçte her iki tarafın da diğerrinin varlıkları nasıl gördüğünü, bu varlıklara nasıl değrr verdiğini ve nasıl kullandığını anlaması ve paydaşların karşılıklı olarak ihtiyaçlarının belirlenmesi uzlaşma sağlanması ve yönetim sürecinin ilerlemesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda miras alanlarında yönetim planlaması sürecinde özellikle bu alanlardaki turizm faaliyetlerini yönlendiren veya turizm faaliyetlerini oluşturan kurum, kişi ve organizasyonların sürece katılması ön koşul olmalıdır.

4. DÜNYA MİRAS ALANLARINDA UYGULANAN ALAN YÖNETİMİNİN BAZI ÖRNEKLERİNİN TURİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

1980’li yıllardan itibaren kültürel ve doğal alanların korunması konusunda yararlanılan araçlardan biri olan yönetim planları, özellikle UNESCO Dünya Miras Alanlarına ilişkin adaylık dosyaları ile birlikte sunulması gereken doküman olarak belirlenmesiyle önem kazanmış ve bu konudaki çalışmaların sayısı artmıştır.

Bir varlığın Dünya Miras Listesi’ne alınabilmesi için yönetim planının hazırlanması ve adaylık dosyası ile birlikte Dünya Miras Komitesi’nin değerlendirmesi sunulması gerekmektedir. 2005 yılından önce Dünya Miras Listesi’ne alınmış yerler için yönetim planı hazırlanması zorunluluğu bulunmamakla birlikte; İngiltere başta olmak üzere birçok devlet topraklarında bulunan dünya miras alanlarının korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesini sağlamak için bunu görev olarak üstlenmiş ve listede bulunan Dünya Miras Alanları için yönetim planlarını hazırlamış; bazı durumlarda ise Dünya Miras Komitesi, Dünya Miras Listesi’nde yer alan varlığın korunmasını garanti etmek için ilgili devletlerden yönetim planı hazırlamasını talep etmiştir.

Dünya genelinde DKDMKS gibi uluslararası sözleşmeler veya ulusal yasalar doğrultusunda hazırlanan birçok yönetim planı bulunmaktadır. Tez çalışması kapsamında 1987 yılında DML’ne alınmış ancak yönetim planı 2002 yılında hazırlanmış olan Bath Kenti; DML’ne 2005 yılında alınmış Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü; 1996 yılında DML’ne alınmış ancak yönetim planı 2008 yılında hazırlanmış Oporto Kenti’ne ilişkin yönetim planları incelenmiştir. Söz konusu yönetim planları yöntem, içerik ve faaliyetler, hazırlanmaları ve uygulanmalarına ilişkin örgütlenme biçimi açısından incelenmiş; planlarla geliştirilen turizm politikaları sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmiştir. Söz konusu kentler UNESCO DMM’nin yaptığı sınıflandırma uyarınca Türkiye’nin de yer aldığı Kuzey Amerika-Avrupa Bölgesi’nde bulunmaktadır. UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kültürel nitelikleri açısından dahil edilen alanlar önemli turizm noktalarıdır.

Bath Kenti mimari, şehir planlama, peyzaj, arkeolojik kalıntılar ve sosyal tarihteki rolü açısından istisnai evrensel değere sahip bir mekan olarak tanımlanarak, 1987 yılında (i), (ii) ve (iv). kriterler kapsamında Dünya Mirası Listesine alınmıştır. Kentin tarihi 6000 yıl öncesine dayanmakta olup; yıllık 3.7 milyon ziyaretçi sayısı ile uluslararası bir turizm destinasyonu konumundadır.

2005 yılında DML'ne alınan "Syracuse ve Pantalica Kaya Nekropolü" Dünya Miras Alanı'nda, Yunan ve Roma Dönemi'ne tarihlenen istisnai kalıntılar içeren 2 farklı unsur yer almaktadır. MÖ. 13.yy.dan 7. yy.a kadar tarihlenen 5000'den fazla kaya oyma mezarın bulunduğu Pantalica Nekropolü ile MÖ. 8. yy.da Yunanlılar tarafından Ortygia olarak kurulan kentin çekirdeği ile birlikte Yunan ve Roma Dönemi'nden kalma birçok anıtsal yapı ile kalıntı barındıran Antik Syracuse Kenti. Syracuse da Oporto gibi Akdeniz kıyısında yer almakta olup; İstanbul'un Tarihi Alanları gibi deniz ile ilişki içerisinde. 2000 yılında, 1.003.698 turist tarafından ziyaret edilen kent, Sicilya Bölgesi'nde yer alan diğer kentlere oranla bölgedeki turizme daha fazla katkı yapmaktadır.

Oporto 1996 yılında, bir Avrupa kentinin son 2000 yıldaki gelişimine tanıklık eden kentsel dokusu ve birçok tarihi yapısı doğrultusunda kültürel kriter (iv) uyarınca Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Ancak alana ilişkin yönetim planı yeni seçilen Belediye Başkanı'nın çabaları ile 2008 yılında hazırlanmış olup; yönetim planının hazırlanmasını talep eden herhangi bir Komite kararı bulunmamaktadır. Oporto, Portekiz'de Lizbon ve Algavre'den sonra turizm destinasyonları arasında 3. sırada yer almakta olup; turizm sektörü 2006 yılında % 11.9 büyüme göstermiştir.

4.1. Bath Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (İngiltere)

İngiltere'nin ulusal planlama sistemi DMA'larda yer alan farklı niteliklere sahip alan ve yapılar için koruma alanı (conservation area), tescilli yapı (listed building) ve envanterlenmiş anıt (scheduled monument) adı altında yeterli koruma sağlamakla birlikte; bir alanın DMA olarak belirlenmesi Türkiye'de olduğu gibi yasal açıdan emredici bir koruma getirmemektedir.

İngiltere’de Dünya Miras Alanları için yönetim planları, Hükümete bağlı Ulaşım, Yerel Yönetimler ve Bölgeler Bölümü tarafından yayınlanan Planlama Politikası Rehberi 15’in (PPG 15) 6.37 paragrafında yer alan hükümleri karşılamak üzere üretilmektedir. Anılan rehberin 6.35, 6.36 ve 6.37 maddeleri Dünya Miras Alanlarına ilişkin hükümler içermekte olup; 6.35 maddesinde UNESCO DKDMKS’nin amacı ve DML’ne ilişkin genel bilgilere yer verilmiş ve İngiltere’de DML’nde yer alan alanlar sıralanmıştır. 6.36 maddesinde ise DMS’nin uygulanmasına ilişkin tüm detayların DKDMKS’nin Uygulanmasına ilişkin Rehber’de yer aldığı belirtilmiştir.

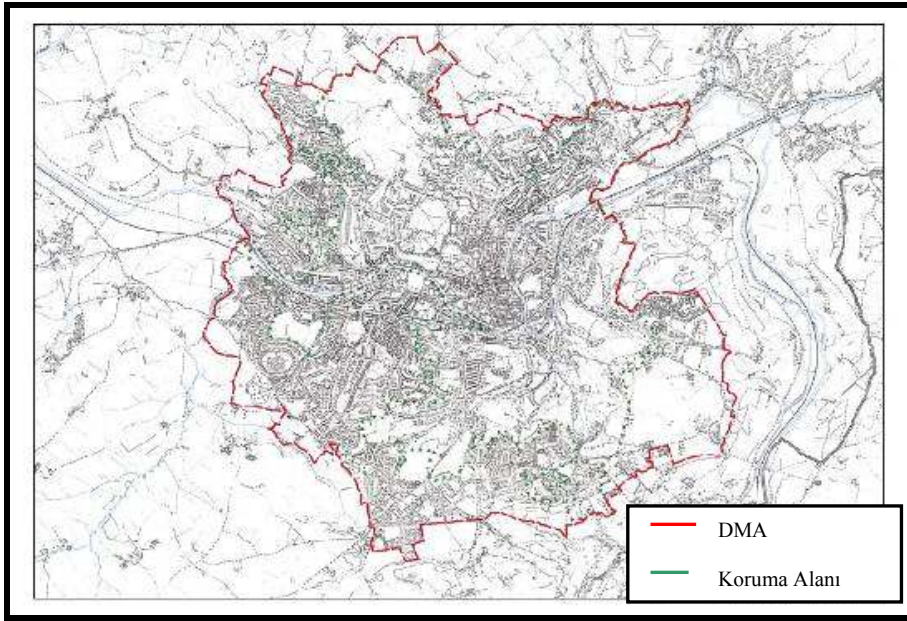
6.37. maddede yerel planlama idareleri; mülk sahipleri, DMA yöneticileri ve ilgili diğer kurumlar ile birlikte çalışarak; kapsamlı yönetim planlarını hazırlamaları konusunda teşvik edilmektedir. Söz konusu maddede yönetim planlarının;

- Alanın önemi ve mevcut durumunun değerlendirmesi,
- Alanın fiziki korumasının en üst standartlarda olmasının sağlanması,
- Alanın ve çevresinin hasar veren gelişimden korunması,
- Alanı etkileyebilecek turizme yönelik net politikaların oluşturulmasını sağlaması gerektiği hükmü yer almaktadır [UK Communities and Local Government, 2010].

Dünya Miras Alanlarının korunması Planlama Politikası Rehberi 15’te tavsiye edildiği biçimde yerel gelişme planları ile sağlanmakta olup; söz konusu rehberde planlama uygulamalarında Dünya Miras Alanı statüsünün temel düşünce olması gerektiği belirtilmektedir. Yönetim planları; temelde bir arazi kullanım dokümanı olan, gelişime sürdürülebilir bir yaklaşımla odaklanan; çalışanlar, yaşayanlar ve ziyaretçiler için yaşam kalitesini artırma ihtiyacı duyan yerel planların tamamlayıcısı olup; yasal koruma statüsünü bu plandaki politikalarla yakın ilişki içinde bulunmaktadır.

Bath kentine ilişkin adaylık dosyasında dünya miras alanı sınırlarının çizili olduğu bir haritaya yer verilmemiş, bu hususa ilgili Danışma Organı olan ICOMOS’un raporunda da atıfta yapılmıştır. Ancak 1993 tarihli Bath bildirisi ve 1997 tarihli yerel planda, Bath Belediye Meclisi tarafından DMA sınırı olarak belediye sınırını

kullandığından, bu sınır DMA sınırı olarak kabul edilmiştir. DMA'yı çevreleyen herhangi bir tampon bölge de bulunmamaktadır. Bu nedenle sınırların gözden geçirilmesi yönetim planında orta dönemli hedeflerden birisi olarak tanımlanmıştır. Bath DMA'nda 4980 adet tescilli yapı bulunmakta olup; kentin 2/3'ü de koruma alanı ve merkezi alanın 1.4 hektarı da envanterlenmiş anıt olarak belirlenmiştir.

Harita 4.1. Bath Şehri Dünya Miras Alanı sınırları

Yönetim planı hazırlanmasına ilişkin düzenlemeler kapsamında;

- İzleme Grubu,
- Proje Ofisi,
- Yerel İdare Bürosu Çalışma Grubu,
- Paydaş Grubu oluşturulmuştur.

Bu grupların çalışmaları geçici olup; yönetim planının tamamlanması ile görevleri sonlanmaktadır.

Yönetim planının hazırlanması yönetim yetkisine sahip yerel ve ulusal idareler ile kentin farklı sektörlerinin temsilcilerinden oluşan Bath Şehri Dünya Miras Alanı İzleme Grubu tarafından yürütülmüş olup; proje koordinatörü, izleme grubuna

hizmet vermiştir. İzleme grubunca, spesifik paydaş grubu ile yerel topluma yönetim planına ilişkin görüşleri danışılmıştır.

Bath Şehri yönetim planının hazırlık ve uygulama aşamasında yer alan izleme grubu içerisinde;

- Kültür, Medya ve Spor Bölümü (Department for Culture, Media and Sport)
- İngiliz Mirası (English Heritage)
- Bath & Kuzey Doğu Somerset Meclisi (Bath & North East Somerset Council)
- ICOMOS-UK
- Ulusal Vakıf (The National Trust)
- Bath Koruma Vakfı (Bath Preservation Trust)
- Bath Topluluğu (Bath Society)
- Envolve Organizasyonu
- Bath Ticaret Odası (Bath Chamber of Commerce)
- Konut Birliği Bath Federasyonu (Bath Federation of Residents Association)
- Rotork Plus temsilcileri yer almıştır.

Paydaş grubu ise ilgili yerel bireyler ile kent yaşamındaki ikamet, ticaret, ulaşım, çevre, yenileme, miras, turizm ve eğitim gibi farklı sektörlerden kurumlardan oluşmuştur. 2000 ve 2002 yıllarında düzenlenen toplantılar ile proje tasarımı, DMA'nın önemi ve yönetim politikalarının belirlenmesi konusunda paydaşlar bilgilendirilmiştir. Paydaşlar da yönetim hedefleri ve eylem programlarına katkıda bulunmuşlardır.

Resim 4.1. Bath Kenti Dünya Miras Alanı - Pulteney Köprüsü [UNESCO World Heritage Center, 2010]

Dünya Miras Alanının Mevcut Yönetim Yapısı

Bath Şehri Dünya Miras Alanını yöneten, denetleyen veya alana ilişkin konularda danışılan tek bir kurum bulunmamakta olup; Bath ve Kuzeydoğu Somerset Meclisi genellikle alana hizmet sunan idare olarak kabul edilmektedir. Meclis, Dünya Miras Alanına ilişkin yerel planlama otoritesidir. Ayrıca Bath ve Kuzeydoğu Somerset Meclisinin de yer aldığı, Ortak Stratejik Ulaşım ve Planlama Birimi tarafından bölgesel ulaşım politikaları koordine edilmekte ve buna ilişkin ortak yapısal plan hazırlanmaktadır. Bath ve KuzeyDoğu Somerset Meclisi kent merkezinde yer alan arazilerin %60'ına sahiptir. Ancak bu taşınmazların bir bölümü kiralandığından, Meclis'in bu taşınmazlara ilişkin minimum yönetim sorumluluğu bulunmaktadır. Meclis planlama, koruma, eğitim, otoyollar, sağlık, rekreasyon, ekonomik gelişme, turizm, müzeler, arşiv ve kütüphaneler gibi yerel idare fonksiyonlarının tümünden sorumludur.

Birleşik Krallık Hükümeti'nin, Kültür Basın ve Spor Bölümü vasıtasıyla, Birleşik Krallık'ta yer alan tüm Dünya Miras Alanlarına ilişkin sorumluluğu bulunmaktadır. İngiliz Mirası (English Heritage) İngiltere'de yer alan tarihi çevreye ilişkin tüm konularda Hükümete yasal danışmanlık yapmakta olup; Kültür Basın ve Spor

Bölümü ayrıca dünya miras konularına ilişkin danışmanlık yapması için ICOMOS UK'e kaynak aktarmaktadır.

1999'da kurulan Somer Konut Topluluğu Vakfı, Belediye'nin sosyal konut üretme rolünü üstlenmiş olup; birçok tarihi yapıya sahiptir. Ayrıca Ulusal Vakıf, Bath'ta birçok taşınmaza sahip olup; bu taşınmazların yönetimi ve restorasyonundan sorumludurlar. Kentin mimari mirasının korunması amacıyla 1934'te kurulan Bath Koruma Vakfı da DMA'nda yer alan birçok önemli tarihi yapıya sahip olup; bu yapıları yönetmektedir. Bu Vakıf, tarihi yapıların korunması ve onarımı için fon sağlamaktadır.

Bath Kenti Dünya Miras Alanı'nda, Bath Üniversitesi, St. John Hastanesi, Bath Spa Üniversite Koleji, Network Rail ve British Waterways gibi kurumların sahip oldukları taşınmazlar da yer almakta olup; bunlardan bazıları tarihi eser niteliğindedir. Ayrıca Cotswold Alanı Ortaklığı'nın da sınırları dahilinde yer alan peyzajın ve yerel miras özelliklerinin yönetimi, rekreasyon ve sürdürülebilir ulaşım projelerinin uygulanması ve farkındalık artırma ve destekleme konularında sorumluluğu bulunmaktadır.

Alan Yönetim Planı

Planın amacı alanın korunması ve yönetiminin duyarlı ve uygun bir biçimde gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır. Bu kapsamda alanı günümüzde etkileyen veya gelecekte etkileyebilecek hususlar tanımlanmış ve bunların nasıl ele alınacağı belirtilmiştir. Söz konusu yönetim planı 5 bölümden oluşmakta olup; bu bölümlere aşağıda yer verilmiştir:

- Vizyon
- Dünya Miras Alanının Tanımlanması ve Önemi
- Yönetim Konuları ve Hedefleri
- Eylem Programları
- Haritalar ve Ekler

Planın “Vizyon” başlıklı birinci bölümünde alanın uzun dönemli vizyonu açıklanmış; alanın hangi değerleri açısından DML’ne alındığı, yerleşimin başlangıcı, alanda yer alan algılanabilir kalıntılar, yapılar, kentsel doku, kamusal açık alanlar, altyapı sistemleri ve bu unsurların ait oldukları uygarlıklar; alanın nüfusu, bölgesel konumu, ziyaretçi sayısı, ulaşım durumu ve işletme ve sanayilerin çeşitliliği gibi alana ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yönetim planının amacı, statüsü, coğrafi kapsamı, alanda çözülmesi gereken sorunlar ile alan statüsünün potansiyel fırsatları, yönetim planına duyulan ihtiyaç ve planın hazırlanmasına ilişkin genel bilgiler yer almıştır. Bath Kenti’nin uzun dönemli vizyonu aşağıda yer aldığı biçimde tanımlanmıştır:

- Dünya Miras Alanının ünik nitelikleri ve dünya çapındaki önemi anlaşılacak, Bath Kenti’nde sürdürülebilir yönetim uygulanacak ve geliştirilecektir. DMA’nın kültür varlıkları, değerleri ve önemi, mevcut ve gelecek nesiller için muhafaza edilecek ve korunacaktır. Bath, kentsel miras yönetimi ve korunması konusunda yerel, ulusal ve uluslararası toplumlar ve organizasyonların ortaklığına dayalı bir üstünlük merkezi olacaktır. Bath, istisnai evrensel değerlerinin ve atmosferinin farkında olan ve bu değerlerini kutlayan bir kent olarak herkes için erişilebilir ve eğlenceli olacaktır. Bath gelişen yaşayan bir şehir olmaya devam edecek ve DMA statüsünü yerel toplumu desteklemek ve yerel toplumun canlılığı için kullanacaktır.

Yönetim planının ikinci bölümünde alanın konumuna ilişkin detaylar, DMA sınırları, kentin tarihçesi ve önemli olaylar, tarihsel gelişim, kenti oluşturan ve karakterine şekil veren kültür varlıklarının tanımlanması, kentin oluşumunda etkili doğal, çevresel ve fiziki özellikler, alanın kültürel önemi ve önem beyanı, alanın sahip olduğu istisnai evrensel değerler ile birlikte alanın daha geniş açıdan öneminin değerlendirilmesi (kültürel ve doğal çevre, somut olmayan değerler, turizm, eğitim, ekonomi), Dünya Miras Listesi’ne alınma kriterleri açısından değerlendirilmesi, yasal koruma koşulları, Dünya Miras Alanında mülkiyet, yönetim yapısı ve planlama ve politika çerçevesine ilişkin bilgiler yer almıştır. Ayrıca yönetim planının bu bölümünde UNESCO Dünya Mirası Komitesi kriterleri ile birlikte, yerel, bölgesel,

ulusal ve uluslararası diğ er önemli kriterlere de bağılı olarak Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın kültürel değıeri ortaya konulmuştur. Alanın öneminin tam olarak anlaşılması etkili yönetim kararlarının üretilmesi için dayanak olup; yönetim planının önemli bir parçasıdır.

Yönetim konuları ve hedefler başlıklı 3. bölümde yapılan değıerlendirmeler sonucu Dünya Mirası Alanı'nı etkileyen konu başlıkları saptanmış olup; aşağıda yer almaktadır:

- Koruma,
- Yorum, eğıitim ve araştırma,
- Fiziksel erişim
- Ziyaretçi yönetimi

Elde edilen bu konu başlıkları paydaş grupları ile tartişılmıştır. Konu başlıklarına bağılı olarak erişilmek istenen hedefler belirlenmiş; mevcut durum, risk ve potansiyellere ilişkin bilgiler özetlenmiştir.

Eylem programı başlıklı dördüncü bölümde öncelikle planın uygulanmasına yönelik hususlar ele alınmış ve bu süreçte idareler ve sorumlulukları, fon ve kaynak sağılanması, finansman ihtiyacı duyulan temel faaliyetler, yönetim planının gözden geçirilmesi ve izlenmesi gibi yönetim planının etkili bir biçimde uygulanmasını sağılayacak genel düzenlemelere yer verilmiştir. Daha sonra 3. bölümde tanımlanan konu başlıklarına ilişkin eylem programı ortaya konulmuş; gerçekleştirilmesinden sorumlu ortak ve zamanı belirtilmiştir. Eylemler tek bir ortak tarafından uygulanabileceğı gibi birden fazla ortak tarafından da uygulanabilmektedir. Her bir eyleme ilişkin belirlenen ortakların uygulamada bu aşamada tanımlanandan daha fazla olabileceğinin altı çizilmiştir. Yönetim planında yer almakla birlikte uygulanan bazı eylemlerin de bulunduğı; her bir eylemin ne zaman gerçekleştirileceğinin zaman çizelgesinde yer aldığı belirtilerek; eylemlere ger ekleştirileceğı zaman 4 bölüme ayrılmıştır:

- Kısa dönem - S (2 seneye kadar),
- Orta dönem - M (6 seneye kadar),
- Uzun dönem - L (10 sene ve daha fazlasına kadar)
- Süre giden, devam eden çalışmalar - O

Bath Yönetim Planı'nda yer alan Eylem Programı örneği Çizelge 4.1.'de yer almaktadır.

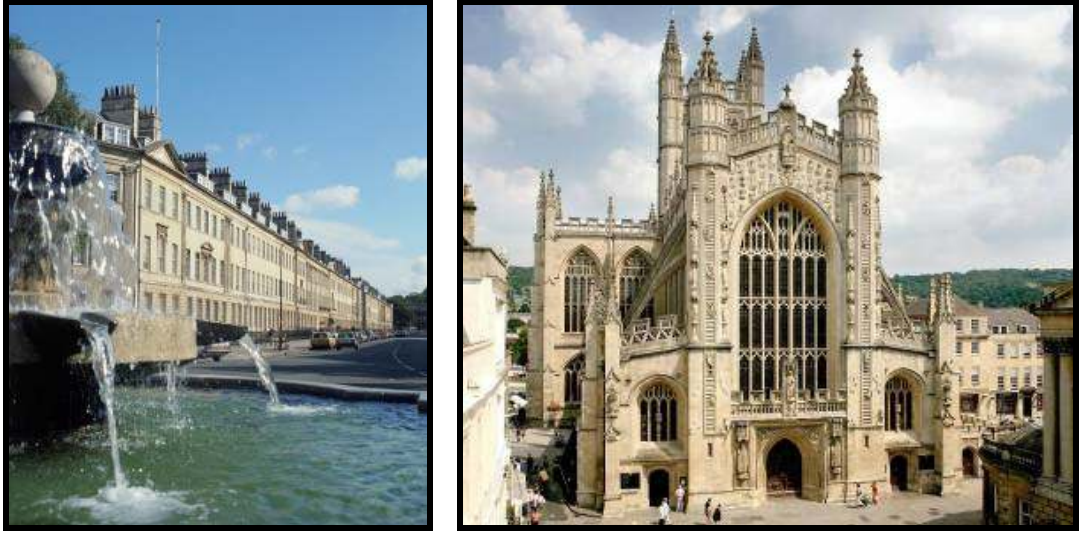
Çizelge 4.1. Bath yönetim planı eylem programı örneği

Ziyaretçi Yönetim Eylemleri		
Eylem	Ortaklar	Period
122. Ziyaretçi tesislerinin mevcut durumunun değerlendirilmesi ve gerekli iyileştirmeler için planların hazırlanması	Meclis, Bath Turizm Plus	Orta dönem (M)
123. Mevcut giriş noktalarının ve burada yer alan bilgi ve yorumlama durumlarının değerlendirilmesi ve iyileştirilmelerine ilişkin planların uygulanması	DMA Koordinatörü, Meclis	Kısa dönem (S)

Beşinci ve son bölümde ise DMA'ya ilişkin bibliyografya, alanın tarihçesi, Dünya Miras Alanında yer alan ana yapılara ilişkin envanter, alanın arkeolojik değerleri ve mevcut kalıntılar, planlama ve politika çerçevesi; politikalar, hedefler ve eylemlere ilişkin tablolar; Bath bildirisi ile Bath Şehri DMA izleme grubu üyelerine ilişkin bilgiler ve alanın sınırlarının gösterildiği haritaya yer verilmiştir.

Bath Şehri Yönetim Planı'nın Amaç ve Hedefleri

Yönetim Planının amacı Bath DMA'nın sahip olduğu kültürel miras varlıklarının korunması için bir çerçeve oluşturmaktır. Bu geniş amaç mimari, arkeolojik, peyzaj ve doğal varlıklar ile onların kentsel ve kırsal çevrelerinin korunması ve geliştirilmesi; alanın kavranması, yorumlanması ve eğitimsel kaynak olarak kullanılmasının geliştirilmesi ve yerel toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik canlılığının desteklenmesi konularını içermektedir.

Resim 4.2. Bath Kenti Dünya Miras Alanı - Great Pulteney Sokağı ve Bath Manastırı
[UNESCO World Heritage Center, 2010]

Yönetim planının birinci bölümünde yönetim planının temel amaçlarına yer verilmiş olup; bu amaçlar aşağıda yer almaktadır:

- Bath Şehri Dünya Miras Alanı'nın sürdürülebilir yönetiminin geliştirilmesi;
- Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın eşsiz niteliklerinin ve istisnai evrensel değerinin anlaşılmasının ve gelecekte sürdürülmesinin sağlanması;
- Dünya Miras Alanı statüsünden yararlanan, yaşayan ve çalışan bir şehir olan Bath'ın geliştirilmesi ve korunması sağlanırken; Dünya Mirası Alanı'nın istisnai evrensel değerlerinin sürdürülmesi,
- Fiziksel erişim ve yorumlamanın geliştirilerek, tüm insanların Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'ndan keyif almaları ve alanı anlamalarının sağlanması,
- Bath'ın sahip olduğu mirasa ilişkin ilgi ve katılım ile toplumun farkındalığının arttırılması; DMA'nın yönetiminde ortak yerel, ulusal ve uluslar arası sahipliliğin sağlanması

Turizm Politikaları

Bath Kenti Dünya Miras Alanı, Birleşik Krallık'ta yerel ve denizaşırı ziyaretçiler için en önemli turizm destinasyonlarından biri olup; yüzyıllardır bu niteliğini

sürdürmektedir. Kentte her yıl yaklaşık 1 milyon ziyaretçi konaklama yapmakta, ayrıca alan yaklaşık 2.75 milyon günlük ziyaretçi çekmektedir. Böylece yıllık toplam ziyaretçi sayısı 3.7 milyon kişiyi bulmaktadır.

Turizm sektörü her yıl yaklaşık 195 milyon pound gelir yaratmakta, doğrudan veya dolaylı olarak yaklaşık 6000 kişiyi istihdam etmektedir. Bath bu kapsamda, Bath ve Kuzey Doğu Somerset ile İngiltere'nin güneybatı bölgesini ekonomik açıdan desteklemektedir.

Alanda çok nitelikli ziyaretçi tesisleri ve çekim noktalarının olmasının yanı sıra, DMA'nın daha az bilinen unsurlarını ziyaretçilere ve yerel halka daha erişilebilir hale getirilme ihtiyacı bulunmakta olup; kentte, ziyaretçi çekim noktalarında ve literatürde DMA statüsünün görünürlüğü azdır. Ziyaretçilerin alanda rahatça dolaşabilmeleri ve zevk almaları için DMA girişlerinde bilgilendirilmeleri, sokaklarda levhalara ve bilgilendirme panolarına yer verilmesine acil ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca ziyaretçi faaliyetleri, DMA'nın merkezi alanında yoğunlaşmış olmakla birlikte, kent merkezi dışında ve çevrede de önemli birçok değer bulunmaktadır. Bu alanlara erişimin geliştirilmesi ziyaretçi deneyimini artıracak ve DMA'nın anlaşılmasını destekleyecektir. Böylece turizmin ekonomik yararlarından yerel toplum daha fazla faydalanabilecektir [Bath ve Kuzeydoğu Somerset Meclisi, 2003].

Yönetim planında, ziyaretçi yönetimine ilişkin ayrı bir konu başlığı yer almakla birlikte; yorumlama ve fiziksel erişimin de turizm faaliyetleri ile ilişkisi bulunmaktadır. Alanın yorumlanması ve erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik geliştirilen hedefler, ziyaretçileri de etkileyecektir. Ziyaretçi yönetimi politikası, Dünya Miras Alanının korunması ve muhafazası ihtiyacı ile Bath'ın yaşayan ve çalışan nüfusunun ihtiyaçları arasında denge kurarak, turizm için uygun fırsatların sağlanması ve desteklenmesi ile ilişkilidir.

Ziyaretçi yönetimine ilişkin 7 hedef belirlenmiştir:

- DMA'ya ana giriş noktalarında yer alan çevrenin ve bilgilere erişimin yüksek standartta olmasının ve alana gelen ziyaretçileri karşılamadaki rolleri için uygun olmasının sağlanması,
- DMA'yı daha geniş olarak keşfetmeleri konusunda ziyaretçileri cesaretlendirmek için fırsatların tanımlanması ve uygulanması, gerekli altyapının yeterli olmasının sağlanması ve mevcutta az ziyaret edilen alanlarda ziyaretçi sayısında olacak artışın yönetimi,
- DMA'ya gelen veya içinde seyahat eden araçların sayısının ve araçlara bağlı ziyaretçileri azaltmak için; ziyaretçilerin her fırsatta otobüs, tren, bisiklet, yürüme gibi sürdürülebilir ulaşım türlerinin kullanılması konusunda cesaretlendirilmesi,
- Kentin tanıtımı ve pazarlanması kapsamında DMA statüsü ve logosunun uygun biçimde kullanımı için fırsatların değerlendirilmesi,
- DMA'yı ve kenti ziyaret eden her bir birey tarafından yapılan katkıyı arttırmak için, alanda daha uzun süreli konaklamayı cesaretlendirmeye yönelik fırsatların kentin kaynakları üzerine yaptıkları taleplerle karşılaştırılarak belirlenmesi,
- Ziyaretçi tesisleri ve mevcut bilgilerin kentin uluslararası statüsünü yansıtmak üzere yüksek kalitede olmasının sağlanması,
- Ziyaretçi tesisleri ve hizmetlerinden yerel toplumun da yararlanmasının sağlanması; bu tesislerin sürdürülebilir ve hassas yönetimleri ile yerel toplumun ihtiyaçları arasında denge kurulması

Bath Kenti DMA Yönetim Planı'nda turizm faaliyetlerine ilişkin geliştirilen eylemler ortak turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmiş olup; Çizelge 4.2.'de yer almaktadır.

Çizelge 4.2. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Bath yönetim planı

Ortak İlkeler	Bath Yönetim Planı'nda Yer Verilen Eylemler
<i>Toplumsal refahı arttırması</i>	- Yerel faaliyetleri desteklemek için DMA kutlama günlerinin düzenlenmesi - Ziyaretçi hizmet ve tesislerinden yerel toplumun da yararlanmasının ve yerel toplumun ihtiyaçları ile dengeli olarak sürdürülebilir ve duyarlı bir biçimde yönetimlerinin sağlanması - Uzun süreli konaklamanın teşvikine ilişkin imkanların tanımlanması ve desteklenmesi
<i>Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi</i>	- Temel konularda çalışma gruplarının oluşturulması ve bu gruplarda yer alacak katılımcıların tanımlanması ve katılımlarının sağlanması - DMA'nın yönetimine hangi birey ve grupların katılacağına ilişkin etkili forumlar düzenlenmesi
<i>Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması</i>	- Kentin pazarlanması ve tanıtımına DMA statüsünün dahil edilmesi - DMA'da bulunan sit ve diğer unsurlardan tanıtıma ihtiyaç duyanların tanımlanması ve tanıtımlarının en yüksek standartta olmasının sağlanması - Tur otobüslerinin görsel ve fiziksel etkilerinin azaltılması
<i>Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı</i>	- Ziyaretçi kapasitesinin değerlendirilmesi, alanın daha kapsamlı anlaşılması için ziyaretçilerin daha geniş alana yayılmasının teşvik edilmesi - Planın sürekli izleme mekanizmasının kurulması ve uygulanması - Yönetim planının gözden geçirilmesi ve gerekli durumlarda güncellenmesi - DMA'ların sürekli izlenmesine ilişkin program uygulanması
<i>Paydaşlar arası işbirliği sağlanması</i>	Tur rehberleri ile turistlerin yerel toplum ile kültürel ve doğal çevre üzerindeki negatif etkilerini azaltmak üzere çalışmaların gerçekleştirilmesi
<i>Farkındalığın arttırılması</i>	- DMA logosu kullanımının ziyaretçi noktaları ve diğer bilgi kaynaklarında kullanımının teşvik edilmesi - DMA'nın kapsamlı biçimde yorumlanması için çalışma programının hazırlanması ve uygulanması - Web tabanlı yorumlamanın geliştirilmesi - Dünya Mirası anlamı, statüsünün yararları ve katılım konusunda bilinç artırıcı kampanyaların gerçekleştirilmesi - Düzenli DMA gazetesinin yayınlanması - Düzenli DMA festivali olasılığının araştırılması
<i>Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması</i>	- Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerinin vurgulanması ve DMA'yla ilişkisi ve öneminin açıklanması - Ziyaretçi tesislerinin mevcut durumunun değerlendirilmesi ve gerekli iyileştirmeler için planların hazırlanması - Mevcut giriş noktalarının ve burada yer alan bilgi ve yorumlama durumlarının değerlendirilmesi ve iyileştirilmelerine ilişkin planların uygulanması - Kamusal tuvaletlerin temiz ve erişilebilir olmasının sağlanması - Bilgilendirme kulüpleri (IT kiosk) ve sokaklardaki panolarda verilen bilgilerin doğruluğu ve çeşitliliği açısından birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasının sağlanması - Sokak temizleme programlarının gözden geçirilmesi, - Yaya tabelalarının ve sokaklardaki bilgilendirme panolarının gözden geçirilmesi, - Ana yaya yollarının belirlenmesi, tesislerinin ve çevresinin geliştirilmesine ilişkin ihtiyaçların veya yeni bağlantı yollarının değerlendirilmesi
<i>Yönetim kapasitesi sistemi</i>	- Yönetim planının uygulanması için bütçenin sağlanması - DMA'nın geliştirilmesi için olası fonların arttırılması ve geliştirilmesi - DMA koordinatörünün sürekli istihdamının sağlanması - Belediye çalışanlarına Dünya Mirası konusunda eğitim ve bilinç arttırma programlarının uygulanması - Bath Turizm Ofisi'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik planlamaya Dünya Miras konularının dahil edilmesi
<i>Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı</i>	DMA'nın korunması ve yönetimine ziyaretçilerin doğrudan mali katkı yapabilmeleri için olası şemaların araştırılması

Bath Kenti Dünya Miras Alanı Yönetim Planının sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi neticesinde yerel toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimlerinin desteklenmesine ilişkin eylemlere planda yer verildiği görülmektedir. Ayrıca temel konularda oluşturulacak çalışma grupları ve paydaş grubu vasıtasıyla turizm faaliyetlerine yönelik görüşler tartışılabilecektir. Yönetim planının hedefleri arasında “Bath’ın geliştirilmesi ve korunması sağlanırken; Dünya Mirası Alanı’nın istisnai evrensel değerlerinin sürdürülmesi” yer aldığından, geliştirilen eylemlerin çoğunluğu bu konu ile ilgilidir. Bu doğrultuda yönetim planı “Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması” ilkesi kapsamında DMA’nın tanıtımı ve doğrudan turizmle ilişkili eylemler açısından incelenmiştir. Bu kapsamda alanın tanıtımına yönelik eylemlerin belirlendiği; ayrıca tur otobüslerinden kaynaklanan görsel ve fiziksel etkinin azaltılması için eylemler geliştirildiği görülmektedir.

Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı ilkesi kapsamında, ziyaretçi kapasitesinin belirlenmesine yönelik eylemler ile alanın izlenmesine ilişkin eylemlerin geliştirildiği görülmektedir. Plan kapsamında turizm sektöründe en etkili paydaşlar arasında yer alan tur rehberleri ile işbirliğinin sağlanmasına yönelik eylem de geliştirilmiştir.

Plan kapsamında “farkındalığın artırılması” ve “Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması” başlıklı ilkeler kapsamında oldukça fazla sayıda eylem bulunduğu görülmektedir. Farkındalığın arttırılmasına ilişkin eylemler yerel halkı olduğu kadar ziyaretçileri de hedef almaktadır. “Yönetim sistemi kapasitesi” başlığı altında ihtiyaç duyulan kaynak ve becerinin arttırılmasına ilişkin eylemler tanımlanmıştır. DMA’nın korunması ve yönetimine ziyaretçilerin doğrudan mali katkı yapabilmelerine yönelik şemaların araştırılması bir diğer eylem olarak belirlenmiştir.

Bath Yönetim Planının, DMA’nda sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi sonucu; belirlenen ortak ilkelerin tümüne ilişkin eylemlerin geliştirildiği; ancak turizm sektörde yer alan tur rehberleri dışında kalan diğer paydaşlarla işbirliğine yönelik herhangi bir eylem tanımlanmadığı; ayrıca “Miras Değerlerinin

Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı" ilkesi kapsamında somut ve uygulanabilir eylemler tanımlanmadığı; konunun araştırmalar sonucunda ortaya konulacak şemalara bırakıldığı görülmektedir

Alan Yönetim Örgütlenmesi

Yönetim planı kapsamında, planın uygulanmasını koordine edecek ve denetleyecek bir mekanizma da tanımlanmış olup; bu mekanizma 4 temel unsurdan oluşmaktadır:

- Dünya Mirası İzleme Grubu
- DMA Koordinatörü
- Paydaş Grubu
- Konu Odaklı Çalışma Grupları

İzleme Grubu yönetim planının hazırlanmasını denetlemiş olup; söz konusu grubun planın uygulanmasını denetlemesi ve başarısını izlemesi de öngörülmüştür. Ancak yönetim planının uygulanmasının en etkili biçimde olması için plan hazırlama sürecinde izleme grubunda yer alan üyelerin gözden geçirilmesi; izleme grubunun 3-6 aylık dönemlerde düzenli olarak toplanması ve zamanı geldiğinde Yönetim Planının revizyonunu da izlemesi önerilmiştir.

DMA koordinatörünün yönetim planının uygulanmasını koordine etmesi için yerel idare tarafından istihdam edilmesi önerilmektedir. Koordinatörün görevleri;

- Yönetim planının uygulanmasını planlamak,
- Ortaklar, paydaşlar ve yerel toplum ile ilişki kurmak,
- Yönetim planında önerilen projeleri başlatmak ve yönetmek,
- Diğer kurumların yönetim planının hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik eylem ve projelerine yardımcı olmak,
- İzleme grubu, çalışma grubu ve paydaş gruplarını koordine etmek ve bu gruplara hizmet vermek,
- Yönetim planını izlemek, gözden geçirmek ve güncellemek,
- DMA'nın durumunu izlemek,

- Yönetim planının uygulanmasına için finans kaynaklarını araştırmak ve takip etmek,
- DMA ve önemine ilişkin farkındalığı arttırmak,
- UNESCO'nun 6 yılda bir gözden geçirilen periyodik raporları için koruma durumu raporu ve bilgilere ilişkin gereklilikleri karşılamak olarak belirlenmiştir.

Paydaş grubunun DMA'ya ilişkin bilgi değişimi sağlayacak bir forum görevi görmesi açısından uygulama sürecinde de yer alması öngörülmüştür. Yönetim planında yer alan spesifik temalara ve projelerin uygulanmasına katkıda sağlaması bakımından çalışma grupları üyelerinin ve ortakların da yer alacağı bir uzmanlık havuzu olarak faaliyette bulunması öngörülmektedir. Bu kapsamda yönetim planının uygulanmasında yer alacak veya etkilenecek bireyler ve kurumları yansıtmaları bakımından paydaş grubunun gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Çalışma grupları ise yönetim planındaki spesifik temalar veya projelerin uygulanmasını kolaylaştırmak üzere kurulacaktır. Çalışma grupları spesifik konulardan etkilenecek veya konulara dahil olacak bireyler ve kurumlardan oluşacak, temaların veya projelerin uygulanmasına katkıda bulunacak ve tavsiye verecektir. Çalışma grupları uygulama programlarının ihtiyaçları doğrultusunda gerekli oldukları durumlarda oluşturulacaktır.

Yönetim Planının İzlenmesi

Yönetim Planı ile, Bath Kenti Dünya Miras Alanının yıpranmasını önlemek ve yönetim planının uygulanmasında başarı sağlamak için yıllık olarak yerel düzeyde alanın izlenmesi önerilmektedir. İzlemenin ayrıca DMA'ya ilişkin bilgi tabanının geliştirilmesine ve alanın ve ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Yönetim planının uygulanmasında en fazla sorumluluk sahibi olan otorite Bath ve Kuzey Doğu Somerset Meclisi olup; Meclis eylemleri hayata geçirmek veya koordine etmekle yükümlüdür. Yönetim planının uygulanmasında yer alma

potansiyeli ve gereksinimi olan birçok birey ve kuruluş olduğu, özellikle yerel toplumun Bath Kenti DMA'nın geleceği için çok önem taşıdığı, başarılı bir uygulama için ortak çalışmanın şart olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Yönetim planı ile hayata geçirilmesi önerilen gruplar ile koordinatörün faaliyetleri yıllık uygulama planları ile yönlendirilecektir. Uygulama planları, yönetim planındaki eylem programı bölümünden alınacak ve bireysel projeleri gerçekleştirecek ilgili ortak kurumlar ve gerekli kaynaklara ilişkin daha detaylı öngörüler sağlayacaktır. Uygulama planları ayrıca planın uygulanmasındaki ilerlemenin izlenmesine temel oluşturacak; zamanı geldiğinde yönetim planının gözden geçirilmesi için temel bilgi sağlayacaktır.

Yönetim planının uyarlanması, geliştirilmesi ve güncellenmesi için ilerlemenin ölçülmesi önem taşımaktadır. Gözden geçirme süreci izleme programının niteliği ve kapsamlılığına bağlıdır. İzleme ayrıca UNESCO'nun talep ettiği gerekliliklerden biri olup; DMA'nın korunması için önemli bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. UNESCO Dünya Miras Merkezi, 6 yıllık periyotlarla raporlama süreci geliştirmiş olup; Avrupa Bölgesini kapsayan ilk raporlama 2005/2006 döneminde yapılmıştır. Yönetim planının ve Dünya Mirası Alanı'nın durumundaki gelişmelerin izlenmesiyle ilişkili olan yıllık gözden geçirmenin dengeli bir izleme metodu olduğu belirtilmiştir. İzleme göstergelerinin izleme ve gözden geçirme sürecinin önemli bileşenlerinden biri olduğu; göstergelerin değişimin ve müdahalelerin istisnai evrensel değer üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik seçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu göstergeler belli bir orana kadar Dünya Miras Alanları arasında ilişkili olsa da; her bir alanın kendi özellikleri doğrultusunda tanımlanmalıdır. Uygulamanın ilk eylemleri arasında anahtar izleme göstergelerinin tanımlanmasının olduğu ifade edilmekte olup; göstergeler de politikalar ve hedefler gibi 5 gruba ayrılmıştır. Olası izleme göstergeleri arasında;

- Ziyaretçi sayısı,
- Ziyaretçilerin memnuniyeti, ziyaretin kalitesi,
- Eğitsel ziyaretlerin sayısı,

- Yerel toplumun katılım seviyesi,
  - Risk envanterinde yer alan tarihi yapıların sayısı
- gibi göstergelere yer verilmiştir.

Yönetim Planının Gözden Geçirilmesi

Yönetim planı içinde yer alan unsurların daha uzun süre geçerliliklerini koruyacağı öngörülmekle birlikte; planının ömrü 6 sene olarak tanımlanmıştır. Vizyon, DMA'nın nasıl yönetileceğine ilişkin uzun dönemli görüşü yansıtmakta olup; politika ve hedeflerin 6 ila 10 yıl süre ile geçerliliklerini koruyacakları belirtilmektedir. Eylem programlarının süresinin ise uygulamanın başarısına bağlı olduğu ifade edilmektedir.

Yönetim planını mümkün olduğunca alakalı ve güncel tutmak için her 6 yılda bir alanın, önem beyanının, konu başlıklarının ve hedeflerin gözden geçirilmesi önerilmiştir. Yönetim planının uygulanması sürecinde DMA'yı etkileyebilecek herhangi bir değişen koşula karşın planın alakasını korumasını sağlamak için yıllık uygulama planlarına dayalı yıllık gözden geçirmenin olması öngörülmüştür. DMA'nın en etkili biçimde yönetimini sağlamak için kısa dönemli güncellemelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Gözden geçirme sürecinin DMA koordinatörü tarafından gerçekleştirilmesi ve izleme Grubu tarafından denetlenmesi öngörülmüştür. Gözden geçirme süreci aşağıdaki çalışmaları içermektedir:

- Uygulama planlarının yıllık gözden geçirilmesi ve gelişiminin ölçülmesi,
- Bath Yönetim Planı'ndaki ilerlemenin değerlendirilmesi ve tanım, önem beyanı, politika ve hedeflere ilişkin gerekli değişiklikler yapılarak yeni bir yönetim planı üretilmesi için altı yıllık gözden geçirme ve yeni eylem programları hazırlanması,

Bath Kenti Dünya Miras Alanı'na ilişkin yönetim planı hazırlama sürecinde alanın yönetim ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi için öncelikli olarak alan tanımlanmış ve

alanın önemi ortaya konmuştur. Daha sonra temel yönetim konuları belirlenmiş, ihtiyaçlar ve sorunları ortaya konmuş olup; ihtiyaçların ve sorunların giderilebilmesi için çözümler ve hedeflere yer verilmiştir. Yönetim planında son olarak belirlenen hedeflere ulaşabilmek için uygulamaya konulacak eylem planı ve programları belirlenmiş olup; gerekli olan izleme ve gözden geçirme aşamaları belirlenmiştir.

4.2. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (İtalya)

İtalya’da Dünya Miras Listesi adaylığı söz konusu olduğunda, ilgili idareler arasında özel bir protokol imzalanmaktadır. Söz konusu idareler faaliyetlerin çakışmasını engellemek ve mirasın korunması, kültürün tanıtılması ve ekonominin geliştirilmesiyle sağlanabilecek sonuçları maksimuma çıkarmak için kendi sorumlulukları dahilinde koordinasyon ve işbirliği sağlamayı taahhüt etmektedirler. Söz konusu protokol ilgili kurumların en üst düzey temsilcileri tarafından imzalanmakta ve işbirliği sağlanarak UNESCO Dünya Miras Listesi’ne önerilen alan için yönetim planının hazırlanması ve uygulanması amaçlanmaktadır. Ayrıca yönetim planlamasına konu olan alanı ve özellikle arkeolojik alanları daha etkili yönetmek için bu alanları çevreleyen bölgelere de büyük önem verilmektedir. İtalya’da yönetim planlarının hazırlanması zaten ilgili alanlarda mevcut olan genel yönetim programlarının tanımlanması, genişletilmesi ve güncellenmesine hizmet edecek önemli bir teknik faaliyet olarak algılanmakta ve alanın uyumlu yönetiminin karmaşık bir süreç olduğu belirtilmektedir.

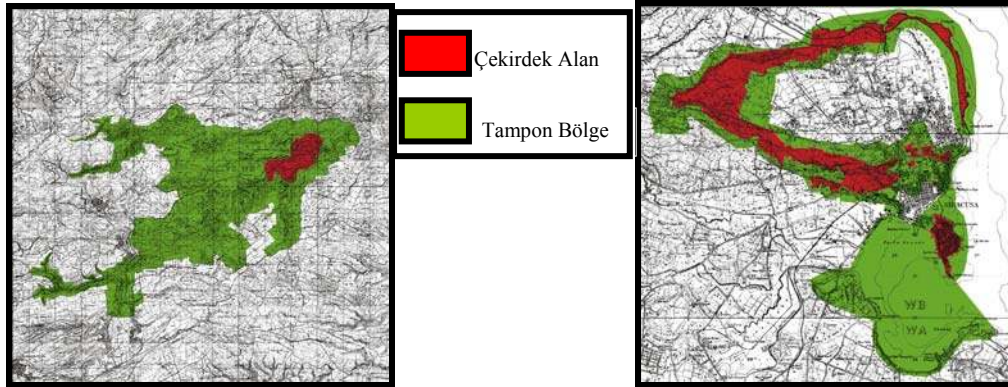
Sicilya Bölgesi, Syracuse Eyaleti’nde yer alan “Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü” kültürel (ii), (iii), (iv) ve (vi) kriterler doğrultusunda 2005 yılında Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır. 1972 UNESCO Sözleşmesi’nin 1. Maddesi doğrultusunda Dünya Miras Varlığı, “yapı toplulukları” ve “sit” olarak sınıflandırılmıştır. Dünya Miras Alanı, MÖ. 13.yy.dan 7. yy.a kadar tarihlenen 5000’den fazla kaya oyma mezar içeren Pantalica Nekropolü ve M.Ö. 8. yy.da Yunanlılar tarafından Ortygia olarak kurulan kentin çekirdeği ile birlikte Yunan ve Roma Döneminden kalma birçok anıtsal yapı ile kalıntı barındıran Antik Syracuse

kentinden oluşmaktadır. Alanlar konumsal olarak birbirlerinden uzak olsalar da, birbirlerinin tamamlayıcısıdır. 3 farklı çekirdek alanı kapsayan Dünya Miras Alanı için 3 farklı tampon bölge belirlenmiştir.

Dünya Miras Listesi'nde yer alan Dünya Miras Alanları ile bu alanlara ilişkin tampon bölgeler Harita 4.2., Harita 4.3. ve Harita 4.4.'te görülmektedir.

Harita 4.2. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü konumları [Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan, 2005].

Harita 4.3. Pantalica Kayalık Nekropolü DMA
[Syracuse and the Rocky
Necropolis of Pantalica
Management Plan, 2005]

Harita 4.4. Syracuse DMA
[Syracuse and the Rocky
Necropolis of Pantalica
Management Plan, 2005]

Söz konusu çekirdek alan ve tampon bölgelerin büyüklüklerine Çizelge 4.3.'de yer verilmektedir.

Çizelge 4.3. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı çekirdek alan ve tampon bölge büyüklükleri

	Çekirdek Alan	Tampon Bölge	Toplam
Pantalica Nekropolü	205,86 ha.	3.699,70 ha.	3.905,56 ha.
Epipolae, Achradina, Tyche ve Neapolis, Euryalus Kalesi, Dionysian surları ve Scala Greca Alanı	635,96 ha.	874,45 ha.	1.510,41 ha.
Ortygia	56,64 ha.	945,25 ha.	1.001,89 ha.
Toplam	898,46 ha.	5.519,40 ha.	

Pantalica Kayalık Nekropolü çekirdek alanı, alanın en önemli ve açık kanıtlar içeren arkeolojik bölümleri ile örtüşmektedir. Epipolae, Achradina, Tyche ve Neapolis, Euryalus Kalesi, Dionysian Surları ve Scala Greca Alanı ile söz konusu alana ilişkin tampon bölge arkeolojik parkta yer almaktadır. Ortygia ise tüm ada ile örtüşmekte olup; tampon bölge ise özel çevre koruma kapsamında korunan Grande Limanı'nın tamamı ve sahil şeridi ile peyzaj korunmasına ilişkin kısıtlamalara konu olan Piccolo Limanı ve 19. yy. kentsel gelişme bölgesinin bir bölümünü kapsamaktadır.

Alan yönetimine ilişkin İtalya yasalarında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, yönetim planı hazırlama konusunda idari yeterliliği bulunan kurum tarafından, planlama çalışmalarının hazırlık safhasında belirlenecek ilgili kurumların en yüksek düzeyde temsilcileri arasında yönetim planının hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin protokol yapılmaktadır. Bu kapsamda Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı hazırlanması için Miras ve Kültürel Faaliyetler Bakanlığı, Sicilya Bölgesi, Bakanlığı taşrada temsil eden Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü (Soprintendenza), Syracuse Bölgesel Eyaleti ile Syracuse, Cassaro, Ferla ve Sortino Komünü temsilcileri arasında protokol imzalanmıştır. Söz konusu protokol ile taraflar kendi sorumlulukları doğrultusunda;

- UNESCO DML'ne önerilen alanın faydalanması,
- Peyzajın korunması ve geliştirilmesi,

- İlgili bölgenin sosyo-ekonomik faydalanmasına yönelik yapılacak çalışmalarda koordinasyon ve işbirliği sağlamayı taahhüt etmişlerdir.

Dünya Miras Alanının Mevcut Yönetim Yapısı

Dünya Miras alanında yer alan anıt ve sitlerin büyük bir bölümü İtalya İçişleri Bakanlığı, Sicilya Bölgesi, Syracuse Bölgesel Eyaleti ve Syracuse Belediyesi gibi kamu kurumlarının mülkiyetindedir. Kamu mülkiyetinde olan anıtları koruma sorumluluğu söz konusu idari otoritelere aittir.

Ortygia’da yer alan tüm anıtlar ile Neopolis Arkeolojik Parkı devlet mülkiyetinde olup; söz konusu alandaki tüm faaliyetler Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü (Soprintendenza) tarafından gerçekleştirilmektedir. Pantalica Necropolisi ise tüm alanı koruyan ve alanda gerçekleştirilen faaliyetleri kontrol eden bir kamu kurumu olan Orman Müdürlüğü (Dipartimento Ripertimentale alle Foreste) tarafından yönetilmektedir. Ayrıca katedral, başpiskoposluk sarayı ve yeraltı mezarlığı gibi bazı anıtlar, dini nitelikli bir kurum olan Syracuse Başpiskoposluk İdaresi’ne aittir.

Genel olarak kültürel mirasın korunması, kontrolü, idaresi ve izlenmesine ilişkin faaliyetlerin sorumluluğu Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü’nde (Soprintendenza) bulunmaktadır. Söz konusu müdürlük bazı faaliyetlerden doğrudan sorumlu olduğu gibi, alan yönetimi ile ilgili çeşitli sektörlerde çalışma izni almış olan diğer kamu ve özel kurumların faaliyetlerini de kontrol etmektedir.

Mirasın tanıtımı ve kullanımına ilişkin faaliyetler ile peyzaj koruma sorumluluğu Sicilya Bölgesi’ne aittir. Syracuse Bölgesel Eyaleti, tüm bölgedeki turizm faaliyetlerinin ve eyalet düzeyindeki yolların geliştirilmesinden sorumludur. Belediye meclisleri ise kentsel yönetimden sorumlu olup; inşai faaliyetlerin düzenlenmesi ve kontrolü, yerel yollar ve yerel ulaşımdan sorumludurlar. Söz konusu alan birçok yasal araca sahip farklı kurumlar tarafından yönetilmektedir. Ancak yönetim planının hazırlanması konusunda “organizatör” kurum olarak Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü (Soprintendenza) belirlenmiştir.

Alan Yönetim Planı

İtalya’da yönetim planları hazırlanmasından önce başlatılan ön süreç dört aşamadan oluşmakta olup; bu aşamalara aşağıda yer verilmektedir. Teknik kısma geçebilmek için hazırlık aşaması çok önemli ve zorunlu kabul edilmektedir.

1. Değerin tespiti: İlk aşama yönetim planı hazırlama sürecinin dayanağını oluşturmakta olup; yönetim planının başlangıç eylemi alanı dünya genelinde ünik veya istisnai değerli yapan yönlerinin titizlikle ve dikkatlice tanımlanmasıdır. Bu değerlerin anlaşılması ve korunmasını sağlayacak yönetim planının hazırlanmasına bu analizlerin yapılarak başlanması gereklidir.

2. Organizatör Seçimi: Alanı yönetmek, yönetim planının geliştirilmesi ve uygulanmasını gerçekleştirmeye ve koordine etmeye yönelik gerekli tüm faaliyetleri desteklemek için idari yeterliliği bulunan kurumun tespit edilmesi gereklidir. Genellikle bu rol yerel yönetimlere aittir.

3. Yönetim Planı İhtiyacı: Organizatör kurum, alanın değerinin tanımlanmasına ve alanının korunması ve muhafazası için yeterli güvencenin varlığına dayalı olarak; alanın ve çevresinin koruma ve gelişim düzeyinin geliştirilmesi ve korunan değerlerin sürdürülmesi ile uyumlu bölgesel gelişimin en uygun hale getirilmesi için çalışmalar gerçekleştirir. Gelişim sürecini en uygun hale getirebilmek için, organizatör kurum öncelikle alanın istisnai yönlerini ve alanın maruz kaldığı problemleri göz önüne alarak yönetim planını gerekli kılan nedenleri tanımlar. Bu problemlerin analizi, strateji ve hedeflerin tanımlanacağı ve alanın spesifik sorunlarına cevap verileceği sonraki aşamalar için tamamen zaruridir.

4. Mevcut yönetim sisteminin analizi: Önceden belirlenen hedefler doğrultusunda mevcut durumun ilk sentezinin yapıldığı aşamadır. Organizatör kurum, daha sonra alanda mevcut olan veya olma potansiyeli bulunan yetkili kurumlar ve ilgili taraflar ile yasal, idari, mali, teknik ve iletişim araçlarının tanımlanması aşamasına geçer. Bu,

yönetim planının ilk taslağının hazırlanması için yetkili kamu kurumları arasında ilk işbirliği biçiminin başlatılmasını sağlar.

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı 7 bölümden oluşmakta olup; bu bölümlere aşağıda yer verilmektedir:

- Yönetim planının hazırlanması, geliştirilmesi ve güncellenmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin genel bilgiler,
- Planın gelişme durumu ve sentezler,
- Yönetim planının hazırlık süreçleri,
- Mevcut durumun analizi,
- Yönetim planının strateji ve hedefleri,
- 3 sektörlü plan,
- Yönetim planının yürütülmesi ve izlenmesine ilişkin araçlar

Planın birinci bölümünde, İtalya'nın DML'nde yer alan diğer alanlarına yönelik hazırlanan yönetim planlarından elde edilen tecrübeler uyarınca, yönetim planının hazırlanması, geliştirilmesi ve güncellenmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin genel tanımlara yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yönetim planı süreci, planlama ekibi, yönetim planının yapısı, yönetim modeli ve izleme sistemine ilişkin detaylı açıklamalar yer almaktadır.

Yönetim planının ikinci bölümünde, yönetim planının gelişim durumu ele alınarak; hazırlık sürecinde gerçekleştirilen faaliyetler, planın elde edilmesi sürecinde yapılan çalışmalar ve planın tamamlanmasından sonra gerçekleştirilmesi gereken çalışmalara ilişkin bilgilere yer verilmiş ve tamamlanan işler özetlenmiştir.

Yönetim planının üçüncü bölümünde, alanın Dünya Miras Kriterleri doğrultusunda sahip olduğu değerlerin tanımlanması yapılmış; yönetim planına olan ihtiyaç ortaya konmuş, alandaki yetkili kurumlar tanımlanmış, mevcut yönetim araçlarının analizi yapılmış ve yetkili idareler arasında yapılan anlaşmalara yer verilmiştir. Bu bölümde yönetim planının amaçları:

- Dünya Miras Listesi'ne alınması önerilen alanın içinde yer aldığı bölge ile birlikte yönetiminin kuvvetlendirilmesi ve en uygun hale getirilmesi,
- Nekropolis, arkeolojik sitler ve tarihi kentin yönetim faaliyetlerini çevresindeki alanlar ve kentsel alanın tümünün yönetimi ile bütünleştirilmesi olarak tanımlanmıştır.

Mevcut durumun analizi başlıklı dördüncü bölümde;

- Alanın ve çevresinin genel durumu (Bölgenin ve sit alanının genel durumuna ilişkin bilgiler, nüfus ve insan kaynaklarına ilişkin demografik analizler, mülkiyet ve alanın mevcut yönetimi ile alanda yer alan müzelere ilişkin bilgiler)
- Bilgi, Muhafaza ve Koruma Durumu [Sit alanı ve alanda yer alan anıtların mevcut durumu, alanın tarihsel gelişme süreci ve mimari tarihi, kazılar, alanın daha iyi anlaşılması için çalışan kurumlar ve yaptıkları çalışmalar, koruma sistemi ve koruma düzeyine ilişkin genel özellikler, alanın korunması, planlanması ve kontrolüne ilişkin tedbirler (yasalar, kararnameler, bölgesel ve ekonomik programlar, rehberler, bölgesel ölçekten detaylı kent planlarına kadar planlama araçları, turizm geliştirmeye yönelik müdahalelere ilişkin rehberler), alanın ve anıtların korunma durumu ile ana risk faktörleri]
- Kültürel ve Sosyal Gelişim Durumu (Temel kültürel faaliyetler ile kültürel bilgi ve haber kaynakları)
- Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Gelişim Durumu [Mevcut altyapı, demografik ve sosyo-ekonomik analizler, temel ekonomik faaliyetler, gelişim programları ile ziyaretçi hizmetleri (konaklama, bilgilendirme sistemi, ulaşım sistemi, turizm hizmetlerini destekleyen faaliyetler “turlar, araç kiralama” vb.)] başlıkları altında ilgili bilgilere ve analizlere yer verilmiştir.

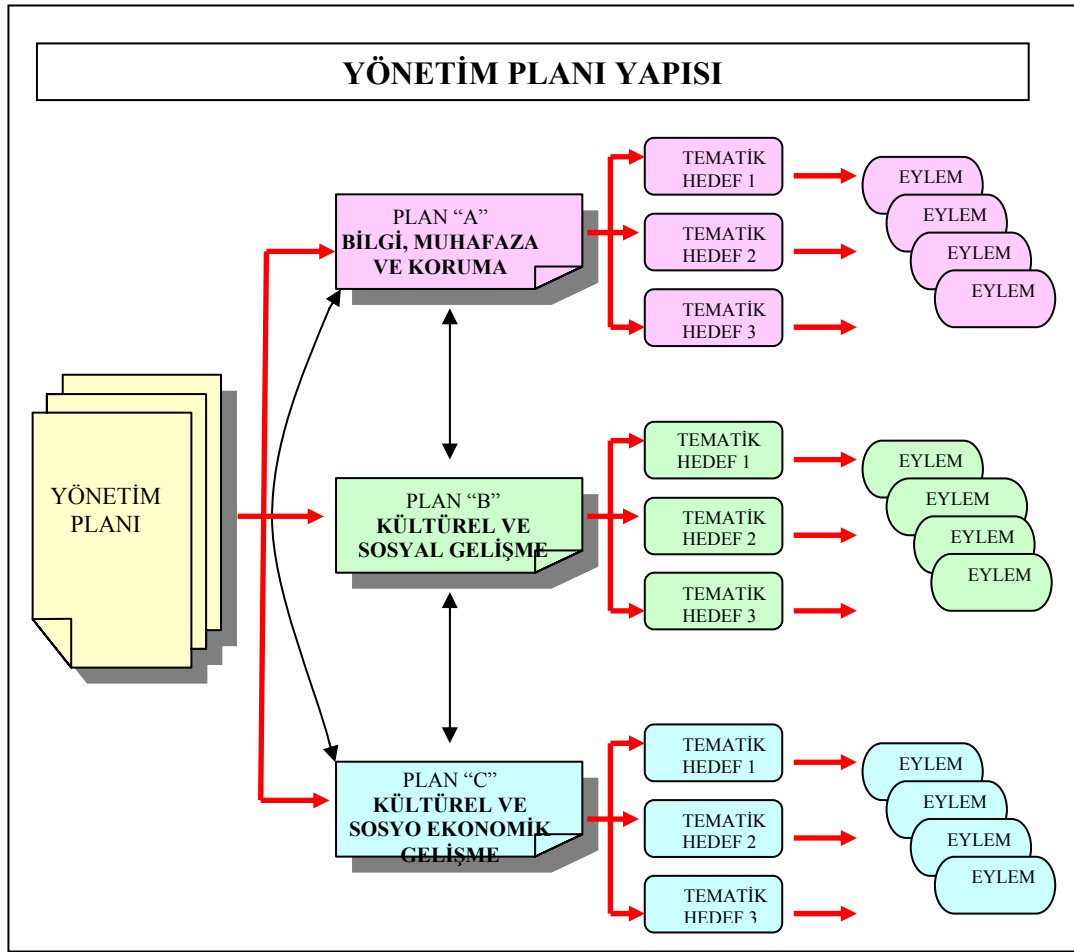
Yönetim Planının beşinci bölümünde müdahale ve eylem planı için hedefler ve stratejiler tanımlanmış olup;

- “Bilgi, Muhafaza ve Koruma Sektörü”ne (A) ilişkin 5 hedef,
- “Kültürel ve Sosyal Koruma Gelişim Sektörü”ne (B) ilişkin 7 hedef,
- “Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Kullanım Sektörü”ne (C) ilişkin 5 hedef tanımlanmıştır.

Söz konusu stratejiler ve hedefler, sektör planlarının açık bir şekilde ortaya konulmasını sağlamaktadır. Uzun vadeli hedefler, tanımlanan vizyon doğrultusunda geliştirilmekte olup; orta vadeli hedefler ise yönetim planının müdahale edeceği ve A, B, C olarak tanımlanan 3 sektöre yönelik belirlenmektedir. Tanımlanan her bir hedef spesifik bir temayı veya eylem alanını işaret etmekte olup; belirli eylemlerin veya projelerin aktif hale getirilmesini öngörmektedir.

“3 Sektör Planı” başlıklı altıncı bölümde ise İtalya’da hazırlanan yönetim planlarının 3 sektör planına ayrılmakta olduğu belirtilmiş olup; bu planların niteliklerine aşağıda yer verilmiştir:

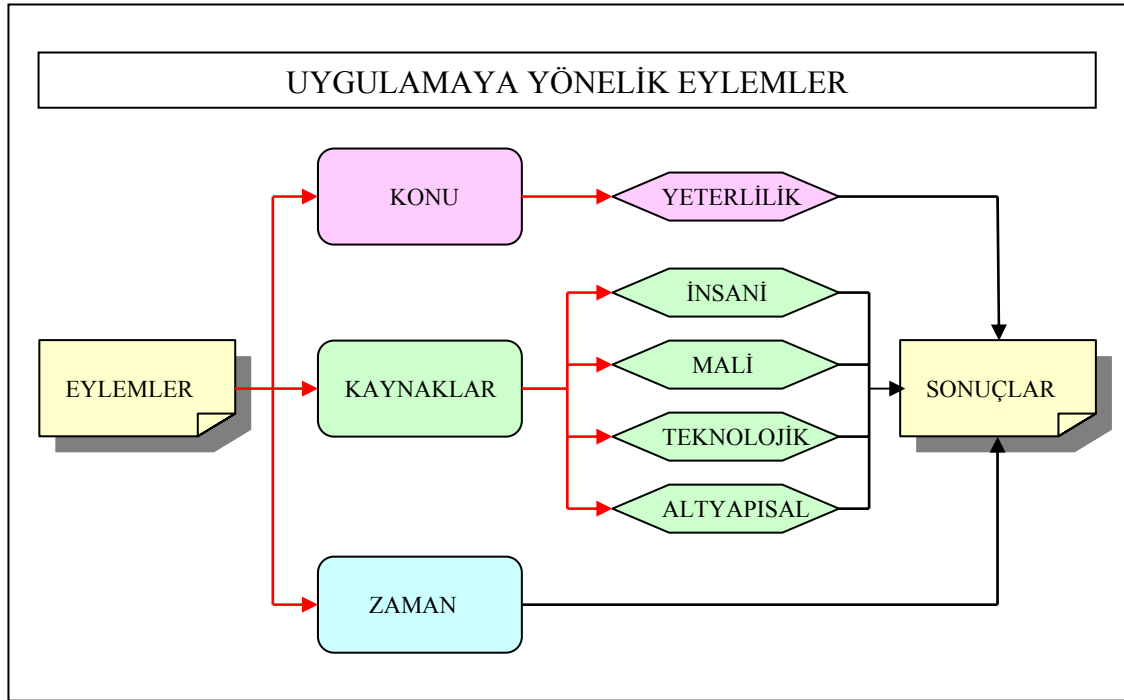
- *Bilgi, Muhafaza ve Koruma Planı:* Mirasa ilişkin farkındalığın artırılması; mirasın korunması, restorasyonu, iyileştirilmesi ile koruma ve planlamaya yönelik mevcut araçların kritik analizini öngören risk-önlemeye bağlı temaların geliştirilmesi ve ihtiyaç duyulan düzeltmelerin önerilmesini içermektedir.
- *Kültürel ve Sosyal Gelişme Planı:* Bu plan kapsamında, yerel toplumda kimliklerine ilişkin farkındalığın nasıl arttırılacağı belirtilmekte; ayrıca diğer toplumlara bu değerlerin aktarılmasına ilişkin metotlar tanımlanmaktadır.
- *Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Planı:* Plan kapsamında, bölgedeki somut ve somut olmayan kaynaklar arasındaki öncelik bağlantıları ve bütünleşik miras sistemi potansiyeli tanımlanmakta; özellikle turizm sektörünün geliştirilmesi için bölgesel kaynaklardan bütünleşik faydalanılmasına ilişkin stratejik hedefler açıklanmaktadır.

Şekil 4.1. İtalya’da hazırlanan yönetim planlarının yapısı

Her bir sektörde, bir dizi eylemle takip edilecek tematik hedefler tanımlanmış ve söz konusu sektörlerle ilişkin belirlenen hedeflere erişmek için gerçekleştirilmesi gereken eylemler sektörler doğrultusunda listelenmiştir. Her bir eylem için mutlaka açıklanması gereken hususlar bulunmaktadır:

- Eylemi gerçekleştirmeden kimin sorumlu olduğu,
- İlgili her bir konunun yeterliliği,
- Kullanılacak kaynaklar: ekipman, personel, bütçe
- Eylemi gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan zaman

Şekil 4.2. Uygulamaya yönelik eylemler

Ayrıca yönetim planında her bir eyleme yönelik detaylı bir tabloya yer verilmiş olup; söz konusu tablo aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

- Eylemin tanımlanması,
- Planlanan faaliyetler,
- İlgili kurumlar,
- Sorumluluklar,
- İnsan kaynakları,
- Finansal kaynaklar,
- Teknolojik kaynaklar,
- Altyapısal kaynaklar,
- Evreler ve ihtiyaç duyulan zaman,
- Beklenen sonuçlar,
- Sonuç göstergeleri

“Kültürel ve sosyo-ekonomik gelişme” sektörüne ilişkin geliştirilen hedeflerden “Alan korunması ile uyumlu kültürel turizmin geliştirilmesi” konulu hedef doğrultusunda, Çizelge 4.4.’te yer alan eylem tablosu hazırlanmıştır. Ayrıca aynı hedefe ilişkin birden fazla eylem de tanımlanabilmektedir.

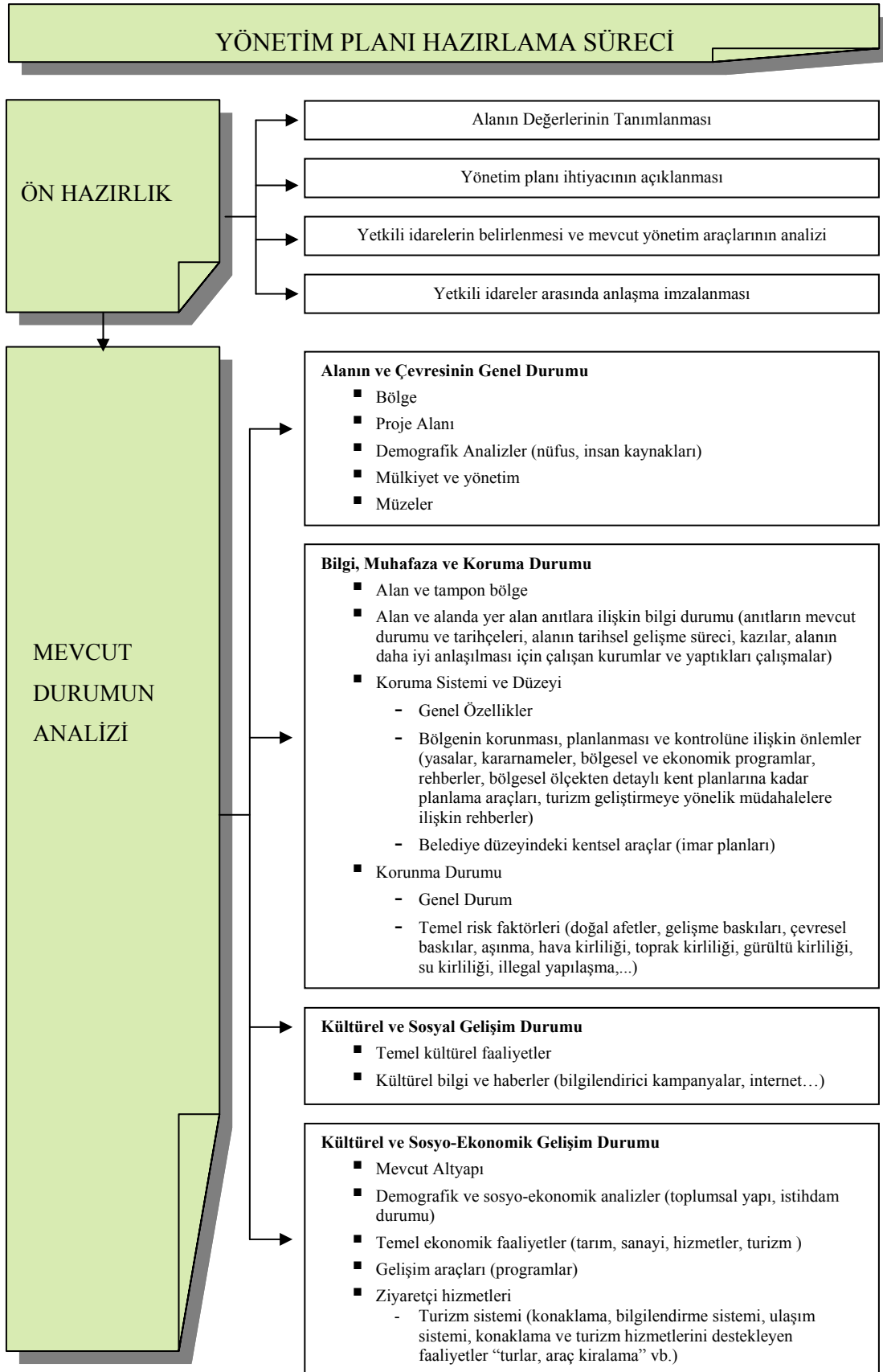
Çizelge 4.4. Syracuse Yönetim Planı eylem tablosu örneği

Plan “C”:	Kültürel ve sosyo-ekonomik gelişme
Hedef 4 :	Alan korunması ile uyumlu kültürel turizmin geliştirilmesi
Eylem v.	Ağırlama sektörü için koordineli stratejilerin tanımlanması
Tanımlama	Tüm alan dahilinde, içinde turizm enformasyon merkezlerinin yer alacağı aynı nitelikte karşılama merkezlerinin planlanması
Planlanan eylemler	■ Uluslar arası yarışma ile karşılama merkezlerinin planlanması ■ Yapıların inşaatı ■ Turizm enformasyon merkezlerinin oluşturulması
İlgili kurumlar	■ Soprintendenza BB.CC.AA ■ Siracusa Komünü¹⁵ ■ Cassaro Komünü ■ Ferla Komünü ■ Sortino Komünü ■ A.P.T. ■ Pro loco
Sorumluluklar	■ Organizasyon ■ Yönetim ■ Teknik hususlar
İnsan kaynakları	İlgili kurumlarda istihdam edilen uzmanlar tarafından gerçekleştirilecektir
Finansal kaynaklar	■ 20.000,00 Euro - proje ■ 280.000, 00 Euro- 8 karşılama merkezinin inşasında kullanılmak üzere, ■ Toplamda 300.000, 00 Euro’ya ihtiyaç bulunmaktadır.
Teknolojik kaynaklar	Belirleyici değil
Altyapısal kaynaklar	Belirleyici değil
Evreler ve ihtiyaç duyulan zaman (aaliyetin başlangıcından tamamlanmasına kadar)	■ Uluslararası yarışma vasıtasıyla karşılama merkezlerinin planlanması: → 8 ay ■ Yapıların inşaatı: → 4 ay ■ Turizm enformasyon noktalarının kurulması: → 4 ay
Beklenen sonuçlar	■ Turist karşılamada artış ■ Turistik tesislerin geliştirilmesi
Sonuç göstergeleri	■ Kullanıcı memnuniyetinin seviyesi (anketler vasıtasıyla değerlendirilecektir) ■ Karşılama noktalarına gelen ziyaretçi sayısı Değer ölçüsü: Min = 1 ÷ Max = 5 Onaylanma / doğrulanma süresi: 4 ay

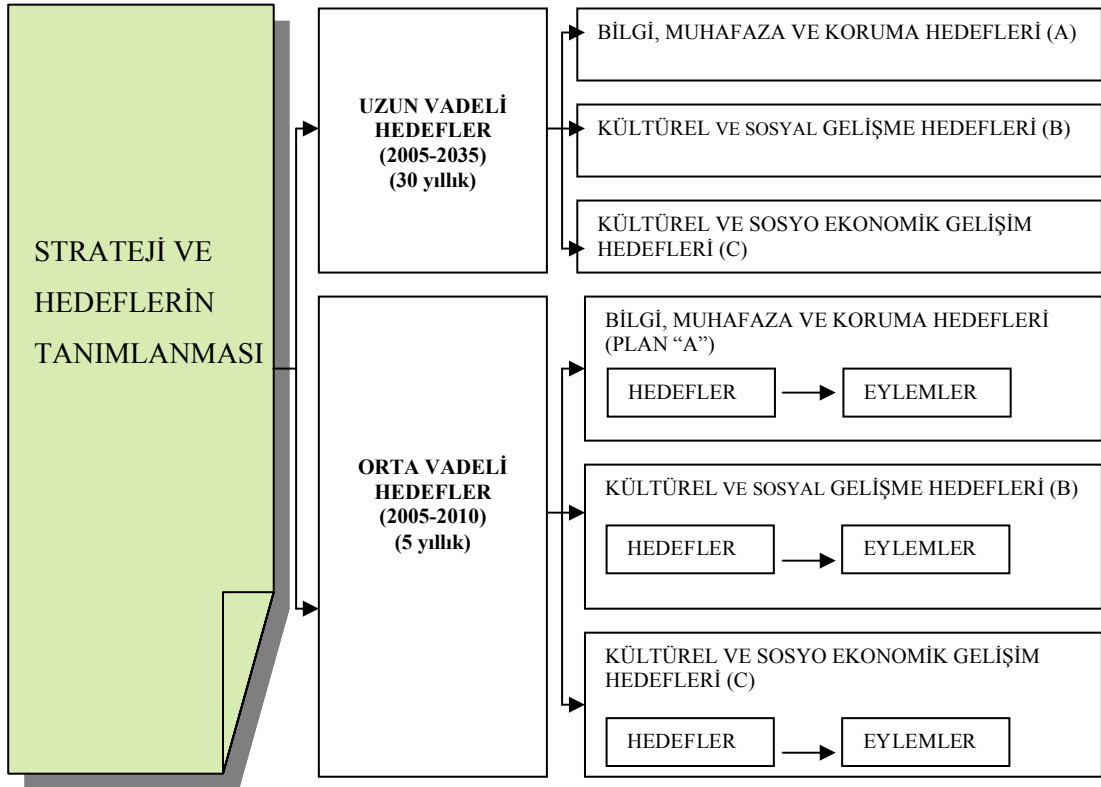
¹⁵ Komün, İtalya’da en küçük idari birimdir.

Yedinci bölümde yönetim planının yürütülmesi için oluşturulması gereken mekanizmalar ile “izleme” başlığı altında sonuç göstergelerine yer verilmiştir. Faaliyetlerden elde edilen sonuçları değerlendirmek için, her bir faaliyete ilişkin beklenen sonuçların araştırılacağı bir zaman diliminin tanımlandığı; belirlenen zaman dilimi içinde her bir faaliyetin doğrulanması için 1’den 5’e kadar olan homojen değerlerin kullanılacağı bir değerlendirmenin yapılacağı ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda her bir eylem grubuna ait değerlerin toplamının, yönetim planının ilerleme durumunun ve elde edilen sonuçların seviyesinin değerlendirilmesine olanak sağlayacağı belirtilmiş olup; elde edilen değerlerin yorumlanmasına dayalı olarak yönetim planı öngörülerinin uyarlanması, düzeltilmesi ve değiştirilmesi mümkün olacağı ifade edilmiştir.

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı hazırlama süreci Şekil 4.3’de özetlenmiştir:

Şekil 4.3. Yönetim planı hazırlama süreci

Şekil 4.3. (Devam) Yönetim planı hazırlama süreci

Turizm Politikaları

Her zaman önemli turist akınının olduğu bir destinasyon olan Syracuse’da turizm, alanın geliştirilmesi için ana potansiyel alanlardan biri olarak görülmektedir. Ancak kaynaklara ve turizm sektöründe gerçekleştirilecek eylemlere ilişkin genel bir planın eksikliği ve alanın sosyal ve ekonomik gelişimi ile tanıtımından sorumlu yerel kurumların koordinasyonundaki yetersizlikler, alandaki turizm faaliyetlerinin zayıflanmasına neden olmuştur [Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan, 2005].

Yönetim planı ile Dünya Miras Alanına ilişkin bilgilerin artırılması, alanın korunması, izlenmesi ile birlikte düzenlenmemiş kullanımdan kaynaklanabilecek zararı engellemeye yönelik kontrollü turistik kullanım için geleceğe ilişkin planlar geliştirilmiştir.

Resim 4.3.Syracuse Genel Görünüm (sol) – Maniace Kalesi (sağ)
[Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan, 2005]

Yönetim Planının, 3 sektör kapsamında ele alınan uzun dönemli hedeflerinden “Kültürel ve Sosyal Gelişim” başlığı altında;

- Yerel toplumda kültürel değerlere ve kültürel kimliklerine ilişkin bilgi ve hassasiyet geliştirilmesi,
- Toplumun alana ilişkin sahip olduğu bilginin arttırılması,

“Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Gelişim” başlığı altında;

- Sürdürülebilir kültürel turizmin yaratılması ile başlayan ancak mirasla ilişkili olan el sanatları, tarım, iletişim, formasyon gibi diğer sektörlerin gelişimi için de koşullar sağlayan; somut ve somut olmayan kültürel mirasa dayalı yerel ekonomik sistemin geliştirilmesi,
- Kültürel mirasın kullanımından elde edilen ekonomik gelirin öncelikle yerel topluma avantaj sağlamasının garanti edilmesi,
- Kültürel kaynakların kullanımı için gerekli alan ve eylemlerin tanımlanması hedeflerine yer verilmiştir.

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü DMA Yönetim Planı’nda turizm faaliyetlerine ilişkin geliştirilen eylemler ortak turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmiş olup; Çizelge 4.5’de yer almaktadır.

Çizelge 4.5. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü yönetim planı

Ortak İlkeler	Syracuse Yönetim Planı'nda Yer Verilen Eylemler
Toplumsal refahı artırması	- Ziyaretçilerin uzun süreli konaklamasının teşvik edilmesi, - Alanın evrensel değerini ve önemini açıklayacak eğitici programların düzenlenmesi - Alanın özel geleneklerine yönelik gerçekleştirilen faaliyet ve kültürel etkinliklerin desteklenmesi - Global kalite sistemi vasıtasıyla tipik yerel ürün karakteri kullanımının desteklenmesi ve geliştirilmesi
Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi	- Zanaatkarların işletme kapasitelerinin artırılması için eğitici kursların düzenlenmesi, - Kitap ve diğer bilgilendirici dokümanları üretmeleri için yayıncıların geliştirilmesi, yol gösterilmesi ve desteklenmesi
Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması	Alanın tanıtımına ilişkin aktivite ve stratejilerin tanımlanması
Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı	- Ağırlama sektörü için düzenli bir strateji tanımlanması, - Az ziyaret edilen miras alanlarının erişilebilir ve bütünlüğe hale getirilmesi ve düzenlenmesi - Alanları vandalizm ve uygun olmayan kullanımdan korumak için otomatik, uzak-mesafeli kontrol sistemlerinin uygulanması - Kullanılacak kaynak ve durumların analizine ilişkin çalışmaların gerçekleştirilmesi - Yönetim planında yer alan faaliyetlerin koordinasyonu için yuvarlak masa toplantılarının düzenlenmesi
Paydaşlar arası işbirliği sağlanması	- Alanda ekonomik açıdan etkili olan tüm gruplar, araştırma grupları ve diğer kurumlarla bölgedeki ortak ve sürdürülebilir gelişim çizgisinin belirlenmesi için işbirliğinin geliştirilmesi - Alanda bulunan kurumlar ve yerel kültür dernekleri ile işbirliği sağlanarak, faaliyetlerinin desteklenmesi
Farkındalığın artırılması	- Alana ilgili olan ve alanda yapılan sergi ve kültürel etkinliklerin artırılması - Alana ve sahip olduğu mirasa ilişkin bilgiyi sunacak özel bir internet sitesinin oluşturulması - İnternet ve televizyonda alana ve sahip olduğu mirasa ilişkin bilgiyi sunacak filmlerin geliştirilmesi, yol gösterilmesi ve desteklenmesi - Tüm yıl boyunca kültürel etkinliklerin artırılması ve koordine edilmesi, global ölçekte tanıtımlarının yapılması ve benzer kültürel alanlarla değişim olanaklarının artırılması, - Farklı kamu kurumları ve özel kurumlar tarafından üretilen bilgilendirici ve tanıtıcı dokümanların kalitesinin geliştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi - Kamuya açık arkeolojik alanların artırılması, sürdürülmekte olan veya planlanan kazıların daha görülebilir hale getirilmesi,
Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması	- Alan içinde ve dışındaki tabelalara ilişkin tek bir sistem hazırlanması ve uygulanması - Kentsel ve çevresel yapının daha açık ve kapsamlı anlaşılabilmesi için Necropole's'e erişim alanlarının yeniden tanımlanması, - Engelli kullanıcılar için alternatif tesisler ile turların tanımlanması, - Elektronik aletlerle desteklenen bilgilendirici levha ve navigasyon sistemlerinin yaratılması, - İlgili tüm hizmetler ile alandaki tüm değerlere erişim sağlayacak bütünlük ödeme sisteminin yaratılması - Altyapı gelişimine ilişkin faaliyetlerin tanımlanması ve bütünlüğü sağlanması - Telekomünikasyon networklerinin kullanılarak uzaktan faydalanma sistemlerinin tanımlanması ve aktif hale getirilmesi (alandaki web tur sağlanması) - Porto Grande ve Duomo Meydanı arasında alternatif bağlantının oluşturulması - Necropole's arkeolojik alanında bütünlük rehberli tur sisteminin geliştirilmesi - Ziyaretçilere kapsamlı bilgi, algı ve heyecan deneyimlerinin sunulması

Çizelge 4.5. (Devam) Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü yönetim planı

<i>Yönetim kapasitesi</i>	<i>sistemi</i>	■ Yeni kaynak bulma imkanının tanımlanması ve izlenmesi ■ Kaliteyi arttırmak için turizm sektöründe yer alan personele ilişkin geliştirici faaliyetlerin desteklenmesi ve artırılması
<i>Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı</i>	-	

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Dünya Miras Alanı Yönetim Planının sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi neticesinde “Toplumsal refahın arttırılması” ilkesi kapsamında özellikle yerel ürünlerin ve özel geleneklerin desteklenerek, yerel toplumun turizmden daha fazla yarar sağlamasının amaçlandığı görülmektedir. Yönetim planı kapsamında, paydaşların güçlendirilmesine ve faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik eylemler de geliştirilmiştir. Ancak paydaşların sürece katılımlarına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir.

Yönetim planı “Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması” ilkesi kapsamında DMA’nın tanıtımı açısından incelenmiştir. Bu kapsamda alanın tanıtımına yönelik eylemlerin belirlendiği görülmektedir.

“Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı” ilkesi kapsamında az ziyaret edilen miras alanlarının erişilebilir ve bütünleşik hale getirilmesi ve düzenlenmesi; ayrıca kullanılacak kültürel kaynakların analizine ilişkin eylemlerin geliştirildiği belirlenmiştir. Böylece yapılacak değerlendirmeler neticesinde alan geneline ziyaretçilerin dağılımı sağlanarak, bazı kültürel değerler üzerinde meydana gelebilecek aşırı yığılmalar önlenebilecektir. Ayrıca DMA’nın çeşitli risklerden korunması ve izlenmesine yönelik eylem geliştirilmiştir. Ağırlama sektörü için de düzenli bir strateji tanımlanmasına yönelik eylem geliştirilmesi; anılan sektörün alandaki turizm faaliyetlerini etkileyen unsurların başında geldiğini göstermektedir.

“Paydaşlar arasında işbirliği sağlanması”na ilişkin ilke kapsamında yerel topluma ilişkin herhangi bir eylem geliştirilmediği görülmektedir.

Farkındalığın arttırılmasına ilişkin eylemler yerel halkı olduğu kadar ziyaretçileri de hedef almakta olup; alanın sahip olduğu değerlerin sunulması konusunda teknolojik olanaklardan yararlanılmaktadır. Ayrıca alanda gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarının görülebilir hale getirilmesi ile alana ilişkin değerler hakkında daha fazla bilgi iletilmesi, ziyaretçilerin ve yerel halkın alanın tarihine daha fazla ilgi duymasının sağlanması hedeflenmiştir.

“Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması” ilkesi kapsamında engelli kullanıcılara yönelik eylemler tanımlanmıştır. Ayrıca mevcut bağlantı sistemlerinin geliştirilmesi yanında alternatif güzergahlar da tanımlanarak, turizm faaliyetlerinin daha geniş bir alana yayılması hedeflenmiştir. Turizm altyapısı kapsamında ayrıca tabelalar, bilgilendirme levhalarının daha çağdaş ve sistemli bir hale getirilmesine yönelik eylemler tanımlanmıştır. Söz konusu eylemlerin hayata geçirilmesi ile turist memnuniyetinin arttırılması hedeflenmiştir.

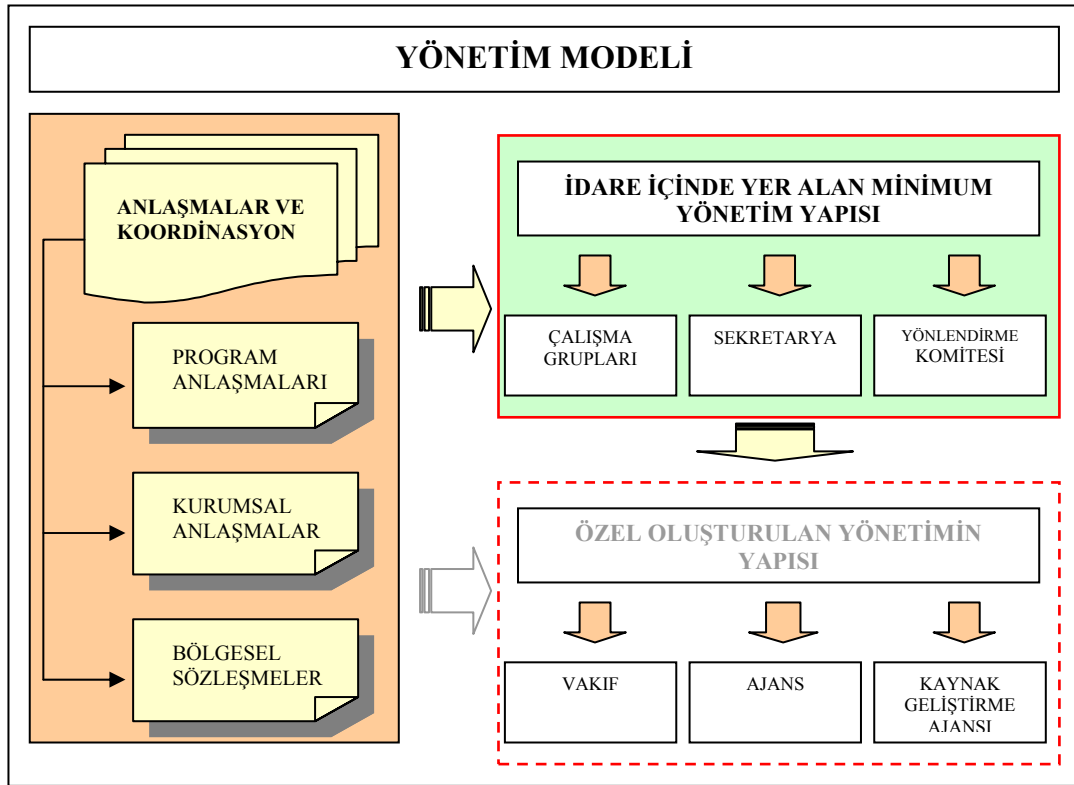
“Yönetim sistemi kapasitesi” başlığı altında ihtiyaç duyulan kaynakların tanımlanması ve izlenmesine ilişkin eylem tanımlanmış; ayrıca turizm sektöründe yer alan personele ilişkin geliştirici faaliyetlerin desteklenmesi ve arttırılması ile yönetim sisteminin parçası olan insan kaynaklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planının, DMA’larda sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi sonucu; belirlenen ortak ilkelerden “Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm Gelirlerinin Kullanımı” ilkesine yönelik geliştirilen bir eylem bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca yerel toplumun karar verme sürecine katılmasına ilişkin herhangi bir süreç ve eylem tanımlanmamıştır. Bu ilkeler kapsamında Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planının turizm politikaları açısından eksik olduğu tespit edilmiştir.

Alan Yönetim Örgütlenmesi

Yönetim planının işleyişi için; tüm planlanan eylemlerin geliştirilmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesini mümkün kılacak, uygulamaya yönelik araçların tanımlanmasının gerekli olduğu belirtilerek; en az finansal girdi gerektiren olasılığın; planla ilgili tüm tarafların personel, donanım ve bütçelerinden yararlanan esnek yapıların kullanılması ile faaliyetlerin düzenlenmesi olduğu belirtilmiştir. Bu durumda planla ilgili tüm tarafların temsil edildiği bir Yönlendirme Komitesi (Pilot Committee), bir veya 2 tematik çalışma grubu ve organizasyonel sekreteryanın oluşturulması önerilmiştir. Daha fazla yatırım gerektiren bir diğer olasılık ise, özel olarak oluşturulan yönetim yapısının kullanılması olarak belirtilmiş; bu yapının bir vakıf, ajans veya kaynak geliştirme ajansı olabileceği ifade edilmiştir.

Ayrıca bu iki modelin aynı alanda farklı zamanlarda uygulanma olanağının da bulunduğu; bu kapsamda başlangıçta daha “yumuşak” yönetim modelinin uygulanması; ancak daha sonra gerekli olduğu durumda özel oluşturulan yapıya geçilmesinin daha akılcı olabileceği belirtilmiştir.

Şekil 4.4. Yönetim modeli

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı'nın uygulanması için önerilen örgütlenme mekanizması 3 unsurdan oluşmakta olup; bu unsurlara aşağıda yer verilmektedir:

- Yönlendirme Komitesi
- Çalışma Grubu
- Sekreteryaya

Yönlendirme Komitesi: Yönetim yapısının ilk seviyesi protokolü imzalayan tüm kurumların karar vericilerinin yer aldığı bir yönlendirme komitesi oluşturmaktır. Söz konusu komitenin görevleri;

- Planın etkili ilerleyip ilerlemediğini kontrol etmek,
- Yönetim planının uygulanması için gerekli göstergeleri sağlamak,
- Planın bireysel bölümlerinin geliştirilmesi için öncelikler üzerinde anlaşmak,
- İlgili her bir idarenin bütçe ve kaynaklarından yapılacak katkıların yeterli olmasını garanti etmek ve özel finansman da dahil diğer finansman türlerini tanımlamak,

- İzleme ile ilgili raporları değerlendirmek ve yönetim planının yürütülmesi ile ilgili gerekli kararları almak,
olarak tanımlanmıştır.

Çalışma Grubu: Yönlendirme Komitesi'nin yanı sıra; teknik faaliyetleri yürütmek üzere özel kurumların veya kültürel veya koruma derneklerinin yer alacağı çalışma grupları oluşturulmaktadır. Bilginin paylaşılması ve birlikte yürütülecek faaliyetlerin organize edilmesi için çalışma grubunun aylık toplanması öngörülmektedir. Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü için oluşturulan çalışma grubunun yönetim planını hazırlama görevi bulunmaktadır.

Gelecekte, oluşturulacak grupların aşağıda yer alan görevleri bulunacaktır:

- İlgili tüm kurumlar tarafından uygun bulunan ve üzerinde anlaşılan çalışma programını tanımlamak,
- Planın her bir faaliyetinin gerçekleştirilmesini koordine etmek,
- Planda öngörülen her bir faaliyetin planlanması ve gerçekleştirilmesi için teknik destek sağlamak,
- Her bir eylemin gerçekleştirilmesinin izlenmesi ve ortaya çıkabilecek herhangi bir problemin çözümüne ilişkin çözümler üretmek,
- Yönetim planında yer verilen tematik amaçlara ulaşmakta yararlı olabilecek ilave eylemler ile projeleri tanımlamak.

Sekreteryası: Yönlendirme komitesi ve çalışma gruplarının desteklenmesi ve koordine edilmesi amacıyla bir sekreteryası oluşturulmaktadır. Sekreteryanın görevlerine aşağıda yer verilmiştir:

- Yönetim planının yürütülmesi ile ilgili tüm kurumlar için sürekli bir referans noktası olarak görev yapmak,
- Yönlendirme komitesi ve çalışma gruplarının faaliyetlerine gerekli organizasyonel destek vererek yardımcı olmak,
- Toplantı takvimi oluşturmak ve toplantıları organize etmek,
- Yönetim planı ile ilgili tüm dokümanları düzenlemek ve arşivlemek,

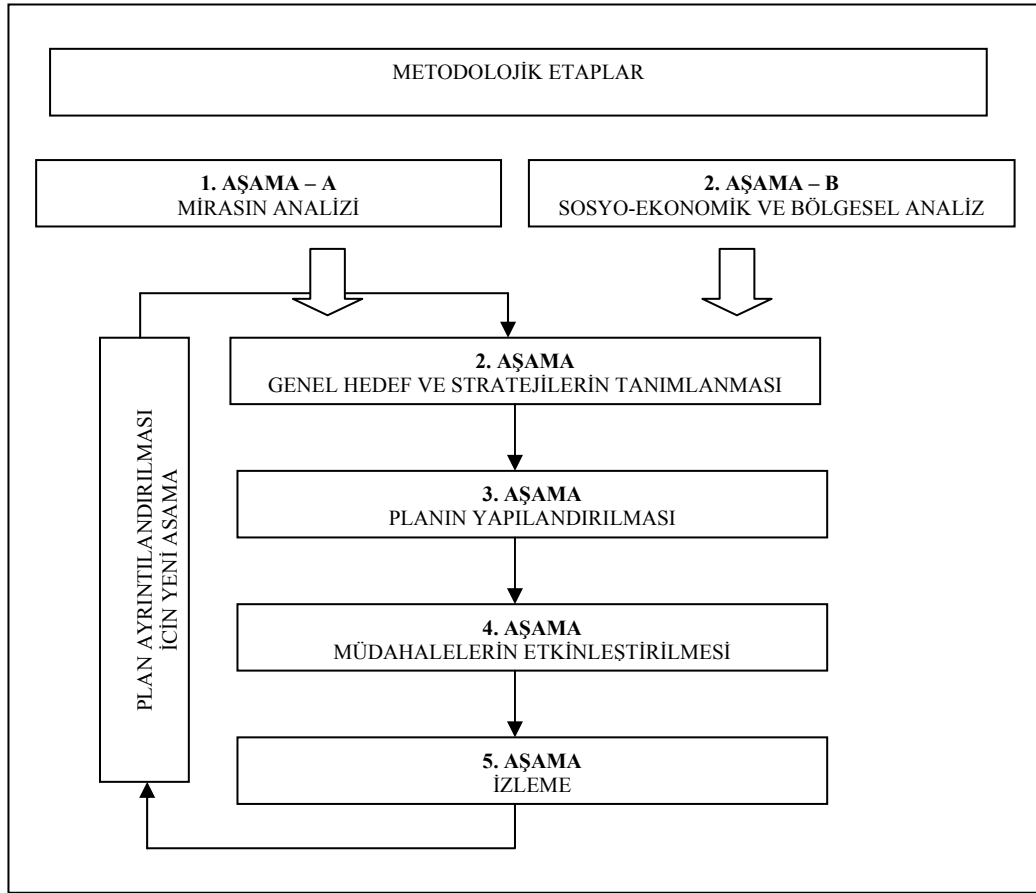
- Yönetim planının yürütülmesine ilişkin bilgi sağlamak için yerel halk, medya ve diğer ilgili tüm taraflarla iletişim sağlamak.

İzleme ve Gözden Geçirme

İzleme sistemi, yönetim sürecini tamamlamakta olup; izleme sistemi ile planlanan hedefler ile bölgeye ilişkin arzu edilen kültürel, ekonomik ve sosyal etkilerin gerçekleştirilip, gerçekleştirilmediği değerlendirilmektedir. İzleme, planlanan eylemleri uygun göstergeler ve analiz parametreleri kullanarak kontrol eden bir yöntem uygulanarak gerçekleştirilmektedir.

Planlanan faaliyetlerden elde edilen sonuçları değerlendirmek için, 3 sektörel planın hedefleri ile ilgili her bir faaliyete ilişkin; sonuçlara ait sayısal biçimde ifade edilmiş spesifik gösterge ile birlikte ilgili olduğu sistemler ve analiz yöntemi tanımlanmaktadır. Böylece faaliyetlerin izlenmesi, üstlenilen her bir faaliyet ile ilgili beklenen ve elde edilen sonuçlara ilişkin detaylı göstergeleri sağlamaktadır. Her bir sektörel plan için sonuç göstergeleri yoluyla elde edilen sayısal sonuçlar, zaman içinde planların gelişiminin yeniden düzenlenmesi için gerekli ipuçlarını sağlayacaktır.

Faaliyetlerden elde edilen sonuçları değerlendirmek için, her bir faaliyetten beklenen çıktıları doğrulamaya ilişkin bir zaman dilimi tanımlanmıştır. Bu kapsamda, tanımlanan hedefler ve sonuçların spesifik göstergelerine ilişkin elde edilen sonuçlara dayalı olarak, her bir faaliyetin doğrulanması için rakamsal olarak değerlendirme yapılmaktadır. Her bir faaliyet için 1'den 5'e kadar olan homojen değerler kullanılmaktadır. Elde edilen sonuçlara ilişkin her bir eylem grubuna ait değerlerin toplamı, yönetim planının ilerleme durumunun ve elde edilen sonuçların seviyesinin değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Elde edilen değerlerin yorumlanmasına dayalı olarak, öneri modelde de düzenlendiği biçimde, yönetim planı öngörülerinin uyarlanması, düzeltilmesi ve değiştirilmesi mümkün olacaktır.

Şekil 4.5. Syracuse yönetim planı süreci

Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü Yönetim Planı, ICOMOS'un yaptığı değerlendirmede çok yüksek kalitede bulunmuş, yönetime ilişkin özel bir doküman ve türlerinin arasında bir model olduğu belirtilmiştir.

Yönetim planının tanımlanması, sürecin ele alınışı, hedeflerin 3 sektör kapsamında belirlenmesi, faaliyetlere ilişkin detaylı bilgilere yer verilmesi açısından oldukça tatmin edici olmakla birlikte; alan yönetiminin gerçekleştirilmesi için oluşturulan örgütlenmelerde yetkili otoriterler dışındaki kuruluşlara, sivil toplum örgütlerine ve üniversitelere yer verilmediği; ayrıca yerel halkın sürece katılımına ilişkin herhangi bir öngöründe bulunmadığı görülmektedir.

Bu kapsamda Ülkemizdeki mevzuat doğrultusunda gerçekleştirilecek alan yönetim örgütlenmesi daha katılımcıdır. Ayrıca Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü

Yönetim Planı'nda faaliyet sonuçlarına ilişkin önerilen değerlendirme sisteminin oldukça sübjektif olduğu görülmektedir. Söz konusu sonuçların, başarı değerlendirmesinde göz önüne alınacak puanlamanın nasıl hesaplanacağına ilişkin yeterli ve yönlendirici bilgi de yönetim planında yer almamaktadır.

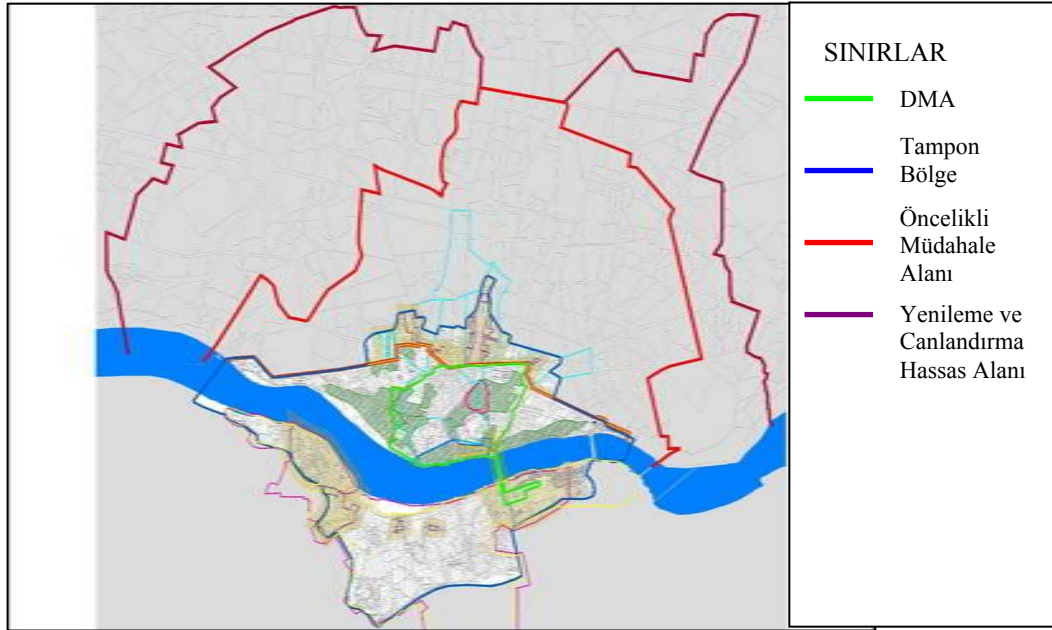
4.3. Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı Yönetim Planı (Portekiz)

Oporto 1996 yılında, bir Avrupa kentinin son 2000 yılıdaki gelişimine tanıklık eden kentsel dokusu ve birçok tarihi yapısı doğrultusunda kültürel kriter (iv) uyarınca Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Yüksek estetik değere sahip alan; Roma, Ortaçağ ve Almadina dönemlerine (18. yy.) tarihlenen kentsel gelişime tanıklık etmiştir. Arkeolojik kalıntılar alanın MÖ 8. yy. itibaren yerleşim gördüğünü göstermektedir. Oporto yönetim planının hazırlanmasında yerel seçimlerden sonra yeni belediye başkanının tarihi merkezin rehabilitasyonunun öncelikli olduğu orta ve uzun dönemli projelerin hazırlanması talimatını vermesi etkili olmuştur.

Resim 4.4. Oporto Dünya Miras Alanı genel görünüm – I

Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı (OTMDMA), DML'ne Fernandine Surları içindeki ortaçağ kentsel dokusu açısından dahil edilmiş olup; söz konusu alanda birçok anıtsal yapı yer almaktadır. Dünya Miras Alanı ile tampon bölgeye ilişkin sınırlar Harita 4.5.'te gösterilmektedir.

Harita 4.5. Oporto koruma sınırları

Mevcut Yönetim Yapısı

OTMDMA, Hükümet tarafından belirlenen Oporto Kent Merkezi Kentsel Yenileme ve Canlandırma Hassas Alanı'nda (ACRRU – Critical Area of Recovery and Urban Reconversion) yer almaktadır. ACRRU, Portekiz Hükümeti tarafından istisnai tedbirler ve yöntemlere ihtiyacı olan kentsel ve sosyo ekonomik öneme sahip alan olarak tanımlanmıştır. Hükümetin yaptığı bu sınıflandırma doğrultusunda, Oporto Belediye Meclisi 2004 yılında kabul ettiği 104 sayılı Kanunla, Kentsel Rehabilitasyon Kurumu Porto Vivo'yu oluşturmuştur.

Porto Vivo, SRU; Portekiz Devleti (Konut ve Kentsel Rehabilitasyon Enstitüsü - IHRU) ve Oporto Belediye Meclisi'nin yer aldığı anonim bir şirkettir. Görevi Oporto Kent Merkezinin kentsel rehabilitasyon sürecini yönetmektir. 2004 yılında kurulan Porto Vivo, SRU süreci yönetmekte, müdahale stratejilerini geliştirmekte ve mülk sahipleri ile yatırımcılar ile ev sahipleri ve kiracılar arasında arabuluculuk yapmakta, hizmetlerinde yasal araçları kullanarak rehabilitasyon uygulamalarının sorumluluğunu üstlenmektedir. Porto Vivo, SRU'nun çalışmaları Oporto Kent Merkezinin kentsel rehabilitasyonu için çerçeve ve rehber olarak faaliyet gösterecek

bir doküman olan ve erişilecek hedef ve amaçlar ile strateji ve uygulama araçlarını tanımlayan Master Planın hazırlanmasına dayalıdır.

Yönetim planının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesinden sorumlu olan yönetim ekibi çalışmalarını, Oporto Kent Merkezinin rehabilitasyonuna yönelik Porto Vivo, SRU tarafından tanımlanan stratejiler ile örtüştürmüşlerdir.

DMA olarak belirlenen alan içerisinde Vila Nova de Gaia Belediye Meclisi'nin sınırlarında yer alan D. Luis I Köprüsü ile Serra do Pilar Manastırı'nın yer alması nedeni ile anılan belediye meclisi, doğrudan etkili bir kurum olarak sürece katılmıştır.

OTMDMA Yönetim Birimi ile Kültür Bakanlığı'na bağlı Mimari ve Arkeolojik Mirasın Yönetimi Enstitüsü (IGESPAR) arasındaki işbirliği ve kurumlararası koordinasyonun yanı sıra, DMA'dan sorumlu olan kurumların da planın analizini ve onaylanmasını sağlamak gerekmiştir. Oporto Tarihi Merkezi, 2001 yılında yayımlanan 107 sayılı Kültürel Miras Yasası'nın 15. maddesi uyarınca Ulusal Anıt olarak tescillenmiş olup; yönetim planının onaylanmasında merkezi idare (IGESPAR) son karar noktası olmuştur.

Alan Yönetim Planı

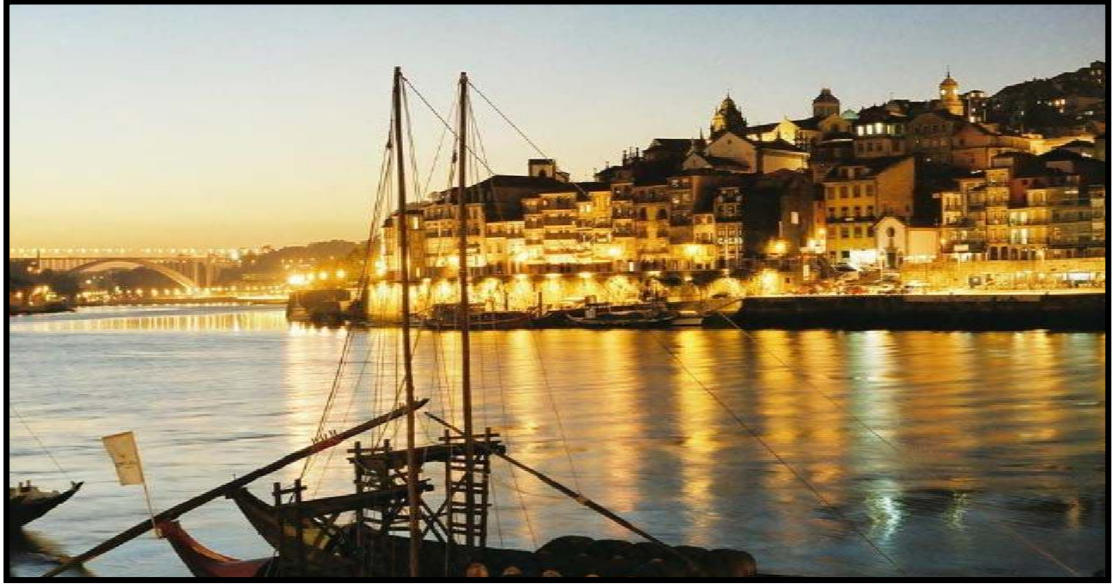
Yönetim planı uygulanmakta olan onaylı planlar ile Oporto Belediye Master Planı (PDM); Porto Vivo, SRU Master Planı ve Oporto SIM (çok kriterli sistem) gibi düzenlemelerin bir parçasıdır. Oporto Master Planı içinde yer alan Oporto SIM, yapılardaki değişikliğe ilişkin koşulları objektif olarak analiz etmek için yaratılmış ve düzenlenmiş olup; kentsel uygulamaların yönetimi için temel bir araç sağlanmıştır. Yönetim planı çok sayıda özel kurum ve girişimin rekabeti ve çabasıyla gerçekleştirilebilecek eylemlere yön veren ileriye yönelik bir plandır.

Oporto Tarihi Merkezi'nin korunması ve geliştirilmesi için hazırlanan yönetim planı mevcut olanlara ilave edilecek yeni düzenleyici araçların üzerine kurulmamış;

yönetim planı ile alanda, yapılarda ve faaliyetlerde yapılacak değişikliklerin analizi ve geliştirilmesi için uyumlu kriterler grubu yaratılmıştır. Bu da alanın korunmasını sağlayacak araçlar ve yetkilerin sağlanması ile mümkün olmuştur. Yönetim planı, yıllık eylem planlarının uygulanmasına dayalı olarak geliştirilme ve değiştirilme imkanı olan, rehabilitasyon ve gelişim alanındaki iyi uygulamalar için bir rehber olarak kabul edilmiştir. Hizmetlerin koordinasyonu miras alanının yönetim sürecinde en önemli hususlardan biri olup; Oporto Tarihi Merkezi yönetim planı hazırlanırken farklı sektörlerin mevcudiyeti, kaygıları, ilgileri ve gündemleri göz önüne alınmıştır.

Oporto Yönetim Planında, yönetim planının tüm alan için strateji oluşturmayı, yönetim modeli tanımlamayı ve değişiklikleri izlemek ve değerlendirmek için bir sistem tanımlamayı içeren bir süreç olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda alanın tüm değerleri ve kamusal alanlar ile yapılarının korunma durumları ve fonksiyon değişiklikleri analiz edilmiştir. Yönetim planlarının geleneksel planlardan farklı olarak esnek olduğu; bu kapsamda alanın tüm potansiyel değerlerinin harekete geçirilmesine imkan sağlayacak çözüm programlarının olması gerektiği ifade edilmiştir. Disiplinlerarası yaklaşımdan yararlanarak, tüm alan için stratejik yönetim dokümanı yaratılması hedeflenmiştir. Bu yaklaşım, tarihi kentin korunması ve değerlendirilmesi bağlamında olası en uygun gelişime ve alanın uzun dönemli korunması ve yaşamasına yardımcı olacak planlama aracı sağlamıştır. Yönetim planı, DMA ile ilgisi olan tüm aktörlere rehberlik yapan, böylece alanın bütünlük ve eşgüdüm içinde yönetilmesini sağlayan bir ortaklık dokümanıdır.

Yönetim planının amacı, Oporto DMA'nın ilgili tüm paydaşların katılımı ve aktif ve gönüllü harekete geçirilmeleri vasıtasıyla alanın korunması ve değerlendirilmesinin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Resim 4.5. Oporto Dünya Miras Alanı genel görünüm - II

Oporto yönetim planı “yönetim planına giriş”ten sonra 7 bölümden oluşmakta olup; bu bölümler aşağıda yer almaktadır:

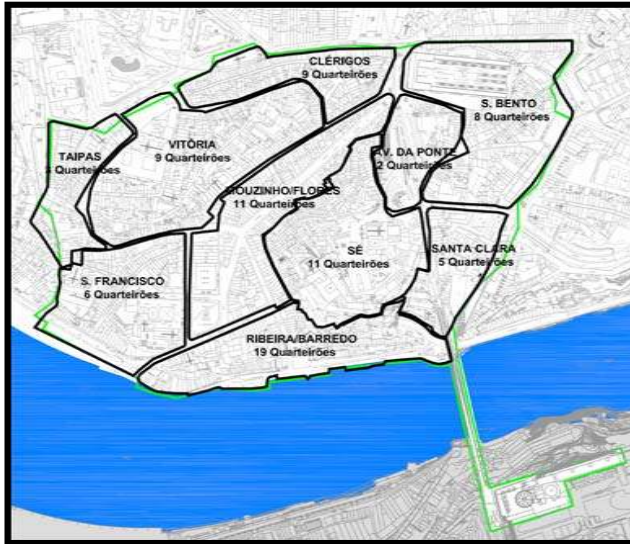
- Alanın Tanımlanması, Tarihi ve Önemi
- Koruma Sistemi
- Analizler
- Fırsatlar ve Tehditler
- Stratejik Çerçeve
- Eylem Planı
- Ekler

“Yönetim Planına Giriş” kısmında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, yönetim planı ihtiyacı, yönetim planından yararlanacaklar, yöntemsel süreç, alanın niteliği ve tarihsel olarak yasal koruma tedbirleri ile planın organizasyonuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Birinci bölümde alanın tanımlanması ve sınırları, yerleşimin tarihçesi, DML’ne alınma kriterleri ve sahip olduğu değerler açıklanmıştır.

İkinci bölümde alanın korunması, yönetimi ve değerlendirilmesinde en etkili ve önemli uluslararası, ulusal ve yerel normlar/hukuk kuralları açıklanmıştır.

Yönetim planının en kapsamlı bölümü olan üçüncü bölümde alanın fiziksel ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin birçok analiz yer almaktadır. Bu bölümde yönetim planı geliştirilmesinin, Dünya Miras Alanı olarak belirlenen 50 ha.lık alanın sistematik değerlendirme süreci ile başladığı ve yoğun bir envanterleme yapıldığı belirtilmiştir. Bilgilerin üretimi ve analizinde daha fazla detay elde edebilmek için, bölgeleme yapılarak; alanın tamamında yer alan 83 mahalle, 10 bölgede toplanmıştır.

Harita 4.6. Bölgeleme haritası

Alan genelinde yapılan envanterleme çalışmasında alanda 1976 yapının yer aldığı tespit edilmiş; söz konusu yapıların bölge ve alan genelinde korunma durumları, doluluk-boşluk, fonksiyon, mülkiyet analizi yapılmış ve elde edilen veriler haritalara aktarılmıştır. Bu analizlerden sonra halen uygulanan veya gelişmekte olan faaliyetler sonucu alanların dinamiklik açısından sınıflandırılması yapılmıştır. Ayrıca Porto Vivo, SRU tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere ve söz konusu şirkete ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Bu bölümde ele alınan bir diğer çalışma ise ünik değere sahip mirasın ve müzecilikle ilgili alanların tanımlanması olup; Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı'nda yer alan yapıların ulusal anıt, ulusal ilgi varlığı

(public interest) ve belediye ilgi varlığı olarak sınıflandırılması yapılmış; konumları, tarihçeleri, yaratıcıları ve tarihi ve sanatsal tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiş ve turistik çekiciliğe sahip ana kültürel tesisler sunulmuştur.

Sosyo-ekonomik gelişim başlığı altında nüfus değişimleri, aile yapısı, alanda yer alan firmaların yapısı, ihtisaslaştıkları alan ve müşteri profiline ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Çevreye ilişkin analizler başlığı altında yeşil alanlar ve temel altyapı; ulaşım başlığı altında ulaşım türleri; riskler, önlenmesi ve mücadele edilmesi başlığı altında insan kaynaklı, doğal ve teknolojik riskler ve en öne çıkan risklerin önlenmesine ilişkin öneriler yer almıştır.

Turizm, kültürel programlar ve yaratıcı endüstriler başlığı altında turizmin Portekiz’de refah ve istihdam yaratmaya önemli katkısı olduğu ve turizm sektörünün yerel ve bölgesel gelişim sürecinde olumlu etkiler yarattığı belirtilmiştir. Portekiz’de turizmin Avrupa ortalamasının üzerinde gelişim gösterdiği ve ülkenin ana ekonomik sektörü olup, çalışan nüfusun % 10’unun bu sektörde istihdam edildiği ifade edilmiştir. Ulusal Turizm Strateji Planı ve planda yer alan hedeflere de bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca otellere ilişkin bilgiler, yatak sayıları, restoranlar, geleneksel kafeler, gecehayatı, turizm büroları, tematik güzergâhlar ile Oporto Belediye Başkanlığı Turizm Büroları’nda doldurulan 302 anket esas alınarak belirlenen turist profili ve turistik talepler açıklanmıştır. Ayrıca kentte gerçekleştirilen önemli kültürel etkinlikler, festivaller ile yaratıcı endüstri kurumlarına yönelik bilgiler de bu bölümde yer almıştır.

Yönetim planının dördüncü bölümünde ise yapılan analizlere dayalı olarak alanın sahip olduğu fırsatlar ve karşılaşılabileceği tehditler ortaya konulmuştur.

“Stratejik Çerçeve” başlıklı beşinci bölümde misyon, vizyon ve tespit edilen fırsatlar ve tehditler doğrultusunda geliştirilen stratejik hedefler tanımlanmıştır. Tanımlanan stratejik hedefler aşağıda yer almaktadır:

- Hedef 1. Mimari Mirasın Muhafazası, Korunması ve Restorasyonu ve DMA Oporto Tarihi Merkezinin kamusal mekanlarının geliştirilmesi,
- Hedef 2. Oporto Tarihi Merkezi'nin mevcut ve gelecekteki kullanıcılarının (ikamet edenler, çalışanlar, ziyaretçiler, öğrenciler ve yatırımcılar) miras değerlerinin korunması ve geliştirilmesi için harekete geçirilmesi ve alanın muhafazası, korunması ve geliştirilmesine katılımlarını sağlamak için teşvikler sağlanması,
- Hedef 3. Oporto Tarihi Merkezi'ndeki turizm deneyiminin seçkinliğine ve başarısına katkı sağlanması,
- Hedef 4. Çevresindeki Kültürel Mirasın üstünlüğünden ilham alan yaratıcı grupların oluşturulmasının teşvik edilmesi,
- Hedef 5. Oporto Dünya Miras Alanı'nın iki kıyısı arasındaki yorumlama, yaşam ve iletişimin önemli bir unsuru olarak Douro Nehri'nin Rolü'nün güçlendirilmesi

“Eylem Planı” başlıklı 6. bölümde; alanın korunması ve değerlendirilmesi için önerilen bir dizi projeyi açıklayan stratejik müdahaleler olarak adlandırılan farklı hedefler için düzenlenen eylem planına yer verilmiştir. Eylem planı 5 başlık kapsamında geliştirilmiş olup; bu alan başlıklarına aşağıda yer verilmiştir:

- Alan 1 - Alan mirasını koruma, muhafaza, restorasyon ve geliştirme,
- Alan 2 - Nüfusun katılımı
- Alan 3 – Turizm
- Alan 4 - Yaratıcı endüstriler
- Alan 5 - Douro Nehri

Öncelikle her bir alanın ilişkili olduğu stratejik hedef belirtilmiş; daha sonra bu hedefler, spesifik hedeflerle desteklenmiş ve spesifik hedefleri gerçekleştirmeye yönelik programlar tanımlanmıştır. Daha sonra her bir program için önerilen projelere yer verilmiştir. Bundan bir aşama sonra ise her bir projenin tanımlaması, hedefi, gerekçesi ve ortaklarının açıklanmasıdır. Bu kapsamda Alan 3. başlığı altında yer alan “turizm”e yönelik geliştirilen hedeflere Çizelge 4.6.'te yer verilmiştir.

Çizelge 4.6. Turizm hedef ve programları

ALAN III / TURİZM	
STRATEJİK HEDEF OTMDMA'DAKİ TURİZM DENEYİMİNİN SEÇKİNLİĞİNE VE BAŞARISINA KATKI SAĞLAMAK	
SPEŞİFİK HEDEF 7	Miras kaynaklarının ve peyzajın turizm açısından değerlendirilmesi
Tarihi Merkezin iyi konumu ve sahip olduğu mirasın seçkinliğinin avantajı doğrultusunda, alanın farklılaşmış bir turizm kaynağı olarak öngörülmesi, alanın yorumlanmasını ve keyif vermesini geliştirecek eylemlerin teşvik edilmesi ve somut olmayan mirasın canlandırılması, neticede varlığın korunmasının sağlanması	
PROGRAMLAR A. Mirasın geliştirilmesi B. Peyzajın geliştirilmesi	
SPEŞİFİK HEDEF 8	Turistik tanıtım ve karşılamının geliştirilmesi
Bölgesel pazarlama ve turist karşılama sistemlerinin geliştirilmesi, Oporto Tarihi Merkezinin ulusal ve uluslararası düzeyde bütünsel ve ilişkili biçimde tanıtılması, kaynaklarının kalitesi ve özgünlüğünün geliştirilmesi, bu doğrultuda çekici, ayırt edilen ve çeşitli bir destinasyon olarak konumlandırılması	
PROGRAMLAR A. Tanıtım ve karşılama programları	
SPEŞİFİK HEDEF 9	Yeni çekim noktaları ve turistik hizmetlerin yaratılmasının desteklenmesi
Miras açısından zengin bir alanı sürdürülebilir kılmak için yeni, farklılaştırılmış çekiciliklerin; alanın tarihi ve önemine ilişkin açıklama/yorumlama ve iletişime ilişkin yeni hizmetlerin yapılandırılması ve yaratılması, turizm altyapısının desteklenmesi ve somut olmayan kültür mirasının canlandırılması	
PROGRAMLAR A. Müzecilikle ilgili mevcut mekanların canlandırılması ve yenilerinin oluşturulması B. Turizm altyapısı ve hizmetlerinin oluşturulması	

Çizelge 4.6.'ten de görülebileceği gibi turizmle ilgili 3 spesifik hedef tanımlanmış ve söz konusu hedeflere ulaşabilmek için her bir hedef altında farklı programlar önerilmiştir. Toplamda 3 spesifik hedefe yönelik 5 program geliştirilmiştir.

Bu kapsamda örnek olarak 7. hedef başlığı altında yer alan “Program A” incelenmiştir. Her bir program için uygulamaya dönük proje önerilerine yer verildiği Çizelge 4.7.'de görülmektedir.

Çizelge 4.7. Proje önerileri

ALAN III	
HEDEF 7	MİRAS KAYNAKLARININ VE PEYZAJIN TURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
PROGRAM A	Mirasın Geliştirilmesi
PROJELER	III.7.33. Tarihi anların yeniden canlandırılması III.7.34. Yeni tema güzergahlarının oluşturulması III.7.35. Geleneksel festivallerin canlandırılması

Bundan bir aşama sonra ise her bir projenin tanımlaması, hedefi, gerekçesi ve ortaklarının/destekleyicilerini açıklanmasıdır. Bu kapsamda III. Alan Turizm başlığı altında yer alan 7. hedefe yönelik tanımlanan 34 numaralı projeye ilişkin açıklamalar Çizelge 4.8.'de sunulmaktadır.

Çizelge 4.8. Projeler ilişkin açıklamalar

YENİ TURİZM GÜZERGAHLARININ OLUŞTURULMASI	III.7.34
Tanımlama Sınıflandırılmış alanda ■ Mimari, ■ Tarihi kafeler, ■ Bakı noktaları, ■ Keşifler, ■ Liman, ■ Geleneksel ticaret, ■ Barok konularını inceleyecek, düzenleyecek ve tanıtacak yeni güzergahlar/turların yaratılması,	
Hedefler ■ Mevcut tarihi kaynaklar ve miras kaynaklarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi, ■ Ziyaretçi ve turist memnuniyetinin artırılması, ■ Ziyaretçi ve turistlerin ortalama kalış sürelerinin uzatılması.	
Gerekçe Kentin turistik bir destinasyon olarak konumlandırılabilmesi için yeni güzergahların yaratılması, ünik olan ve OTMDMA'yı kendisi ile yansıyan diğer destinasyonlardan ayıran özelliklerin tanıtımı zorunludur. Diğer taraftan, turistler, yaşayanlar ve yatırımcılar için ilgili ve canlı bir çevre yaratarak, sınıflandırılan tüm alanın yenilenmesi ve geliştirilmesine yardımcı olur.	
Ortaklar/Destekleyiciler ■ Oporto Belediyesi ■ Porto Vivo, SRU ■ Yerel turizm ■ Birçok yerel idare/yerel halkın katılımı ■ Farklı tema alanlarındaki uzmanların destekleri	

Altıncı bölümde, 5 stratejik alana yönelik belirlenen izleme göstergelerine de yer verilmiştir. DMA'nın yönetiminin planlama, eylem ve revizyondan oluşan 3 farklı aşamanın koordinasyonunu gerektirdiği; izlemenin yönetimin önemli bir unsuru olduğu ve revizyon aşamasına dahil edildiği ifade edilmiştir.

Sosyal, kültürel, turistik ve ekonomik hedeflerle alanın değerlendirilmesi, korunması ve muhafazasını sağlayan yönetim modeli de 6. bölümde yer almaktadır. Yönetim planının görevlerinden birinin yönetim modeli önermesi olduğu belirtilmekte ve yönetim planının ve eylem programlarının uygulamasını gerçekleştirecek bir yönetim yapısı tasarlanması oldukça önemli kabul edilmektedir. Yönetim biriminin alanda faaliyet gösteren birçok kurum arasındaki iletişimin koordinasyonu, geliştirilmesi ve hızlandırılmasını sağlaması gerektiği belirtilmektedir. Yönetim biriminin Porto Vivo, SRU içinde faaliyet göstermesi, doğrudan Oporto Belediye Başkanı tarafından verilmiş yetkileri olması, OTMDMA'na odaklanması, müdahale alanı içinde kurulması, kendi ekibine sahip olması ve belediye servislerinden sağlanacak teknik ve insani kaynakları doğrudan kullanabilmesi önerilmektedir.

Ekler bölümünde ise alandaki yapıların özelliklerine dair kayıtlar yer almaktadır. Söz konusu kayıtlarda Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı'nda yer alan her bir yapının koruma durumu, kullanım durumu, hizmet türü, tarihi ve sanatsal tanımlamasına ilişkin önemli bilgilere yer verilmiştir [Historic Centre of Oporto World Heritage Management Plan – Volume I, 2008]

Turizm Politikaları

Turizm, Oporto Tarihi Kent Merkezi'nde öncelikli sektör olup; dış gelirin artması, işsizlikle savaşılmaması ve varlığın imajının olumlu yönde geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilecektir. Oporto Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı'nda tanımlanan stratejik hedefler arasında 3. sırada “Oporto Tarihi Merkezi'ndeki turizm deneyiminin seçkinliğine ve başarısına katkı sağlanması” hedefi yer almakta olup; belirlenen hedefler doğrultusunda eylem programları geliştirilmiştir.

“Turizm” başlıklı eylem planı incelendiğinde 3 spesifik hedef tanımlandığı görülmektedir:

- Peyzaj ve miras kaynaklarının turizm bağlamında değerlendirilmesi
- Turistik sunum ve karşılamanın geliştirilmesi
- Yeni çekim noktaları ve turizm hizmetlerinin yaratılmasının desteklenmesi

Oporto Tarihi Merkezi DMA Yönetim Planı’nda belirlenen turizm hedeflerine ilişkin geliştirilen eylemler ortak turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmiş olup; Çizelge 4.9.’da yer verilmektedir.

Çizelge 4.9. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Oporto yönetim planı

Ortak İlkeler	Oporto Yönetim Planı’nda Yer Verilen Eylemler
Toplumsal refahı artırması	■ Alanın evrensel değerine ilişkin bilgilendirme ve aidiyet hissinin artırılması için yerel halka yönelik broşürlerin hazırlanması ■ Alanın korunma durumunun iyileştirilmesine yönelik fiziksel müdahaleler vasıtasıyla yaşayanlar, turistler ve kullananlar için alanın imajının geliştirilmesi ■ Turistik faaliyetler ile ikamet edenleri destekleyecek ticari faaliyetlerin geliştirilmesi ■ Yaşam kalitesinin artırılması ve gelişime katkı yapmak amacıyla sanat ve kültürü toplumun günlük rutinlerine dahil etmek için Ferreira Borges Pazarının revitalizasyonu ■ Alanda yaşayanlar için daha fazla iş imkanının sunulabilmesi için otel hizmetlerinin güçlendirilmesi projesinin uygulanması
Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi	■ Okullar, dernekler, turizm ve yaratıcı kurumlar ile alanın korunması ve geliştirilmesi konusunda ilgili tüm kişi ve kurumların yer aldığı tartışma ve katılım forumlarının düzenlenmesi ■ Yerel toplumun yönetim sürecine katılımının teşvik edilmesi ■ İletişim ve Katılım Planının Hazırlanması ■ Farklı problemlerin çözümüne toplumun her kesiminin katılımının sağlanmasının teşvik edilmesi
Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması	■ Alanın çekiciliğinin ve ününün sağlamlaştırılması için tanıtımının sağlanması
Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı	-
Paydaşlar arası işbirliği sağlanması	-
Farkındalığın artırılması	■ Alanın önemine ilişkin farkındalığın artırılması ve nüfusun eğitimi için okullarda eğitici derslerin verilmesi ve bilinç artırıcı, bilgilendirici ve iletişim toplantılarının düzenlenmesi ■ Düzenli ve devam eden biçimde etkinliklerin tanıtımı ve desteklenmesi, ■ Daha geniş bir kesime erişmek için web sayfasının oluşturulması ■ Alana ilişkin tanıtıcı bir film çekilmesi ■ Yerel tarihin yaşayanlar, turistler ve ziyaretçiler arasında tanıtılması için yıl boyunca alanın tarihi gelişimini temsil eden sembolik tarihi anların yeniden yaratılması ■ Alanın tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılmasını ve yorumlanmasını desteklemek için Multimedya turist rehberleri, turist rehberlerinin cep telefonu ve PDA versiyonları, tanıtıcı videolar ve coğrafi tabanlı bilgi sistemlerini içeren teknoloji platformu yaratılması

Çizelge 4.9.(Devam) Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında Oporto yönetim planı

<i>Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması</i>	■ Ziyaretçiler, yaşayanlar ve kullanıcılar için güvenlik seviyesinin geliştirilmesine yönelik güvenlik planının uygulanması ■ Alanın somut olmayan kültürel mirasının korunması ve sürdürülmesi, en etkileyici geleneklerinin değerlendirilmesi için geleneksel festivallerin korunması, geliştirilmesi ve tanıtımı ■ Ziyaretçiler ve turistler için çekici kamusal ulaşım ve erişilebilirlik vasıtasıyla hareketliliğin artırılması için ulaşım planının uygulanması ■ Alanda yer alan turistik yapıların tanıtımı ve geliştirilmesi ■ Miras ve peyzaj değerlerinin turizm bağlamında değerlendirilmesi ■ Turistler, ziyaretçiler ve yaşayanlar için fiziki ve görsel bilgiler içeren bir karşılama merkezinin kurulması ■ Turistler, ziyaretçiler ve yaşayanların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için alana yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının yerleştirilmesi ■ Kente denizden ulaşan turistlerin alanda daha hızlı dolaşabilmeleri için hızlı, etkili ve lüks ulaşım aracının kullanımı ■ Ziyaretçi ve turist memnuniyetinin artırılması ve alanda kalış sürelerinin uzatılması için yeni gezi güzergahlarının oluşturulması ■ Yerel toplum ve ziyaretçilerin dinlenebileceği ve çevrelerindeki ünik kentsel peyzajı izleyip, keyfine varacakları yeşil alanların geliştirilmesi, değerlendirilmesi ve yaratılması ■ Alana ilişkin genel bilgilerin yanı sıra öneri güzergahların da yer aldığı rehberin basılması ■ Mirasın kullanım ve ziyaret edilmeye yönelik geliştirilmesi
<i>Yönetim sistemi kapasitesi</i>	■ Görevleri arasında “Turizm ve ekonomik gelişimin organizasyonu” da olan Kentsel Alan Yönetim biriminin kurulması ■ Ziyaretçi karşılama konusunda eğitilmiş uzmanların turistlere hızlı ve etkili bilgi sunmaları için turistik açıdan popüler alanlarda ve kalabalık sokaklarda görevlendirilmesi
<i>Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı</i>	-

Oporto Tarihi Merkezi Dünya Miras Alanı Yönetim Planının sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi neticesinde “Toplumsal refahın artırılması” ilkesi kapsamında yerel toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan geliştirilmesine yönelik eylemlerin tanımlandığı görülmektedir. Yerel toplumun ve diğer paydaşların yönetim sürecine katılımlarına yönelik eylemlerin tasarımı, bu hususun önemle ele alındığını göstermektedir.

Yönetim planı “Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması” ilkesi kapsamında DMA’nın tanıtımı açısından incelenmiştir. Bu kapsamda alanın tanıtımına yönelik eylemlerin belirlendiği görülmektedir.

Ancak “Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı” ilkesi kapsamında alanda yer alan eserlerin ve sitlerin taşıma kapasitesinin belirlenmesi ve alanın izlenmesine

ilişkin eylemlerin geliştirilmesi önem taşımakta olup; bu doğrultuda tasarlanan herhangi bir eylem bulunmadığı tespit edilmiştir.

“Paydaşlar arası işbirliği sağlanması” ilkesi kapsamında alanda etkili olan herhangi bir grup veya kurum ile işbirliğine yönelik bir eylem geliştirilmediği görülmekle birlikte; paydaşların yönetim sürecine katılmalarının teşvik edilmesi ve karşılaşılan problemlerin çözümüne toplumun her kesiminin dahil edilmesine ilişkin eylemlerin varlığı, paydaşlar arasında yakın işbirliği sağlanmasına yönelik faaliyetlerin temelini oluşturacağı düşünülmektedir.

“Farkındalığın arttırılması” ilkesi kapsamında geliştirilen eylemler uyarınca alanın sahip olduğu değerlere ilişkin yerel, ulusal ve uluslararası farkındalığın çeşitli araçlar ve etkinlikler vasıtasıyla arttırılarak; alanın korunması, muhafazası ve sürdürülebilir kullanımının sağlanabileceği düşünülmektedir.

“Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması” ilkesi kapsamında alanın somut kültürel miras değerlerinin yanı sıra somut olmayan kültürel miras değerlerinin de korunup, geliştirilerek, turizm kullanımına sunulmasına yönelik eylemler tasarlanmıştır. Ayrıca ziyaretçilerin alanda daha uzun kalmalarını sağlamak amacıyla; turistik yapılar, güvenlik, ulaşım, bilgilendirme ve rekreasyon alanlarına ilişkin eylemler geliştirilmiştir.

“Yönetim sistemi kapasitesi” başlığı altında turizm ve ekonomik gelişimin organizasyonuna ilişkin sorumluluğu da bulunan “Kentsel Alan Yönetim Birimi”nin kurulmasına yönelik eylem yer almaktadır. Ayrıca Ziyaretçi karşılama konusunda eğitilmiş uzmanların gerekli çalışmalarda görevlendirilmesine yönelik eylemler tanımlanmış; ancak mevcut personelin bilgi, beceri ve kapasitelerinin geliştirilmesine ilişkin herhangi bir öngöründe bulunulmamıştır.

Oporto Yönetim Planı'nda "Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı" ilkesi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir eylem tanımlanmamıştır.

Oporto Yönetim Planının, DMA'larda sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında incelenmesi sonucu; belirlenen ortak ilkelere "Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı", "Paydaşlar arası işbirliği sağlanması" ve "Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm Gelirlerinin Kullanımı" ilkeleri kapsamında geliştirilen eylem bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu ilkeler kapsamında Oporto Yönetim Planı turizm politikaları açısından eksik olmakla birlikte; toplumun her kesiminden paydaşların yönetim sürecine katılımının teşvik edilmesi; yönetim planının uygulanması açısından oldukça önemlidir.

Alan Yönetim Örgütlenmesi

Kent merkezi için bir yönetim birimi oluşturulması yönetim planı kapsamında önerilen projelerden biri olup; oluşturulacak Kentsel Alan Yönetim Birimi'nin (UGAU) rehabilitasyon sürecinin uygulanması ve izlenmesine yönelik sorumlulukları bulunacaktır. Sınıflandırılmış alan içinde birçok yetkili kurumun olması, söz konusu kurumların katkılarına ilişkin koordinasyon eksikliği, işbirliği kültürünün olmaması, bilgi üretimi ve uzmanlaşmış müdahalelere olan ihtiyaç bu birimin oluşturulmasında etkili olmuştur. Söz konusu birim OTMDMA'nın yönetiminden doğrudan sorumlu olarak belirlenmiştir. Yönetim biriminin oluşturulması için ortaklar Oporto Belediyesi ve Porto Vivo, SRU olarak belirlenmiştir.

Söz konusu yönetim biriminin;

- Koruma mekanizmasının denetlenmesi,
- İyi koruma ve rehabilitasyon uygulamalarının tanıtımı,
- Özelleşmiş uzmanlıkların geliştirilmesi,
- Bilinç arttırma faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Turizm ve ekonomik gelişimin düzenlenmesi,

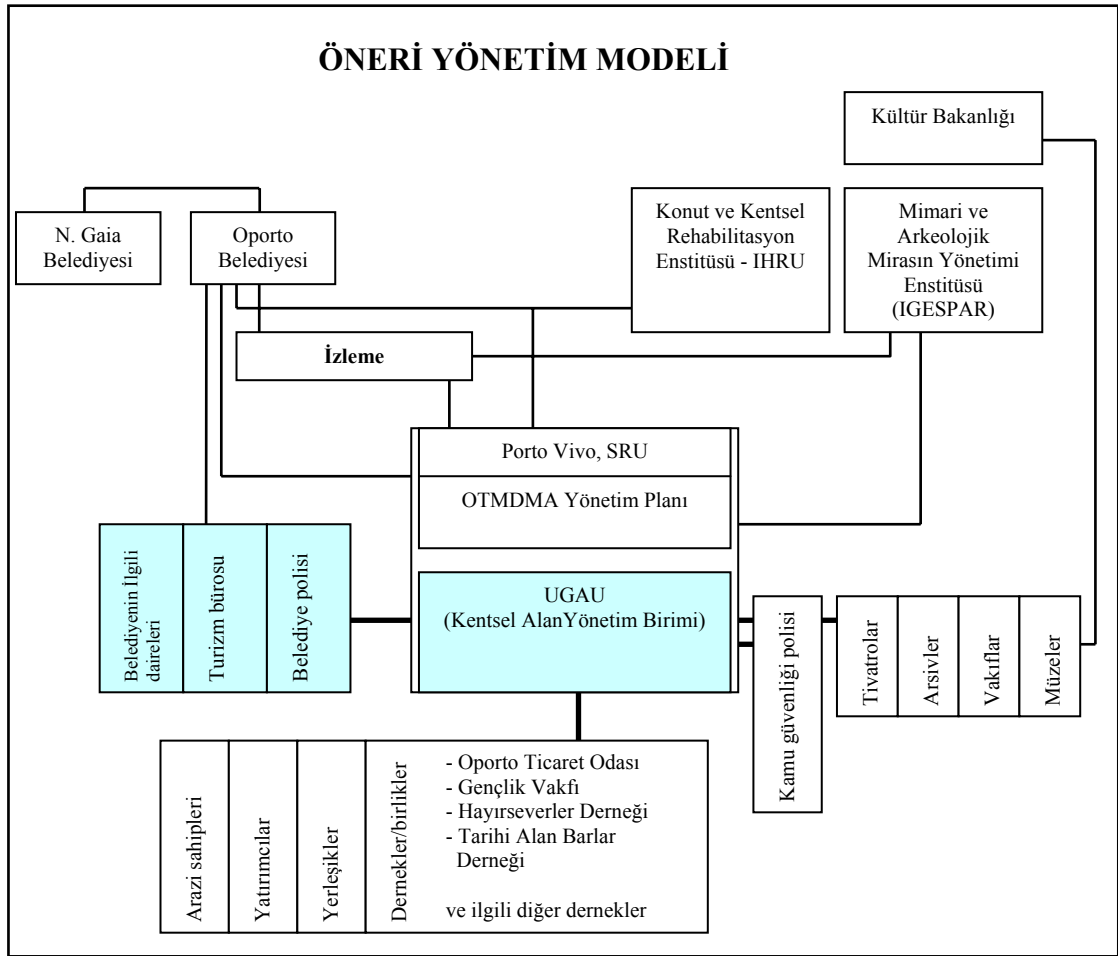
- Kamusal mekanların bakım ve korunmasının sağlanması,
- Kültürel tanıtım olarak belirlenmiştir.

Ayrıca yönetim planı kapsamında “Ortak Analiz Komitesi”nin oluşturulmasına yönelik bir proje yer almaktadır. OTM’nde yer alan yapı grupları mirasının özel karakteri, sahip olduğu değer ve niteliklerinin yok olması riskinden sakınmak için gelecekteki mimari ve kentsel projelerin mükemmel olmasını gerektirmektedir. Oluşturulacak uzmanlaşmış ve spesifik komite, OTM’ne ilişkin geliştirilecek ve uygulanacak kentsel projeleri değerlendirecek ve analiz edecektir. Söz konusu komite yerel idare (Porto Vivo, SRU ve Oporto Belediyesi) ve merkezi İdare (IGESPAR) tarafından oluşturulacaktır.

Söz konusu komitenin görevleri;

- OTM’nin sahip olduğu kültürel mirasın korunmasının sağlanması,
- OTM’nde uygulanacak mimari projelerin nitelikli olmasının sağlanmasıdır.

Alanda yaşayanların ve kentin diğer bölümlerinde ve bölgede yaşayan diğer kişilerin Yönetim Planının hazırlanma ve uygulanması sürecine aktif katılımlarının gerekli olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar planın temel hedefinin OTM’nin sahip olduğu kültürel mirasın korunması, muhafazası ve geliştirilmesi olsa da söz konusu planın yerel toplumun yaşam koşullarını da geliştirmeyi hedeflediği ve planın uygulanmasının bu nedenle diyalog, iletişim ve katılım için istisnai fırsat yarattığı belirtilmiştir. Bu kapsamda yönetim biriminde yerel ve merkezi hükümet kurumlarının yanı sıra alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, ikamet edenler, yatırımcılar, dernekler, birlikler, vakıfların da katılması öngörülmüştür. Ancak söz konusu örgütlenmenin yönetim planı ile birlikte önerilmesi nedeniyle, yönetim planı hazırlama sürecine ilgili paydaşların katılmadığı görülmektedir.

Şekil 4.6. OTMDMA yönetim birimi

İzleme ve Gözden Geçirme

İzleme, yönetim planında yer alan her bir eylemin yönetimi ve koruma eylemlerinin planlanması ile ilgili yerel düzeyde hazırlanan periyodik raporlar biçiminde olup; anahtar göstergeler ve takvim kullanılmasını gerektirmektedir. İzleme ve revizyon sürecinin önemli birer parçası olan göstergeler, uygulanmakta olan değişim ve müdahale projelerinin etkilerini değerlendirmeye yardımcı olmaktadır.

OTMDMA’da izleme sisteminin uygulanabilmesi için Bütünleşik Coğrafi Bilgi Sisteminin yaratılacağı, bu sistemin alan yönetiminin sürdürülebilirliğine destek olup, katkı sağlayacağı; bilgilerin danışılması, düzenlenmesi ve güncellenmesi için internet yoluyla paylaşılabilmesi, bunun da bilgilerin tekrarlanmasının engellenmesi,

bilgilerin güncellenmesi ve izlemedeki bekleme süresinde idarelere daha fazla kolaylık sağlayacağı ve zaman kazandıracağı belirtilmektedir.

İzlemeye ilişkin olarak Yönetim planında belirlenen eylem planı başlıkları kapsamında öznel ve nesnel izleme göstergelerine yer verildiği görülmektedir. Turizm sektörüne ilişkin belirlenen izleme göstergeleri aşağıda yer almaktadır:

- Turist sayısı
- Ortalama kalış süresi
- Yatak sayısı
- Turistlerin memnuniyet düzeyi
- Turistler tarafından harcanan ortalama miktar

Ancak söz konusu izlemenin hangi aralıklarla yapılacağı, kullanılacak yöntemin, hedefin başarılı olarak addedilmesi için erişilmesi gereken oranların ve turistlerin memnuniyet düzeyi gibi öznel göstergelerin nasıl değerlendirileceğine ilişkin açıklamaların yer almaması nedeniyle izleme sisteminin başarılı olacağını söylemek mümkün değildir.

Yönetim planının 6 yılda bir revize edilmesi, eylem planlarının yıllık revizyonu ve periyodik izleme; uygulama stratejileri olarak belirlenmiştir.

Oporto Yönetim Planı'nda yer alan tedbirler ve projelerin temel kaynağının Porto Vivo, SRU ve Belediye bütçesinin yanı sıra Avrupa Birliği fonları ve özel yatırımlarından sağlanacağı belirtilmiştir. Ancak projelerin maliyetlerinin öngörülmemesi nedeniyle belirlenen faaliyetler için ihtiyaç duyulan ödeneklerin hesaplamasının ne zaman yapılacağı ve ilgili kurum ve kuruluşların bütçelerinden nasıl aktarılacağına ilişkin süreç net olarak ortaya konmamıştır. Ayrıca her bir projenin gerçekleşmesi için ne kadar bir zaman öngörüldüğüne ilişkin bilgiler de yönetim planında yer almamaktadır. Bu kapsamda eylem planlarının yıllık olarak revize edilmesinin planın işleyişi ve değerlendirilmesi açısından anlamlı olmayacağı; planda yer verilen her bir eylem için kısa-orta ve uzun dönemli gerçekleşme sürelerinin belirlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.4. Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri Alan Yönetim Planlarının Karşılaştırılması

Bu bölümde Bath, Syracuse ve Oporto DMA'lara yönelik hazırlanan yönetim planları amaç ve kapsam; alan yönetim birimlerinin yapısı, planın uygulanmasından sorumlu kuruluşlar ve uygulama başlıkları kapsamında karşılaştırılmış olup; gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Çizelge.4.10. Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri alan yönetim planlarının karşılaştırılması

ALAN YÖNETİMİ		BATH	SYRACUSE	OPORTO
ALAN YÖNETİMİNİN AMACI		- Sürdürülebilir yönetimin geliştirilmesi; - DMA'nın niteliklerinin ve evrensel değerinin anlaşılmasının ve sürdürülmesinin sağlanması; - Kentin gelişimi ve korunması sağlanırken; - DMA'nın evrensel değerlerinin sürdürülmesi, - Fiziksel erişim ve yorumlamanın geliştirilerek, tüm insanların DMA'dan keyif almaları ve alanı anlamalarının sağlanması - Toplumun farkındalığın artırılması; yönetimde ortak sahipliğin sağlanması	- Alanın içinde yer aldığı bölge ile birlikte yönetiminin kuvvetlendirilmesi ve en uygun hale getirilmesi, - Nekropolis, arkeolojik sitler ve tarihi kentin yönetim faaliyetlerinin çevresindeki alanlar ve kentsel alanın tümünün yönetimi ile bütünleştirilmesi	DMA'nın ilgili tüm paydaşlarının katılımı ve aktif ve gönüllü harekete geçirilmeleri vasıtasıyla alanın korunması ve değerlendirilmesinin geliştirilmesine katkı sağlamak
ALAN YÖNETİM BİRİMLERİ		- Dünya Mirası İzleme Grubu - DMA Koordinatörü - Paydaş Grubu - Konu Odaklı Çalışma Grupları	- Yönlendirme Komitesi - Çalışma Grubu - Sekreteryä	- Kentsel Alan Yönetim Birimi (UGAU) - Ortak Analiz Komitesi
YÖNETİM PLANI	Hazırlayan	- Bath Şehri Dünya Miras Alanı İzleme Grubu - Proje koordinatörü	Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü (Soprintendenza) koordinatörlüğünde Çalışma Grubu tarafından hazırlanmıştır.	- Porto Vivo - Oporto Belediye Meclisi
	Bölümleri	- Vizyon - Alanın Tanımlanması ve Önemi - Yönetim Konuları ve Hedefleri - Eylem Programları - Haritalar ve Ekler	- Planlama sürecinde kullanılan yöntemin açıklanması - Planın gelişme durumu ve sentezler, - Hazırlık süreçleri, - Mevcut durumun analizi, - Strateji ve hedefler, - 3 sektörlü plan, - Uygulama ve izlemeye ilişkin araçlar	- Alanın Tanımlanması, Tarihi ve Önemi - Koruma Sistemi - Analizler - Fırsatlar ve Tehditler - Stratejik Çerçeve - Eylem Planı - Ekler
	Eylemlere ilişkin süre	- Devam ediyor - Kısa (2 yıla kadar) - Orta (6 yıla kadar) - Uzun (10 yıl ve daha uzun süreye kadar)	Yönetim planında yer alan bir eylemin başlangıç ve bitiş süresi aylar üzerinden belirlenmiştir.	Yok
	Planın Süresi	2003-2009 (6 yıl)	2005-2010 (5 yıl)	2009-2014 (5 yıl)

Çizelge.4.10. (Devam) Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri alan yönetim planlarının karşılaştırılması

YÖNETİM PLANI	Gözden Geçirme Süresi	6 yılda bir	6 yılda bir	6 yılda bir
	Yönetim Planı ile İlişkili Mevzuat	Planlama Politikası Rehberi 15 (PPG 15)	İtalya'da alan yönetimine ilişkin yasal mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamakta olup; ilgili idareler arasında protokol imzalanmaktadır.	Yok
	Yönetim Planı ile ilişkili Planlama Çalışmaları	Bath Yerel Gelişme Planı	- Syracuse Genel Kent Planı - Ortygia Özel Operasyonel Plan - Ferla, Sortino ve Cassaro , Kent planları - Bütünleşik Peyzaj Planları	- Kent merkezi rehabilitasyon stratejileri - Oporto Belediye Master Planı - Porto Vivo SRU Master Planı - Oporto Çok Kriterli Sistem
YÖNETİMDEN SORUMLU KURUM / KURULUŞLAR	Nitelikleri	▪ Yerel Yönetim: Bath ve Kuzey Doğu Somerset Meclisi ▪ Merkezi Yönetim: Ortak Stratejik Ulaşım ve Planlama Birimi, Kültür Basın ve Spor Bölümü ▪ Özel Kuruluşlar: English Heritage, Somer Konut Topluluğu Vakfı, Ulusal Vakıf, Bath Koruma Vakfı	▪ Yerel Yönetim: Syracuse Belediyesi, Syracuse Başpiskoposluk İdaresi ▪ Bölgesel Yönetim: Sicilya Bölgesi, Syracuse Bölgesel Eyaleti ▪ Merkezi Yönetim: İtalya İçişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü, Orman Müdürlüğü	▪ Yerel Yönetim: Porto Vivo, Vila Nova de Gaia Belediye Meclisi, Oporto Belediye Meclisi, ▪ Merkezi Yönetim: Kültür Bakanlığı Mimari ve Arkeolojik Mirasın Yönetimi Enstitüsü
	Sorumluluk Alanları	▪ Bath ve Kuzey Doğu Somerset Meclisi: Hizmet götürme, koruma, planlama, temsiliyet, diğer yerel idare fonksiyonları ▪ Ortak Stratejik Ulaşım ve Planlama Birimi: Bölgesel ulaşım politikaları koordine etme ve buna ilişkin yapısal plan hazırlama ▪ Kültür Basın ve Spor Bölümü: Alanın korunması, uluslararası düzeyde tanıtımı ve yönetim planının UNESCO'ya iletilmesi, kaynak aktarma ▪ English Heritage: Yasal danışmanlık ▪ Somer Konut Topluluğu Vakfı: Sosyal konut üretme ve kültür varlıklarının korunması ▪ Ulusal Vakıf: Kültür varlıklarının restorasyonu ve yönetimi ▪ Bath Koruma Vakfı: Kültür varlıklarının korunması, yönetimi ve fon sağlanması	▪ Syracuse Belediyesi: Mülkiyetindeki anıtları koruma, kentsel yönetim, inşai faaliyetlerin düzenlenmesi ve kontrolü, yerel ulaşım ▪ Sicilya Bölgesi: Mirasın tanıtımı ve kullanımı, peyzaj koruma ▪ Syracuse Bölgesel Eyaleti: Turizm faaliyetlerinin ve eyalet düzeyindeki yolların geliştirilmesi ▪ İtalya İçişleri Bakanlığı: Mülkiyetindeki anıtları koruma ▪ Syracuse Mimarlık ve Çevre Müdürlüğü: Kültürel mirasın korunması, kontrolü, idaresi ve izlenmesi, ▪ Orman Müdürlüğü: Koruma, kontrol ve yönetim ▪ Syracuse Başpiskoposluk İdaresi: Koruma ve yönetim	▪ Porto Vivo: Kentsel rehabilitasyon sürecinin yönetimi, stratejilerin geliştirilmesi, arabuluculuk, uygulama ▪ Vila Nova de Gaia Belediye Meclisi: Kültür varlıklarının korunması, kent yönetimi ▪ Oporto Belediye Meclisi: Kültür varlıklarının korunması, kent yönetimi, ▪ Mimari ve Arkeolojik Mirasın Yönetimi Enstitüsü: Kültürel mirasın korunması, muhafazası, değerlendirilmesi ve yönetimi, yönetim planının onaylanması

Çizelge.4.10. (Devam) Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri alan yönetim planlarının karşılaştırılması

UYGULAMA	Bölgeleme	Yok	Yok	10 koruma bölgesi
	Tampon Bölge	Yok	Var	Var
	Risk Yönetim Planı	DMA'ya yönelik potansiyel risklerin belirlenmesi ve bu doğrultuda uygun planların hazırlanmasının sağlanması kısa ve orta vadeli eylemler arasında yer almaktadır.	Plan kapsamında yıpranma, kasıtlı zarar ve doğal afet risklerine ilişkin eylemler tanımlanmıştır.	Yönetim planında "Riskler, Önlenmesi ve Mücadele Edilmesi" başlığı altında insan kaynaklı, doğal ve teknolojik riskler ve en öne çıkan risklerin önlenmesine ilişkin önerilere yer verilmiştir.
	Turizm Yönetimi	Var	Var	Var
	Finansman Programı	Eylem programları kapsamında proje bazında ödenek sağlanmakla birlikte; hibe yardımları ve aynı yardımlar biçiminde destek de verilmektedir. Ayrıca kaynakların bazıları mevcut bütçeden aktarılmaktadır. Planın uzun dönemli uygulanması için gerekli bütçeyi sağlama Bath-Kuzey Doğu Somerset Meclisi, İzleme Grubu ve English Heritage'in sorumluluğundadır.	Yönetim planında tanımlanan her bir eyleme ilişkin maliyet hesabı gerçekleştirilmiş olmakla birlikte; faaliyetten sorumlu idarelerin yanı sıra devlet ve eyalet bütçeleri, AB fonları, ulusal ve uluslararası özel yatırımlar ile sponsorlardan da anılan eylemlere kaynak aktarılması öngörülmektedir.	Yönetim planındaki tedbirler ve projelerin temel kaynağının Porto Vivo ve Belediye bütçesinin yanı sıra Avrupa Birliği fonları ve özel yatırımlarından sağlanması öngörülmektedir.

İncelenen planlarda tüm paydaşların katılımıyla alanın sahip olduğu istisnai evrensel değerlerin korunması ve sürdürülmesi sağlarken; alandaki yönetimin geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Ancak yönetim planlarının hazırlanması sürecinde sadece Bath Yönetim Planında yerel halkın ve ilgili tüm paydaşların sürece dahil edildiği belirlenmiştir. Syracuse ve Oporto Yönetim Planlarında paydaşların katılımına yönelik herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Yönetim planlarının uygulanmasının denetlenmesi, başarısının izlenmesi, güncellenmesi; teknik destek ve bilgi paylaşımı sağlanması ve ilgili paydaşlar arasında koordinasyon sağlanması gibi konulardaki iş ve işlemleri yürütmek üzere gerekli örgütlenmeler oluşturulmuştur.

Planların denetiminden sorumlu olan Bath İzleme Grubu ve Oporto Kentsel Alan Yönetim Birimi'nde yerel ve merkezi idare temsilcilerinin yanı sıra ilgili sivil toplum örgütleri ile yerel halkın bulunduğu; buna karşılık Syracuse Yönlendirme Komitesi'nde sadece ilgili kamu kurumlarının temsilcilerine yer verildiği

görülmüştür. Bu kapsamda Syracuse Yönetim Yapısı'nda plan denetim işlevinin katılımcı ve şeffaf olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bath Yönetim Yapısı incelendiğinde ilgili paydaşlar arasında koordinasyon sağlanması görevi Dünya Miras Alanı koordinatöre verilmişken; Syracuse yönetim planında sekreteryaya bu amaçla görevlendirilmiştir. Dünya Miras Alanı koordinatörün görevlerinin Syracuse ve Oporto Yönetim Planlarında oluşturulan diğer birimler tarafından yürütüldüğü belirlenmiştir.

Bath, Syracuse ve Oporto Yönetim Planları ile oluşturulan alan yönetim birimlerinin görev ve sorumlulukları açısından karşılaştırılması Çizelge 4.11.'de yer almaktadır.

Çizelge 4.11. Bath, Syracuse ve Oporto Kentleri alan yönetim örgütlemesi

	BATH				SYRACUSE			OPORTO	
	İzleme Grubu	DMA Koordinatörü	Paydaş Grubu	Çalışma Grupları	Yönlendirme Komitesi	Çalışma Grubu	Sekreteryaya	Kentsel Alan Yönetim Birimi	Ortak Analiz Komitesi
DENETİM	✓				✓			✓	
İZLEME	✓	✓			✓	✓		✓	
GÜNCELLEME		✓							
BİLGİ PAYLAŞIMI			✓			✓			
TAVSİYE				✓		✓			✓
KOORDİNASYON		✓					✓		
TEKNİK FAALİYETLER/TEKNİK DESTEK		✓		✓		✓		✓	✓
PLANIN UYGULANMASININ PLANLANMASI		✓				✓			

3 yönetim planında da belirlenen hedeflere erişmek için gerçekleştirilmesi gereken eylemlere yönelik programlara yer verilmiş olmakla birlikte; bu eylemlerin hangi zaman aralığı içinde gerçekleştirileceği Oporto Yönetim Planında yer almamaktadır.

Oporto Yönetim Planında gözden geçirme süreci tanımlanmışsa da; her bir eylem için ayrıca bir zaman dilimi tanımlanması, planın başarısının izlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması, çözüm önerilerinin geliştirilmesi, ayrıca plan revizyonu açısından oldukça önemlidir.

Yönetim planlarının gözden geçirme süreci incelenen 3 yönetim planında da 6 yıl olarak belirlenmiş olup; söz konusu sürenin UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından 6 yıllık dönemlerde yürütülen periyodik raporlama süreci ile uyum sağlaması bakımından belirlendiği düşünülmektedir.

İncelenen planlarda yönetim planları ile ilişkili olan mevzuatın sadece İngiltere’de planlama politikası rehberi 15’te yer aldığı; ancak söz konusu dokümanda da sadece yerel planlama idarelerinin ilgili paydaşlarla birlikte çalışarak; kapsamlı yönetim planlarını hazırlamaları konusunda teşvik edildikleri görülmüştür. Yönetim yapısı, planlama süreci, onaylama, uygulama, denetim, planın içeriği gibi konulara değinilmemektedir. İtalya ve Portekiz’de ise yönetim planlarının yasal bir dayanağı olmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ülkemiz mevzuatında alan yönetimi ve yönetim planları kavramlarına yer verilmesinin uygulamanın yönlendirilmesi, yetkili idarelerin tanımlanması ve süreci netleştirmesi açısından daha olumlu olduğu düşünülmektedir.

Oporto ve Syracuse Yönetim Planlarının, Dünya Miras Alanları (çekirdek alan - core zone) ile birlikte tampon bölgeleri de içerdiği; Bath Dünya Miras Alanı Yönetim Planında ise tampon bölgenin yer almadığı görülmektedir. Ancak Bath Yönetim Planında, alan sınırların gözden geçirilmesi ve tampon bölge ihtiyacının belirlenmesi orta dönemli hedefler arasında bulunmaktadır. Bu kapsamda Dünya Miras Sözleşmesi’nin Uygulama Rehberinde de yer verildiği üzere Dünya Miras Alanlarının etkin bir biçimde korunması amacıyla tampon bölgeler belirlenmekte olup; yönetim planları tampon bölgeyi de kapsayacak biçimde hazırlanmaktadır.

Syracuse ve Oporto Yönetim Planlarında alanların karşılaştığı risklere ilişkin analizlerin yapıldığı ve tespit edilen risklere yönelik eylemlerin tanımlandığı; Bath

Yönetim Planı'nda ise kısa ve orta vadeli eylemler arasında DMA'ya yönelik potansiyel risklerin belirlenmesi ve bu doğrultuda uygun planların hazırlanmasının sağlanmasına yer verildiği tespit edilmiştir. Risk yönetiminin alanların korunmasının sağlanması için önemli bir konu olarak ele alındığı ve gerekli tedbirlerin geliştirildiği görülmüştür. Ayrıca yönetim planlarının 3'ünde de turizme temel yönetim konuları arasında yer verilmiş ve turizm yönetimine ilişkin hedef ve eylemler tanımlanmıştır.

Bath Kenti, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi DMA Yönetim Planlarının sürdürülebilir turizm ilkeleri bağlamında karşılaştırmaları Çizelge 4.12.'de yer almaktadır.

Çizelge 4.12. Bath, Syracuse ve Oporto DMA yönetim planlarının sürdürülebilir turizm ilkeleri bağlamında karşılaştırmaları

ORTAK İLKELER	BATH	SYRACUSE	OPORTO
<i>Toplumsal refahı artırması</i>	✓	✓	✓
<i>Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi</i>	✓	✓	✓
<i>Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması</i>	✓	✓	✓
<i>Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı</i>	✓	✓	
<i>Paydaşlar arası işbirliği sağlanması</i>	✓	✓	
<i>Farkındalığın artırılması</i>	✓	✓	✓
<i>Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması</i>	✓	✓	✓
<i>Yönetim sistemi kapasitesi</i>	✓	✓	✓
<i>Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı</i>	✓		

Bath Kenti, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi DMA Yönetim Planları'nda sürdürülebilir turizm ilkelerine ilişkin eylemlerin geliştirildiği tespit edilmiştir. En önemli eksiklik, miras değerlerinin korunmasında turizm gelirlerinin kullanımının sağlanmasına yönelik somut ve uygulanabilir önerilerin ortaya konmamasıdır. Alandaki koruma, muhafaza ve yönetim faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere, kamu kurumları ve alan yönetimi, turizmden ve ziyaretçi faaliyetlerinden elde edilen gelirlerden yeterli bir oranda pay almalıdır. Bu kapsamda Türkiye'de geliştirilecek yönetim planlarında söz konusu ilke kapsamında eylemler tasarlanması ve düzenlemeler yapılması önem taşımaktadır.

Sonuç olarak yönetim planları belirlenen hedeflere erişmek için ilgili paydaşlar tarafından belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri ortaya koyan ve sonuçları değerlendirmek ve gerekli revizyonları yapmak için izleme sürecini tanımlayan dokümanlardır. Planlama öncesinden itibaren tüm paydaşların sürece katılımının sağlanması, planın sahiplenmesi ve başarıya ulaşması açısından oldukça önemlidir. İncelenen plan örneklerinden de görüldüğü gibi yönetim planları yerel yönetim veya merkezi yönetimin taşra birimi tarafından hazırlanmaktadır. Böylece alanın sorunlarını ve potansiyellerini daha yakından tanıyan idareler tarafından ilgili diğer paydaşlarla eşgüdüm içinde sonuca daha kolay ve hızlı biçimde ulaşılabilir.

5. DÜNYA MİRAS ALANI İSTANBUL’UN TARİHİ ALANLARINDA TURİZM VE ETKİLERİ

Dünya Miras Alanları’na ilişkin hazırlanacak yönetim planlarında turizme ana politikalar arasında yer verilmesinin, bu alanların sürdürülebilir bir biçimde korunması, değerlendirilmesi ve sunumu için gerekliliği bu tezin hipotezi olarak belirlendiğinden; İstanbul’un Tarihi Alanları’nın mevcut turizm yapısını değerlendirebilmek için Dünya Miras Alanları ve alanın istisnai evrensel değerleri ile turizm eğilimlerini etkileyen fiziksel ve sosyal yapı ile plan ve projeler incelenmiştir.

Ayrıca İstanbul’un Tarihi Alanları Yönetim Planı’nı değerlendirecek alan yönetim birimleri ile yönetim planı çalışmalarını koordine eden İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı’nın yapısı ele alınmış; yürütülmekte olan yönetim planı çalışmalarında ortaya konan turizm politikaları ve hedeflerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi yapılmıştır.

5.1. İstanbul’un Tarihi Alanlarının Tanımlanması

“İstanbul’un Tarihi Alanları” adı altında Tarihi Yarımada’da yer alan 4 farklı bölge 1985 yılında Dünya Miras Listesi’ne alınmış olup; bu bölgelere aşağıda yer verilmektedir:

1. Sultanahmet Arkeolojik Parkı (109 ha.)
2. Süleymaniye Koruma Alanı (53 ha.)
3. Zeyrek Koruma Alanı (10 ha.)
4. Kara Surları Koruma Alanı (506 ha.)

camiiye çevrilen Sts. Sergius ve Bacchus Kilisesi'ne (Küçük Ayasofya Camii) ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Yerebatan ve Binbirdirek Sarnıcı gibi birçok sarnıç ve Bizans İmparatorluğu Büyük Saray Kalıntısı bu dönemden günümüze kalan eserlerdendir. Osmanlı Dönemi alanda Sur-i Sultani içinde yer alan Topkapı Sarayı ve Çinili Köşk ve Hipodrom'a bitişik İbrahim Paşa Sarayı ile temsil edilmektedir. Tüm bu anıtsal yapılar günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Sultan Ahmet Camii ve Haseki Hürrem Hamamı kentin İslami Dönemi'ni işaret etmektedir [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985].

Süleymaniye Koruma Alanı

İstanbul'un üçüncü tepesi üzerine kurulan Süleymaniye Cami ve Külliyesi etrafında yer alan semtin adı 16. yy'ın ortalarından itibaren 1557 yılında tamamlanan Süleymaniye Külliyesi'nin adı ile anılmaya başlanmıştır. Süleymaniye Koruma Alanı'nda, Osmanlı Mimarlığı klasik döneminin iki önemli dini kompleksi olan Şehzade ve Süleymaniye Külliyesi çevresinde inşa edilmiş olan geleneksel ahşap konut örnekleri ile küçük camiler ve kamusal yapılar korunarak bugüne kadar gelmiştir. Şehzade Külliyesi'nde Şehzade Cami, Rüstem Paşa Türbesi, Şehzade Mehmet Türbesi, Tabhane, Medrese olmak üzere beş ana yapı; ayrıca tabhane, sıbyan mektebi ve darüzziafe bulunmaktadır. Fatih Külliyesi'nden sonra en büyük Osmanlı külliyesi olan Süleymaniye Külliyesi ise Süleymaniye Camii, 6 medrese, Kanuni Sultan Süleyman, Hürrem Sultan ve Mimar Sinan Türbeleri, türbedar odası, bimarhane, darüzziafe, tabhane ve hamam bölümlerinden oluşmaktadır. Süleymaniye Koruma Alanı'nda ayrıca Valens Su Kemerlerinin bir kısmı ile birlikte tanımlanmamış iki adet Bizans Kilisesi yer almaktadır [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985].

Zeyrek Koruma Alanı

Şehrin dördüncü tepesi eteklerinde ve Süleymaniye Koruma Alanı'nın batısında yer alan Zeyrek semti adını Fatih Sultan Mehmet tarafından burada kurulan medresenin baş müderrisi Molla Zeyrekten almaktadır. Zeyrek Koruma Alanı, günümüzde

Zeyrek Camii olarak bilinen üç bölümlü Pantokrator Manastırı'nın çevresindeki geleneksel konut alanını içermektedir. Bizans'ın ilk dönemlerinde manastırların yer aldığı bir bölge olarak bilinen Zeyrek, tarih boyunca konut yerleşimi alanı ağırlıklı bir bölge olmuştur [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985].

Kara Surları Koruma Alanı

Kara surlarının inşaatına II Theodosios hükümdarlığının ilk yıllarında başlanmıştır. İstanbul'u batıdan kuşatan ve günümüzde de ayakta duran kara surları üzerindeki anayolların şehir dışına çıkış noktalarına göre düzenlenen kapılar yer almaktadır. Kara Surları Koruma Alanı 3 bölümden oluşmakta olup; bu bölümler sırasıyla arkeolojik park, Tarihi Yarımada yeşil kuşağı ve surlar arasındaki alandır. Yaklaşık 7 km. uzunluğundaki Theodosian ve Comnenian Surları Tekfur Sarayı'nda kesişmektedir. Theodosian Surları hendek, dış sur ve iç sur olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. Sura bitişik ve 50 m. aralıklarla 96 burç bulunmaktadır. 13 burca sahip Comnenian Surları farklı bir kavisle Haliç'e ulaşmaktadır. İstanbul'un fethi sırasında surların büyük bölümü yıkılmış ve kapılar da büyük zarar görmüştür. Fatih Sultan Mehmet 1458'de surların tamamını onartmış ve Bizans döneminde günlük kullanıma kapalı olup; sadece İmparatorluk törenlerinde kullanılan Altın Kapı'nın arkasında Yedikule İç Kalesi'ni inşa ettirmiştir. Surların arasındaki koruma alanında günümüzde Müze olarak kullanılan Chora (Kariye) Manastırı Kilisesi ile Mimar Sinan tarafından yapılmış 16. yy dini yapıları olan Edirnekapı'daki Mihrimah Sultan Külliyesi, Topkapı'daki Kara Ahmet Paşa Külliyesi, Silivrikapı'daki Hadım İbrahim Paşa Camii ve Ayvansaray'daki İvaz Efendi Camii yer almaktadır [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985].

5.1.2. İstanbul'un Tarihi Alanları'nın istisnai evrensel değeri

DKDMKS'nin uygulanmasına ilişkin rehberde Dünya Miras Listesi'ne alınacak kültürel ve doğal varlıklar için on adet kriter belirlenmiş olup; bunların altı adedi kültürel varlıklara ilişkindir. Dünya Miras Listesi'ne alınması için bir varlığın en az 1

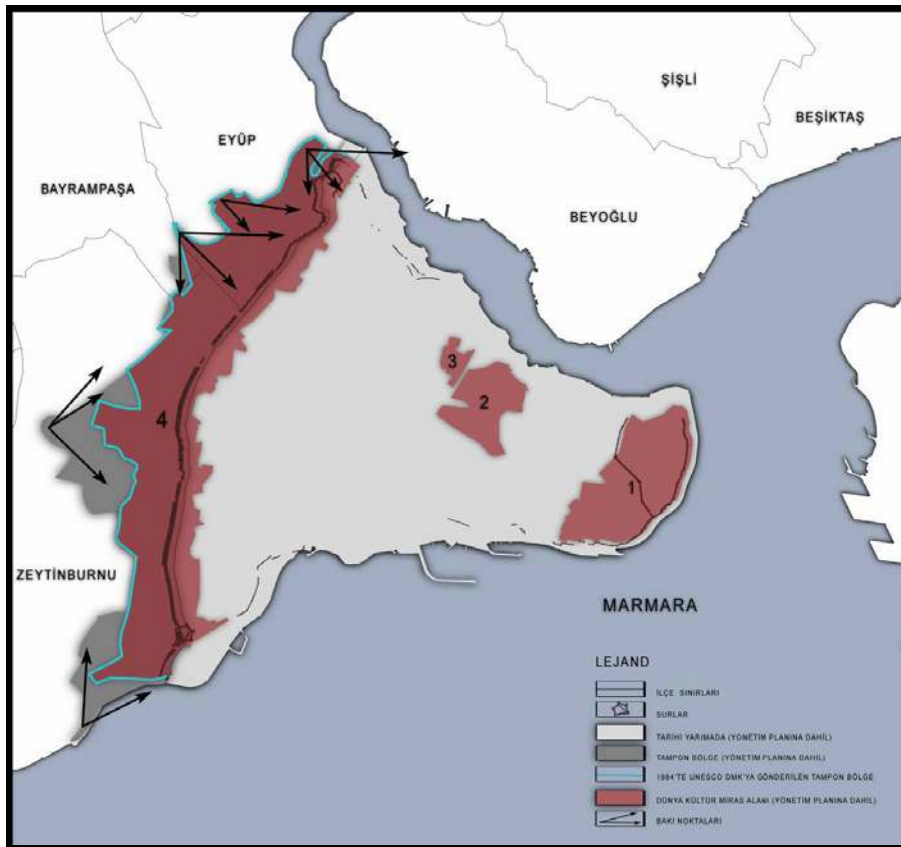
kriteri karşılaması yeterli olmakla birlikte; İstanbul'un Tarihi Alanları i, ii, iii ve iv. kriterler kapsamında Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

- *“İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması” (kriter i):* Alan eşsiz anıtlar ile birlikte Tralles’li Anthemios ve Millet’li Isidoros tarafından 532-537 yılları arasında inşa edilen Ayasofya ve Sinan mimarlığının bir şaheseri olan Süleymaniye Camii gibi evrensel mimarlığın şaheserlerini içermektedir.
- *“Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi” (kriter ii):* Tarih boyunca kent merkezindeki anıtların Asya ve Avrupa’da mimarlık, anıtsal sanatlar ve mekan organizasyonunun gelişiminde önemli etkisi olmuştur. Nitekim Constantinople’ün saray ve kilise mozaiklerinin Batı ve Doğu sanatını etkilemeden ve Ayasofya’nın bütün kilise türlerine ve camilere bir model haline gelmesinden önce; 447’de inşa edilen 6650 metre uzunluğundaki II. Theodosius Kara surları II. Savunma hattı ile askeri mimari için önde gelen bir referans olmuştur.
- *“Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın ünik veya istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması” (kriter iii):* İstanbul, Bizans ve Osmanlı medeniyetlerine benzersiz tanıklık etmektedir.
- *“İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olması” (kriter iv):* Topkapı Sarayı ve tüm ekleri(kervansaraylar, medreseler, tıp okulu, hamamı, hanı, padişah türbeleri vb.) ile birlikte Süleymaniye Camii Osmanlı Dönemi’ne ait saray ve külliyelerin en üst örneklerini sunmaktadır.

5.1.3. Kentsel konum, yakın çevresi ve ulaşım

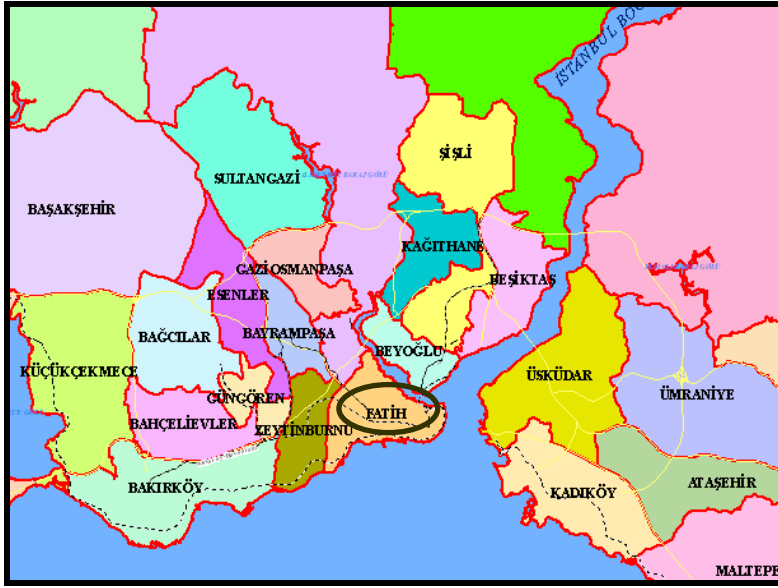
2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanan İstanbul'un Tarihi Alanları Yönetim Alanı, Tarihi Yarımada ve tampon bölgeden oluşmaktadır. Tarihi

Yarımada Sur İçi'ni kapsamakta ve Fatih İlçesi sınırlarının tamamı ile örtüşmektedir. Tampon Bölge ise Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp İlçe sınırlarında yer alan ve kara surlarını çevreleyen yeşil kuşak ile 5 adet bakı noktasını içeren alanı kapsamaktadır [İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2010b]. İstanbul'un Tarihi Alanları Yönetim Planı sınırı Harita 5.2.'de yer almaktadır.

Harita 5.2. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim alanı sınırı [İBBB, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, 2010]

Yönetim alanı Çatalca Yarımadasının güneydoğu ucunda yer almakta olup; alanın kuzeyinde Haliç ve Beyoğlu, doğusunda İstanbul Boğazı, güneyinde Marmara Denizi, batısında ise Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp İlçeleri bulunmaktadır (Harita 5.3.).

Harita 5.3. Tarihi Yarımada'nın İstanbul içindeki konumu [İBBB, 2010c]

Tarihi Yarımada İstanbul Metropoliten Alanının merkezi sayılabilecek bir konumda olmasından dolayı, günümüzde gerek kent ölçeğinde gerekse bölgesel ölçekte hizmet veren toplu taşıma türlerinin entegrasyonunun sağlandığı önemli bir düğüm noktasıdır. Yarımada hem karayolu, hem denizyolu ve hem de demiryolu sistemleri açısından merkez konumundadır.

İstanbul Metropoliten Alanı bütünündeki tüm çevre yolları ve bağlantıları Tarihi Yarımada'yı besleyecek şekilde gelişmiş olup; tüm kenti doğu-batı istikametinde kat ederek metropol ölçeğinde hizmet veren D-100 çevre yolu alanın kuzey batı sınırından geçmektedir. Bağlantı yolları alana Vatan ve Millet Caddeleri vasıtasıyla ulaşmakta ve Aksaray'da oluşan kavşak ile Taksim, Beyazıt ve Yenikapı yönüne ışınal olarak dağılmaktadır. Alan oldukça gelişmiş farklı raylı sistemlere sahip olup; mevcut güzergahlar kentin gelişim sürecinde önemli rol oynayan ana ulaşım akslarını takip etmektedir. Marmara Sahili'nde bulunan Yenikapı İskelesi ile Eminönü'ndeki iskele ve limanlar denizyolu ulaşımının ağırlık kazandığı alanlardır.

Tarihi Yarımada'ya kentin diğer bölümlerinden erişilebilirlik düzeyi oldukça yüksek olup; etkin ve hızlı raylı sistem sayesinde Tarihi Yarımada içerisinde yer alan Dünya Miras Alanları'na da erişim oldukça kolaydır.

5.1.4. Tarihsel gelişim

Paleolitik çağda İstanbul'un yakınlarındaki Yarımburgaz Mağarası'nda küçük insan topluluklarının barındığı bilinmekte olup; bu çağın bitiminden sonra M.Ö. 6000 civarında bölgenin yoğun olarak iskân edildiği anlaşılmaktadır. Sur içinde Yenikapı'da gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan buluntular; şehrin etrafında daha önce tespit edilen çeşitli kültürlerin buluntu toplulukları ile benzerlikler gösterirler. Bu alanda M.Ö. 6000 yılı dolaylarında var olan yerleşimin üzerinde denizin ilerlediği bir katman tespit edilmiş; daha sonra denizin kısa süreli tekrar çekildiği alanda aynı dönemde İlk Demir Çağı buluntuları ile karşılaşılmıştır. Kalkolitik çağa ilişkin bir grup keramik Sultanahmet Meydanı'nda 1847 yılında Hipodrom hakkında bilgi edinmek için yapılan kazılarda bulunmuştur. Ancak 1989 yılında teşhis edilen çok sayıda prehistorik kap parçası ve bir taş topuz meydanının bazı bölümlerinin eski bir yerleşim üzerine oturduğunu göstermiştir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin ek binasının inşaatı sırasında İlk Demir Çağına ait keramik buluntular bulunmuştur. Tarihöncesi buluntular şehir merkezindeki yerleşim tarihini 8000 yıl geriye çekmiştir [İBBB, 2010a].

M.Ö. 1. binyıla gelindiğinde Traklar, Frigler ve Bitinyalıların Avrupa'nın ve Asya'nın en ucundaki Boğaz'da yerleştikleri bilinmektedir. M.Ö. 8. ve 7. yüzyıllarda ise Megaralılar, tekneleriyle Ege ve Marmara Kıyılarını takip ederek Boğaza kadar ulaşmış ve muhtemelen bir Trak yerleşmesinin üstüne yerleşmişlerdir [Kuban, 1996'dan akt. Karpuz, 2009].

Byzantion'lu Dionisios'a göre kent M.Ö. 695'te kurulmuştur. Sarayburnu Bölgesi'nde bulunan Protokorint çanak-çömlek kırıkları ise bugünkü Sarayburnu'nda kurulmuş olan ilk Byzantion'un burada geliştiğinin göstergesidir. Roma İmparatoru Septimus Severus tarafından kuşatılan Byzantion, M.S. 196'da yıkılmıştır. Bu tarihten sonra Severus tarafından şehirde yeniden yapılanma hareketi başlatılmış; kent surları genişletilmiş, onarılmış ve bir dizi yapı inşa edilmiştir [Karpuz, 2009].

Sınırları İngiltere içlerinden Mezopotamya'ya kadar uzanan Roma İmparatorluğunu Roma'dan idare etmenin güçlüğünü gören İmparator I. Constantinus, Byzantion'u Roma İmparatorluğu'nun ikinci başkenti olarak kurmayı tasarlamıştır. Byzantion'un yeni ve daha büyük bir şehir olarak yapımına 325 yılında başlanarak, yeni şehrin açılış töreni 330 yılında yapılmıştır. Constantinus'un yeni kurduğu bu şehre önceleri İkinci Roma, Yeni Roma denilmişse de sonunda şehir Konstantinopolis adını almıştır [İBBB, 2003].

Konstantinopolis'in kurulmasıyla Roma İmparatorluğu resmen olmasa da fiilen doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayrılık Teodosius tarafından resmileştirilmiş (379-395) ve bu tarihten 7. yüzyıla kadar asıl güç merkezi Doğu'da kalmıştır. Şehrin büyük ölçüde şekillenmesi bu dönemde Constantin Surları'nın çizgisiyle yerleşim alanının doğal sınırlarının belirlenmesi sonucu oluşmuştur [Ayrancı, 2007].

İmparator I. Constantinus Hipodrom ile Marmara kıyısı arasındaki sahada Büyük Saray'ın inşasını başlatmış ve Hipodrom'un inşaatını tamamlatmıştır. Hipodrom kentin törensel ve toplumsal yaşamında büyük rol oynamıştır. Ayasofya, Aya İrini, Havariler Kiliseleri gibi önemli ve büyük kiliselerin yapımına I. Constantinus'un İmparatorluğu döneminde başlanmıştır. Ayrıca senato üyesi Philoxenus özel sarayının 224 sütunlu büyük sarnıcı "Binbirdirek Sarnıcı" olarak günümüze kadar gelmiştir.

İmparator Valens 368-378 yılları arasında, şehrin iki tepesi arasındaki vadiyi aşan bir su kemeri yaptırmıştır. Bozdoğan Kemerı adını alan bu yapı bütün Türk devri boyunca yeni su tesislerine de bağlanmak suretiyle şehre hizmetini sürdürmüştür. İmparator I. Theodosius'un (379-395) adını yaşatmak gayesiyle şimdiki Beyazıd'ta uzunluğu 200 metreyi bulan dev ölçüde bir forum yapılmıştır.

II. Theodosius (408-450) devrinde şehrin sınırlarını daha da genişletmek gereği duyulmuş; bunun için Tarihi Yarımada'nın daha batısında yeni bir kara tarafı suru yapılmasına karar verilmiştir. İnşaata 412-413'te başlanmış ve 447'de bitirilmiştir. Sonraları bu surların kuzey-batı köşesi daha geç devirlerin Bizans İmparatorları

tarafından değiştirilerek, surların dışında kalan Blakhernai Mahallesini de içeri alacak biçimde yeni sur duvarları yapılmıştır. Bu biçimi ile kara tarafı surları Marmara'dan Haliç'e kadar 6670 metre uzunluğa sahiptir.

Ortaçağ içinde Bizanslılar imkânlar verdiği ölçüde çok sarnıç yapmaya başlamışlardır. Şehrin en büyük su haznesi VI. yüzyılda yapıldığı kabul edilen Bazilika Sarnıcı'dır (Yerebatan Sarayı). Sarnıçlar su ihtiyacını karşılayan depolar olmaktan başka, şehrin engebeli arazisinde üzerlerine kurulacak kilise, manastır, saray veya özel saray gibi binalara teras da teşkil etmişlerdir. Bu bakımdan İstanbul'da uygulanan Bizans şehirciliğinde önemli görevleri vardır.

Büyük Saray olarak adlandırılan İmparatorluk Sarayı, Hipodrom ile Marmara arasındaki bölgede çok geniş bir sahayı kapsıyordu. Fakat XI. yüzyılın sonlarına doğru bu büyük kompleks artık kullanılmaz olmuş ve malzemesi başka yapıların inşasında kullanılarak yıkılmaya bırakılmıştır. XI. yüzyıldan sonra Bizans İmparatorları şehrin kuzey-batı köşesinde kurulan başka bir saray kompleksinde yaşamayı tercih etmişler; Eğrikapı'dan Ayvansaray'a kadar uzanan Blakharne Mahallesi'nde yer alan bu Saray Blakherna Sarayı olarak adlandırılmıştır. Bu kompleksin en yukarı ucunda yükselen Tekfur Sarayı denilen bir pavyonu günümüze kadar gelmiştir.

Bin yıllık Bizans devri boyunca şehrin içinde irili ufaklı beş yüz kadar dini yapının mevcut olduğu çeşitli kaynaklardan bilinmektedir. Kilisesi günümüze kadar gelen en eski manastır şehrin güney batı köşesinde Yedikule'ye yakın bir yerde 454-463'de kurulan Studios Manastırı olup; kilisesi İmrahor İlyas Bey Camii adıyla harap bir halde günümüze kadar gelmiştir.

Orta Bizans devrinin ikinci safhasında da şehrin bazı yüksek bölgelerinde büyük manastırlar inşa edilmiş olup; kiliseleri Yunan haçı planında olan bu manastırların en önemlisi XIII. yüzyılda kurulan Pantokrator İsa Manastırıdır. Kilisesi birbirine bitişik üç yapıdan meydana gelmiş olup, burası bugün Zeyrek Kilise Camii olarak kullanılmaktadır.

boşalmış ve bir harabe görünümünü almış olan bir Ortaçağ şehri idi ve bu şehir için bu fetihle beraber yeni bir çağ açılıyordu.

Türklerin İstanbul'u alması ile şehre yeni bir düzen, yeni bir sanat ve yeni bir yaşama anlayışı da girmiş olmaktadır. Fetihden sonra kentin hem fiziksel hem de toplumsal olarak hızla eski haline dönmesi için kentte yeni bir iskan hareketi başlatılmıştır. İlk olarak yeni başkentin nüfusunun artması için İmparatorluğun her yanından getirilen insanlar yoğun olarak sur içine, Haliç kıyılarına ve yamaçlarına yerleştirilmiştir. Fethi izleyen ilk 25 yılda şehre sonradan yerleşenlerin sayısı 60.000-80.000 kişiye ulaşmıştır. İstanbul'un fethi ile ilk olarak şehrin en büyük kilisesi Ayasofya, Fatih Sultan Mehmet Vakfı olarak camiye çevrilmiş ayrıca bazı büyük manastırlar da ilk ihtiyaçları karşılamak üzere barınak olarak kullanılmıştır. Şehirdeki en önemli değişikliklerden biri de ilk imparatorların mezarlarının bulunduğu Havariler Kilisesinin harabesinin ortadan kaldırılarak, burada şehre vurulan ilk Türk damgasını teşkil eden Fatih Külliyesi'nin 1463–1470 yılları arasında yapılması olmuştur. Fatih surları tamir ettirerek Altıncı Kapı'nın iç tarafına eklenen burçlu bir duvarla burayı bir iç kale (Yedikule Hisarı) biçimine sokmuştur. Aynı dönemde iki değişik yerde saray kompleksinin inşaatına başlanmış; eski Theodosius Forumunun kenarında kurulan Eski Saray çabuk gözden düşmüş ve yerine XIX. yüzyılda Seraskerlik binası yapılmış olup; bu saraydan bugüne hiçbir iz kalmamıştır. İkinci saray için ise şehrin en uygun yeri seçilerek, Yarımada'nın ucu, Sur-u Sultani denilen bir duvarla bölünmek suretiyle ayrılmış, Yeni Saray (Saray-ı Cedid) adı verilen kompleksin temeli burada atılmıştır.

Şehrin Bizans devrinden arta kalan sokak sistemi pek değişmeden kalmıştır. Arazinin engebeli oluşundan dolayı bazı duvarların yardımıyla elde edilen teraslar aynen bırakılmış ve Türk devri boyunca bunlara yenileri de katılmıştır.

II. Mehmet Döneminde Türk hayatı içinde önemli bir yeri olan hamamlar, çarşılar, hanlar ile 15 büyük ve 8 küçük kubbeli bir bedesten yapılmıştır. İç kale şeklinde düşünülen bedesten, o dönemde bütün ticaret bölgesinin merkezini oluşturmaktadır.

Zamanla bedestenin içinde yer alan sokaklar çeşitli dükkanlarla dolmuş ve bugünkü Kapalıçarşı oluşmuştur.

1509 yılında olan büyük bir deprem şehrin yapı karakterinde çok büyük değişikliğe sebebiyet vermiş; yeniden ahşap malzeme ile konut üretimine gidilmiştir. Ancak İstanbul'un rutubetli iklimi bir taraftan bu yapıları çabuk harap ederken, şehrin topografik yapısı ve rüzgârları şehirde çıkan yangınların büyümesine ve çok geniş alanlara yayılarak yok etmesine neden olmuştur.

Büyük Türk ustası Mimar Sinan'ın Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) adına yaptığı Süleymaniye Camii ve Külliyesi ile İmparatorluk yeni bir sosyal ve kültür tesisi, şehir silueti için muhteşem bir anıt kazanmıştır.

Şehrin Theodosius surlarından taşması ve Beyoğlu taraflarına yayılması Haliç üzerindeki geçişin yüzyıllardır olduğu gibi artık kayıklarla yapılamayacağını belli etmiş, ilk köprü Azapkapı ile Unkapanı arasında II. Mahmut devrinde kurularak 1836'da açılmıştır. Karaköy-Eminönü arasında da 1845'de Bezm-i Alem Valide Sultan tarafından Valide veya Cısr-i Cedid denilen köprü açılmıştır. Sonraları her iki köprü de defalarca yenilenmiştir. Bu dönemde; İstanbul'un diğer şehirler ve diğer ülkelerle ilişkileri çoğunlukla denizyolu ve demiryolu ile sağlanmaktadır. 1895'te Galata, 1902'de Sirkeci ve 1904'te Haydarpaşa limanları yapılmıştır.

19. yüzyıl boyunca kentin fiziksel dokusunun değişimine en büyük etkenlerden biri de yangınlar olmuştur. Çıkan yangınlar zamanla kentin ahşap mimarisini yok etmeye, yol dokusunu değiştirmeye başlamıştır. Ahşap binalar yerini kagir binalara bırakırken, topografyaya uyumlu sokak dokusu, ızgara sistemine dönmeye başlamıştır. Aksaray, Kumkapı, Unkapanı, Fener, Balat, Samatya semtlerindeki geleneksel yol dokusu yerini, dik kavşaklı ızgara yol sistemine bırakmış, yeşil alanlar azalmış, konut alanları artan yerleşme yoğunluğu ile küçük parçalara ayrılmıştır. 1913'te İstanbul'un nüfusu 1 milyon 213 bin iken, Ankara'nın başkent olması ve yönetim birimlerinin Ankara'ya taşınması sebebiyle 1923'den sonra nüfusu 690.000'e düşmüştür. Tarihi Yarımada'daki yönetim fonksiyonları azalmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında; Fatih ve Eminönü İlçeleri beraber İstanbul'un Merkez İlçesini meydana getirirken, 1928 yılında Fatih ve Eminönü olarak ikiye ayrılmışlardır.

İstanbul'un bugünkü görünümüne, yapısına ve yaşamına, yapılan planların olumlu ya da olumsuz etkileri olmuştur. Bugünkü kentle, yaşanan mekân ve olguların bir kesimini, bu planların oluşturduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Döneminin ilk planlama çalışmaları 1933 yılında Elgötz planıyla başlamıştır. Elgötz Planı'nın önerileri kentin sonraki gelişiminde etkili olmuştur. Kentin tarihsel kısımları ile ilgili aldığı kararlar oldukça önemli olarak nitelendirilmekte olup; Elgötz Raporunda Tarihi Yarımada için de bir takım kararlar alınmış, endüstrinin sur içinden çıkarılması önerilmiştir.

1936'da Prost, İstanbul'un yapısında önemli izler bırakan ve günümüzde hala geçerli bazı ilke ve uygulamaları gerçekleştiren Nazım Plan ve Uygulama Planlarını yapmıştır. Prost'un özellikle Tarihi Yarımada ile ilgili aldığı kararlardan bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Prost da Elgötz gibi kentin tarihsel geçmişini korumaya çalışmıştır. Bu anlamda Antik ve Bizans dönemlerini ön plana çıkarmış ve Ayasofya-Büyük Saray-Hipodrom Bölgesini Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlemiştir. Prost' un aldığı önemli kararlardan biri de sur içinde kat sınırlaması getirerek kentin silüetini büyük ölçüde korumuş olmasıdır.

Bu kalıcı ilkelere karşın, Prost'un özellikle kentsel gelişme ve sanayi için arazi tahsisi gibi konularda önemli yanlışları da olmuştur. Prost'un kararlarının en olumsuzunu ise şehri işlevsel bölgelere ayırıp, ağır sanayiye Haliç'te toplama önerisi olarak gösterilmektedir. Bu öneri Haliç' in kirlenmesine ve eski kentin zarar görmesine yol açmıştır. Ayrıca İstanbul'un gelişmesinde hala tarihsel kent sınırları içine ağırlık verilmiştir.

1950'li yıllarda kentleşmenin hızlanması, büyük kentlere göçle yeni bir dönem başlamıştır. 1963'ten itibaren planlı kalkınma döneminde dengeli kentleşmeyi

gerçekleştirmek için dengeli yatırımları sağlamak, plan ilkesi olarak kabul edilmiştir. 1970-80 döneminde merkezi iş alanları Eminönü'nde ve Aksaray'da Vatan ve Millet Caddeleri'nin üzerinde gelişmiştir. 1970'li yıllarda İstanbul'un geleneksel merkezinde tarihi doku içindeki dar sokakların, lastik taşıt trafiğinin getirdiği yüklü taşımaya elverişli olmaması, otopark yetersizliği yeni kurulan işletmeler için önemli bir sorun olmuştur. Buna ek olarak kolay ve ucuz arazi bulabilme imkânı da merkezi iş alanının yayılmasında oldukça etkili olmuştur. Geleneksel merkeze erişebilirliğin giderek azalması belli uzaklıkta alışveriş merkezlerinin kullanılmasına neden olmuştur.

1963-83 döneminde Tarihi Yarımada'da merkez gelişiminin sürmesi, konut alanlarına baskı yapması, imalathane ve toptan ticaret gibi birimlerin Tarihi Yarımada'da ağırlıklı olarak yer alması, Yarımada içindeki konut alanlarında yaşayanların, merkeze dönüşüm sıkıntılarından etkilenmeleri ve yeni prestij konut alanlarını tercih etmeleri ile birleşince, boşalan konut alanları iş bulmak için kente gelenlerin yerleşmek için tercih ettikleri bölgeler konumuna dönüşmüştür. Bu süreçte, Cankurtaran, Süleymaniye gibi konut alanları fonksiyonlarını sürdürmekle birlikte konut kullanıcısının profili değişmiş ve zamanla konut bölgeleri köhnemeye başlamıştır.

1984-1989 yıllarında Haliç uygulamasında, Yemiş İskelesi ve çevresi tamamen ortadan kaldırılmış, Zindan Han, Ahi Çelebi Cami, Değirmen Hanı ve küçük bir sur parçası dışında bütün kıyı yeşil alana dönüştürülmüştür.

Günümüzde, Tarihi Yarımada toptan ticaret, perakende ticaret, kamu hizmetleri, bürolar, eğitim hizmetleri ve imalat fonksiyonunun yoğunluk kazandığı bir bölgedir. Mali ve finans yönetim birimlerinin yeni merkezlerinde yer alması ile bu fonksiyonun zaman içinde önemi azalmış bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, sahip olduğu tarihi eserler ile arkeolojik kalıntılar ve doğal değerleri nedeniyle turizm merkezi niteliğindedir. [İBB, 2003].

5.1.5. Fiziksel özellikler

Tarihi Yarımada 7 tepeden oluşmakta olup; eşsiz silüetinin oluşmasında topografik özellikleri olduğu kadar her tepesinde yer seçen anıtsal yapıların da etkisi vardır. Bu anıtların her birinin bir tepe üzerinde oluşu o tepeleri yükseltir ve daha da belirginleştirir. Ancak bu tepeleri asıl belirginleştiren unsurlar, eteklerden anıtsal yapıya doğru yükselen ve onu saran sivil mimari örnekleridir. 2-3 katlı bu mütevazi yapılar hiçbir yönden anıtsal yapıyı örtmedikleri gibi aynı zamanda yapıya ölçü vererek onu olduğundan da etkili hale getirirler. 2700 yıl boyunca çabalarla yaratılmış olan, kubbelerle minarelerin belirlediği İstanbul silüeti dünyada tektir. İstanbul silüetinin en önemli özelliği anıtsal olmayan hiçbir yapının tek başına dikkat çekmemesi ve bir çok mütevazi yapının bir bütün olarak algılanmasıdır.

Tarihi yarımada ayrıca, hemen her noktasında, yakın ve uzak perspektife giren tarihi eserleri, organik yol dokusunun yarattığı çok zengin, ritmik, canlı ve sürpriz etkisi güçlü mekanlar ve mekan sıralanışları ile bezenmiştir.

Resim 5.1. Tarihi Yarımada [İBBB, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, 2010]

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Müdürlüğü tarafından 2003 yılında hazırlanan Tarihi Yarımada 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı analizlerinde Tarihi Yarımadada Eski Eminönü İlçesi sınırları dahilinde ticaret alanlarının ön planda olduğu; bunu konut, imalat ve depolama alanlarının izlediği; Fatih İlçesi'nin eski sınırlarında ise konut alanlarının büyük oranda yer kapladığı, ticaret alanlarının ise konut alanlarını takip ettiği tespit edilmiştir.

Kat yüksekliği analizlerinde, eski ilçe sınırlarına göre Fatih ilçesinin 4 ve 5 katlı iken, Eminönü ilçesinin ise 3 ve 4 katlı yapılardan oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bina cinsi analizinde betonarme ve yığma yapıların çoğunlukta olduğu; bina durumu analizinde ise genel olarak bina durumlarının orta olduğu sonucuna varılmıştır.

Tarihi Yarımada'da kat sayısı, birim sayısı ve kapladığı alan dikkate alındığında ilk sırayı konut fonksiyonu almakta ve bunu ticaret fonksiyonu izlemektedir. Boş veya kullanılmayan yapıların bu iki fonksiyondan sonra üçüncü sırada yer alması, tarihi Yarımada'nın boşalma ve buna bağlı olarak köhneme sürecinde olduğunu açıkça göstermektedir. Bu fonksiyonların ardından gelen imalat ve depolama fonksiyonlarının da alanda önemli bir yer tutmaktadır [İBBB, 2003].

5.1.6. Sosyal yapı

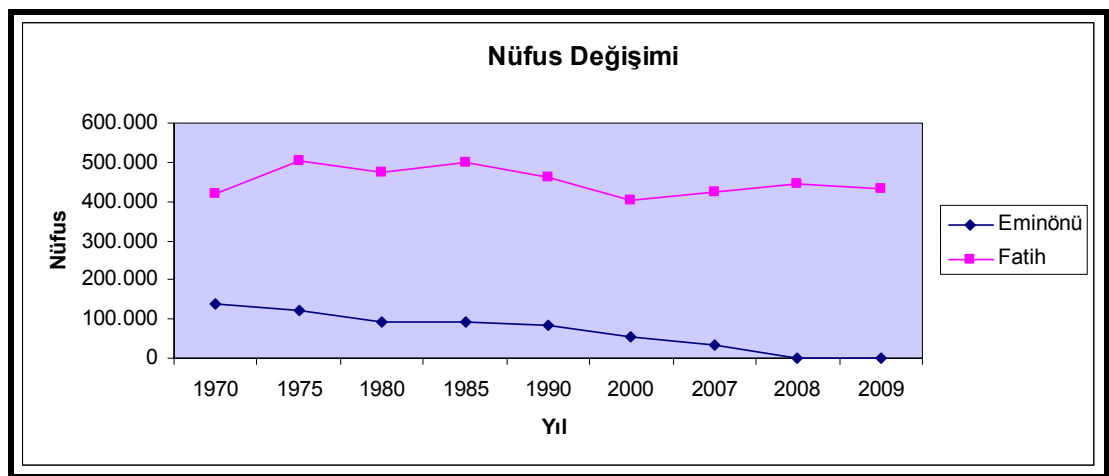
Sosyal yapı ve demografik özellikler, kültür varlıklarının korunması, alan yönetim sürecine katılımın sağlanması ve sürecin sahiplenilmesi bakımından önemli olduğu kadar; turizm sektörünü etkileyecek nitelikleri de bulunmaktadır.

Tarihi Yarımada nüfus istatistikleri incelendiğinde özellikle eski Eminönü İlçesi'nde 1970'ten itibaren nüfusun giderek azaldığı; Fatih İlçesi'nde ise 1970'ten günümüze zaman içerisinde meydana gelen değişimlere rağmen 2009 nüfusunun 1970 nüfusu ile yakın değerlerde olduğu görülmektedir.

Çizelge. 5.1. Nüfus istatistikleri [Türkiye İstatistik Kurumu, 2010]

	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2008	2009
Eminönü	136.997	122.885	93.324	93.383	83.444	55.635	32.557	-	-
Fatih	417.662	504.127	474.578	497.459	462.464	403.508	422.941	443.955	433.796

Eminönü İlçesi'nde nüfus kaybının en büyük nedeni yoğun ticari faaliyetlerin ilçe bütününe yayılması ve zaman içinde konut alanlarını yok etmesidir. Bu nedenle, sosyal yapıda da büyük değişimler olmuş; özellikle Süleymaniye Bölgesi'nde bekar evlerinin sayısı artmıştır. Bu oluşum, geleneksel Türk Mahallesi kavramına, dokusuna ve yaşam tarzına büyük zarar vermekte olup; konut nüfusunu sürekli azaltmaktadır. Şekil 5.1'de nüfusun zaman içindeki değişimi çarpıcı bir şekilde görülmektedir.

Şekil 5.1. Nüfus değişimi

2008 yılına kadar Fatih ve Eminönü olarak iki ilçeden meydana gelen Tarihi Yarımada 2008 yılında TBMM'nin "Büyükşehir Belediyeleri Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"u onaylaması ile Fatih ile Eminönü ilçeleri birleşmiş ve Fatih ilçesinin yetkisi altına girmiştir. Bu nedenle Eminönü İlçesi'ne ilişkin 2008 ve 2009 yıllarına ait nüfus verileri bulunmamaktadır.

5.1.7. Yönetsel yapı

2008 yılında Fatih ve Eminönü ilçelerinin birleştirilmesi ile Tarihi Yarımada Fatih ilçesinin yetkisi altına girmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı merkeze bağlı taşra teşkilatı olan İstanbul 4 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Tarihi Yarımada (Fatih İlçesi) bütününde yetkili olmakla birlikte,

Tampon Bölge’de Zeytinburnu ile birlikte Eyüp ve Bayrampaşa ilçe sınırlarının da dahil olmasıyla 2 ve 7 No’lu Koruma Bölge Kurulları’nın görev alanları da gündeme geldiğinden, yönetim alanında İstanbul Yenileme Alanları Koruma Bölge Kurulu ile birlikte toplam 4 adet Koruma Bölge Kurulunun yetkisi söz konusudur. Anılan Koruma Bölge Kurulları, koruma ve planlama çalışmaları kapsamında alan genelinde karar mekanizması olarak görev yapmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı bünyesinde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu doğrultusunda 2006 yılında “Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB) kurulmuş olup; Haziran 2007’de Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı ve Aralık 2007’de sivil mimarlık örneklerinin aslına en uygun şekilde restorasyonuna imkan vermek amacıyla Ahşap Eğitim Atölyesi KUDEB tarafından hizmete sunulmuştur. KUDEB tarafından Dünya Miras Alanları’nda yer alan birçok ahşap konutun restorasyonu gerçekleştirilmiş olup; bu çalışmalar DMK tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır.

Resim 5.2. Ayrancı Sokak, Süleymaniye - Parmaklık Sokak, Zeyrek
[İBBB, KUDEB, 2010]

AYUEHY’nin yayınlanmasından sonra İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 15.09.2006 tarih ve 1675 sayılı kararıyla İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı oluşturulmuş olup; Tarihi Yarımada’nın yönetim planının hazırlanmasına yönelik çalışmalar anılan başkanlığın koordinasyonunda yürütülmektedir. Alan başkanının ataması 27.10.2006 tarihinde Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmiş ve Danışma Kurulu ile Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu

Belediyesince oluşturulmuştur. İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığının sekreteryaya hizmetleri, 2863 sayılı Kanun gereği İBB tarafından karşılanmaktadır. Yine aynı şekilde söz konusu çalışmaları yürütmek üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığına yeterli sayıda idari, teknik ve hizmetli personel görevlendirilmiş, gerekli araç, gereç ve ekipman sağlanmış bulunmaktadır.

Danışma Kurulu Üyeleri arasında İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi'ni temsilen akademisyenler ile bağımsız uzmanlar; ICOMOS Türkiye, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi, Eminönü Belediyesi, Eyüp Belediyesi, Fatih Belediyesi, Zeytinburnu Belediyesi, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, İstanbul Ticaret Odası temsilcileri ile Süleymaniye Mahallesi Muhtarı yer almaktadır. Ancak oldukça yoğun turizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ve önemli kültürel varlıkların bulunduğu alana ilişkin oluşturulan Danışma Kurulu'nda, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) ve Turist Rehberleri Birliği (TUREB) gibi turizm sektörünü temsil edecek örgütlere yer verilmediği; ayrıca Dünya Miras Alanları'nın yer aldığı 29 mahalleden sadece Süleymaniye Mahallesi muhtarının Danışma Kurulu'nda bulunduğu görülmektedir.

5.2. Dünya Miras Alanını Etkileyen Planlama Çalışmaları

İstanbul'un Tarihi Alanlarının mekansal ve sektörel gelişimini etkileyecek nitelikteki güncel planlar bu bölümde ele alınmıştır.

5.2.1. 1/100.000 İstanbul il çevre düzeni planı

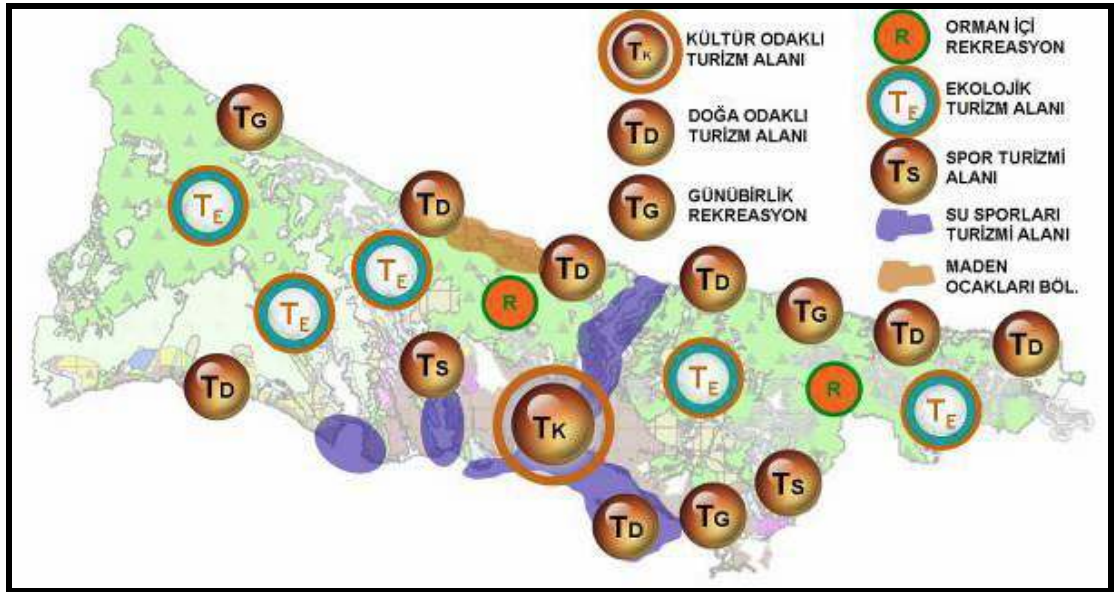
2009 yılında onaylanan 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nda tarihsel ve kültürel açıdan önem taşıyan alanlarda, “çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde tarihsel-kültürel değerlere duyarlı gelişmenin

sağlanması” hedeflenmiş ve bu yönde Tarihi Yarımada’ya yönelik olarak aşağıdaki stratejiler oluşturulmuştur:

- İstanbul’un sahip olduğu tarihi ve kültürel dokusu, evrensel kimliği, peyzajı, kentin simgeleri ve silüetini korumaya yönelik çalışmaların yapılması,
- Tarihi Yarımada ve Boğaziçi üzerindeki kentsel gelişme baskısının, kentin doğu ve batı yönünde kademeli-lineer gelişmesi sağlanarak engellenmesi,
- İstanbul’un geleneksel kent dokusunun; sanayi, imalat, depolama gibi tarihi dokuyla uyumlu olmayan tahrip edici fonksiyonlardan arındırılması,
- Öncelikle Tarihi Yarımada olmak üzere kentin tarihi dokularında lastik tekerlekli araç trafiğinin azaltılması, yaya ulaşım akslarının oluşturulması [İBBB, 2010b]

1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı’nda İstanbul’u cazip kılarak turistlerin İstanbul’da kalış süresini arttırmak ve/veya tekrar gelmelerini sağlamak Plan’ın turizm ile ilgili temel yaklaşımıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde planda; İstanbul’un özgün doğal değerlerini koruyarak ve güçlendirerek kitle turizmi yerine alternatif turizm türlerinde (kültür odaklı) dünya pazarlarıyla rekabet eden ve aynı zamanda kentlisiyle de bütünleşen sürdürülebilir turizm yaklaşımı söz konusudur.

Anılan planda tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve turizm potansiyelinin yüksek olduğu Tarihi Yarımada, Haliç, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar kültür üçgeni bölgesi için kültür odaklı turizm alanı kararı verilmiştir.

Şekil 5.2. 1/100.000 ölçekli İstanbul çevre düzeni planı turizme yönelik kararlar [İBBB, 2010d]

İstanbul'un küresel düzlemde tanınırlığını ve çekiciliğini arttırmak açısından kültürel mirasın sürdürülebilir bir biçimde değerlendirilmesi için;

- Tarihsel mirasın bakım ve onarımının yaygınlaştırılması, restorasyon projelerinin desteklenmesi,
- Endüstri mirası yapıların kültürel amaçlı kullanımının desteklenmesi, bu bağlamda Haliç'in kültür havzası olarak değerlendirilmesi,
- Tematik müzelerin kurulması,
- Tematik kültür gezileri güzergahlarının oluşturulması,
- Boğaziçi ve Haliç Uygarlığı'nın tanıtılması ve markalaştırılması öngörülmektedir [İBBB, 2010d].

Anılan planda "Sit ve Koruma Alanları" başlığı altında, risk altındaki tarihi yapı stokunun ve anıtların iyileştirme ve güçlendirilmesine yönelik bir program oluşturulması önerilmekte; diğer yandan yapı ölçeğinde koruma yaklaşımlarının yerine ilgili kurum ve kuruluşlar ile STK'ların etkin katılımıyla kültürel yaşamı ve sosyal çevreyi de esas alan doku ölçeğinde koruma yaklaşımlarının uygulanması gerektiği benimsenmektedir.

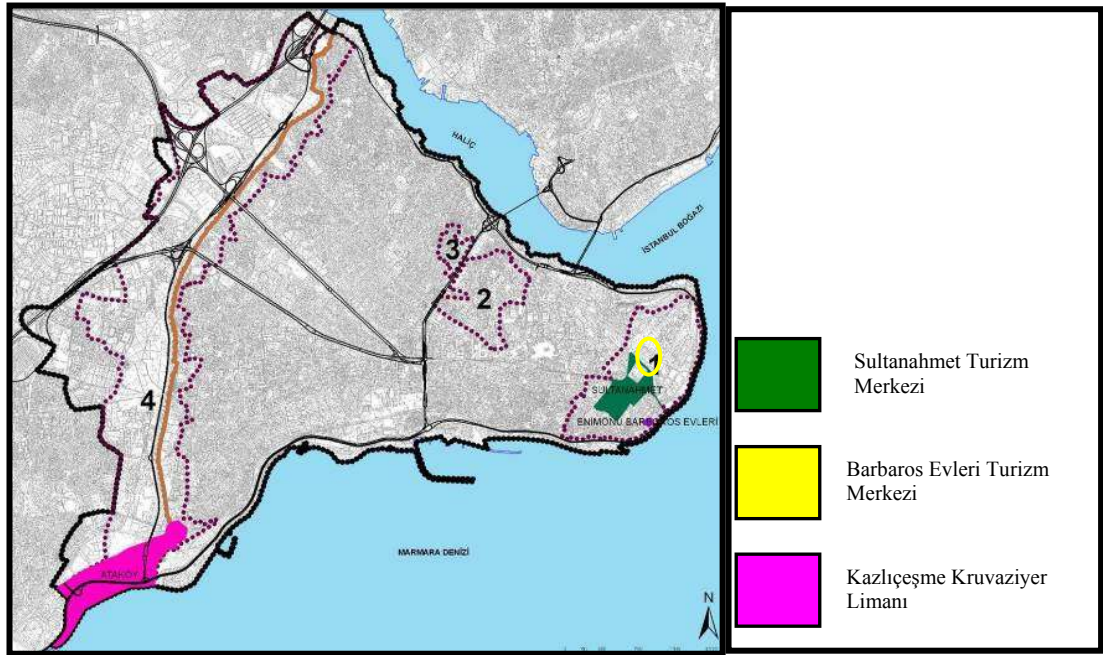
5.2.2. Turizm merkezi planları

Tarihi Yarımada'da, Türkiye'ye gelen turistlerin en fazla ziyaret ettikleri tarihi ve tursitik değerler yer almakta olup; bu doğrultuda Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen turizm alanı ve merkezleri bulunmaktadır.

Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi'ne ait birçok yapı içeren Sultanahmet Meydanı 06.09.1985 tarih ve 17804 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Tarihi Yarımada'da bulunan bir diğer turizm merkezi ise Sultanahmet Arkeolojik Parkı sınırları içerisinde, Cankurtaran Mahallesi'nde yer alan Barbaros Evleri Turizm Merkezi'dir. 19.01.1989 tarih ve 20144 sayılı Resmi Gazete'de turizm merkezi ilan edilen alan, bölgenin turistik cazibesinin artmasına katkıda bulunmuştur.

1991 yılında turizm alanı ilan edilen Süleymaniye Turizm Alanı'nda ise bugüne kadar turizm fonksiyonuna yönelik hiçbir gelişme olmaması nedeniyle, Bakanlar Kurulu'nun 04.06.2007 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.

Ayrıca, Tampon bölge içerisinde "Ataköy Turizm Merkezi" kapsamında kalan Zeytinburnu İlçesi, Kazlıçeşme mahallesinde, "Deniz Turizm Tesisleri ve Kruvaziyer Liman" yapılması amacıyla hazırlanan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli planlar 4957/2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca 09/07/2007 tarihinde onaylanmıştır.

Harita 5.5. Yönetim alanında yer alan turizm merkezleri [İBBB, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, 2010]

Tarihi Yarımada'da Sultanahmet Meydanı Turizm Merkezi ve Barbaros Evleri Turizm Merkezi'ni içeren koruma amaçlı imar planları İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na hazırlanmış olup; söz konusu planlar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan tadilatlar ile onaylanmıştır. Yapılan tadilatlar ile Sultanahmet Meydanı'nda "Arkeolojik Park ve Sergi Alanı" olarak gösterilmiş olan alan (Eski Sultanahmet Cezaevi'nin, yeni Four Seasons Otelinin bulunduğu ada) yeni planlarda "Arkeolojik Park, Turizm ve Kültür Alanı"na dönüştürülmüştür. Bu doğrultuda Four Seasons Otelinin arkeolojik kalıntılar üzerinde ilave inşaat yapabilmesinin yolu açılmıştır.

Bu kapsamda alanda 3 adet ek otel binası yapılmasına ilişkin çalışmalar başlatılmış; yapıların arkeolojik alana vereceği zararın minimum düzeyde olması için her bir yapı 4 pylonla desteklenmiştir. Öneri projede arkeolojik parka yeni yapılacak yapılardan erişim önerilmemiş olup; parka erişim Ayasofya'ya yakın konumdaki kamuya açık ayrı bir girişten sağlanacaktır.

Resim 5.3. Arkeolojik park, turizm ve kültür alanı - arkeolojik kazı alanı
[UNESCO DMM, 2009b]

Four Seasons Oteli ek yapı inşaatları, UNESCO Dünya Miras Merkezi ve ICOMOS ortak heyetlerinin yaptığı alan incelemelerine de konu olmuş; bu kadar önemli kültürel değerleri barındıran bir alanda yeni bina yapılmasının sorgulanması gerektiği; ancak çalışmaların alanda bulunan etkileyici arkeolojik kalıntıların açığa çıkmasına ve erişilebilir hale gelmesine de yol açtığı belirtilmiştir.

Resim 5.4. Arkeolojik park, turizm ve kültür alanı kazı çalışmaları
[UNESCO DMM, 2009b]

Mimarlar Odası tarafından açılan dava sonucu Four Seasons Oteli ek yapı inşaatlarına olanak sağlayan plan tadilatının yürütmesi durdurulmuş olup; bu kapsamda alandaki arkeolojik çalışmalar da durdurulmuştur. Alandaki arkeolojik kalıntılara yönelik günümüzde herhangi bir koruma çalışması

gerçekleştirilmemektedir. Bu konuya UNESCO Dünya Miras Komitesi tarafından da dikkat çekilmiş, hava koşullarına maruz durumda olan Roma ve Bizans Büyük Saray kalıntılarının korunması, ziyaretçilere sunumu ve Sultanahmet Arkeolojik Parkı'ndaki öneri arkeolojik gezi güzergahlarına dahil edilmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması talep edilmiştir.

5.2.3. Yönetim planı

UNESCO Dünya Miras Komitesi 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında almış olduğu kararlar ile, İstanbul'un Tarihi Alanları'na ilişkin Alan Yönetim Planı'nın hazırlanması gerekliliği belirtilmiştir. Bu doğrultuda gerekli çalışmalar 2863 sayılı Yasa'nın Ek-2 maddesi gereğince yönetim planını hazırlamaya yetkili olan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca başlatılmış; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve ilgili diğer kurumlarca yapılan öneriler göz önüne alınarak belirlenen yönetim alanı sınırı 22.04.2009 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Yönetim alanı sınırı Tarihi Yarımada ve tampon bölgeden oluşmaktadır. Yönetim alanı toplam 2110 hektar olup; alanın 1562 hektarını Tarihi Yarımada, 548 hektarını Tampon Bölge oluşturmaktadır [İBBB, 2010b].

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından 2009 Kasım ayında plan ihalesi gerçekleştirilmiş olup; yönetim planının 1 sene içerisinde tamamlanması öngörülmektedir. Yönetim planı çalışmaları 4 etaba ayrılmış olup; bugüne kadar gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında 1. etap ve 2. etap çalışmaları tamamlanmış, kamu ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile 1 çalıştay ve paydaşların katılımıyla 1 arama konferansı gerçekleştirilmiştir.

Yönetim planı çalışmaları aşağıda yer aldığı şekilde 4 etaba ayrılmıştır:

1. Etap: Veri toplama ve içerik çalışması
2. Etap: Vizyon, sorun ve potansiyeller çalışması (SWOT)
3. Etap: Hedef ve stratejilerin belirlenmesi, bölgeleme ve eylem planlarının oluşturulması
4. Etap: Alan yönetim planının tamamlanması ve paydaşlara sunumu

“Veri toplama ve içerik çalışması” başlıklı 1. Etap faaliyetleri sonunda “Analitik Çalışmalar” başlıklı rapor elde edilmiş olup; bu rapor 12 alt bölümden oluşmaktadır.

- Alanın Konumu ve İdari Sınırlar
- Alanın Koruma Statüsü ve Yasal-Kurumsal Çerçeve
- Tarihsel Gelişim Süreci
- Alandaki Değerler ve Potansiyeller
- Doğal Yapı (İklim ve jeoloji)
- Arazi Kullanımı ve Fonksiyonel Dağılım
- Ulaşım ve Erişilebilirlik
- Mülkiyet Yapısı
- Demografik ve Sosyal Yapı
- Ekonomik Yapı
- Çevresel Veriler
- Planlama Çalışmaları ve Projeler

Arama Konferansı’nda, Tarihi Yarımada paydaşları ile birlikte vizyon, misyon, ilkeler, ana hedefler, alan yönetimi planı kurgusu ve yönetim yaklaşımının oluşturulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmiş olup; alana ilişkin vizyon, yönetim planının amacı ile temel politikalar (yaşam, turizm, erişim/ulaşım, eğitim/iletişim, envanter, katılım/yönetim) ortaya konmuştur.

Arama konferansında Tarihi Yarımada’da yapılması öngörülen turizmin;

- Kültür turizmi ağırlıklı,
- Yaşayan dini kültür mirasının ve yaşayan kültürün korunmasına odaklanan,
- Küçük ölçekli otel + pansiyon gibi alt bölgelere özgü geliştirilen ve yerel toplumun küçük ölçekli üretim vasıtasıyla gelir sağladığı,
- Mimari korumada otantiklik özelliğini bozmayacak şekilde olan,
- Konut bölgelerini işgal etmeyen; yaşayanlara saygılı ve yaşayanların pay aldığı bir biçimde geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Arama konferansında turizm sektörüne ve alanın tanıtımına ilişkin hedef ve eylemler de geliştirilmiş olup; Çizelge 5.2’de anılan hedef ve eylemlerin sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi yer almaktadır.

Çizelge 5.2. İstanbul’un Tarihi Alanları DMA yönetim planı hazırlık çalışmaları kapsamında belirlenen turizm hedef ve eylemleri

Ortak İlkeler	İstanbul’un Tarihi Alanları DMA Yönetim Planı Hazırlık Çalışmaları
Toplumsal refahı artırması	H.1: Turizmde çekim noktalarının artırılması, aktivite çeşitliliğinin sağlanması, H.2: Turistlerin İstanbul’da konaklama süresinin uzatılması, E.1: Şenliklerin araştırılarak günümüze uygun şekilde yaşatılması, E.2: Somut olmayan kültürel mirasın ve sözlü tarih değerlerinin “sanat faaliyetleri” aracılığıyla iletilmesi E.3: İşletme (Konut-Konaklama-bağlı işlevler) ruhsatlarının alana özgü olacak şekilde düzeltilmesi
Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi	H.3: Tanıtımla ilgili oluşturulacak kurumsal yapıya STK, Meslek örgütleri ve uzmanların dahil edilmesi
Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması	-
Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı	H.4: Taşıma kapasitesi gözetilerek kültür turizminin teşvik edilmesi E.4: Turizm master planının hazırlanması E.5: Yoğun turizm sirkülasyonu neticesinde kültür varlıkları üzerinde oluşmuş/oluşacak olumsuzluklara ilişkin bilimsel araştırmaların yapılması, E.6: Turizm alanlarındaki taşıma kapasiteleri hesaplanarak, ziyaretçi yönetim planının tarihi yarımada yönetim planına uygun olarak 5 yıl içinde hazırlanması E.7: Müze ve ören yerlerinde rezervasyon sistemine geçilmesi,
Paydaşlar arası işbirliği sağlanması	-
Farkındalığın artırılması	H.5: Somut ve somut olmayan mirasın topluma çeşitli teknolojik ve iletişim olanakları kullanılarak sunulması, H.6: Kültürel zenginlikler için farkındalığın artırılması (yaşayanlar, ziyaretçiler, rehberler, turizm)
Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması	H.7: Gençlik turizmi için altyapı oluşturulması, H.8: Ulaşımın yaya ağırlıklı olarak yeniden düzenlenmesi ve engellilerle ilgili tasarımların gerçekleştirilmesi, H.9: Kültür yapılarının ve müzelerin dengeli dağılımının sağlanması, E.8: Müzelerin çalışma saatlerinin artırılarak düzenlenmesi, E.9: Gezi güzergâhlarının belirlenmesi, E.10: Ziyaretçi güzergâhlarına alternatif ulaşım sistemlerinin entegre edilmesi, E.11: Önceki eğitim-kültür yapılarının kültür amaçlı yapılandırılması. E.12: Mevcut müzelerin iyileştirilmesi kent müzesi ve tematik müzeler vb. eksiklerin giderilmesi. E.13: Araştırma merkezleri ve enstitülerle desteklenen tematik müzelerin açılması; İstanbul’un somut ve somut olmayan mirasının tanıtıldığı ilgili bir mekanda şehir müzesi açılması. E.14: Kültür varlığı yapı ve mekanların kimlik ve öyküsünü künye, tanıtım panoları, sanal gerçeklik ortamında tanıtılması, E.15: Yerel yönetim uzman kadrolarının “kültür” tabanlı yeniden (yaygın) eğitilmesi
Yönetim kapasitesi	-
Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı	-

Çizelge 5.2. incelendiğinde Tarihi Yarımada’da gerçekleştirilmesi öngörülen turizm faaliyetlerinin toplumun ekonomik ve kültürel gelişimini destekleyecek nitelik taşımasının hedeflendiği görülmektedir.

Paydaşların tanıtımla ilgili oluşturulacak kurumsal yapıya dahil edilmelerine ilişkin düzenlemenin önerilmesine rağmen; planlama ve yönetim sürecine katılımlarına ilişkin bir öneri geliştirilmemiştir. Ayrıca geliştirilecek turizm ve tanıtım faaliyetlerinin “Dünya Miras Hedeflerine katkı yapması”nı sağlayacak herhangi bir hedef ve eylem tanımlanmamıştır. Turizm yönetimi kapsamında taşıma kapasitesinin belirlenmesine yönelik hedef ve eylemler tanımlanmış, bu kapsamda gerekli plan çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Paydaşlar arası işbirliği sağlanmasına yönelik herhangi bir hedef ve eylem tanımlanmamış olup; alan yönetim süreci içerisinde oluşturulan Danışma Kurulu’nda turizm sektörünün temsilcileri olan TUREB ve TÜRSAB’ın temsil edilmesine gerek vardır. Farkındalığın arttırılmasına ilişkin tanımlanan hedeflere ilişkin eylemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. “Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması” ilkesi kapsamında birçok hedef ve eylem tanımlanmış olmakla birlikte; özellikle alan çalışmaları kapsamında belirlenecek eksikliklerin giderilmesine yönelik somut eylemler tasarlanmalıdır.

“Yönetim sistemi kapasitesinin arttırılması” ilkesi kapsamında kaynakların geliştirilmesine ilişkin herhangi bir hedef ve eylem tanımlanmamıştır. İncelenen diğer yönetim planı örneklerinde olduğu gibi, İstanbul’un Tarihi Alanları DMA Yönetim Planı kapsamında da “miras değerlerinin korunmasında turizm gelirlerinin kullanımı” na ilişkin olarak, kamu kurumları ve alan yönetiminin turizmden ve ziyaretçi faaliyetlerinden elde edilen gelirlerden yeterli bir oranda pay almalarını sağlayacak herhangi bir hedef ve eylem tasarlanmamıştır.

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Analitik Çalışmalar Raporu ile Arama Konferansı Raporu’nda yer alan bilgiler doğrultusunda, İstanbul’un Tarihi Alanları alan yönetim süreci ve hazırlanmakta olan yönetim planı; Bath Kenti DMA, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü DMA ve Oporto Tarihi Merkezi DMA ile karşılaştırılmış olup; Çizelge5.3.’de yer verilmektedir.

Çizelge 5.3. İstanbul'un Tarihi Alanları alan yönetimi

ALAN YÖNETİMİ		İSTANBUL'UN TARİHİ ALANLARI	BATH		SYRACUSE		OPORTO	
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ		MEVCUT DURUM	Mevcut	Mevcut Değil	Mevcut	Mevcut Değil	Mevcut	Mevcut Değil
ALAN YÖNETİMİNİN AMACI		- Koruma (somut ve somut olmayan kültürel miras), geliştirme ve yaşatma çalışmalarının ulusal ve uluslar arası koruma ölçütleri içerisinde yürütülmesini sağlamak - Tarihi semtlerin özgün karakterlerini koruyarak, çevreyle uyumlu, küçük ölçekli işletmeler (imalat ve ticaret), konut ve konaklama işlevleri ve kamu hizmetlerini (eğitim, sağlık vb.) dengeli bir biçimde dağıtılmasını sağlamak. - Tarihi çevre ve yapıları korumaya yönelik kurumsal, finansal güçlendirme, projelendirme vb. konularda destek sağlamak - Sosyal, ekonomik ve kültürel sürdürülebilirlik için kurumsal, finansal güçlendirme, projelendirme vb. konularda destek sağlamak - Eğitim programları düzenleyerek, öncelikle alanda yaşayanlarda ve mekanın kullanıcılarında tarihi ve kültürel değerlerle ilgili farkındalık ve duyarlılık oluşturulmasını sağlamak - Planlama ve uygulamada tüm aktörlerin etkin katılımın sağlamak - Her türlü yaşam hakkını gözetken ve koşullarını iyileştiren sosyal-ekonomik planlama yapılmasını sağlamak	✓		✓		✓	
ALAN YÖNETİM BİRİMLERİ		- Alan Başkanı - İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı - Danışma Kurulu - Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu	✓		✓		✓	
YÖNETİM PLANI	Hazırlayan	- İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı - İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı	✓		✓		✓	
	Sınırlar	İlgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler, STK'lar ve muhtarların görüşleri uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.	✓		✓		✓	
	Bölümleri	- Veri toplama ve içerik çalışması (mevcut durum tespiti ve alan analizi) - Vizyon, sorun ve potansiyeller çalışması - Hedef ve stratejilerin belirlenmesi - Bölgeleme ve eylem planlarının oluşturulması	✓		✓		✓	
	Eylem Süresi	Kısa , orta ve uzun vade	✓		✓			
	Plan Süresi	5 yıl	✓		✓		✓	
	Kontrol Sıklığı	- Yıllık performans raporları 5 yılda bir	✓		✓		✓	
	Yönetim Planı İle İlişkili Mevzuat	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu - Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	✓					
	Yönetim Planı İle İlgili Planlama Çalışmaları	1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı	✓		✓		✓	

Çizelge 5.3. (Devam) İstanbul'un Tarihi Alanları alan yönetimi

YÖNETİMDEN SORUMLU KURUM / KURULUŞLAR	Nitelikleri	Yerel Yönetim: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi, Zeytinburnu Belediyesi, Eyüp Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi Merkezi Yönetim: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri, İstanbul Kalkınma Ajansı, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Sivil Toplum Kuruluşları: İnsan Yerleşimleri Derneği, Fener Balat Ayvansaray Mülk Sahipleri ve Kiracıları Derneği, İTO, TUREB, TURSAB, Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği, Fatih Muhtarlar Derneği, Eminönü Platformu, ICOMOS Türkiye, İSO, Tarihi Kentler Birliği, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası Üniversiteler: YTÜ, İTÜ, MSGSU	✓		✓		✓	
	Sorumluluk Alanları	■ İstanbul Büyükşehir Belediyesi: Yönetim planının yapımı ve uygulanması ■ Fatih, Eyüp, Zeytinburnu, Bayrampaşa Belediyeleri: Yönetim Planının Uygulanması ■ Kültür ve Turizm Bakanlığı: Alan yönetim sürecini yönlendirmek, ihtiyaç duyulan düzenleyici belgeleri yayınlamak ■ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri: Sit alanlarında gerçekleştirilecek uygulamalar ile kültür varlıklarına yönelik inşai ve fiziki müdahaleleri değerlendirmek, gerekli izni vermek ve denetimleri gerçekleştirmek ■ İstanbul Kalkınma Ajansı: Yönetim planında yer alan faaliyetlerin finansmanına destek olmak ■ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı: Yönetim planında yer alan faaliyetlerin finansmanına destek olmak, kültürel faaliyetleri desteklemek, bilgilendirici yayın hazırlamak ■ Vakıflar Bölge Müdürlüğü: Mülkiyetindeki kültür varlıklarının korunması ve onarımı, eğitim programları düzenlemek ■ YTÜ, İTÜ, MSGSU: Yönetim planının hazırlanması ve uygulanması sürecinde teknik destek vermek, eğitim programları düzenlemek, bilgilendirici yayın hazırlamak ■ Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim planının hazırlanması ve uygulanması sürecinde teknik destek vermek, kültür ve turizm faaliyetlerini desteklemek, bilgilendirici yayın hazırlamak						
UYGULAMA	Bölgeleme	■ Sosyal Yapının Nitelikleri Kapsamında Alan 10 alt bölgede değerlendirilmiştir.					✓	
	Tampon Bölge	■ Yönetim Planı sınırları kapsamında tampon bölge belirlenmiştir.			✓		✓	
	Risk Yönetim Planı	■ Risk altındaki tarihi yapı stokunun ve anıtların iyileştirme ve güçlendirmesine yönelik bir program oluşturulması ■ Deprem riskine ilişkin plan hazırlanması	✓		✓		✓	

Çizelge 5.3. (Devam) İstanbul'un Tarihi Alanları alan yönetimi

UYGULAMA	Turizm Yönetimi	- Taşıma kapasitesi gözetilerek kültür turizminin teşvik edilmesi, - Turizmde çekim noktalarının artırılması, aktivite çeşitliliğinin sağlanması, - Turistlerin İstanbul'da konaklama süresinin uzatılması, - Gençlik turizmi için altyapı oluşturulması, - Ulaşımın yaya ağırlıklı olarak yeniden düzenlenmesi ve engellilerle ilgili tasarımların gerçekleştirilmesi, - Somut ve somut olmayan mirasın topluma çeşitli teknolojik ve iletişim olanakları kullanılarak sunulması, - Kültür yapılarının ve müzelerin dengeli dağılımının sağlanması	✓		✓			✓	
	Finansman Programı	İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanı'na ilişkin finans kaynakları oldukça zengin olup; finans ve koruma kaynakları bölgeye yönlendirilmiş durumdadır (2010 Ajansı, Katkı Payı, vb.)	✓		✓			✓	

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planlaması sürecinde incelenen yönetim planı örnekleri ile benzer bir biçimde planlama ve uygulama sürecine tüm paydaşların katılımı sağlanarak, alanın somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerinin korunması ve geliştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca sosyal, ekonomik ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması; farkındalık ve duyarlılığın oluşturulmasına da yönetim planının amaçları arasında yer verilmiştir.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'ya ilişkin alan yönetimi sürecinde 2863 Sayılı Yasa'da yer verilen örgütlenmeler oluşturulmuş olup; incelenen yönetim planı örneklerinde yer alan birimlerle benzer görev ve sorumluluklara sahiplerdir.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı alanda yetkili yerel idare olan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Belediye bünyesinde faaliyet gösteren İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı tarafından ilgili paydaşlarla koordine sağlanarak hazırlanmaktadır. Diğer plan örneklerinde olduğu gibi süreci yerel yönetim yönlendirmektedir. Yönetim planı merkezi idare tarafından onaylanmış, yönetim alanına yönelik hazırlanmaktadır. İncelenen plan örnekleri ile benzer biçimde yönetim alanının işaretlenmiş olduğu fiziki harita mevcuttur. Ayrıca yönetim alanı kapsamında tampon bölge de yer almaktadır.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı, incelenen yönetim planları ile benzer çerçevede hazırlanmaktadır. Alana ilişkin yapılan tespit ve analizleri; vizyon, hedef, strateji ve eylem planlarının oluşturulması izlemektedir.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA Yönetim Planı 2863 Sayılı Yasa ve ilgili yönetmelik kapsamında hazırlandığından; söz konusu yasal dokümanlarda yer alan hususların temel alınması esastır. Bu kapsamda eylemlerin süresi, plan süresi ve planın kontrol sıklığına ilişkin veriler anılan dokümanlar esas alınarak belirlenmiştir.

İngiltere, İtalya ve Portekiz'den farklı olarak Türkiye'de alan yönetimi ve yönetim planlamasına ilişkin hususlar yasa ve yönetmelikte tanımlanmıştır. İncelenen yönetim planları ile benzer bir biçimde alanda etkili olan birçok merkezi ve yerel idare ile birlikte sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı veri toplama ve içerik çalışması kapsamında sosyal yapının niteliklerine yönelik olarak alan 10 alt bölgeye ayrılmış olmakla birlikte; diğer analizler kapsamında bu bölgeleme dikkate alınmamıştır. İncelenen yönetim planı örnekleri ile benzer bir biçimde İstanbul'un Tarihi Alanları DMA yönetim planı sürecinde risk yönetimi ve turizm yönetimine ilişkin hedef ve stratejiler geliştirilmiştir.

5.2.4. Koruma planı

Tarihi Yarımada'ya ilişkin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı usul yönünden mahkeme kararı ile iptal edilmiştir. Alandaki faaliyetler İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun belirlediği geçiş dönemi koruma koşulları doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

5.3. İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanının Turizm Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi

İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Miras Alanının turizm nitelikleri açısından değerlendirilmesi kapsamında Türkiye'ye ve İstanbul'a giriş çıkış yapan ziyaretçi istatistikleri, müze ve ziyarete açık anıtların dağılımı ve ziyaretçi istatistikleri; söz konusu alanların turizm altyapısı nitelikleri, alanı ziyaret eden turistlerin değerlendirmeleri ve turizm projeleri ele alınmıştır. Ziyaretçilerin alana ilişkin görüş ve bilgilerinin elde edilmesi amacıyla anket (EK.3) çalışması gerçekleştirilmiştir.

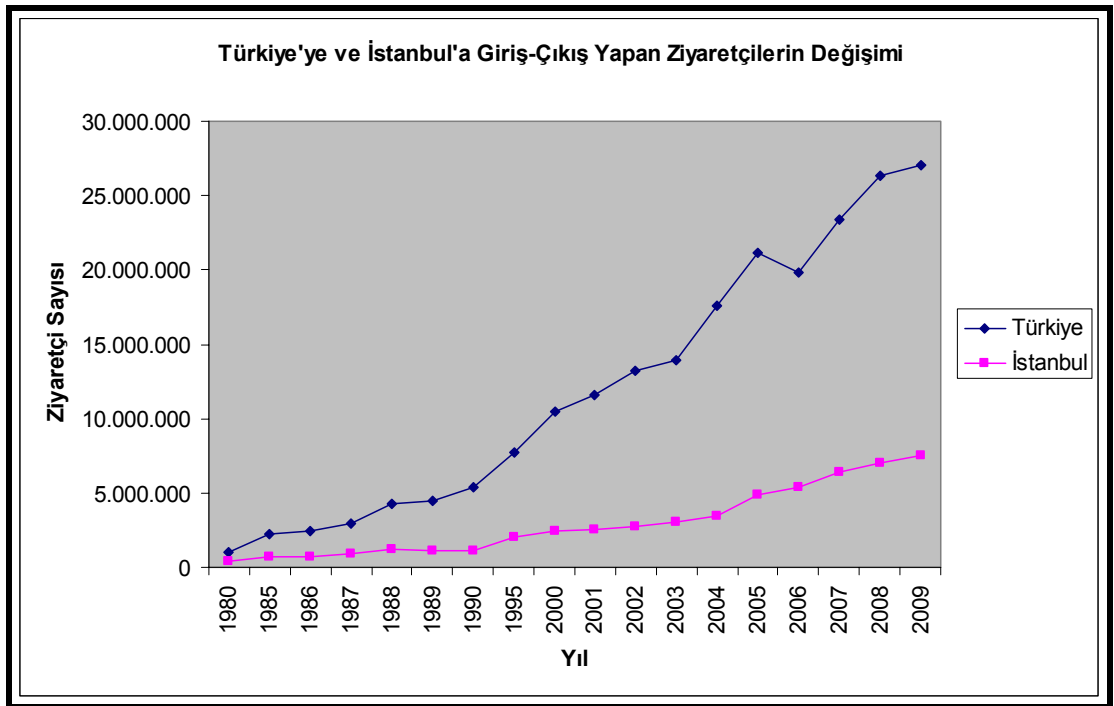
İstanbul Ziyaretçi İstatistikleri

İstanbul'un Tarihi Alanları'nın UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmasından sonra ziyaretçi sayılarındaki değişimi belirlemek üzere 1980 - 2009 yılları arasındaki Türkiye'ye ve İstanbul'a Giriş – Çıkış Yapan Ziyaretçi İstatistikleri incelenmiştir.

Çizelge 5.4. Türkiye'ye ve İstanbul'a giriş – çıkış yapan ziyaretçi istatistikleri
[Türkiye İstatistik Kurumu, 2010]

Yıl	Türkiye	İstanbul	Oranı (%)
1980	1.057.364	429.542	40,6
1985	2.190.217	720.727	32,9
1986	2.397.282	712.074	30
1987	2.906.065	873.564	30
1988	4.265.197	1.174.318	27,5
1989	4.516.077	1.146.373	25,4
1990	5.397.748	1.121.931	20,8
1995	7.747.389	2.007.384	26
2000	10.428.153	2.421.375	23,2
2001	11.619.909	2.517.139	21,6
2002	13.248.176	2.699.131	20,4
2003	13.956.405	3.076.978	22
2004	17.548.384	3.473.038	19,8
2005	21.124.886	4.849.220	23
2006	19.819.833	5.346.681	27
2007	23.340.911	6.453.598	27,6
2008	26.336.677	7.050.748	26,7
2009	27.077.114	7.510.470	27,7

Şekil 5.3.'den de görüldüğü gibi 1980'de İstanbul'a giriş çıkış yapan 429.542 ziyaretçinin Türkiye genelindeki 1.057.364 ziyaretçiye oranı % 40,6 iken; bu oran DML'ne alındığı 1985 yılında % 32,9; 1986 yılında % 30'a düşmüştür. 1986 - 2009 yılları arasında bu oran değişiklik göstermiş olmakla birlikte bir daha % 30 seviyesine ulaşmamıştır. Ancak Türkiye'ye ve İstanbul'a gelen ziyaretçi sayılarında her yıl önemli artış olduğu; 1985 yılında 720.727 olan ziyaretçi sayısının 24 yılda yaklaşık 10 katına çıkarak, 2009 yılında 7.510.470'i bulduğu görülmektedir. Ziyaretçi sayısındaki bu artışı alanın DMA statüsüne bağlamak doğru olmayacaktır. Nitekim ülke geneline dağıtıcı rol oynayan uluslararası havalimanı, liman ve garların İstanbul'da bulunması nedeniyle İstanbul sadece turistlerin değil aynı zamanda transit yolcuların da giriş yaptığı bir merkez konumundadır. Ayrıca İstanbul'un yanı sıra aynı dönemde Türkiye genelinde de benzer ziyaretçi artış eğilimi olduğu görülmekte olup; bu da uygulanan turizm politikalarının, turistik tesis ve ulaşım altyapısının geliştirilmesinin tüm ülkeye giriş yapan ziyaretçi sayısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Şekil 5.3. Türkiye'ye ve İstanbul'a giriş-çıkış yapan ziyaretçilerin değişimi

Müze ve Ziyarete Açık Anıtlar Ziyaretçi İstatistikleri

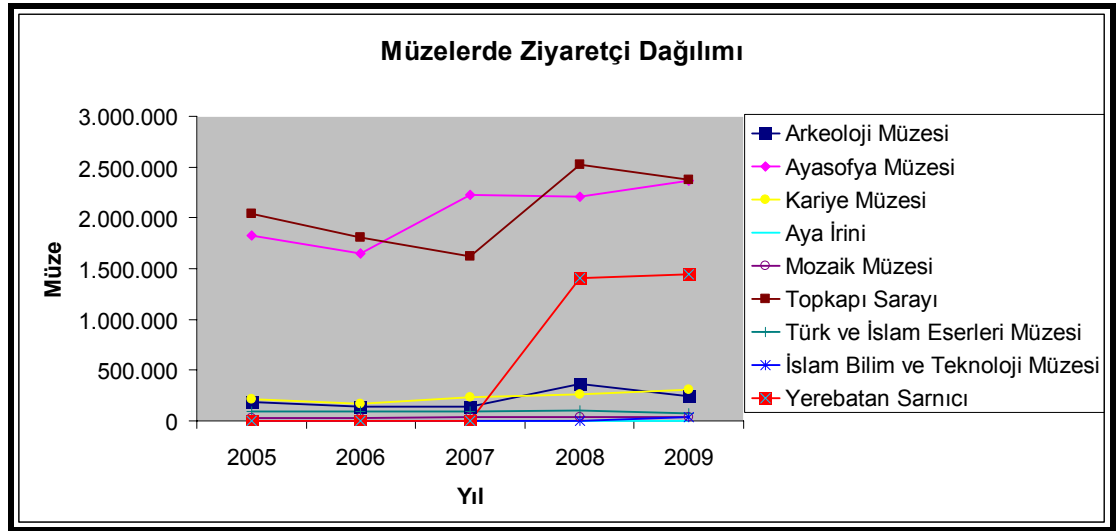
Dünya Miras Alanı olarak belirlenen Sultanahmet Arkeolojik Parkı içerisinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Ayasofya Müzesi, Aya İrini Müzesi, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi ve Yerebatan Sarnıcı; Kara Surları Koruma Alanı'nda ise Kariye Müzesi ve İmrahor Sarayı yer almaktadır. Söz konusu müzelerin ve anıt eserlerin 2005-2009 yıllarına ilişkin ziyaretçi istatistikleri Çizelge 5.5.'de yer almaktadır.

Çizelge 5.5. Müze ve ziyarete açık anıtların ziyaretçi istatistikleri [Kültür ve Turizm Bakanlığı, Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü, 2010]

Müze/Yıl	2005	2006	2007	2008	2009
Arkeoloji Müzesi	187.634	137.781	142.775	362.744	241.115
Ayasofya Müzesi	1.822.302	1.647.570	2.226.159	2.206.968	2.370.540
Kariye Müzesi	217.186	164.318	230.736	256.937	309.511
Aya İrini	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	1.160
Mozaik Müzesi	29.312	23.488	36.603	39.473	33.221
İmrahor Sarayı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı	Ziyarete Kapalı
Topkapı Sarayı	2.038.553	1.803.951	1.620.126	2.526.251	2.373.311
Türk ve İslam Eserleri Müzesi	94.504	90.287	96.085	102.787	72.271
İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi	-	-	-	-	37.605
Yerebatan Sarnıcı	-	-	-	1.405.202	1.447.958

Şekil 5.4'ten de görüldüğü gibi özellikle Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı ve Yerebatan Sarnıcı yoğun ziyaretçi akınına uğramakta; buna rağmen birbirlerine yakın mesafede bulunan diğer müzeler oldukça az ziyaret edilmektedir.

Dünya Miras Alanında yer alan İmrahor Sarayı ve Süleymaniye Camii gibi anıt eserler ziyarete kapalı olup; 2009 yılında ziyarete açılan Aya İrini Müzesi ise ancak Aya Sofya Müzesi'nin izni ile gezilebilmektedir.

Şekil 5.4. Müzelerde ziyaretçi dağılımı

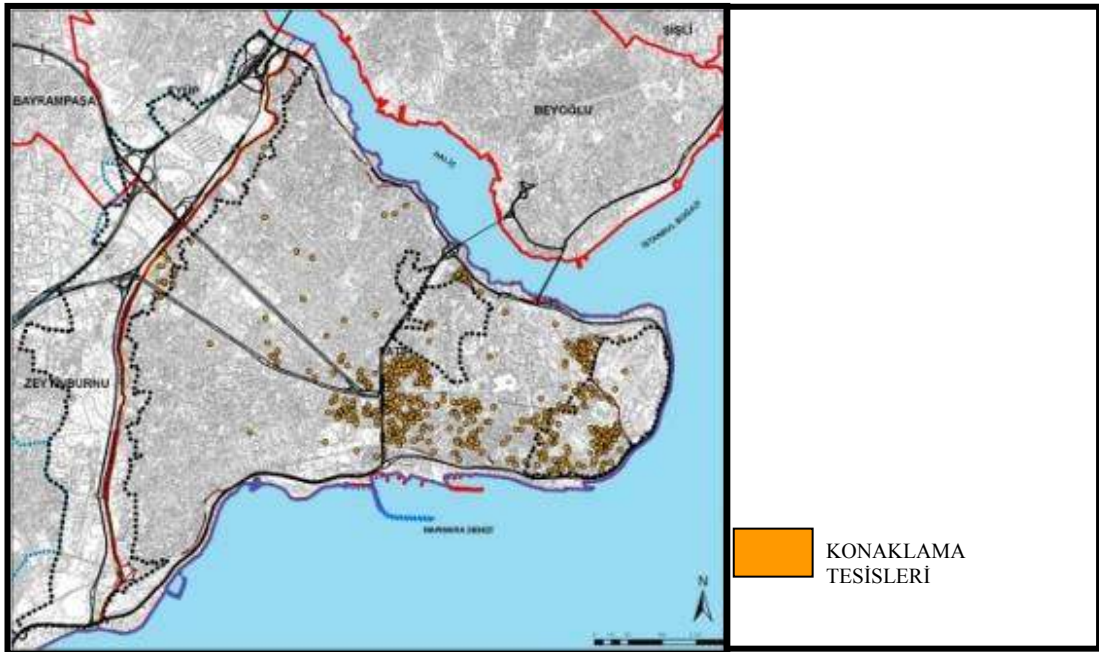
İstanbul'un Tarihi Alanları Turizm Altyapısı

İstanbul Tarihi Yarımada'da irili ufaklı ve farklı bölgelerde gelişme gösteren konaklama alanları mevcuttur. Konaklama tesisleri Tarihi Yarımada genelinde 4,3 (% 0.3) hektarlık bir alana yayılmış olup; konut+konaklama alanları Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nın güneyinde gelişme göstermektedir. Konut ile iç içe girmiş küçük çaplı pansiyon, hostel ve ev pansiyonu tarzındaki tesisler bu bölgede yoğunlaşmıştır. Ayrıca alanda fazla sayıda restoran ve turistik eşya satış dükkanları yer almakta olup; faaliyetlerini yoğun biçimde gerçekleştirmektedirler [İBBB, 2003].

Resim 5.5. Konaklama tesisleri, Sultanahmet

Dünya Miras Listesi'nde yer alan Süleymaniye Koruma Alanında oldukça az sayıda konaklama tesisi bulunmakla birlikte; Zeyrek Koruma Alanı'nda herhangi bir konaklama tesisi yer almamaktadır. Karasurları Koruma Alanı'ndaki konaklama alanlarını Millet Caddesi üzerinde Topkapı civarında ve Vatan Caddesi üzerinde yer alan oteller oluşturmaktadır. Tarihi Yarımada'da bulunan konaklama tesislerinin dağılımı Harita 5.6.'da yer almaktadır.

Harita 5.6. Tarihi Yarımada konaklama tesislerinin dağılımı [İBBB, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, 2010]

Dünya Miras Alanı olarak belirlenen alanlar turizm altyapıları kapsamında değerlendirilmiş olup; tespit edilen hususlara aşağıda yer verilmektedir.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı

Sultanahmet Arkeolojik Parkı'na erişim yolları üzerinde ve alan içinde alanın DMA statüsünü ve önemini gösteren bilgilendirici herhangi bir pano veya tabela bulunmamaktadır. Ayrıca mevcut yönlendirme panoları herhangi bir standarda bağlı olarak üretilmemiştir.

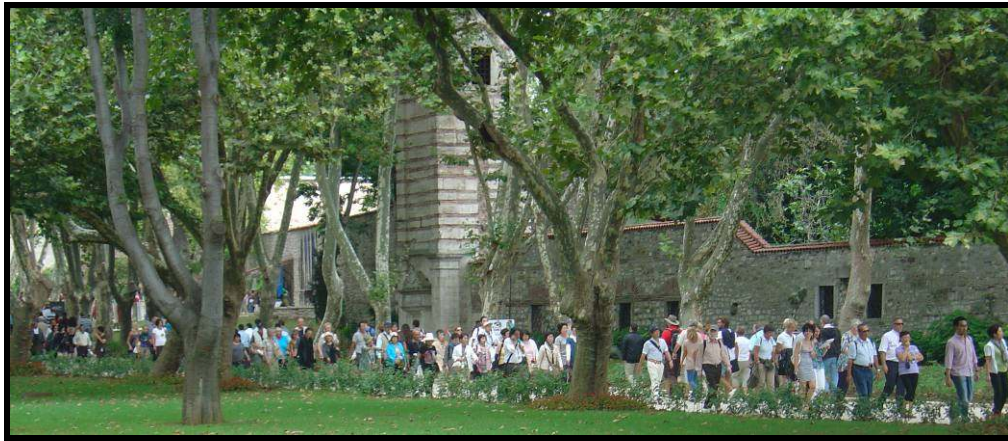

Resim 5.6. Sultanahmet Arkeolojik Parkı

Alanda ziyarete açık müze ve anıt eserlerin ziyaretçi kapasitesinin belirlenmesine ilişkin herhangi bir çalışma gerçekleştirilmediğinden; bu müze ve anıtlarda ziyaretçi sayısına yönelik bir kısıtlama uygulanmamaktadır. Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı ve Yerebatan Sarayı'nda yoğun ziyaretçi akını olmasına rağmen, bu müzelere oldukça yakın mesafede bulunan Türk İslam Eserleri Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Mozaik Müzesi ve İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi'nde aynı yoğunluk görülmemektedir.

Resim 5.7. Topkapı Sarayı Müzesi ve Ayasofya Müzesi

Resim 5.8. Topkapı Sarayı Müzesi

Dünya Miras Alanında yer alan Topkapı Sarayı I. avlusunda bulunan Aya İrini Müzesi, Ayasofya Müzesi Müdürlüğü'nün izni ile gezilebildiğinden bu anıtın ziyaretçi sayısı oldukça azdır. Dünya Miras Alanı'nda yer alan ve alanın önemli kültürel değerlerinden biri olan Ayasofya Müzesi girişinde anılan müzenin DML'ne alındığını belirterek, ziyaretçileri yanlış bilgilendiren bir tabela bulunmaktadır.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nda sadece 1 adet turizm enformasyon ofisi yer almaktadır. Turizm Enformasyon Ofisleri'nde yer alan Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü tarafından bastırılan İstanbul Haritası ve Bilintur tarafından işletilen müze satış birimlerinde satılan haritalarda UNESCO Dünya Miras Alanı ve sınırlarına ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür. Ayrıca

alan genelinde, alanın statüsünü vurgulayarak farkındalık yaratacak DMA logosu kullanılmamaktadır.

DMA’nda yer alan bazı anıt eserlere ilişkin bilgilendirme panolarında yetersiz bilgilere yer verilmiş, bazı eserlere ilişkin ise hiçbir bilgilendirme yapılmamıştır. Ayrıca anıt eserlerin tanıtıldığı panoların bazıları sadece Türkçe hazırlanmıştır. Bilgilendirme panolarında herhangi bir standart uygulanmamıştır.

Resim 5.9. Bilgilendirme panoları

DMA’nda yer alan dükkanlarda turistik ürün çeşitliliği oldukça fazla olmakla birlikte; alanın DMA statüsünü vurgulayan hiçbir tasarım bulunmamaktadır. Ancak turizm faaliyetlerinin, yerel topluma ekonomik açıdan önemli faydası olduğu görülmektedir.

İstanbul’da yer alan bütün müzelerde Bilintur tarafından hediyeelik eşya dükkanları açılmış olup; her bir dükkanda gerek ilgili müze, gerekse Türkiye’yi konu alan yayınlar ile hediyeelik eşyalar sunulmaktadır. Söz konusu ürünlerin oldukça kaliteli ve çeşitli olduğu görülmüş olmakla birlikte; Dünya Miras Statüsüne yönelik tasarlanmış herhangi bir obje bulunmamaktadır.

Resim 5.10. Müze dükkanları

İstanbul'da yer alan müzelerde ziyaretçi ve gruplar için sesli tur sistemine geçilmiş olmakla birlikte, numaralandırılmış eserler haritalar ile ilişkilendirilmemiştir.

Resim 5.11. Sesli tur bileşenleri

Turistler, özellikle kamusal alanlarda yer alan anıt eserler çevresinde satış yapan seyyar satıcılar tarafından rahatsız edilmektedir. Bu alanlarda yeterli güvenlik tedbirleri alınmamakta ve güvenlik elemanları görevlendirilmemektedir.

Resim 5.12. Seyyar satıcılar

Dikilitaş Çevresinde ve Sultanahmet Camii önünde ziyaretçilere yönelik dinlenme bankları yer almakla birlikte; anılan mekanlarda yer alan kentsel mobilyaların alanla bağdaşmadığı görülmektedir.

Resim 5.13. Kentsel mobilyalar

Dünya Miras Alanı genelinde ve Topkapı Sarayı Müzesi ve Ayasofya Müzesi'nde engelli ve bebek arabalı ziyaretçilere yönelik düzenlemeler olmakla birlikte, bu düzenlemeler oldukça yetersizdir.

Resim 5.14. Engellilere ilişkin düzenlemeler

Sultanahmet Meydanı ve bağlantı yolları araç trafiğine kapatılarak; Yerebatan Sarnıcı önünde indi-bindi yapılmasına yönelik düzenlemeler İBBB tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme alanda yaya dolaşımını rahatlatmışsa da; Yerebatan Sarnıcı'nın statik yapısını etkileyeceği alanda görüşme yapılan tur rehberleri tarafından dile getirilmiş olup; gerekli etki değerlendirmeleri yapılmadan ve ilgili Koruma Bölge Kurulu kararı alınmadan uygulamaya geçildiği görülmektedir.

Resim 5.15. Sultanahmet Arkeolojik Parkı trafik düzenlemesi

Ayrıca alanda yer alan bazı tarihi eserlerde ticari kaygılarla, yapı ile uyumlu olmayan fonksiyon değişiklikleri yapıldığı görülmüştür.

Resim 5.16. Tarihi yapılarda fonksiyon değişikliği

Süleymaniye Koruma Alanı

Süleymaniye Koruma Alanı her ne kadar DMA olarak belirlenen 4 alandan biri olsa da alanda turizm altyapısı oldukça yetersizdir. Bunda alanın İstanbul genelindeki turizm faaliyetlerinden az yararlanıyor olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Süleymaniye Koruma Alanı'nda turistik açıdan tek cazibe noktası Süleymaniye Camii olup; anılan anıt eserin restorasyon çalışmaları nedeni ile kapalı olmasının; alana gelen turist sayısını da etkilediği yerel işletmeler tarafından belirtilmiştir. Alanda gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin yerel halka ekonomik açıdan bir getirisi olmayıp; sadece Süleymaniye Camii'nin güneybatısında yer alan lokantalar ile hediyelik eşya dükkanları turizm faaliyetlerinden ekonomik yarar sağlamaktadır.

İstanbul'da düzenlenen şehir turlarına Süleymaniye Koruma Alanı'nın dahil edilmemiş olması; alanın turistik açıdan bir cazibe noktası olmadığı görüşünü desteklemektedir.

Alan genelinde yer alan ahşap yapıların bakımsızlığı, imalat ve depolama tesislerinin varlığı ve çevre kirliliği; alanın imajını ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Resim 5.17. Süleymaniye Koruma Alanı

Süleymaniye Koruma Alanı DMA'na erişim yolları üzerinde ve alan içinde alanın DMA statüsünü ve önemini gösteren bilgilendirici herhangi bir pano veya tabela bulunmamaktadır.

Süleymaniye Camii'nin kapalı olmadığı dönemde ibadet amaçlı kullanılıyor olması nedeniyle, ziyaretçi sayısına yönelik herhangi bir istatistiki veri bulunmamakta olup; ziyaretçi kapasitesine ilişkin bir değerlendirme de yapılmamıştır.

Turizm Enformasyon Ofisleri'nde yer alan ve müze dükkanlarında satışa sunulan İstanbul haritalarında alanın DMA olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi yer almamakta ve DMA sınırlarını gösteren harita bulunmamaktadır. Ayrıca alan genelinde, alanın statüsünü vurgulayarak farkındalık yaratacak DMA logosu kullanılmamaktadır.

Dünya Miras Alanı genelinde engelli ve bebek arabalı ziyaretçilere yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Zeyrek Koruma Alanı

DMA olarak belirlenen 4 alandan biri olan Zeyrek Koruma Alanı'nda turizm altyapısı oldukça yetersizdir. Bunda alanın İstanbul genelindeki turizm faaliyetlerinden az yararlanıyor olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. İstanbul'da düzenlenen şehir turlarına Zeyrek'in dahil edilmemiş olması; alanın turistik açıdan bir cazibe noktası olmadığı görüşünü desteklemektedir.

Alanda turistik açıdan tek cazibe noktası Zeyrek Camii (Pantokrator Kilisesi) ve Zeyrekhanesi olup; Zeyrek Camii restorasyon faaliyetleri nedeni ile ziyarete kapalıdır. Zeyrek Camii'nin ziyaretçi kapasitesinin belirlenmesine yönelik herhangi bir çalışma gerçekleştirilmemiştir.

Zeyrekhanesi'ne gelen turistlerin sadece işletmeye ekonomik açıdan faydası bulunmakta; DMA'nda yer alan dükkanlarda ise turistik ürün satışı olmamaktadır.

Alandaki turizm faaliyetlerinin, yerel topluma ekonomik açıdan bir faydası bulunmamaktadır.

Resim 5.18. Zeyrek Koruma Alanı I

Zeyrek Koruma Alanı DMA'na erişim yolları üzerinde ve alan içinde alanın DMA statüsünü ve önemini gösteren bilgilendirici herhangi bir pano veya tabela bulunmamaktadır.

Alan genelinde yer alan ahşap yapıların bakımsızlığı alanın imajını ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Resim 5.19. Zeyrek Koruma Alanı II

Turizm Enformasyon Ofisleri'nde yer alan ve müze dükkanlarında satılan İstanbul haritalarında alanın DMA olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi yer almamakta ve DMA

sınırlarını gösteren harita bulunmamaktadır. Ayrıca alan genelinde, alanın statüsünü vurgulayarak farkındalık yaratacak DMA logosu kullanılmamaktadır.

Dünya Miras Alanı genelinde ve müzelerde engelli ve bebek arabalı ziyaretçilere yönelik düzenlemeler oldukça yetersizdir.

Kara Surları Koruma Alanı

DMA olarak belirlenen 4 alandan biri olan Kara Surları Koruma Alanı'nda, alanın DMA statüsünü ve önemini gösteren bilgilendirici herhangi bir pano veya tabela bulunmamaktadır. Surlar boyunca sadece Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girdiği noktaya bilgilendirici Türkçe bir tabela yerleştirilmiştir.

Kara Surları'nın şehir gezilerine dahil edilmiş olması, alanın turistik açıdan önemli olduğunu göstermekle birlikte; yaklaşık 7 km. uzunluğundaki surlar boyunca turistik açıdan düzenlenmiş olan tek yer Yedikule Hisarı'dır. Kara Surları boyunca pek çok yerden surların içine girilmesi mümkün olmakla birlikte; herhangi bir düzenleme bulunmaması nedeniyle güvenlik sorunu bulunmaktadır.

Resim 5.20. Yedikule Hisarı

Alanda turistik açıdan cazibe noktası olan bir diğer alan ise Kariye Müzesi'dir. Ancak söz konusu yapının ziyaretçi kapasitesinin belirlenmesine yönelik herhangi bir çalışma gerçekleştirilmemiştir.

Alandaki turizm faaliyetlerinin yerel halka ekonomik açıdan bir faydası bulunmamakta olup; Kara Surları'nın bilinçsiz restorasyonu ve surlara bitişik çöküntü alanlarının varlığı alanın evrensel değerlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

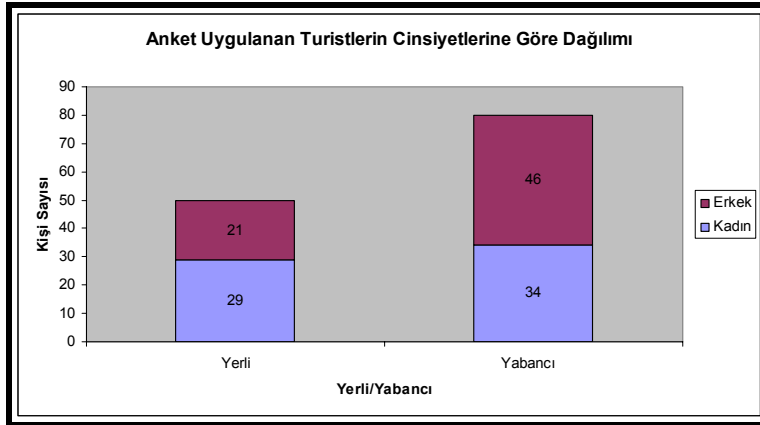

Resim 5.21. Kara Surları

Turizm Enformasyon Ofisleri'nde yer alan ve müze dükkanlarında satılan İstanbul haritalarında alanın DMA olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi yer almamakta ve DMA sınırlarını gösteren harita bulunmamaktadır. Ayrıca alan genelinde, alanın statüsünü vurgulayarak farkındalık yaratacak DMA logosu kullanılmamaktadır. Alan genelinde engelli ve bebek arabalı ziyaretçilere yönelik düzenlemeler oldukça yetersizdir.

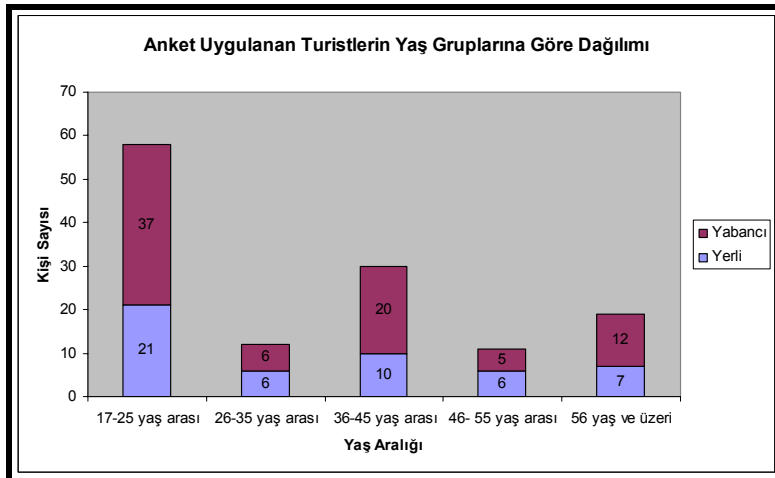
Ziyaretçilerin Alana İlişkin Değerlendirmeleri

Dünya Miras Alanı'nı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin Dünya Miras Alanı'na ilişkin farkındalıklarını ve alana ilişkin değerlendirmelerini belirlemek üzere 50 yerli ve 80 yabancı turiste anket uygulanmıştır. Anket uygulanan turistlerin cinsiyetlerine göre dağılımı Şekil 5.5.'te yer almaktadır.

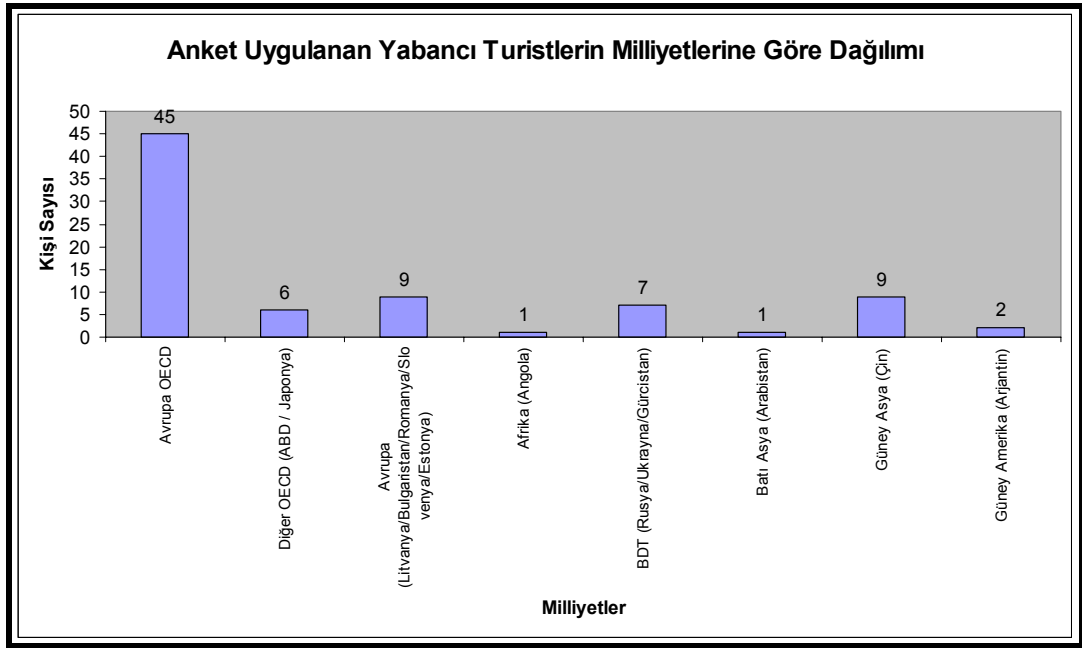
Şekil 5.5. Anket uygulanan turistlerin cinsiyetlerine göre dağılımı

Anket uygulanan turistlerin yaş gruplarına göre dağılımına ilişkin Şekil 5.6. incelendiğinde; özellikle 17-25 yaş grubunda yer alan turistlerin yoğunlukta olduğu; bunu 36-45 yaş grubunda yer alan turistlerin izlediği görülmektedir.

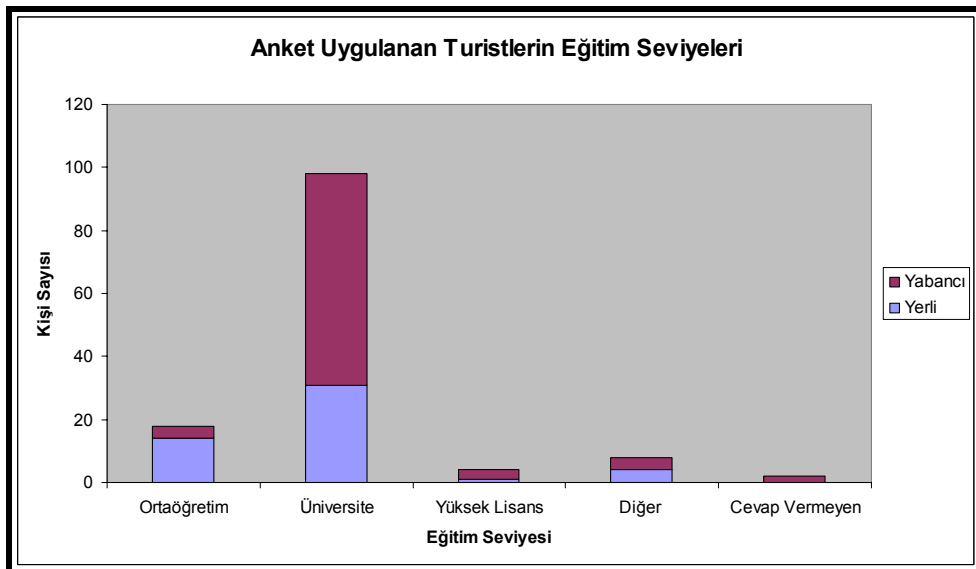
Şekil 5.6. Anket uygulanan turistlerin yaş gruplarına göre dağılımı

Anket uygulanan yabancı turistlerin milliyetlerine göre dağılımına ilişkin sınıflandırma Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen gruplandırma (EK.3) doğrultusunda yapılmıştır. Bu kapsamda Şekil 5.7.'de görüldüğü üzere, Tarihi Yarımada'yı ziyaret eden yabancı turistlerin % 56.25 'i OECD üyesi Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Diğer Avrupa ülkeleri ile Çin'den gelen turistler % 11.25 oranı ile ikinci sırada yer almaktadır.

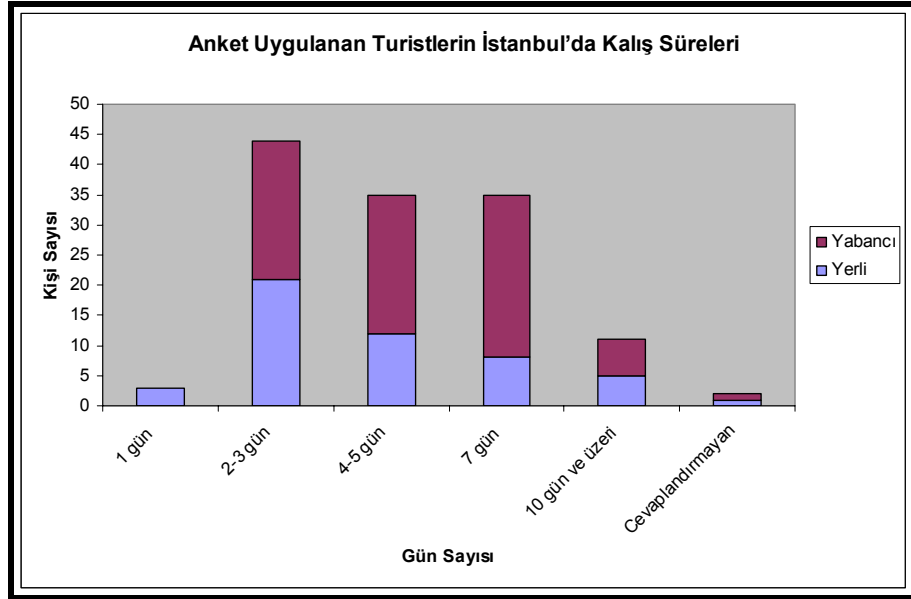
Şekil 5.7. Anket uygulanan turistlerin milliyetlerine göre dağılımı

Anket uygulanan turistlerin eğitim seviyelerinin yer aldığı Şekil 5.8. incelendiğinde; alanı ziyaret eden turistlerin % 81'inin lisans ve daha üst düzey eğitim gördüğü görülmektedir. Bu kapsamda alanı ziyaret eden turistlerin eğitim seviyelerinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

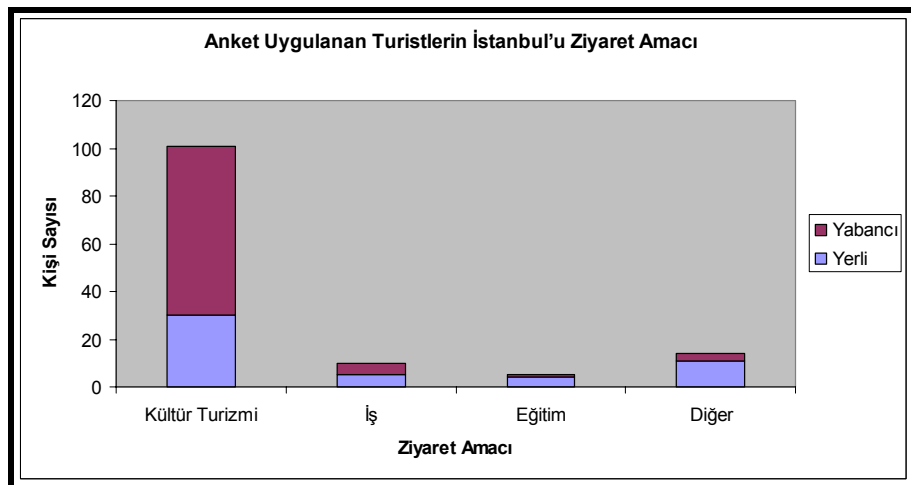
Şekil 5.8. Anket uygulanan turistlerin eğitim seviyeleri

Şekil 5.9.'dan yerli turistlerin büyük bölümünün (% 42) İstanbul'da 2-3 gün konakladığı; günler uzadıkça konaklayan yerli turist sayısının azaldığı görülmektedir. Yabancı turistlerin konaklama süreleri ağırlıklı olarak 2 ila 7 gün olmak üzere değişiklik göstermektedir.

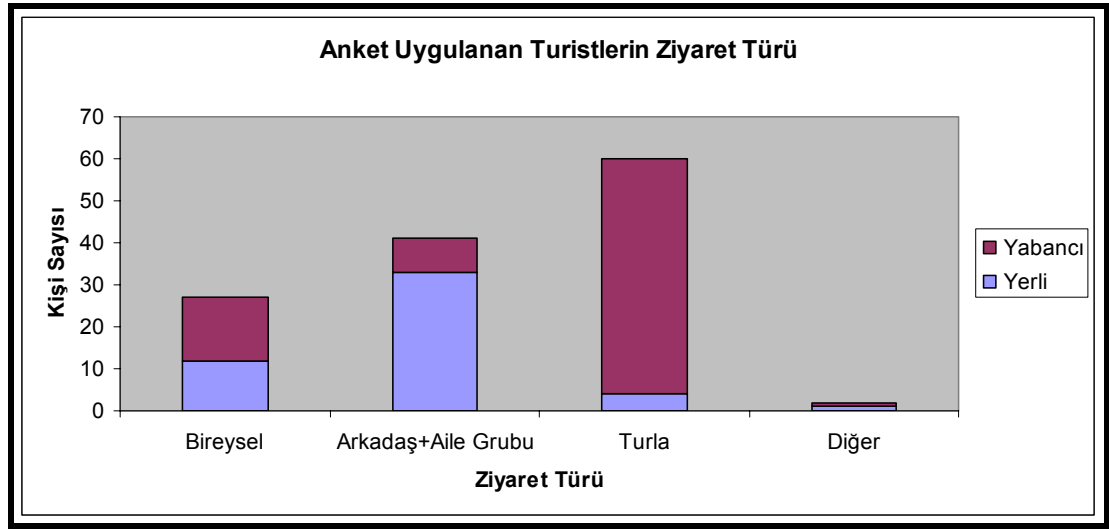
Şekil 5.9. Anket uygulanan turistlerin İstanbul'da kalış süreleri

Anket uygulanan turistlerin İstanbul'u ziyaret etme nedenleri arasında, % 78 oranla kültür turizminin ilk sırada yer aldığı Şekil 5.10.'dan görülmektedir.

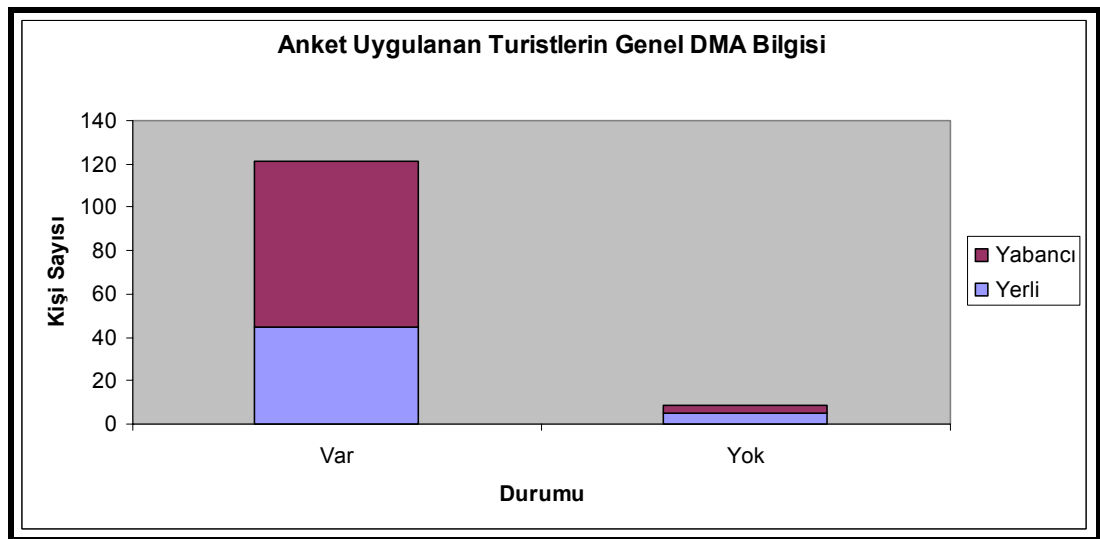
Şekil 5.10. Anket uygulanan turistlerin İstanbul'u ziyaret amacı

Şekil 5.11.'den anket uygulanan yerli turistlerin % 66'sının arkadaş ve aile grubu ile seyahat ettikleri; yabancı turistlerin ise % 70'inin İstanbul'a turla geldikleri görülmektedir.

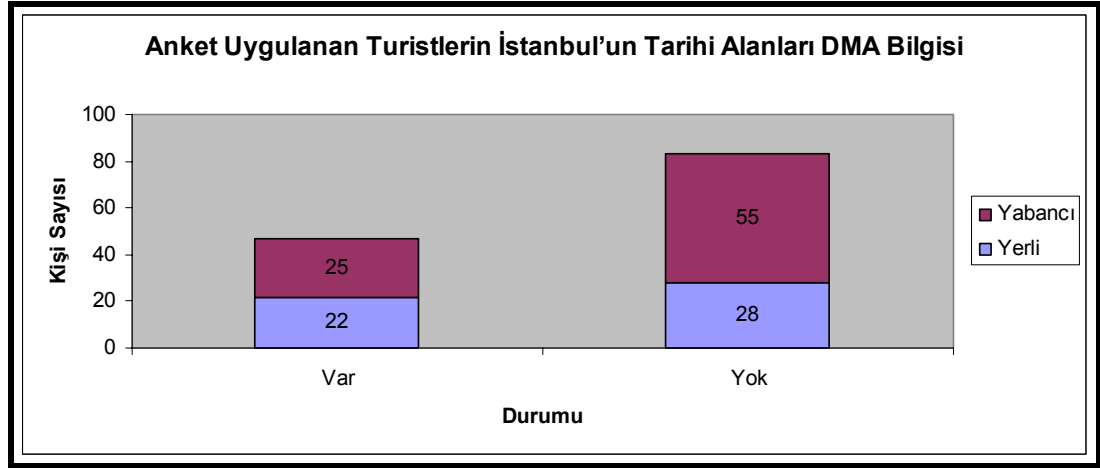
Şekil 5.11. Anket uygulanan turistlerin ziyaret türü

Şekil 5.12.'den görüldüğü üzere anket uygulanan turistlerin % 93 genel olarak DMA'lara ilişkin bilgi sahibidir.

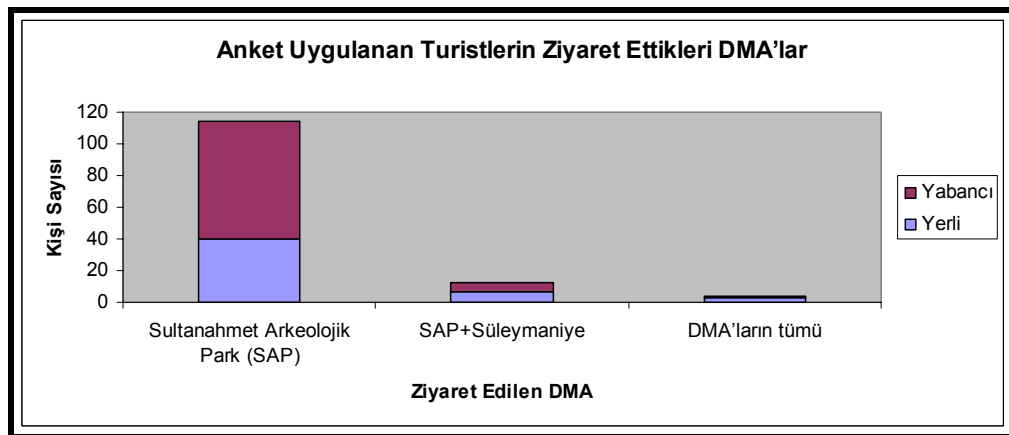
Şekil 5.12. Anket uygulanan turistlerin genel DMA bilgisi

Anket uygulanan turistlerin, İstanbul'un Tarihi Alanları'nın Dünya Miras Alanı statüsünü bilip bilmediklerine ilişkin yapılan değerlendirme neticesinde; alanın evrensel değerinin alanı ziyaret eden yerli turistlerin % 56'sı, yabancı turistlerin ise % 68,75'i tarafından bilinmediği belirlenmiştir.

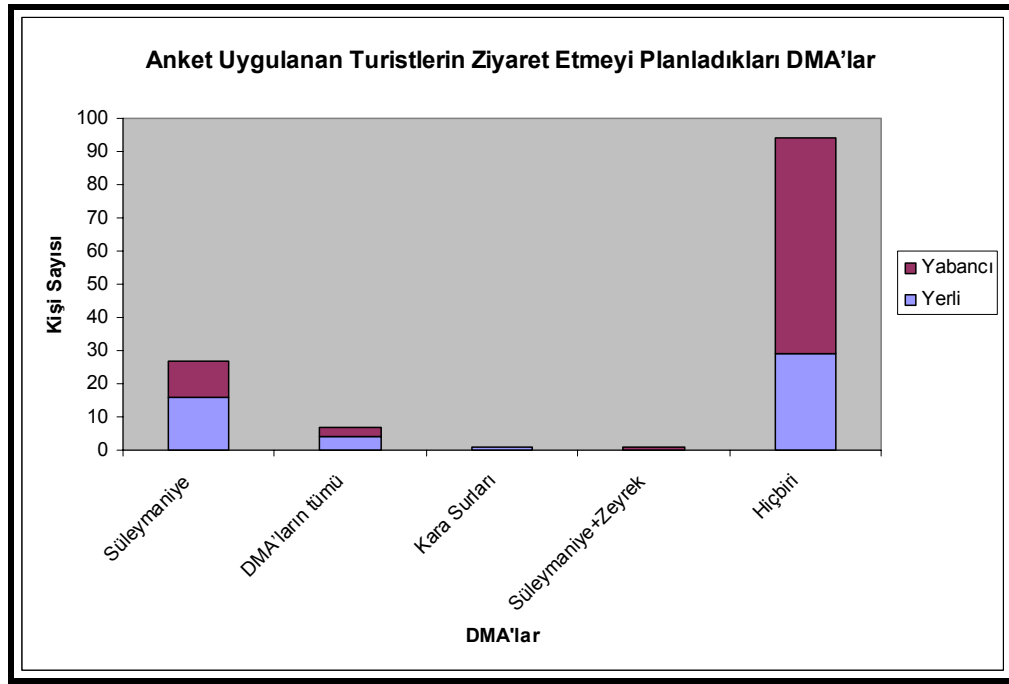
Şekil 5.13. Anket uygulanan turistlerin İstanbul'un Tarihi Alanları DMA bilgisi

Şekil 5.14.'ten görüldüğü üzere anket uygulanan turistlerin % 88'i Tarihi Yarımada'da yer alan 4 miras alanından sadece Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nı ziyaret etmişlerdir. Süleymaniye ve Zeyrek Koruma Alanı ile Kara Surları'nın ziyaret edilme oranı oldukça azdır.

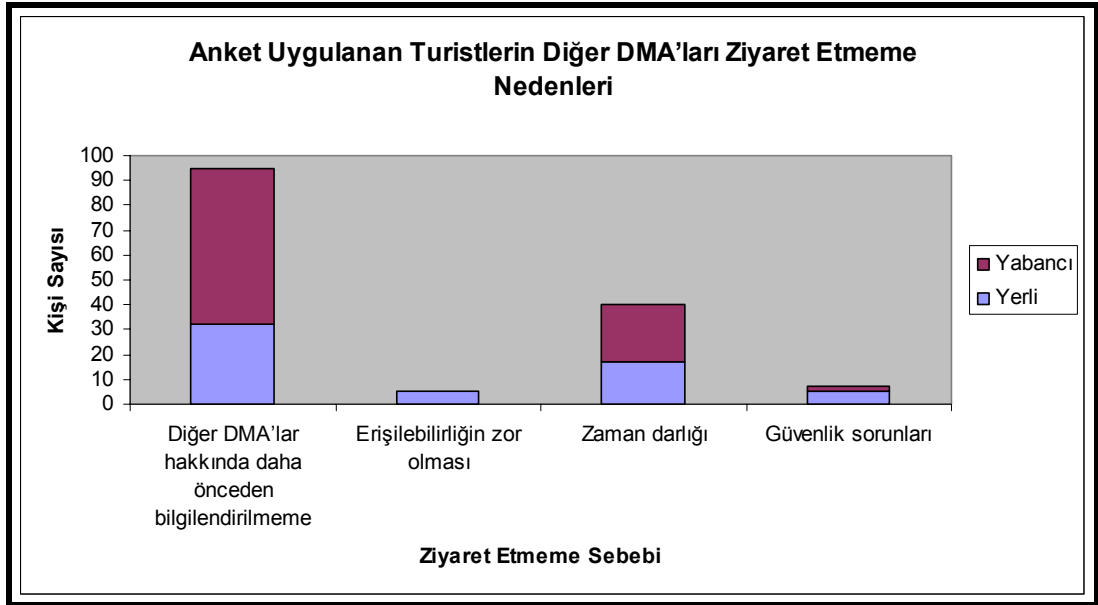
Şekil 5.14. Anket uygulanan turistlerin ziyaret ettikleri DMA'lar

Anket uygulanan turistlerden % 72'si Sultanahmet Arkeolojik Parkı dışında başka bir DMA'yı ziyaret etmeyi planlamadığını belirtmiştir. Ancak yerli turistlerin % 32'si, yabancı turistlerin ise 13,75'i Süleymaniye Koruma Alanı'nı ziyaret edeceklerini belirtmiştir. Şekil 5.15.'ten görüldüğü üzere diğer DMA'lara yönelik turistik talep oldukça azdır.

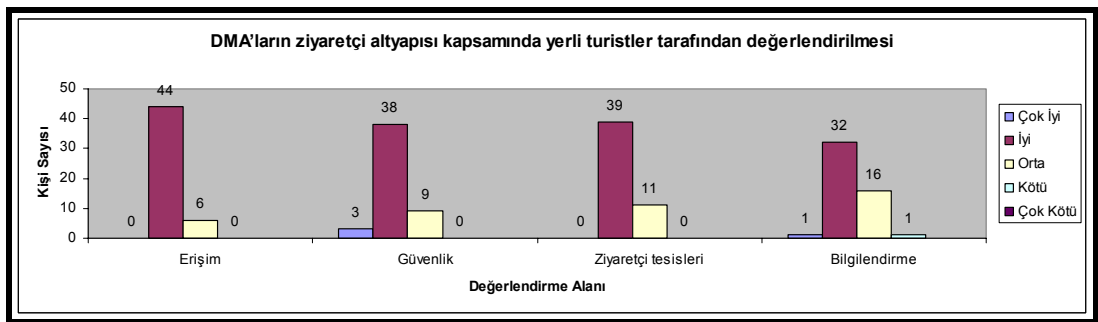
Şekil 5.15. Anket uygulanan turistlerin ziyaret etmeyi planladıkları DMA'lar

Şekil 5.16. incelendiğinde anketi cevaplandıran turistlerin diğer DMA'ları ziyaret etmeme nedenlerinin başında % 65 oranla diğer alanlara ilişkin daha önce bilgilendirilmemelerinin geldiği görülmektedir. Zaman darlığı nedeniyle diğer DMA'ları ziyaret etmeyenlerin oranı ise % 27'dir.

Şekil 5.16. Anket uygulanan turistlerin diğer DMA'ları ziyaret etmeme nedenleri

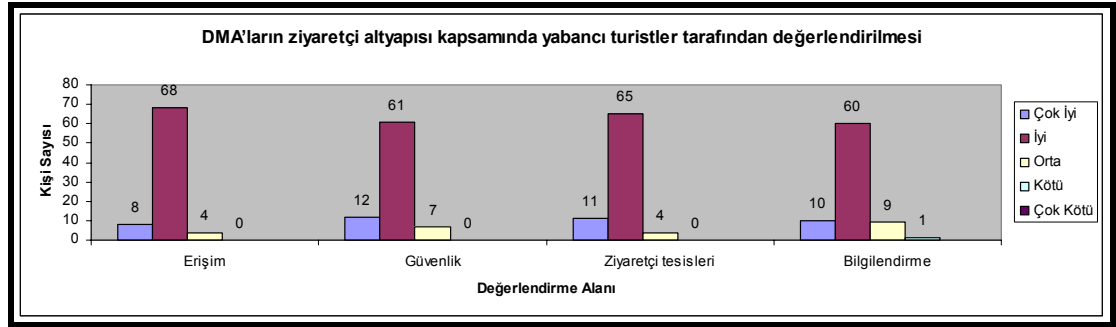
DMA'ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yerli turistler tarafından değerlendirilmesi neticesinde; alan; erişim, güvenlik, ziyaretçi tesisleri ve bilgilendirme kapsamında büyük oranda iyi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca ziyaretçi altyapısını orta olarak değerlendiren yerli turist sayısının ikinci sırada yer aldığı Şekil 5.17.'de görülmektedir.

Şekil 5. 17. DMA'ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yerli turistler tarafından değerlendirilmesi

DMA'ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yabancı turistler tarafından değerlendirilmesi neticesinde; alan erişim, güvenlik, ziyaretçi tesisleri ve bilgilendirme kapsamında büyük oranda iyi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca ziyaretçi

altyapısını çok iyi olarak değerlendiren yabancı turist sayısının ikinci sırada yer aldığı Şekil 5.18.'de görülmektedir.

Şekil 5.18. DMA'ların ziyaretçi altyapısı kapsamında yabancı turistler tarafından değerlendirilmesi

Şekil 5.17. ve Şekil 5.18. birlikte değerlendirildiğinde; DMA'yı ziyaret eden turistlerin alandan memnuniyet düzeylerinin iyi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak ziyaretçilerin özellikle Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nı ziyaret ettikleri, diğer DMA'ların neredeyse hiç ziyaret edilmediği göz önüne alındığında, bu değerlendirmenin Sultanahmet Arkeolojik Parkı için geçerli olduğu söylenebilir.

Anket sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; alanı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin eğitim düzeylerinin oldukça yüksek olması ve alanı ziyaret amaçlarının % 78 oranla kültür turizmi olarak belirtilmesine rağmen; alanın önemi ve istisnai evrensel değeri turistlerin çoğunluğu tarafından bilinmemektedir.

Turistler, Tarihi Yarımada'da yer alan 4 DMA arasından ağırlıklı olarak Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nı ziyaret etmekte; diğer DMA'lar ise neredeyse hiç turist çekmemektedir. Bunun nedeni turistlerin diğer DMA'lar hakkında bilgi sahibi olmamalarının yanı sıra, söz konusu alanlarda yeterli ve cazip turizm altyapısının yer almamasıdır. DMA'lara yönelik tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi, yazılı ve görsel medyada alanın DMA statüsüne ilişkin bilgilere yer verilmesi ve web sayfasının kurulması ziyaretçilerin alana ilişkin bilgilerinin arttırılmasına destek olacaktır.

Bir diğerk husus ise alanı ziyaret eden 80 yabancı turistten 56'sının İstanbul'a turla gelmesine rağmen, alanın bu niteliğinin tur rehberleri ve tur operatörleri tarafından ziyaretçilerle paylaşılmamasıdır. İstanbul'a tur düzenleyen turizm acenteleri ile bağlantı kurularak ve bastırılacak dokümanların turistlerin Türkiye'ye gelmeden kendi ülkelerinde ellerinde olması sağlanarak; alandaki tüm DMA'lara ilişkin bilgiler ziyaretçilerle paylaşılabilir.

Yapılan alan incelemesinde ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı sertifikalı profesyonel turist rehberleri ile de görüşmelerde bulunulmuş olup; Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nda görüşme yapılan 4 turist rehberi tarafından Tarihi Yarımada'da yer alan DMA'lara ilişkin bilgi sahibi olmadıkları, son yıllarda bu konu hakkında turist rehberlerine herhangi bir seminer verilmediği belirtilmiştir.

Türkiye Rehberler Birliği Başkanı Şerif Yenen ile yapılan görüşmede ise seminer konularının Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından ilgili odalardan gelen talepler doğrultusunda belirlendiği; 2009 yılı içerisinde UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması konusunda eğitim verildiği ifade edilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında rehberlik kursları açmak, rehberlerin bilgilerinin güncellenmesine yönelik eğitim programları ve diğerk çalışmaları gerçekleştirmek, rehberlikte uzmanlaşmayı sağlamak yer almakta olup; 2005-2009 yılları arasında gerçekleştirilen seminer ve eğitimlerin konuları incelendiğinde Dünya Miras Sözleşmesi ve Dünya Miras Alanları'na yönelik herhangi bir eğitim düzenlenmediği tespit edilmiştir.

Turist rehberleri tarafından; ziyarete açık müze ve anıtlarda görevli elemanların bazılarının eğitimlerinin yetersiz olduğu, bu kişilerin turistlere ve rehberlere kaba davrandıkları; Sultanahmet meydanında, özellikle Dikilitaş ve çevresinde bulunan seyyar satıcıların rahatsız edici boyutta ısrarcı olarak, fahiş fiyatlı ürün satmaya çalıştıkları ve bazılarının hırsızlık yaptığı, ayrıca Yerebatan Sarnıcının önünün indi-

bindi noktası olarak kullanılması nedeniyle sarnıcın olumsuz yönde etkilendiği dile getirilmiştir.

Turizm Projeleri

Alan genelinde yetkili yerel yönetim olan Fatih Belediyesi tarafından turizm sektörüne ilişkin 2 proje başlatılmıştır.

“Gönüllü Turizm Elçileri Projesi”

“Gönüllü Turizm Elçileri Projesi” kapsamında, gönüllü turizm elçileri ilçeye gelen turistlere yardımcı olup; tüm sorunlarını zabıta ile koordineli olarak çözmeye yönelik çalışmalarda bulunmak üzere görevlendirilmiştir. Fatih Belediyesinin, yabancı dil bilen 16-25 yaş arası gençlerden oluşturduğu ”Gönüllü Turizm Elçileri” görevlerine başlamadan önce bir süre özel bir eğitimden geçirilmiştir [Fatih Belediyesi, 2010 a]

Resim 5.22. Gönüllü turizm elçileri

Ancak söz konusu projede görev alan gönüllülerle yapılan görüşmede Tarihi Yarımada’da yer alan Dünya Miras Alanlarına ilişkin herhangi bir bilgileri bulunmadığı ve kendilerine verilen eğitimde de bu konuya değinilmediği öğrenilmiştir.

Tarihi Yarımada'da öncelikli sorumlu olan yerel yönetimin turizm alanında başlattığı böyle bir projede bile UNESCO Dünya Miras Alanlarının önemine ve sahip olduğu değerlere değinilmemiş olması, yerel yönetimlerde de konuya ilişkin farkındalık eksikliğini göstermektedir.

Tarih Sesleniyor Projesi

Fatih Belediyesinin bir diğer projesi olan "Tarih Sesleniyor" projesi ise tarihi yarımada'yı ziyaret eden yerli ve yabancı konukların tarihi eserler hakkında cep telefonları aracılığıyla bilgiye ulaşmasını sağlamakta olup; proje kapsamında, tarihi yarımada'da yer alan 500 önemli eserin en çok ziyaret edilen 200'üyle ilgili tüm bilgi alınabilmektedir. Ayrıca "www.tarihsesleniyor.com" web adresinden de tarihi eserler hakkında bilgi edinilmektedir.

Söz konusu web adresinde Tarihi Yarımada'da ziyaretçiler için belirlenmiş 4 gezi güzergahına yer almaktadır. Her bir güzergah için öngörülen süre verilerek, güzergah üzerinde yer alan tarihi yapılara ilişkin bilgiler sunulmaktadır [Fatih Belediyesi, 2010b].

Harita 5.7. Milyon Rotası - Rota 1

Harita 5.8. Divan Yolu Rotası - Rota 2

Harita 5.9. Tahtakale Rotası - Rota 3

Harita 5.10. Sahilyolu Rotası - Rota 4

Fatih Belediyesi tarafından yönetilen söz konusu web sitesinde yer alan gezinti güzergahlarına ilişkin haritalarda da Dünya Miras Alanı ve sınırlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Gezi güzergahlarında Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nda yer alan eserlere yer verilmekle birlikte; Süleymaniye Koruma Alanı, Zeyrek Koruma Alanı ve Kara Surları'nın gezi güzergahlarına dahil edilmediği görülmektedir.

Sürdürülebilir Turizm İlkeleri kapsamında İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'daki mevcut turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi Çizelge 5.6.da yer almaktadır.

Çizelge 5.6. Sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'daki mevcut turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi

Ortak İlkeler	Sultanahmet	Süleymaniye	Zeyrek	Kara Surları
<i>Toplumsal refahı artırması</i>	Sadece ekonomik açıdan destekliyor	-	-	-
<i>Toplumsal katılımın sağlanması/paydaşların güçlendirilmesi</i>	-	-	-	-
<i>Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması</i>	-	-	-	-
<i>Uygun yönetim ve izleme sisteminin varlığı</i>	-	-	-	-
<i>Paydaşlar arası işbirliği sağlanması</i>	-	-	-	-
<i>Farkındalığın artırılması</i>	-	-	-	-
<i>Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması</i>	✓	-	-	-
<i>Yönetim sistemi kapasitesi</i>	-	-	-	-
<i>Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımı</i>	-	-	-	-

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'daki mevcut turizm faaliyetlerinin değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- DMA ile ilgili turizm altyapısı ve ziyaretçi faaliyetlerinin yerel toplumun güçlendirilmesine ve toplumsal refahın arttırılmasına herhangi bir desteği bulunmamakta olup; sadece Sultanahmet Turizm Parkı DMA'da gerçekleştirilen turizm faaliyetleri ekonomik fayda sağlamaktadır.
- DMA'larda yerel toplumun planlama ve yönetim sürecine katılım sağlamalarına yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamakta; Dünya Miras Alanları'nın yer aldığı 29 mahalleden sadece Süleymaniye Mahallesi muhtarı İstanbul Sit Alanları Danışma Kurulu'nda yer almaktadır.
- “Dünya Miras Hedeflerine Katkı Yapması” ilkesi kapsamında, alanın DMA statüsünü, istisnai evrensel değerlerini ve önemini yansıtacak herhangi bir tanıtım

ve sunum çalışması yapılmamakta, ayrıca Ayasofya Müzesi önündeki panoda yanlış bilgiler ziyaretçilere sunulmaktadır.

- Sultanahmet Turizm Merkezi dahilinde, Büyük Saray Kalıntıları üzerine Four Seasons Oteli'nin genişletilmesini de içeren plan değişikliğinin yapılması, turizm gelişiminin, miras değerleri üzerindeki olumsuz etkilerini gösteren bir örnektir.
- Alanın evrensel değerlerine katkı yapan anıt eser ve müzelerin taşıma kapasitelerinin belirlenmesine ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamış; maksimum ziyaretçi sayıları, maksimum kullanım yoğunluğu ve bu sayıları kontrol etmek için uygun mekanizmalar belirlenmemiştir. Bu kapsamda söz konusu yapılara ve alanın geneline ilişkin oluşturulmuş bir izleme sistemi de bulunmamaktadır. Bazı anıtlar yoğun ziyaretçi baskısı altındayken; bazı anıtlar neredeyse hiç ziyaret edilmemektedir.
- DMA'larda paydaşlar arasında turizme yönelik bir işbirliği bulunmamaktadır. Nitekim DMA için oluşturulan Danışma Kurulu'nda TÜRSAB ve TUREB gibi turizm sektörünü temsil eden örgütler yer almamaktadır.
- İstanbul'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin İstanbul'un Tarihi Alanları'nın DMA statüsü ve önemine ilişkin bilgileri oldukça azdır. Ayrıca bu konuda yerel, ulusal ve uluslararası toplum düzeyindeki farkındalığı geliştirecek bir çalışma yapılmamaktadır.
- "Ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi/Ürün kalitesi/Turist memnuniyetinin sağlanması" ilkesi kapsamında Sultanahmet Arkeolojik Parkı'ndaki düzenlemeler ziyaretçiler tarafından olumlu değerlendirilmekle birlikte; alanda belirlenen sorunların (engellilere yönelik düzenlemeler, otobüs parkları, seyyar satıcılar, kentsel mobilya vb.) çözümlenmesine ilişkin stratejiler ile diğer DMA'larda ziyaretçi altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir.
- DMA'ya ilişkin yönetim sistemlerinin kapasite ve kaynaklarının artırılması; Belediye, valilik ve müzelerdeki personelin DMA'nın önemi ve değeri hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Turizmden ve ziyaretçi faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin miras değerlerinin korunması, muhafazası ve yönetimini sağlamak üzere, kamu kurumları ve alan yönetimine aktarılmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. DMA'larda yer alan müzelerden elde edilen gelirler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner

Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü'ne aktarılmakta olup; gelirlerin alanda kullanılması söz konusu değildir. DÖSİMM Türkiye genelinde yer alan müzelerdeki ziyaretçi gelirlerini toplayan bir havuz konumunda olup; elde edilen gelirler kültür veya turizm yatırımlarının alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi, baskı, dağıtım ve reklâm işleri ile afişler, turistik ve tanıtıcı yayınların yaptırılması, folklor gösterileri, festivaller düzenlenmesi gibi amaçlarda kullanılmaktadır. Söz konusu müzelerin ihtiyaç duyduğu hizmetler ise Kültür ve Turizm Bakanlığı yıllık bütçesinden aktarılan ödeneklerle gerçekleştirilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

2004 yılında 2863 sayılı Kanun’da yapılan değişikliklerle mevzuatımızda “yönetim alanı”, “alan yönetimi” ve “yönetim planı” kavramlarına yer verilmiştir. Bu süreçte küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsatları değerlendirmek ve yol açtığı tehditlerle baş etmek için çağdaş ülkelerin kültür politikalarını gözden geçirmesi ve kültürel miras yönetimi ve desantralizasyon gibi kavramların ön plana çıkması etkili olmuştur. Ayrıca Dünya Miras Komitesi’nin dünya miras listesine aday gösterilen alanların, adaylık dosyalarında yönetim planına yer verilmesini ve Dünya Miras Listesi’nde yer almakla birlikte etkin bir şekilde korunması ve yönetimi için bazı Dünya Miras Alanlarına ilişkin yönetim planlarının hazırlanmasını talep etmesi mevzuat değişikliğinin dayanaklarını oluşturmuştur.

UNESCO Dünya Miras Komitesi’nin 2006, 2007, 2008 ve 2009 yıllarında almış olduğu kararlar ile İstanbul’un Tarihi Alanları’na ilişkin Yönetim Planı’nın hazırlanması gerekliliği belirtilmiştir. Bu doğrultuda gerekli çalışmalar İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na başlatılmış; ancak yönetim planı ihalesi ancak 2009 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Komite tarafından 2006 yılında istenen yönetim planı çalışmasının en erken 2010 yılı sonu ile tamamlanabileceğinin öngörülmesi; Türkiye’de hem finansal, hem de teknik personel açısından üst düzeyde yer alan bir belediyenin bile yönetim planı hazırlaması sürecinde çok başarılı ve hızlı olmadığını ortaya koymaktadır. Sürecin uzamasında Türkiye’de mevzuat kapsamında hazırlanarak ilgili Eşgüdüm ve Denetim Kurulu tarafından onaylanmış örnek bir yönetim planının olmayışının olduğu kadar; yerel idareleri, yapacakları yönetim planı çalışmalarında yönlendirecek bir yönetim planı formatının geliştirilmemiş olmasının da etkisi vardır.

Dünya Miras Alanları, sahip oldukları istisnai evrensel değerler uyarınca önemli turizm noktaları olup; bu alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması için etkin yönetim önem taşımaktadır. Turizmin, Dünya Miras Alanları’na olan etkisi, uluslararası toplum tarafından da yakından izlenmekte, yapılan organizasyonlarda konu değerlendirilmekte ve öneriler geliştirilmektedir. Bu çalışmalar sonucu 2010 yılında

yapılan Dünya Miras Komitesi toplantısında, Taraf Devletlere ve Danışma Organlarına Dünya Miras Sözleşmesi'nin uygulanması konusunda yol gösteren Uygulama Rehberi'nde turizm yönetimine rehberlik sağlayacak revizyonlar önerilmiş olup; Geçici Liste'de yer alan varlıkların, Dünya Miras Listesi'ne alınması ile ortaya çıkacak ziyaretçi artışı karşısında korunması ve turizm gelişiminin nasıl ele alınacağına ilişkin politikalar geliştirilmesi istenmiştir. Ayrıca Dünya Miras Merkezi, Taraf Devletler ve ilgili örgütlerin katılımı ile gerçekleştirilen 9 çalıştay sonucu, “Dünya Miras Alanlarında Sürdürülebilir Turizm İlkeleri” ortaya konmuştur.

Turizm ve kültürel miras yönetimi arasında aynı kaynak değerlerini paylaşımlarından kaynaklanan doğal bir bağlantı mevcut olmakla birlikte; her iki alana ait unsurların dahil edildiği bir süreç eksikliği bulunmaktadır. Dünya Miras Alanları'nın sürdürülebilirliği, turizm sektörü ve kültürel miras yönetiminin aynı hedefi gerçekleştirmeye yönelik birlikte çalışmaları, bu kapsamda hazırlanacak yönetim planlarında turizme ana politikalar arasında yer verilmesi ile sağlanabilir. Nitekim DML'nde yer alan Bath Kenti, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi'ne ilişkin yönetim planlarının incelenmesi neticesinde; hazırlanan planlarda turizm sektörüne ilişkin politika ve eylemlerin geliştirildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda sürdürülebilir turizm ilkeleri bağlamında İstanbul'un Tarihi Alanları için öneri eylem programı geliştirilmiştir.

Ayrıca DMA'ya yönelik hazırlanan yönetim planlarının incelenmesi neticesinde, bu ülkelerdeki bazı düzenlemelerin ülkemizdeki uygulamanın kolaylaştırılmasına da katkı sağlayabileceği tespit edilmiş ve bu doğrultuda yasal mevzuatımızda yapılabilecek değişikliklere ilişkin öneriler ile birlikte yönetim planı format önerisi geliştirilmiştir.

6.1. Değerlendirme

Kültürel mirasın korunmasına yönelik günümüze kadar hazırlanan plan veya projelerin uygulanmasına yönelik örgütlenme modeli, finans kaynakları, yetkili kuruluş ve performans ölçütlerinin tanımlanmamış olması, söz konusu belgelerin

raflarda kalmasına veya parçacıl uygulanmasına neden olmuştur. Halen İstanbul gibi bir metropoliten alanda bile onaylı bir koruma amaçlı imar planı bulunmamakta, uygulamalar geçiş dönemi yapılanma koşulları doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Ayrıca alanda belirlenen yenileme alanları için parçacıl planlar hazırlanmakta, söz konusu planların birbirleri ile ve kent bütünü ile ilişkileri kurulmamaktadır. DMA’nda yer alan turizm gelişim alanlarında alanın değerleri göz önüne alınmadan verilen imar hakları alandaki kültürel değerlerin yok olmasına veya hasar görmesine neden olmaktadır. Bu çalışmalar, alanın uzun dönemli vizyonu göz önüne alınmadan, günlük ihtiyaçlar ve kısa vadeli çözümlere yönelik gerçekleştirilmektedir.

İstanbul’un Tarihi Alanları DMA’da gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin yerel toplumun güçlendirilmesine ve toplumsal refahın arttırılmasına herhangi bir desteği bulunmamaktadır. Alanı ziyaret eden turistlerin alanın önemi ve değerlerine ilişkin bilgi sahibi olmaması alanın etkin ve uygun biçimde tanıtımının yapılmadığını göstermektedir. Ayrıca alanda yer alan tüm paydaşlar oluşturulan Danışma Kurulu’nda temsil edilmemekte; paydaşlar arasında işbirliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmamaktadır. Bu hususlar göz önüne alınarak yapılan değerlendirmede; İstanbul’un Tarihi Alanları’ndaki mevcut turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında gerçekleştirilmediği tespit edilmiştir.

Yönetim planlaması sürecinde sürdürülebilir turizm ilkeleri temel alınarak, politika, hedef ve eylemlerin oluşturulması; alanın sahip olduğu değerler korunurken, yerel halkın sosyal, ekonomik ve kültürel gelişiminin sağlanmasına destek olacaktır. Özellikle sektörü temsil eden birlikler ile yerel halkın sürece katılımının sağlanması ile hem bilgi paylaşımına imkan tanınacak, hem de alanın ve sürecin sahiplenmesi sağlanacaktır.

6.2. Öneriler

Dünya Miras Listesi’nde yer alan Bath Kenti, Syracuse ve Pantalica Kayalık Nekropolü ve Oporto Tarihi Merkezi DMA’lara ilişkin hazırlanan yönetim planlarının incelenmesi sonucu plan içerikleri ve örgütlenme yapısına ilişkin

farklılıkların yanı sıra birçok ortak özellik de tespit edilmiştir. Özellikle söz konusu yönetim planlarında yer verilen turizm eylemleri “sürdürülebilir turizm ilkeleri” kapsamında geliştirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de DMA’lara ilişkin hazırlanacak yönetim planı çalışmaları kapsamında; turizm politikaları, hedef ve eylemleri tanımlanırken sürdürülebilir turizm ilkelerinin temel alınmasının; söz konusu miras değerlerinin korunması, muhafazası, tanıtımı ve gelecek nesillere iletilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda İstanbul’un Tarihi Alanları’ndaki mevcut turizm faaliyetleri örnek bir çalışma olarak, sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında değerlendirilmiş ve yönetim planında yer verilecek turizm politikalarına ilişkin eylemler tanımlanmıştır. Ayrıca yasa değişikliği komisyon toplantıları, çeşitli toplantılarda ilgili alan başkanlarınca dile getirilen hususlar ve incelenen örneklerden elde edilen bilgiler göz önüne alınarak, mevzuat değişikliğine ilişkin öneriler ile birlikte yönetim planı formatı önerisi geliştirilmiştir.

İstanbul’un Tarihi Alanları DMA Yönetim Planlaması Sürecinde Turizm Politikalarına İlişkin Hedef ve Eylem Önerileri

İstanbul’un Tarihi Alanları DMA’da mevcut turizm faaliyetlerinin yerel toplumun güçlendirilmesine ve toplumsal refahın arttırılmasına herhangi bir desteği bulunmamakta olup; sadece Sultanahmet Arkeolojik Parkı’nda gerçekleştirilen ziyaretçi faaliyetlerinin kente ekonomik faydası bulunmaktadır. Yönetim planı çalışmaları kapsamında Tarihi Yarımada’da gerçekleştirilmesi öngörülen turizm faaliyetlerinin toplumun ekonomik ve kültürel gelişimini destekleyecek nitelik taşımasının hedeflendiği tespit edilmiş olmakla birlikte, yerel toplumun sosyal gelişimine katkı sağlanmasına yönelik hedeflerin geliştirilmesine de ihtiyaç vardır. Özellikle Süleymaniye Koruma Alanı’nda yer alan kültür varlıklarının belirli bir program dahilinde ele alınarak, restore edilmesi; alanda yer alan imalat tesisleri için belirli standartlar geliştirilerek, denetimlerinin sıklaştırılması, alanın çevresel kalitesinin arttırılmasını sağlayacaktır. Bunlara ilaveten ziyaretçi altyapısı düzenlemeleri ve yapılacak tanıtım çalışmaları, alanın turistik açıdan çekici hale

getirilmesini destekleyecektir. Bu kapsamda alanın fiziksel açıdan gelişimi sağlanırken; inşa edilecek ziyaretçi tesislerinden yerel halkın faydalanmasının sağlanması yerel toplumun kültürel gelişimine de katkı yapacaktır.

İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'ya ilişkin yönetim planı çalışmaları kapsamında kentin pazarlanması ve tanıtımına DMA statüsünün dahil edilmesine ilişkin herhangi bir öneri geliştirilmemiştir. Mevcutta alanın bu statüsü ziyaretçilerin çoğu tarafından bilinmemekte; ayrıca bastırılan broşür, harita, kitapçık vb. dokümanlarda da alanın bu niteliği vurgulanmamaktadır. “Dünya Miras Hedeflerine katkı yapması” bakımından Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Koruma Alanı, Zeyrek Koruma Alanı ve Kara Surları'nın Dünya Miras Listesi'nde yer aldığına ilişkin kapsamlı tanıtım ve pazarlama stratejileri geliştirilmeli, yazılı ve görsel medyada bu alanların DMA statülerine ilişkin bilgilere yer verilmeli, bu alanların istisnai evrensel değerleri geniş biçimde tanıtılmalıdır.

Bir diğer eksiklik ise Danışma Kurulu içerisinde turizm sektörünün temsilcileri olan TUREB ve TÜRSAB ile birlikte alanda turizm faaliyetlerinde bulunan kişilere yer verilmemesidir. Bir alan yönetim planının başarısında en önemli faktör paydaşlar arasında uyum ve koordinasyon sağlanmasıdır. Alanla ilgili farklı ilgi ve beklentileri olan paydaşların katılımı ile alanın temel değerlerinin tüm paydaşlar tarafından anlaşılması sağlanırken; ileride ortaya çıkabilecek çatışmalar önlenebilecektir. Turizm sektörünün alana ilişkin görüş ve önerilerinin yönetim planı sürecinde göz önüne alınmaması; tüm paydaşların bu sürece katılımlarının sağlanmaması gerçekçi ve uygulanabilir bir yönetim planının ortaya konmaması ile sonuçlanabilir. Bu kapsamda paydaşlararası işbirliği sağlanmasına yönelik hedef ve eylemler geliştirilmelidir.

Turizm, kültürel değerlerin sürdürülmesi ve bakımı için itici bir güç olmalıdır. Bu kapsamda “DMA'larda gerçekleştirilecek tüm turizm ve altyapı projelerine ilişkin görsel ve çevresel etki değerlendirmeleri hazırlanarak; kültürel değerlerin yıpranması ve tahrip olmasına yol açacak faaliyetlere izin verilmemesi” öncelikli hedef olarak belirlenmelidir.

DMA'ları ziyaret eden turistlerin yanı sıra turizm sektöründe aktif olarak yer alan turist rehberlerinin ve yerel halkın da alanların sahip olduğu evrensel değer ve önemi konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda okullarda eğitici derslerin verilmesi; turist rehberlerine yönelik seminerler düzenlenmesi, bilinç artırıcı, bilgilendirici toplantılarının organize edilmesi, daha geniş kesime erişmek üzere DMA'lara ilişkin özel bir internet sitesinin kurulması gibi farkındalığın arttırılmasına yönelik eylemler gerçekleştirilebilir. Ayrıca yurt içi ve yurt dışındaki turizm firmaları ile bağlantıya geçilerek, alana ilişkin bilgilerin turistlerin alanı ziyaret etmeden önce ellerinde olmasının sağlanması; sadece Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nın değil, diğer alanların da ziyaret edilmesine imkan tanıyacaktır. Böylelikle diğer alanların da turizmden yarar sağlaması mümkün olacaktır. Tüm DMA'lara erişim yolları üzerinde ve alan içlerinde DMA statüsünü ve önemini gösteren bilgilendirici pano veya tabelalarının yerleştirilmesi bu alanlara ilişkin farkındalığı arttıracaktır.

DMA'larda yer alan ziyarete açık anıt ve müzelerin ziyaretçi kapasitelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi, maksimum ziyaretçi sayıları, maksimum kullanım yoğunluğu ve bu sayıları kontrol etmek için uygun mekanizmaların tanımlanması ve söz konusu yapılara ve alanın geneline ilişkin bir izleme sisteminin oluşturulması bu yapıların sürdürülebilir kullanımına destek olacaktır. Ayrıca ziyaretçilerin belirli alanlarda yoğunlaşması neticesinde aşırı kullanımdan doğacak olumsuzlukları azaltmak için, az ziyaret edilen anıt ve müzelerin dahil edildiği tur programları hazırlanmalı, bu mekanların ziyaretçiler için çekici hale getirilmesi için imkanlar araştırılmalıdır.

Ziyaretçilerin memnuniyetini ve alana ilişkin deneyimlerinin kalitesini arttırmak için, anıt eserlere ilişkin bilgilendirme panolarının belirli bir program dahilinde ele alınarak, yenilenmesi ve uygun, nitelikli bilgilere yer verilmesi; ayrıca alan genelinde ve ziyarete açık müze ve anıtlarda engelli ve bebek arabalı ziyaretçilere yönelik düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Ayrıca alan genelinde görev alan Belediye ve Valilik çalışanlarının DMA'nın önemi ve değeri hakkında bilgilendirilmesi, kurumsal kapasitenin arttırılmasına ve ziyaretçi faaliyetlerinin uygun biçimde yönetilmesine imkan tanıyacaktır.

DMA'larda yer alan müzelerden ve ziyarete açık anıtlardan elde edilen gelirlerin miras değerlerinin korunmasına yönelik kullanımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü tarafından toplanan gelirlerin belirli bir miktarının Valilik tarafından açılacak özel bir hesapta toplanarak; yönetim planı kapsamında belirlenen koruma programlarına aktarılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması gerekmektedir.

Bu kapsamda yönetim planı çalışmalarında göz önüne alınmak üzere, İstanbul'un Tarihi Alanları DMA'ya ilişkin sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda belirlenen öneri hedef ve eylemlere Çizelge 6.1.'de verilmektedir.

Çizelge. 6.1. İstanbul'un Tarihi Alanları DMA öneri turizm hedef ve eylemleri

Hedefler	Eylemler
Alanda geliştirilecek turizm faaliyetlerinin toplumsal refahın artırılmasına katkı sağlaması	- Alanın evrensel değerine ilişkin bilgilendirme ve aidiyet hissinin artırılması için yerel halka yönelik broşürlerin hazırlanması - Alanın korunma durumunun iyileştirilmesine yönelik fiziksel müdahaleler vasıtasıyla yaşayanlar, turistler ve kullananlar için alanın imajının geliştirilmesi - Turistik faaliyetler ile ikamet edenleri destekleyecek ticari faaliyetlerin geliştirilmesi - Uzun süreli konaklamanın teşvik edilmesine ilişkin imkanların tanımlanması ve desteklenmesi - İşletme (Konut-Konaklama-bağlı işlevler) ruhsatlarının alana özgü olacak şekilde düzeltilmesi
- Turizm sektöründe yer alan paydaşlar ile yerel halkın güçlendirilmesi - Turizm sektörüne ilişkin alınacak kararlara paydaşların katılımının sağlanması	- Zanaatkarların işletme kapasitelerinin artırılması için eğitici kursların düzenlenmesi, - Turist rehberlerine yönelik DKDMKS ve DMA alanları hakkında eğitici seminerler düzenlenmesi - Yerel halka yönelik geleneksel el sanatları kursu düzenlenmesi - Tanıtımla ilgili oluşturulacak kurumsal yapıya STK, Meslek örgütleri ve uzmanların dahil edilmesi - Farklı problemlerin çözümüne ve yönetim sürecine toplumun her kesiminin katılımının sağlanması için iletişim ve katılım planının hazırlanması
Alanın olağanüstü evrensel değerinin ve öneminin geniş çaplı tanıtımının sağlanması	- Kentin pazarlanması ve tanıtımına DMA statüsünün dahil edilmesi - İstanbul genelinde 4 alanı da içeren DMA turlarının düzenlenmesi - DMA'nda bulunan alan ve anıtlardan tanıtıma ihtiyaç duyanların tanımlanması ve tanıtımlarının en yüksek standartta olmasının sağlanması - Alana ilişkin basılan tüm broşür, harita, kitapçık vb. dokümanlarda alanın DMA statüsü ve sınırlarına yer verilmesi - DMA logosunun ziyaretçi noktaları ve diğer bilgi kaynaklarında kullanımının teşvik edilmesi
Turizm faaliyetlerinin kültürel kaynaklara zarar vermeyecek düzeyde gerçekleşmesinin sağlanması için uygun yönetim ve izleme sisteminin oluşturulması	- DMA'larda yer alan ziyarete açık anıt ve müzelerin ziyaretçi kapasitelerinin belirlenmesi - Az ziyaret edilen müze ve anıt eserlerin düzenlenerek, tur programlarına dahil edilmesi - Sunuma ihtiyacı olan anıt ve eserlerin belirlenmesi - Alanın daha kapsamlı anlaşılması için ziyaretçilerin daha geniş alana yayılmasının teşvik edilmesi - DMA'ların ve ziyarete açık anıt ve müzelerin sürekli izlenmesine ilişkin program uygulanması - Yoğun turizm sirkülasyonu neticesinde kültür varlıkları üzerinde oluşmuş/oluşacak olumsuzluklara ilişkin bilimsel araştırmaların yapılması - Müze ve ören yerlerinde rezervasyon sistemine geçilmesi,
Turizm sektöründe yer alan paydaşlar ile işbirliği sağlanması	- Alanda bulunan kurumlar ve kültür dernekleri ile işbirliği sağlanarak, faaliyetlerinin desteklenmesi - Turistlerin yerel toplum ile kültürel çevre üzerindeki negatif etkilerini azaltmak üzere tur rehberleri ile çalışmaların gerçekleştirilmesi
Alanın sahip olduğu evrensel değer ve önemi konusunda, yerel, ulusal ve uluslar arası toplumda farkındalığın artırılması	- Okullarda eğitici derslerin verilmesi, - Alanın evrensel değerini ve önemini açıklayacak eğitici programların düzenlenmesi "World Heritage in Young Hands" adlı yayının Türkçeye çevrilerek, okullarda dağıtımının sağlanması - Bilinç artırıcı, bilgilendirici ve iletişim toplantılarının düzenlenmesi - Düzenli ve devam eden biçimde etkinliklerin tanıtımı ve desteklenmesi - Yerel tarihin yaşayanlar, turistler ve ziyaretçiler arasında tanıtılması için yıl boyunca alanın tarihi gelişimini temsil eden sembolik tarihi anıtların yeniden yaratılması - DMA'ya ve sahip olduğu istisnai değerlere ilişkin bilgiyi daha geniş bir kesime sunacak özel bir internet sitesinin oluşturulması - İnternet ve televizyonda alana ve sahip olduğu istisnai değerlere ilişkin bilgiyi sunacak filmlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi

Çizelge 6.1.(Devam) İstanbul'un Tarihi Alanları DMA öneri turizm hedef ve eylemleri

■ Alanın sahip olduğu evrensel değer ve önemi konusunda, yerel, ulusal ve uluslar arası toplumda farkındalığın artırılması	■ Tüm yıl boyunca kültürel etkinliklerin artırılması ve koordine edilmesi, global ölçekte tanıtımlarının yapılması ve benzer kültürel alanlarla değişim olanaklarının artırılması, ■ Farklı kamu kurumları ve özel kurumlar tarafından üretilen bilgilendirici ve tanıtıcı dokümanların kalitesinin geliştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi ■ DMA'nın kapsamlı biçimde yorumlanması için çalışma programının hazırlanması ve uygulanması ■ Dünya Mirası anlamı, statüsünün yararları ve katılım konusunda bilinç artırıcı kampanyaların gerçekleştirilmesi ■ Yurt içi ve yurt dışındaki turizm firmaları ile bağlantıya geçilerek, alana ilişkin bilgilerin turistlerin alanı ziyaret etmeden önce ellerinde olmasının sağlanması
■ Turizm altyapısı ve ziyaretçi tesislerinin miras değerlerine zarar vermeden gelişiminin sağlanması ■ Sunulan hizmetlere ve altyapıya ilişkin ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması	■ Turistler, ziyaretçiler ve yaşayanların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için DMA'lara erişen tüm yollar ile alan içlerine yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının yerleştirilmesi ■ Ziyaretçi ve turist memnuniyetinin artırılması ve alanda kalış sürelerinin uzatılması için yeni gezi güzergahlarının oluşturulması ■ Alana ilişkin genel bilgilerin yanı sıra öneri güzergahların da yer aldığı rehberlerin basılması ■ Engelli kullanıcılar için alternatif tesisler ile turların tanımlanması, ■ Elektronik aletlerle desteklenen bilgilendirici levha ve navigasyon sistemlerinin yaratılması, ■ Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerinin vurgulanması ve ziyaretçilerin her fırsatta otobüs, tramvay, bisiklet, yürüme gibi sürdürülebilir ulaşım türlerinin kullanılması konusunda teşvik edilmesi, ■ Ziyaretçi tesislerinin mevcut durumunun değerlendirilmesi ve gerekli iyileştirmeler için planların hazırlanması ■ Mevcut enformasyon bürolarının ve burada yer alan bilgi ve yorumlama durumlarının değerlendirilmesi ve iyileştirilmelerine ilişkin planların uygulanması ■ Yaya tabelalarının ve sokaklardaki bilgilendirme panolarının gözden geçirilmesi, ■ Ziyaretçilerin 4 DMA'nını ziyaret etmelerini sağlayacak bütünlük taşıma sisteminin geliştirilmesi ■ Müzelerde ve ziyarete açık anıtlarda bulunan panolarda yer verilen bilgilerin doğruluğu ve çeşitliliği açısından birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasının sağlanması ■ Bilgilendirme kulübelerinin (IT kiosk) yerleştirilmesi ile sokak tanıtımlarının yapılması ■ Tur otobüsleri için özel güzergâh ve otoparkların belirlenmesi ■ Mevcut müzelerin iyileştirilmesi kent müzesi ve tematik müzeler vb. eksiklerin giderilmesi. ■ DMA'larda gerçekleştirilecek tüm turizm ve altyapı projelerine ilişkin görsel ve çevresel etki değerlendirmelerinin hazırlanması
■ Turizm planlaması ve yönetimi konusunda yönetim birimlerinin kapasitesinin artırılması	■ Ziyaretçi karşılama konusunda eğitilmiş uzmanların turistlere hızlı ve etkili bilgi sunmaları için DMA'larda görevlendirilmesi ■ Turizm sektöründe yer alan personele ilişkin geliştirici faaliyetlerin desteklenmesi ve artırılması ■ Belediye ve Valilik çalışanlarına Dünya Mirası konusunda eğitim ve bilinç artırma programlarının uygulanması
■ Miras Değerlerinin Korunmasında Turizm gelirlerinin kullanımının sağlanması	■ Müzelerden ve ziyarete açık anıtlardan elde edilen gelirlerin miras değerlerinin korunmasına yönelik kullanımı için söz konusu gelirlerin belirli bir miktarının Valilik tarafından açılacak özel bir hesapta toplanarak; yönetim planı kapsamında belirlenen koruma programlarına aktarılmasına yönelik gerekli mevzuat değişikliğinin yapılması

Mevzuat Değişikliği Önerileri

2004 yılında, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda 5226 Sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle alan yönetimi çalışmalarının ülke genelinde başlatılması hedeflenmiştir. Ancak bugüne kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yetkili idareler tarafından alan yönetimine ilişkin başlatılan çalışmalarda birçok sorunla karşılaşmıştır.

Yasa değişikliği komisyon toplantıları, ilgili alan başkanlarının deneyimleri ve incelenen örneklerden elde edilen bilgiler göz önüne alınarak, yasa değişikliğine ilişkin önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- 2863 Sayılı Yasa'nın tanımlar ve kısaltmalar başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (10). alt bendinde "yönetim alanı" tanımına aşağıdaki biçimde yer verilmiştir.

"Yönetim alanı"; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

Söz konusu tanımdan da görüldüğü üzere yönetim alanı sınırının belirlenmesinde son karar merci Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Ancak 2863 Sayılı Yasa ile belirlenen sit alanlarına yönelik hazırlanacak koruma amaçlı imar planlarına ilişkin sınır belirleme; ayrıca söz konusu planları hazırlama ve onaylama yetkisi ilgili Belediye, Valilik veya plan yapma/yaptırma yetkisine sahip kuruluşlara bırakılmışken; fiziki mekanın organizasyonundan ziyade vizyon, politika, hedef ve eylemlerin tasarımına dayalı olan yönetim planının, hazırlanacağı alana ilişkin sınırın onaylanması Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir. Bu kapsamda ilgili idareler tarafından belirlenen sınırların onaylanmasına ilişkin işlemler, Bakanlıkta yeni bürokratik süreçler yaratılmasına, ilave mesai ve alanlara yapılan inceleme gezileri nedeniyle ekstra kaynak harcanmasına neden olmaktadır. Söz konusu Kanun maddesinin yeniden ele alınarak, sınır belirleme yetkisinin plan yapmaya yetkili idareye bırakılması daha

uygun ve işlemlerin yürütülmesi bakımından daha hızlı ve etkili olacaktır. Ancak Dünya Miras Alanlarının ve DML’ne önerilecek alanların yer aldığı geçici listede yer alan alanların yönetim alanı sınırı belirlenmesine ilişkin çalışmalar, Uluslararası Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde konunun önemine istinaden, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilgili idarelerle koordine sağlanarak yürütülmeli, nihai sınır Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmalıdır.

Ayrıca söz konusu kanun maddesinde yönetim alanlarının; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi amacıyla belirlendiği belirtilmektedir. Bu hüküm uyarınca, tek yapı ölçeğinde tescilli olan istisnai evrensel değere sahip kültür ve tabiat varlıklarının yönetim planının hazırlanması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle anılan kanun maddesinin “kültür ve tabiat varlıkları”nı da içerek şekilde düzeltilmesi gerekmektedir.

Anılan kanun maddesine eklenmesi gereken bir husus da yönetim alanlarının tampon bölgeleri içerecek şekilde belirlenmesi gerektiğidir. İncelenen yönetim planları örneklerinden de görüldüğü üzere DMA’ların sahip olduğu istisnai evrensel değerlerin korunmasına yönelik ilave bir katman oluşturmak üzere varlığın yakın çevresini kapsayan ve yönetim planında DMA’lar ile birlikte değerlendirilen tampon bölgeler belirlenmiştir. Ayrıca Dünya Miras Komitesi tarafından İstanbul’un Tarihi Alanları da dahil olmak üzere birçok Dünya Miras Alanı için hazırlanacak yönetim planlarında çekirdek alan (core zone) ile birlikte tampon bölgenin birlikte değerlendirilmesi istenmiştir. Mevzuatımızda tampon bölge ile yakın içeriğe sahip etkileme geçiş alanı tanımı olmakla birlikte; etkileme geçiş alanları sadece koruma amaçlı imar planı yapım çalışmaları sırasında sit alanlarına yönelik belirlenmektedir. Bu nedenle yönetim planı hazırlanacak alan veya kültür ve tabiat varlığına ilişkin tampon bölgenin de göz önüne alınarak, yönetim planı sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Bu hususlar kapsamında 2863 Sayılı Yasa'nın "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (10). alt bendinde yer alan yönetim alanı kavramının aşağıda yer aldığı biçimde düzeltilmesi gerekmektedir:

"Yönetim alanı"; sit alanları ile kültür ve tabiat varlıklarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için tampon bölge dikkate alınarak oluşturulan ve sınırları belirlenen alan dahilinde plan yapma ve yaptırma yetkisine sahip ilgili idareler ile UNESCO Dünya Miras Alanları ve Dünya Miras Geçici Listesi'nde yer alan alanlar dahilinde sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen yerlerdir.

- Bu doğrultuda 2863 Sayılı Yasa'nın Tanımlar ve Kısaltmalar başlıklı 3. maddesinin (a) bendine tampon bölge tanımına ilişkin alt bent eklenmelidir.

"Tampon bölge" Yönetim planına konu olan sit alanları veya kültür ve tabiat varlıklarının etkin bir biçimde korunması amacıyla, söz konusu alanı veya varlığı çevreleyerek ilave bir koruma katmanı oluşturan, varlığın kullanımı ve gelişimine ilişkin tamamlayıcı yasal kısıtlamaların belirlendiği, varlığın yakın çevresini, önemli manzaraları, varlığa ve onun korunmasına destek olmak amacıyla fonksiyonel öneme sahip diğer alanları kapsayan ve yönetim planında sit alanları ve kültür ve tabiat varlıkları ile birlikte değerlendirilen alanlardır.

- 2863 Sayılı Yasa'nın "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (11). alt bendinde "yönetim planı" tanımına aşağıdaki biçimde yer verilmiştir.

"Yönetim planı"; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

Yönetim planlarının hazırlanmasında asıl amaç alanın sahip olduğu değerlerin belirlenerek; bu değerlerin korunması, yaşatılması ve değerlendirilmesini sağlamaktır. Bu kapsamda alana ilişkin geliştirilecek uzun dönemli vizyon doğrultusunda belirlenen hedeflere erişmek için alanda yapılacak eylemler ve eylemlere ilişkin detaylar açıklanmaktadır. Yönetim planı hazırlanırken alana ilişkin geliştirilmiş tüm plan, projeler ile üst ölçekli program ve stratejiler göz önüne alınmalıdır. Yönetim planları UNESCO Periyodik Rapor Döngüsü ile de uyumlu olması açısından, incelenen yönetim planı örneklerinden de görüldüğü üzere 6 yılda bir gözden geçirilmelidir.

Bu hususlar kapsamında 2863 Sayılı Yasa'nın Tanımlar ve Kısaltmalar başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (11). alt bendinde yer alan yönetim planı kavramının aşağıda yer aldığı biçimde düzeltilmesi gerekmektedir:

“Yönetim planı”; yönetim alanının tüm değerlerinin ve öneminin belirlenmesini, bu değerlerin günümüzde ve belirlenen bir zaman diliminde korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini ve yönetilmesini sağlamak üzere, alana ilişkin uzun dönemli vizyon, hedefler ve hedefleri gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri belirlemek amacıyla alandan etkilenen ve alanı etkileyen paydaşlarla eşgüdüm içinde; mevcut plan ve proje belgeleri ile üst ölçekli program ve stratejiler dikkate alınarak hazırlanan, yapılacak faaliyetlerin kısa-orta ve uzun vadeli uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her altı yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

- 2863 Sayılı Yasanın “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (12). alt bendinde “bağlantı noktası” tanımına aşağıdaki biçimde yer verilmiştir.

"Bağlantı noktası"; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır.

“Bağlantı noktası”nın mevcut tanımı, sadece kültür varlıklarının yönetim alanı ile arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi ilişkileri nedeniyle bağlantı noktası olarak

belirlenebilmesini öngörmektedir. Ancak yönetim alanı sınırları dahilinde olmamakla birlikte alanla sosyo-ekonomik ilişkisi olan her türlü yapı veya alan bağlantı noktası olarak tanımlanabilmelidir. Bu hususlar kapsamında 2863 Sayılı Yasa'nın "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (a) bendi (12). alt bendinde yer alan bağlantı noktası kavramının aşağıda yer aldığı biçimde düzeltilmesi gerekmektedir.

"Bağlantı noktası"; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel, tarihi, sosyo-ekonomik nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından yönetim alanı ile irtibatlandırılan yapılar veya alanlardır.

- 2863 Sayılı Yasada yapılan değişiklikler ile "alan yönetimi" sürecinde yer alan "yönetim planı" ve "yönetim alanı" kavramlarına yer verilmişse de; sürecin kendisine ilişkin bir tanımlama bulunmamakta olup; bu kavramın açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda alan yönetime ilişkin geliştirilen kavram aşağıda yer almaktadır.

Alan Yönetimi; yönetim alanı ile alanın tüm değerlerinin ve öneminin belirlenmesine, sürdürülebilir bir yaklaşım ve katılımcı yollar ile korunması ve yaşatılmasına, belirlenen uzun dönemli vizyon doğrultusunda koruma ilkeleri ve alanın potansiyelleri dikkate alınmak kaydıyla turizm, eğitim, araştırma gibi çeşitli amaçlar için değerlendirilmesine ve var olan problemlerin çözülmesi ve bugün ve gelecekte ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar ile tehditlerin giderilmesi için hedeflerin ve kısa-orta-uzun vadede yapılması gereken faaliyetlerin belirlenmesine yönelik ilgili paydaşlar arasında çeşitli eşgüdüm yolları içinde çalışmayı amaçlayan ve planlama, uygulama, izleme, denetleme ve güncelleme çalışmaları ile bir bütün olan süreçtir.

- 2863 Sayılı Yasada "yönetim planı" ve "yönetim alanı" kavramlarına yer verilmesinin nedenlerinden biri de, DKDMKS kapsamında DML'ne önerilecek alanların yönetim planı hazırlanması önkoşuludur. Bu kapsamda Dünya Miras Alanlarının ve DML'ne önerilecek alanların yer aldığı geçici listede yer alan alanların yönetim planı hazırlanmasına ilişkin süreç Uluslararası Sözleşmeden

kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yetkisinde olmalıdır. 2863 Sayılı Yasanın "Tanımlar ve kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (a) bendine "UNESCO Dünya Miras Alanı" ve "UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi" tanımları ek alt bentler olarak eklenmelidir.

UNESCO Dünya Miras Alanı; UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kapsamında belirlenen, istisnai evrensel değere sahip kültürel veya doğal miras alanlarıdır.

UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi; Bakanlık tarafından en geç 10 yılda bir revize edilerek Dünya Miras Komitesi'ne sunulan, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilecek kültürel ve doğal miras alanlarının yer aldığı listedir.

- 2863 Sayılı Yasa'nın Ek 2. maddesi doğrultusunda kentsel sitler dışında kalan sit alanlarında yönetim planı hazırlama yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiştir.

"Yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler, tek bir belediyenin görevi alanına girmesi halinde ilgili belediye, diğer yerlerde ise Bakanlıkça yönetim planı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır.

Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulur.

Eşgüdümün sağlanması amacıyla, kentsel sitlerde ilgili belediye diğer yerlerde Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenir. Bakanlıkça belirlenen alan başkanlığı görevini fiilen yürütenlere, Devlet memurları aylık katsayısının (20000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla Bakan tarafından belirlenecek miktarda, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her ay başında Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bütçesinden ödeme yapılır."

2009 yılı sonu itibariyle Türkiye’de ilgili Koruma Bölge Kurulları tarafından sit olarak belirlenmiş 10.627 adet alan bulunmaktadır. Bu kapsamda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından mevcut bütçe ve personel doğrultusunda; söz konusu alanların tümüne ilişkin yönetim planı yaptırılması ve gerekli idari düzenlemelerin oluşturulması mümkün bulunmamaktadır. Sit alanlarında koruma amaçlı imar planı yaptırma yetkisi belediye sınırları içerisinde belediyelere, söz konusu sınırlar dışında Valiliklere verilmiş olup; ayrıca Özel Kanunlarla belirlenmiş alanlarda plan yapma yetkisi bu kanunlarla yetkili kılınmış idarelere bırakılmıştır. Nitekim incelenen yönetim planı örneklerinde söz konusu planların yerel yönetimler veya ilgili Bakanlıkların taşra birimleri tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Yönetim planlarının sürecin daha hızlı ve etkili yürütülmesi ve sürecin sahiplenilmesi açısından yerel idareler tarafından gerçekleştirilmesi daha uygun görülmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’na, Uluslararası Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde, konunun önemine istinaden Dünya Miras Alanlarının ve DML’ne önerilecek alanların yer aldığı geçici listede yer alan alanların yönetim planı hazırlanması veya hazırlattırılması yetkisi verilmelidir.

Ayrıca birden fazla yetkili idarenin görev alanında kalan yönetim alanlarına ilişkin yönetim planı yapma yetkisinin yetkili idare temsilcileri arasında imzalanacak bir protokol ile tek bir koordine edici idareye devredilmesine yönelik hükmün anılan yasa maddesine eklenmesi, çalışmaların hızlı ve etkili biçimde yürütülmesini sağlayacaktır. Bu kapsamda düzenlenen yasa maddesi aşağıda yer almaktadır:

“Yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla plan yapmaya yetkili idareler tarafından yönetim plânı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır. Birden fazla yetkili idarenin görev alanında kalan yönetim alanlarına ilişkin yönetim planı yapma yetkisi yetkili idare temsilcileri arasında imzalanacak bir protokol ile tek bir koordine edici idareye devredilebilir. Dünya Miras Alanlarına ve Dünya Miras Geçici Listesi’nde yer alan alanlara ilişkin yönetim planları Bakanlıkça hazırlanır veya hazırlattırılır.”

Ayrıca, yönetim planı revizyon süreci ile uyumlu olarak aynı Kanun maddesine alan başkanının görev süresini düzenleyici hükümler eklenmesi ve alan başkanı olarak nitelikli ve eğitilmiş kişilerin istihdam edilebilmesi için alan başkanına ödenecek ücretin arttırılması gerekmektedir. Bu kapsamda düzenlenen hükümler aşağıda yer almaktadır:

“Alan yönetimi sürecinde eşgüdümün sağlanması amacıyla Bakanlıkça veya plan yapmaya yetkili idarece bir alan başkanı belirlenir. Alan Başkanının görev süresi altı yıldır. Bakanlık tarafından belirlenen alan başkanlarına, Devlet memurları aylık katsayısının (40.000) (1979,36 TL) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla Bakan tarafından belirlenecek miktarda, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her aybaşında Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bütçesinden ödeme yapılır. Diğer idarelerce belirlenen alan başkanlığı görevini fiilen yürütenlere, Devlet memurları aylık katsayısının (40000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla belirlenecek miktar, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her ay başında ilgili idare bütçesinden ödenir.”

Yasanın Ek 2. maddesinde, alan yönetim örgütlenmesi kapsamında Danışma Kurulu’nun oluşturulmasına ilişkin hüküm yer almaktadır.

“Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulur.”

Ancak alanda bilimsel çalışmalar yapan kazı başkanları; sit alanları ve kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin karar alma yetkisine sahip Koruma Bölge Kurulu üyeleri ile alanla ilgili çalışma yapan diğer kamu kurum ve kuruluşları temsilcilerinin oluşturulacak danışma kurulunda yer verilmesi öngörülmemiştir. Ancak başından itibaren alanı etkileyen ve alandan etkilenen tüm kişi, kurum ve kuruluşların sürece dahil edilmesi, yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve görüşlerinin alınması

başarılı bir alan yönetimi için gereklidir. Bu kapsamda paydaş grubu olarak da nitelendirilebilecek bu oluşuma ilişkin yapılan yasal düzenleme aşağıda yer almaktadır:

“Yönetim planı hazırlık sürecinde alana ilişkin elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi, alanın güçlü ve zayıf yönlerinin, alana yönelik fırsat ve tehditlerin tanımlanması, alanın uzun dönemli vizyon, politika, hedef ve eylemlerin belirlenmesi konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanı etkileyen ve alandan etkilenen kişi, kurum ve kuruluşlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcileri, kazı başkanı, Koruma Bölge Kurulu üyeleri arasından seçilecek temsilciden oluşan bir danışma kurulu kurulur. Danışma Kurulu plan taslağının değerlendirilmesi ve planın uygulanması konusunda da önerilerde bulunur.”

Yasanın Ek 2. maddesinde, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu’nun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla bir denetim birimi kurulabileceği belirtilmektedir.

“Kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir”

2863 Sayılı Yasa kapsamında denetim görevi öncelikle Eşgüdüm ve Denetleme kurulunun yetkisi altında olup; denetim biriminin kurulması ilgili idarenin inisiyatifine bırakılmıştır. Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu’nun kompozisyonu incelendiğinde, Danışma Kurulu’ndan seçilecek iki üye ile birlikte hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Söz konusu üyelerin kendi kurumlarında yürüttükleri çalışmaların dışında, denetim için de ayrıca mesai harcamaları gerekecektir. Bu kapsamda her ne kadar özveri ile çalışacak üyeler olabileceği gibi yoğun bürokrasi altında ezilen ve yönetim planının uygulanmasının denetlenmesi için ayrıca zaman ayıramayacak olan üyeler de olabilecektir. Bu nedenle ilgili İdare tarafından yönetim planının işlerliğini ve uygulanmasını takip etmek üzere bir biriminin oluşturulması mevzuatta yapılacak değişiklik ile zorunlu hale getirilmelidir.

Ayrıca yönetim planlarının uygulanmasının sağlanması ve alan yönetimi sürecindeki sekreteryaya, arşiv ve koordinasyon hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için bir birim oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Tez çalışması kapsamında incelenen yönetim planlarında bu çalışmaları kontrol etmek üzere özerk birimlerin tanımlandığı görülmüştür. Bu kapsamda plan yaptıran idare kapsamında teşkilatlanacak ve alan başkanı ile birlikte görev yapacak denetim yetkisine de sahip alan yönetim birimlerinin kurulmasına ilişkin değişiklik önerisi aşağıda yer almaktadır.

“Yönetim planlarının uygulanmasını sağlamak, yönetim planı kapsamında gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri izlemek, denetlemek ve alan yönetim sürecindeki sekreteryaya, arşiv, koordinasyon hizmetleri ve yönetim planı ile getirilen diğer görevleri gerçekleştirmek amacıyla plan yaptıran idareye bağlı; bünyesinde yeterli personelin görevlendirildiği bir Alan Yönetim Birimi oluşturulur. Yönetim planının Bakanlıkça yaptırılması durumunda, yönetim alanı sınırı içerisinde yer alan Bakanlık Taşra Birimi içerisinde bu birim kurulur. Alan Yönetim Birimi tarafından faaliyet raporları, yıllık çalışma programları ve yıllık bütçe raporları hazırlanarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunulur. Eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan faaliyet raporları doğrultusunda yönetim planı gerektiğinde her yıl güncellenir. Yönetim planının vizyon, politika ve hedefleri faaliyet raporlarına bağlı kalınmaksızın her altı yılda bir gözden geçirilir. Yönetim planının güncellenmesi sürecinde ilgili idarelerin görüşleri alınır. Bakanlık, Alan Yönetim Birimi ve Alan Yönetim Biriminin bağlı olduğu idare, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.”

- Yönetim planlarının taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin de hazırlanabileceğine yönelik yasa değişikliği önerisi ile tek yapılara ilişkin Danışma Kurullarının oluşturulabilmesi mümkün kılınmıştır. Bu kapsamda anıt eser kurullarına ilişkin 2863 Sayılı Yasa’nın Ek 2. maddesi (c) fıkrasının iptal edilmesi gerekmektedir. Aksi halde aynı anıta ilişkin hem Danışma Kurulu hem de Anıt Eser Kurulunun varlığı uygulamada karmaşa yaratabilecektir. Ayrıca anıt eser kurulunda görev

yapacak akademisyenler ve bilim adamları ile danışma kurulunda yer alacak akademisyenler ve bilim adamlarının aynı eserde uzmanlaşmış kişiler olacağından, aynı amaçlı iki kurulda da görev yapmaları gündeme gelecektir.

- 2863 sayılı Kanunun Ek 3. Maddesi ile 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanunu ile belirlenen alanlarda Ek 2. maddenin (a) fıkrasının uygulanamayacağı hüküm yer almaktadır. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı kültürel mirasın korunması konusunda birincil derecede sorumlu bir kurum olup; Dünya Miras Sözleşmesi kapsamındaki çalışmalar da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ayrıca Ek 3. Madde de bahsi geçen kanunlarla yetkilendirilmiş bulunan idarelere oranla, Kültür ve Turizm Bakanlığı hem teorik, hem de uygulama açısından daha tecrübeli insan gücüne sahip olup; Dünya Miras Listesi ile bu listeye aday gösterilen Geçici Liste’de yer alan alanlarla ilgili çalışmalarda UNESCO’nun doğrudan muhatabı konumunda bulunmaktadır. Bu kapsamda bahsi geçen alanların yönetim planının hazırlanması veya hazırlattırılması sürecinde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ilgili idarelerle koordinasyon içerisinde olmak kaydıyla yetkili idare olarak belirlenmesinin, yönetim planlarının niteliği ve işlevselliğinin sağlanabilmesi açısından uygun olacağı düşünülmektedir. Buna yönelik hazırlanan değişiklik maddesi aşağıda yer almaktadır:

“383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu kapsamında yer almakla birlikte UNESCO Dünya Miras Listesi’nde veya bu listeye aday gösterilen Geçici Liste’de yer alan alanlara ilişkin yapılacak yönetim planı çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığınca ilgili idarelerle koordineli olarak yürütülür.”

Yönetim Planı Format Önerisi

Yönetim planı çalışmaları, ilgili paydaşlar tarafından değerlendirilmiş ve plan yapmaya yetkili idare tarafından onaylanmış yönetim alanı sınırları dahilinde gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda planlama öncesi yetkili idare tarafından alana ilişkin ön araştırmalar ve arazi çalışmaları gerçekleştirilerek; belirlenen sınırlara ilişkin paydaş görüşleri alınmalıdır. Unutulmaması gereken bir husus ise, yönetim planı çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek detaylı araştırma ve veri toplama çalışmaları neticesinde, alanla ilişkili başka anıt ve/veya alanların yönetim planı sınırlarına dahil edilmesi ve bu kapsamda sınırların revizyonu ihtiyacının ortaya çıkabileceğidir. Bu kapsamda yönetim planı sınırlarında elde edilen yeni veriler ışığında değişik yapılabileceği sürecin başından itibaren tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır.

Yönetim planı 20 yıl veya daha uzun dönemli bir vizyon kapsamında hazırlanmalı, bu vizyona erişmek için uzun ve orta dönemli hedefler belirlenmelidir. Vizyon ve uzun dönemli hedefler değiştirilmeden kalmalı; ancak orta dönemli hedefler yapılan uygulamalar ve ortaya çıkan sorunlar nedeniyle değiştirilmelidir. Söz konusu revizyonlarda alan yönetim birimince yıllık olarak hazırlanacak performans raporları göz önüne alınmalıdır.

Yönetim planının aşağıda yer verilen 5 etapta gerçekleştirilecek çalışmalar neticesinde elde edilmesi önerilmekte olup; söz konusu etapların sonunda, elde edilen bilgilerin paydaşlarla paylaşılması ve görüşlerinin alınması planın uygulanabilirliği açısından önem taşımaktadır:

- Paydaş Analiz ve Katılım Stratejisinin Belirlenmesi
- Araştırma/Veri Toplama/Saptama
- Alan Yönetim Yaklaşımının Belirlenmesi
- Eylem Planının Hazırlanması
- Planın İzleme ve Değerlendirilmesine ilişkin Model Önerisi

“Paydaş Analiz ve Katılım Stratejisi” bölümünde yönetim alanını etkileyen veya alandan etkilenen tüm kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile yerel halkın temsilcisi olarak muhtarların adres ve erişim bilgileri, kuruluşların yasal dayanakları ve yöneticileri, türleri, alanla ilişkileri, faaliyet alanları ve etkinlik düzeyleri dikkate alınarak ayrıntılı biçimde analiz edilmeli; tüm paydaşlar arasında planlama sürecinin farklı aşamalarında birlikte çalışılacak gruplar oluşturulmalıdır. Paydaş gruplarının belirlenmesinin ardından bu grupların katılımının nasıl sağlanacağına ilişkin strateji ve yöntem belirlenmelidir. Hazırlanan “Paydaş Analiz ve Katılım Stratejisi” ilgili idare tarafından değerlendirilmeli, bu kapsamda Danışma Kurulu oluşturulmalıdır.

İkinci etapta yönetim alanına ilişkin araştırma, veri toplama ve saptama çalışmaları gerçekleştirilmeli, alanın sahip olduğu değerler ve kültürel önem ortaya konmalı; ayrıca elde edilen bilgiler ve paydaşlarla yapılacak değerlendirmeler neticesinde alanın güçlü ve zayıf yönleri belirlenmeli; alana ilişkin fırsat ve tehditler tanımlanmalıdır. Böylece alanın sorunları, ihtiyaçları ve öncelikleri tespit edilerek; vizyon, politika, hedef ve eylemlerin sağlam temellere oturması sağlanacaktır. İkinci etapta gerçekleştirilmesi gereken araştırma başlıklarına aşağıda yer verilmiştir:

Alana İlişkin Araştırmalar

- Genel Çevre Özellikleri, Coğrafi ve Fiziksel Yapı
  - Coğrafi Konum
  - Yönetim alanının kent içindeki yeri, kentle ve doğal çevre ile etkileşimi
  - Mevcut arazi kullanımı ve planlama öngörülleri
  - Ulaşım
  - Altyapı
  - Doğa ve insan kaynaklı riskler
- Tarihi Araştırma
  - Alanın tarihsel gelişimi
  - Alanın oluşumunda etkili doğal, çevresel ve fiziki özellikler

- Alanda yer alan kültürel değerlerin tanımlanması (mimari tarihi vb.) ve mevcut durumları,
- Alana ilişkin fotoğraf arşivi
- Yönetim Yapısı, Yasal-Kurumsal Çerçeve
  - Yönetmelik/hukuki yapı
  - İdari bölünüş
  - Sınırlar (yönetim planı sınırı, sit sınırı, belediye sınırı vb.)
  - Yasal statü ve ilgili mevzuat (planlama, denetim, koruma sistemleri vb.)
  - Mülkiyet
- Sosyo-Ekonomik Yapı
  - Nüfus Yapısı ve Değişimi
  - Sektörel Yapı ve istihdam oranı
  - Temel ekonomik faaliyetler
  - Yerel topluma ilişkin temel veri ve eğilimler ile alana bağımlılıkları
- Kültürel Yapı
  - Somut Olmayan Kültürel Miras Değerleri
  - Alanla ilgili ünlü şahsiyetler veya alana ilişkin ürün vermiş önemli sanatçılar
  - Kültürel ve turistik değerler ve tesisler (müzeler, kültür tesisleri vb.)
  - Ziyaretçi hizmetleri ve ziyaretçi istatistikleri
  - Ziyaretçilerin alan üzerindeki etkileri

Planlama Çalışmaları ve Projelere İlişkin Araştırmalar

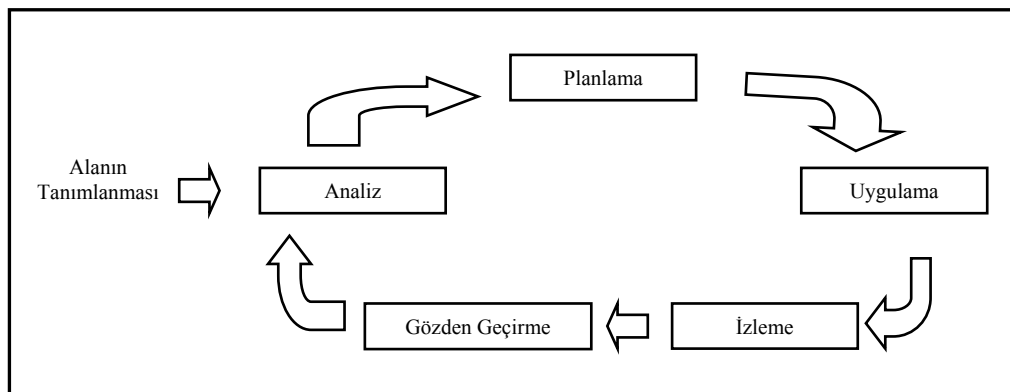
- Mevcut üst ölçekli planlama çalışmaları ve strateji belgeleri
- Alan kullanımı, mekana ve mülkiyet yapısına ilişkin dönüşüm stratejileri
- Alanda gerçekleştirilmiş diğer koruma proje ve uygulamaları
- İlgili Koruma Bölge Kurulu Kararları
- Alanla ilgili çalışma yapan kurumlar ve çalışmaları

Üçüncü etapta, bir önceki etapta elde edilen bilgiler uyarınca vizyon, alana ilişkin ana politikalar ve hedefler belirlenmelidir. Bu aşamada da paydaşların görüşlerinin alınması büyük önem taşımaktadır.

Dördüncü etapta, yönetim planına esas olacak eylem planı hazırlanmalıdır. Bu çerçevede bir önceki aşamada belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine ilişkin eylemler tanımlanmalı, eylemin gerçekleştirilmesinden sorumlu kurumlar ve sorumluluk çerçeveleri belirlenmeli, eylemin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan bütçe ve zaman ile beklenen sonuçlar açıklanmalı; ayrıca eylemin başarısının değerlendirilebilmesi için sonuç göstergeleri tanımlanmalıdır.

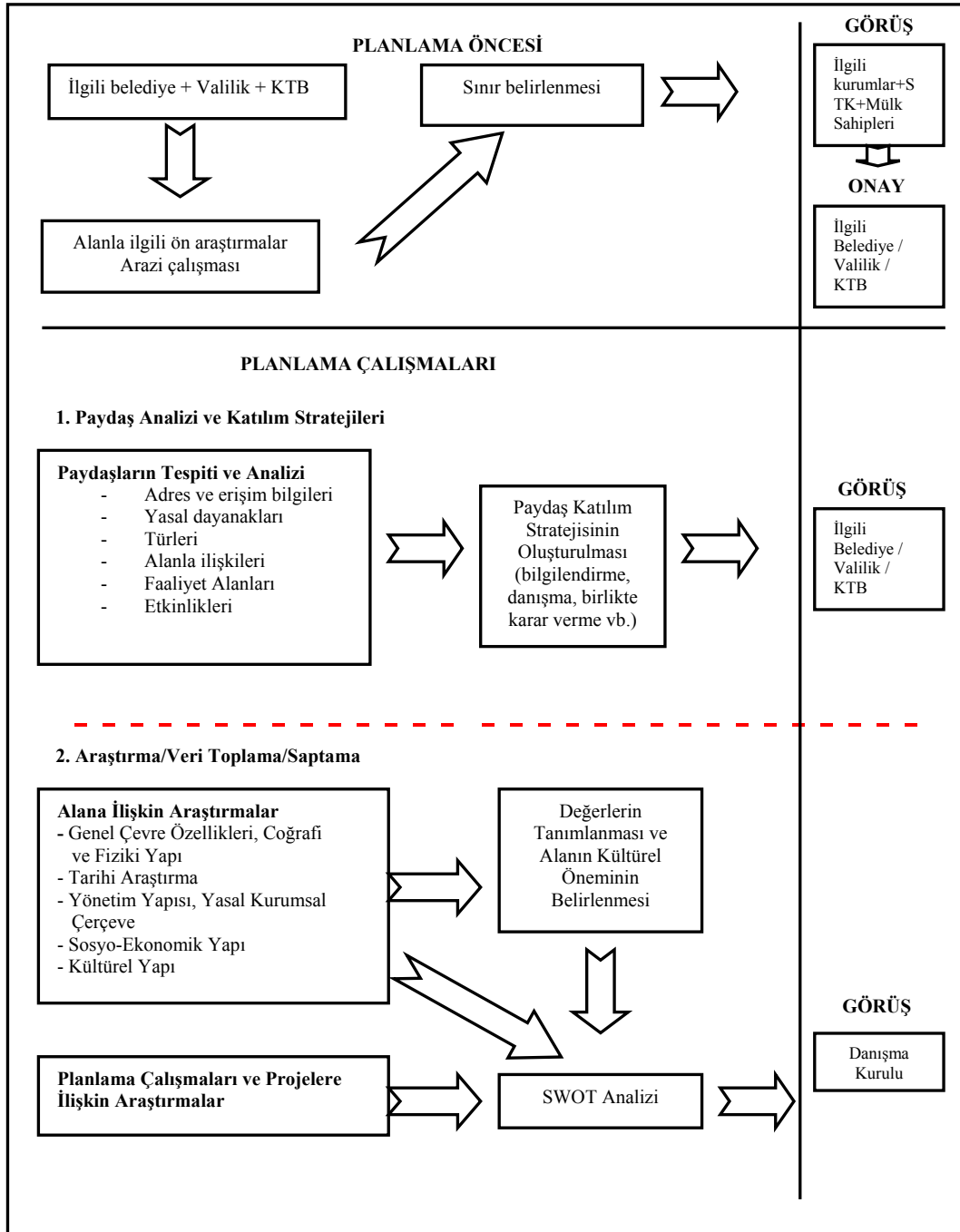
Beşinci etapta planın uygulanmasında kullanılacak izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulmalıdır. Bu kapsamda katılımcıların, eylemlerin ve alan yönetiminin performansına ilişkin öneriler ile planın eylem ve hedeflerinin performansa dayalı olarak güncellenmesi ve yenilenmesi için model önerisi geliştirilmelidir. Bu aşamaya kadar olan bilgilerin bir araya getirilmesi ile oluşturulan yönetim planı, onaylanmak üzere Eşgüdüm ve Denetleme Birimi'ne sunulmalıdır.

Yönetim planı süreci Şekil 6.1.'de görüldüğü üzere alanın tanımlanması ile başlayan ve analiz, planlama, uygulama, izleme ve gözden geçirmeden oluşan döngüsel bir süreçtir.

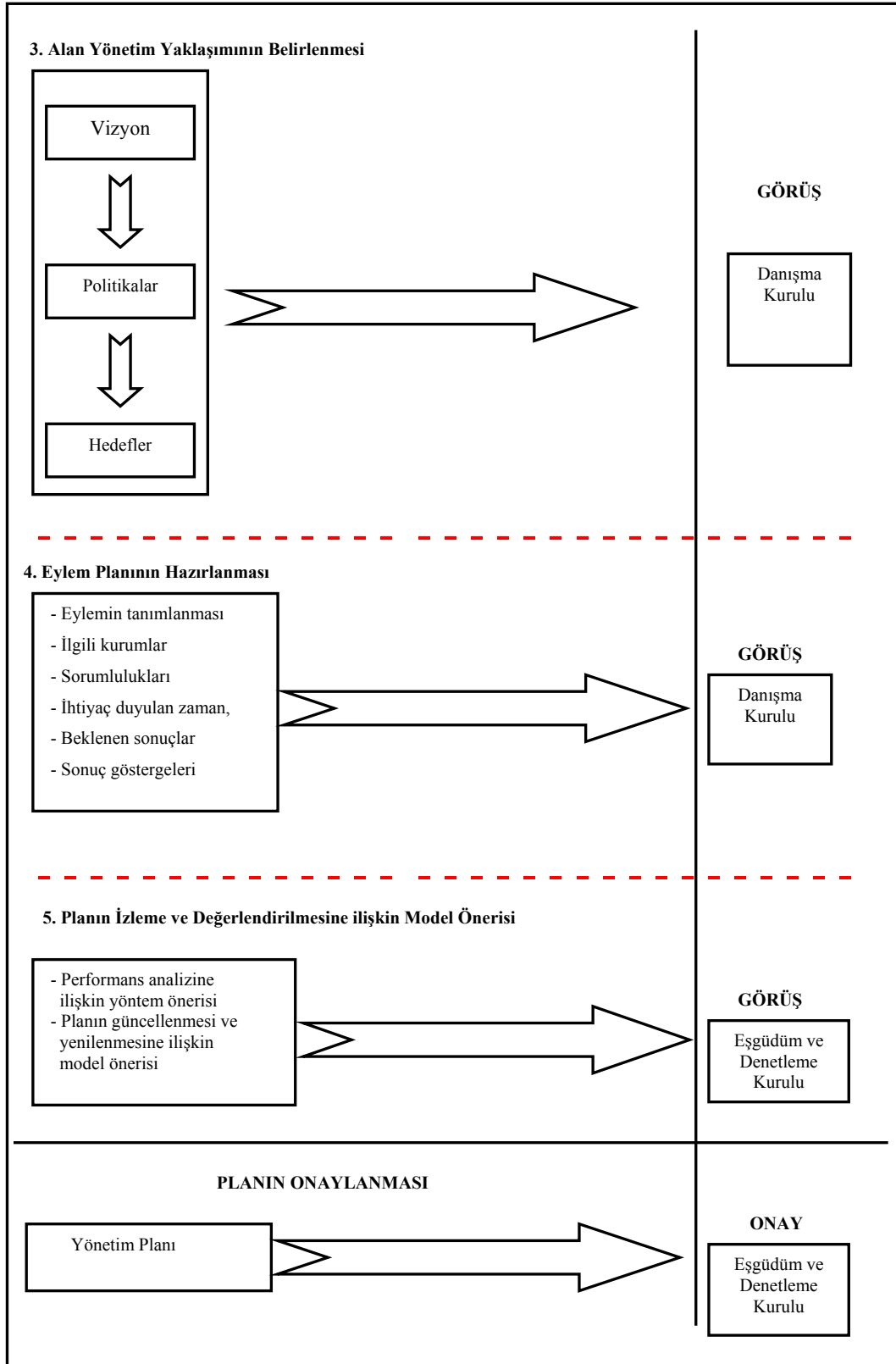

Şekil 6.1. Yönetim planı süreci

Yönetim planı hazırlama sürecinde gerçekleştirilecek çalışmalar ile söz konusu çalışmaları değerlendirecek kurum ve örgütlenmelere ilişkin öneriler Şekil 6.2.'de yer almaktadır.

Şekil 6.2.Yönetim planı hazırlama sürecinde gerçekleştirilecek çalışmalar

Şekil.6.2. (Devam)Yönetim planı hazırlama sürecinde gerçekleştirilecek çalışmalar

Sonuç yerine;

Dünya miras alanlarının, uygarlığın kanıtları ve insanlığın ortak mirası olarak korunması, yaşatılması ve geleceğe özgün değerleriyle aktarılmasında “sürdürülebilir koruma”; bu alanların tüm insanların görüş ve bilgisine açılmasında “sürdürülebilir turizm” esastır. Bu esaslara dayalı olarak;

- Dünya Miras Alanları’nın sürdürülebilirliği, turizm sektörü ve kültürel miras yönetiminin aynı hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak birlikte çalışmaları ile gerçekleştirilmelidir.
- Turizm ve kültürel miras yönetimi arasında aynı kaynak değerlerini paylaşımlarından kaynaklanan kendiliğinden bir bağlantı ve/veya etkileşim bulunmaktadır. Ancak, her iki alana ait unsurların dâhil edildiği süreç eksikliği süregelmektedir. Bu nedenle, karşılıklı iletişim ile kavram ve eylem birliği kurularak, tüm paydaşların katılımı ile yönetim sürecinin oluşturulması, bütünleşme ve işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, “yönetim planları” sonuca ulaşmada etkin birer araç olarak kullanılmalı ve turizm faaliyetleri bu plan kapsamında değerlendirilmelidir.
- Dünya Miras Alanlarının etkili biçimde, korunması, muhafazası ve tanıtımı için hazırlanacak yönetim planlarında; bu alanların insanlığın ortak değerleri olarak tüm dünyanın bilgi ve görüşüne açılması zorunluluğu nedeniyle, kültür turizminin politika, hedef ve eylemlerinin de sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak, turizm faaliyetleri öncelikle doğal ve kültürel çevrenin korunmasına destek olmalı, tüm insanların ve Dünya Miras Alanlarının bulunduğu toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel refahını arttırmalıdır.
- Türkiye’de sadece Dünya Miras Alanlarında değil korunması, yaşatılması gereken tüm taşınmaz kültürel miras ve alanlarında, yönetim planı eksikliği bu konudaki başarıyı engellemektedir. Bu nedenle, koruma mevzuatında 2004 yılında yapılan değişiklikler ile alan yönetimi ve yönetim planlarına ilişkin hükümler eklenmiştir. Ancak, bu tarihten günümüze onaylanmış bir yönetim planı bulunmaması, yönetim planı hazırlama sürecini kolaylaştıracak ve ilgili

kurumları yönlendirecek düzenlemelere ve/veya rehberlere gereksinim duyulduğunu göstermektedir.

- Yönetim planı ile ilgili Yasal düzenlemelerin de yer'e ve/veya korunması, yaşatılması gereken değerlere özgü olarak içselleştirilmesine olanak sağlaması esas olmalıdır. Eşdeyişle, yönetim planının başarıya ulaşması, sürdürülebilir koruma ve turizmin ortak hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, alanı etkileyen veya alandan etkilenen tüm kişi ve kurumların, en erken aşamasında sürece dâhil edilerek, süreci sahiplenmeleri sağlanmalıdır.
- Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirliğe dayalı olan yönetim planlaması, kültürel miras alanlarının korunması ve geliştirilmesine olduğu kadar; izleme ve gözden geçirme süreci ile yerel yönetimler ile birlikte diğer kurum ve kuruluşların performanslarının değerlendirilmesine de dolayısıyla koruma konusunda başarılı olmaya ve/veya başarılı mekânların (yeniden) üretilmesine olanak sağlayacaktır.
- Türkiye'de Dünya Miras Alanı olan İstanbul'un Tarihi Alanları'nda hazırlanmakta olan "yönetim planı" ilk örnektir. Bu örnek üzerinden elde edilen sonuç ve sorunlara dayalı olarak, yönetim planlarında turizm ve ziyaretçi faaliyetlerinin de planlanmasının, sürdürülebilir korumayı sağlamanın koşulu olduğu anlaşılmıştır. Bu gerçeğe dayalı olarak; Türkiye'de koruma mevzuatında (yeni) değişikliklerin yapılması gereklidir.
- Türkiye'de (UNESCO Dünya Miras Alanları ve Dünya Miras Geçici Listesi'nde yer alan alanlar dışında da belirlenecek) yönetim alanı sınırı onaylama ve yönetim planı hazırlama yetkisinin yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda, yerel yönetimlere devredilmesi ve uygulamada yaşanan sorunları gidermek amacıyla yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası tanımlarının içeriğinin genişletilmesi, kültürel miras alanlarının yönetimine işlerlik sağlayacaktır. Bu nedenle, koruma mevzuatına alan yönetimi çalışmalarında temel alınacak yeni kavramların eklenmesinden; yönetim örgütlenmesine kadar bir dizi revizyon gerekmektedir (bkz. Bölüm 6).

KAYNAKLAR

Abacılar, P., “Doğal ve Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi Boğaziçi-Arnavutköy Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 14-16 (2008).

Ahmad, Y., “The Scope and Definitions of Heritage: From Tangible to Intangible”, **International Journal of Heritage Studies**, 12 (3): 292-300 (2006).

Austin, N.K., “Managing Heritage Attractions: Marketing Challenges at Sensitive Historical Sites”, **International Journal of Tourism Research**, 4 (6): 447-457 (2002).

Ayrancı, İ., “Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 7-27 (2007).

Ayrancı, İ., Gülersoy, N. Z., “Kentsel Koruma Alanlarının Yönetim ve Yönetim Planı Kavramı”, **Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar**, ISSN 1309-0704, Ankara, 73-79 (2009)

Bandarin, F., “World Heritage – Challenges for the Millennium”, Labadi, S., **UNESCO World Heritage Center**, Paris, 32, 187-190 (2007).

Bath ve Kuzeydoğu Somerset Meclisi, City of Bath World Heritage Site Management Plan, 2 (2003).

Chape S., Spalding, M., Jenkins, M.D., “The World’s Protected Areas; Status, Values and Prospects in the 21st Century”, **UNEP World Conservation Monitoring Centre**, Berkeley, USA, 26, 125, 133-136 (2008).

Cleere, H., “Introduction: The Rationale of Archaeological Heritage Management”, Archaeological Heritage Management in the Modern World, Cleere, H., **Routledge**, New York, 1- 11 (2000).

Cleere, H., “Foreword”, Managing World Heritage Sites, Leask, A., Fyall, A., **Butterworth – Heinemann**, Oxford, xxi (2006).

Coal River Precinct, Conservation and Cultural Tourism Management Plan, 92, (2008).

Cros H. D., “A New Model to Asist in Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism”, **International Journal of Tourism Research**, 3 (2): 165-170 (2001).

Cros H. D., “Too Much of a Good Thing? Visitor Congestion Management Issues for Popular World Heritage Tourist Attractions”, **Journal of Heritage Tourism**, 2 (3): 225-238 (2007).

Ecological Tourism in Europe, “Sustainable Tourism Development in UNESCO Designated Sites in South-Eastern Europe”, International Training Workshop, *Ecological Tourism in Europe-ETE, Podgorica ve Durmitor Milli Parkı*, Karadağ, 3-22 (2009).

El-Iraqi, D., Osman, M., “Site Management:An Application to Wadilmeluk (the Valley of the Kings)”, *International Journal of Heritage Studies*, 12 (3): 283-291 (2006).

English Historic Towns Forum, Conservation Area Management: A Practical Guide, *English Historic Towns Forum Report, No: 38*, 3-5 (1998).

Eurosite, “Toolkit: Management Planning”, *Eurosite*, Lille, France, 1 (1999).

Feilden, B., Jokilehto, J., “Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites”, *ICCROM*, Roma, 35 (1998).

Gilmore, A., Carson, D., Ascenção, M., “Sustainable tourism marketing at a World Heritage site”, *Journal of Strategic Marketing*, 15 (2): 253 – 264 (2007).

Hall, C.M., “Implementing the World Heritage Convention: What happens after listing?”, Managing World Heritage Sites, Leask, A., Fyall, A., *Butterworth-Heinemann*, Burlington, USA, 29 (2006).

Hall, C.M., Piggin, R., “Tourism Business Knowledge of World Heritage Sites. A New Zealand Case Study”, *International Journal of Tourism Research*, 4: 401-402 (2002).

“Historic Centre of Oporto World Heritage Management Plan – Volume I”, *Porto Vivo SRU*, 33-142 (2008).

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı “Tarihi Yarımada Nazım İmar Planı Raporu”, *İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Planlama ve İmar Müdürlüğü*, İstanbul, 1-23, 244-251, 646-652 (2003).

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, “İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 1. Safha Analitik Çalışmalar, Cilt:1”, *İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı*, İstanbul, 45 (2010a).

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, “İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Çalışması Bilgilendirme Broşürü”, *İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı*, İstanbul (2010b).

Karpati, T.H., Management of World Heritage Sites, *VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesellschaft & Co. KG*, Almanya, 19 (2008)

Karpuz, H., “Koruma Alanlarında Alan Yönetimi Kapsamında Tarihi Yarımada”, Yüksek Lisans Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 104-105 (2009).

Kejanlı, D.T., Akın, C.T., Yılmaz, A., “Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN:1304-0278, 6 (19): 179-196 (2007).

Kıran, A., “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, *GAU J. Soc. & Appl. Sci.*, 3 (6): 19-36 (2008).

King, T., “Thinking About Cultural Resource Management: Essays From the Age,”, *Altamira Press*, Walnut Creek, CA, 1 (2002).

Kiper, H.P., “Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması: Türkiye – Bodrum Örneği”, *Sosyal Araştırmalar Vakfı*, İstanbul, 112-123, 130-138 (2006).

Kuban, D., İstanbul Bir Kent Tarihi: Bizantion, Konstantinopolis, *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 10-150 (1996).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, “İstanbul’un Tarihi Alanları Dünya Miras Listesi Adaylık Dosyası”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı*, Ankara, 2-8 (1985).

Leask, A., “World Heritage Site Designation”, Managing World Heritage Sites, Leask, A., Fyall, A., *Butterworth – Heinemann*, Oxford, 12 (2006).

Lennon, J., “Cultural Heritage Management”, Managing Protected Areas: A Global Guide, Lockwood, M., Worboys, G., Kothari, A., *Earthscan*, London, 473 (2006).

Lyon, S. W., “Balancing Values of Outstanding Universality with Conservation and Management at Three United Kingdom Cultural World Heritage Sites”, *Journal of Heritage Tourism*, 2 (1): 53-63 (2007).

Mackellar, J., Derrett, R., “The Rainforests Ways: Managing Tourism in the Central Eastern Rainforest Reserves of Australia”, Managing World Heritage Sites, Leask, A., Fyall, A., *Butterworth-Heinemann*, Burlington, USA, 277 (2006).

Madran, E., “Tanzimattan Cumhuriyete Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği*, Ankara, 1- 15, 43, 81, 96-97, 104 (2002).

McKercher, B., Cros, D. H., “Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management”, *The Haworth Hospitality Press*, New York, 1-15, 43 - 55 (2002).

McManamon, F. P., Hatton, A., “Cultural Resource Management in Contemporary Society”, *Routledge*, London, 1-4 (2000).

Ndosi, O.M., “Preparing Management Plans for Protected Areas”, Managing Protected Areas in Africa, Lusigi, W. J., *UNESCO*, Paris, 117-124 (1992).

Orbaşı, A., “Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management”, *E & FN Spon*, Londra, 12, 162 (2000).

Orbaşı, A., “Yönetim Planlaması-Kültürel Miras Yönetimi”, *Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi, 4-5 (2008).

Özsoydan, G., “Kentsel Korumaya Stratejik Yaklaşım (Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 15-20 (2007).

Parks Canada, “Guide to Management Planning”, *Parks Canada*, Ottawa, Canada, i-22 (2008).

Pederson, A., “Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers”, *UNESCO World Heritage Center*, Paris, 3-24 (2002).

Reser, J. P., Bentrupperbaumer, J. M., “What and where are environmental values? Assessing the impacts of current diversity of use of ‘environmental’ and ‘World Heritage’ values”, *Journal of Environmental Psychology*, 25: 125-146 (2005).

Rodwell, D., “The World Heritage Convention and the Exemplary Management of Complex Heritage Sites”, *Journal of Architectural Conservation*, 8 (3): 40-60 (2002).

Ross, A., “More Than Archaeology: New Directions in Cultural Heritage Management”, *Queensland Archaeological Research*, 10: 17-18 (1996).

Saraç, D., “History of Archaeological and Cultural Heritage Management in Turkey and Europe: A Look From the Past to the Present”, Yüksek Lisans Tezi, *Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 14-15, 38-43, 51-58, 121 (2003).

Shackley, M., “Visitor Management, Case Studies from World Heritage Sites”, *Butterworth-Heinemann*, Oxford, 1-3, 200-201 (2000).

Solar, G., “Site management plans: What are they all about?”, *World Heritage Review*, 31: 22-23 (2003).

“Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica Management Plan”, *UNESCO World Heritage Center*, 5- 23 (2005)

Thomas, L., Middleton, J., Adrian, P., “Guidelines for Management Planning of Protected Areas”, Philips, A., *IUCN*, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 1-9 (2003).

Turnpenny, M., “Cultural Heritage, an Ill-defined Concept? A Call for Joined-up Policy”, *International Journal of Heritage Studies*, 10 (3): 295-307 (2004).

UNESCO Dünya Miras Merkezi, “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention”, *UNESCO Dünya Miras Merkezi*, Paris, 1 (2008a).

UNESCO Dünya Miras Merkezi, “World Heritage Information Kit”, *UNESCO Dünya Miras Merkezi*, Paris, 7, 13 (2008b).

UNESCO Dünya Miras Merkezi, “Tematik Program Uluslararası Çalıştay Raporu”, *UNESCO Dünya Miras Merkezi, WHC-10/34.COM/INF.5F.1, Çin*, 13 (2009a).

UNESCO Dünya Miras Merkezi, “UNESCO/ICOMOS Ortak Heyeti İstanbul’un Tarihi Alanları 2009 Raporu”, *UNESCO Dünya Miras Merkezi, Paris*, 42-43, 78 (2009b).

UNESCO Dünya Miras Merkezi, “Audit Report on the UNESCO World Heritage Center”, *UNESCO World Heritage Center, Paris*, 22 (2010).

Ünver, E., “Sustainability of Cultural Heritage Management: Keklik Street and Its Surrounding Conservation and Development Project”, Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2, 8, 16 (2006).

Yazıcı, E., “Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Turizm Baskısı ve Datça – Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi İçin Turizm Yönetim Planı Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 103, 177 (2007).

Young, C., “Foreword”, Recent Developments in Research and Management at World Heritage Sites, Kellinger, M.P., Scott, I. , *Oxford Archaeology*, Oxford, vii (2007).

Yürü, N., “Kentsel Sit Alan Yönetimi-İstanbul, Beyoğlu Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2, 14 (2009).

İnternet: Çevre ve Orman Bakanlığı, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, “2009-2013 Dönemi Stratejik Planı Hazırlık Programı” <http://www.sp.gov.tr/documents/OCKKBhazirlikprogrami.pdf> (2010).

İnternet: Doğal Hayatı Koruma Vakfı, “Hakkımızda” <http://www.wwf.org.tr/page.php?ID=27> (2010).

İnternet: Durham Belediye Meclisi, “Durham Katedrali ve Kalesi DMA Yönetim Planı”, <http://www.onenortheast.co.uk/page/durhamwhsmp.cfm> (2010).

İnternet: Fatih Belediyesi, “Gönüllü Turizm Elçileri Startı Bakan Günay ve Başkan Demir’den aldı” http://www.fatih.bel.tr/haber_detay.asp?id=1915&tur=334 (2010a).

İnternet: Fatih Belediyesi, “Tarih Sesleniyor” [<http://www.tarihsesleniyor.com>] (2010b).

İnternet: ICCROM, “What is ICCROM” http://www.iccrom.org/eng/00about_en/00_00whats_en.shtml (2010).

İnternet: ICOMOS, “Principles and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance, International Cultural Tourism Charter” <http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/ICOMOS-International-Cultural-Tourism-Charter-English.pdf> (2010a).

İnternet: ICOMOS, “The Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas” http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.htm (2010b).

İnternet: ICOMOS, “The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites” http://www.international.icomos.org/charters/interpretation_e.pdf (2010c).

İnternet: ICOMOS “Burra Charter” http://www.icomos.org/burra_charter.html (2010d)

İnternet: ICOMOS New Zealand, “Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value” http://www.icomos.org/docs/nz_92charter.html (2010).

İnternet: ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi, “ICOMOS Hakkında” www.icomos.org.tr/hakkinda.php (2010).

İnternet: IUCN, “What is IUCN” <http://www.iucn.org/about> (2010).

İnternet: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, “İstanbul İlçe Haritası” <http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Pages/Yeni-Ilce-Haritasi.aspx> (2010c).

İnternet: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, “1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı”, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/SehirPlanlamaMd/Documents/yonetici_ozeti/CDP_YONETICI_OZETI_15.06.2009.pdf (2010d).

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Dünya’da ve Türkiye’de Turizm 2008 Turizm Raporu”, <http://www.ktbayatirimisletmeler.gov.tr/Genel/> (2010a).

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”
<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF3D828A179298319F9312FEB68290DD11> (2010b).

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç Ve Mülkiyet Transferinin  nlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme”
<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF3D828A179298319F44DDA1FD01B53200> (2010c)

İnternet: Nordic World Heritage Office, “Sustainable Tourism and Cultural Heritage” http://www.nwhf.no/files/File/culture_fulltext.pdf (2010)

İnternet: Sierra Club, “About the Sierra Club”,
http://www.sierraclub.org/john_muir_exhibit/about/sierra.aspx (2010).

İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Adana Milletvekili Atilla Başoğlu’nun; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu”
<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss641m.htm> (2010).

İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu:
<http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/vt/vt.htm> (2010).

İnternet: UK Communities and Local Government, “Planning Policy Guidance”
<http://www.communities.gov.uk/documents/planningandbuilding/pdf/142838.pdf> (2010).

İnternet: United Nations Environment Programme, “Sustainable Tourism: Definition” <http://www.unep.fr/scp/tourism/sustain/> (2010).

İnternet: UNESCO Culture Section, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması S zleşmesi” <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> (2010).

İnternet: UNESCO World Heritage Center, “World Heritage List”
<http://whc.unesco.org/en/list> (2010a).

İnternet: UNESCO World Heritage Center, “What the Convention Contains”
<http://whc.unesco.org/en/convention/> (2010b).

EKLER

EK-1. Dünya Miras Listesi Seçim Kriterleri

Bir alanın Dünya Miras Listesi'ne alınması için aşağıda yer alan kriterlerden en az birini karşılaması gerekmektedir.

- (i) İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,
- (ii) Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi,
- (iii) Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın ünik veya istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,
- (iv) İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olması,
- (v) Özellikle geri dönülmez bir değişimin etkisi altında hassaslaşmış olan çevre ile insan etkileşiminin veya bir kültürün/kültürlerin temsilcisi olan, geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olması,
- (vi) İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması, (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir)
- (vii) Üstün doğal görünelere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi,
- (viii) Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler dahil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnekler olması,
- (ix) Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemleri ve hayvan ve bitki topluluklarının evrim ve gelişiminde devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri sunan istisnai örnekler olması,
- (x) Bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değere sahip tehlike altındaki türleri içeren yerler de dahil, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları içermesi.

EK-2. “1954 tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme” Kapsamında Kültür Malları

Anılan Sözleşmenin 1. maddesinde kültür mallarının tanımına aşağıdaki biçimde yer verilmiştir:

- a) Dinî veya lâik, mimari, tarihi anıtlarla sanat anıtları, arkeolojik değerlerdeki yerler, bütünü itibariyle tarihi veya artistik bir alâka arzeden yapı toplulukları, sanat eserleri, el yazmaları, kitap ve başkaca tarihi, artistik veya arkeolojik değer taşıyan eşya, keza yukarıda bildirilen servetlerden mürekkep bilim koleksiyonlarıyla, önemli kitap, arşiv röprodüksiyon koleksiyonları ve emsali gibi milletlerin kültür muameleklerinde büyük önemde yeri olan menkul ve gayrimenkul mallar,
  - b) Gerçek ve başlıca görevi (a) fıkrasında zikredilen menkûl kültür mallarını koruma veya teşhirden ibaret olan müze, büyük kitaplık, arşiv deposu gibi binalarla (a) fıkrasında açıklanan menkul kültür mallarının silâhlı bir çatışma halinde korunmasına mahsus sığınaklar,
  - c) (a) (b) fıkralarında tarif edilen kültür mallarını büyükçe sayıda içine alan ve “anıt merkezleri” denilen merkezler Sözleşme bakımından kültür malları sayılmışlardır.
- [Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010c]

EK-3. Anket Örneği

[illegible]

EK-4 Turistlerin Milliyetlerine Göre Sınıflandırılması

Avrupa OECD				
Almanya	Avusturya	Belçika	Danimarka	Finlandiya
Fransa	Hollanda	İngiltere	İrlanda	İspanya
İsveç	İsviçre	İtalya	İzlanda	Lüksemburg
Portekiz	Yunanistan	Çek Cum.	Polonya	Macaristan
Norveç	Slovakya			
Diğer OECD				
A.B.D.	Avustralya	Japonya	Kanada	Yeni Zelanda
Meksika	G. Kore			
Avrupa				
Estonya	Karadağ	Kosova	Malta	Litvanya
G.K.R.Y.	Letonya	Bosna Hersek	Hırvatistan	Slovenya
Sırbistan&Karadağ	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya
Diğer Avrupa Ülkeleri				
BDT				
Azerbaycan	Belarus	Ermenistan	Gürcistan	Kazakistan
Kırgızistan	Moldova Cum.	Özbekistan	Rusya Fed.	Tacikistan
Türkmenistan	Ukrayna			
Afrika				
Cezayir	Fas	Libya	Sudan	Mısır
Tunus	Güney Afrika C.			
Diğer Afrika Ülkeleri				
Batı Asya				
B.A. Emirliği	Bahreyn	Katar	Kuveyt	Irak
Lübnan	Ürdün	S. Arabistan	Suriye	K.K.T.C.
İsrail	Yemen			
Diğer Batı Asya Ülkeleri				
Güney Asya				
Bangladeş	Çin Halk Cum.	Endonezya	Filipinler	Hindistan
İran	Malezya	Pakistan	Singapur	Tayland
Diğer Güney Asya Ülkeleri				
Diğer Kuzey Amerika Ülkeleri				
Diğer Orta Amerika Ülkeleri				
Güney Amerika Ülkeleri				
Arjantin	Brezilya	Kolombiya	Şili	Venezüella
Diğer Güney Amerika Ülkeleri				
Okyanusya				

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : AKDOĞAN, Kıvılcım Neşe
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 26.02.1977 Ankara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 442 31 54
 Faks : 0 (312) 317 12 68
 e-mail : knese_akdogan@yahoo.com.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/ Şehir ve Bölge Planlama Böl.	2010
Lisans	Gazi Üniversitesi/Şehir ve Bölge Planlama Böl.	1999
Lise	Çankaya Milli Piyango Anadolu Lisesi	1995

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2000-2001	Eskişehir K.T.V.K.B.Kurulu Müdürlüğü	Şehir Plancısı
2001-2010	Kültür Bakanlığı, K.V.M.Gen. Müdürlüğü	Şehir Plancısı

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kayak, Sinema